COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

LXXVII.

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SÆCULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

VIII.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI.

APUD **VIRENQUE**, BIBLIOPOLAM,

PARISIIS,

APUD **BIBLIOPOLAM**, CUI NOMEN GALLICE;

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES,

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS, E TYPOGRAPHEO BETHUNE ET PLON,

VIA VULGO DICTA DE VAUGIRARD, 36.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS SEPTUAGESIMUS SEPTIMUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXIV.

S. P. N. JOANNIS
CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

OPERUM

PARS I.

HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS II.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

OPUS IMPERFECTUM IN S. MATTHÆUM.

ERUDITI COMMENTARII
VULGO DICTI,
OPUS IMPERFECTUM IN S. MATTHÆUM.
INCERTO AUCTORE.

HOMILIA V.

CAPUT IV.

I. « Tunc Jesus ductus est a spiritu in desertum, ut ten» taretur a diabolo [1]. » Ex eo quod subjunxit dicens : « Ut » tentaretur a diabolo, » ostendit quia a Spiritu sancto est ductus, sed non quasi minor majoris præcepto, sed nec quasi major minoris hortatu. Nam non solum ductus aut adductus dicitur, qui alicujus potestate ducitur : sed etiam ille, qui alicujus rationabili exhortatione placatur : sicut scriptum est de Andrea : « Hic invenit Simonem fratrem suum, » et dicit ei : Invenimus Messiam, qui dicitur Christus, et » adduxit eum ad Jesum [2]. » Ecce non potestate eum adduxit, sed ratione placavit. Quemadmodum si magister militum videat dominantem tyrannum, et det consilium regi, dicens : « Exi obviam illi, quia tota perit provincia; nam fortior est tua fama, quam mea virtus. » Et ecce rex a magistro militum ducitur, et tamen non est minor eo qui ducit. Ad diabolum Jesus ductus est, ut tentaretur : ad homines quidem diabolus vadit, ut tentet eos : non homines ad diabolum, ut tententur ab eo. Quoniam autem adversus

[1] Matth. IV, 1. — [2] Joan. I, 41, 42.

Christum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Christus processit. Constat in nobis quinque baptismata esse : Unum in verbo, sicut et Christus dicit: « Et vos mundi » estis propter verbum quod locutus sum vobis [1]. » Secundum in aqua, sicut cunctis est manifestum. Tertium autem in Spiritu, sicut scriptum est : « Joannes quidem baptizavit » in aqua, vos autem in Spiritu sancto baptizabimini [2]. » Quartum vero in igne, quod est tentatio præsens. Quoniam autem baptizantur homines et in igne, testis est Dominus per Esaïam : « Et auferam, inquit, sordes filiorum Israël » de medio eorum, et sanguinem eorum mundabo in spiritu » judicii, et spiritu combustionis et ardoris [3]. » Consequenter enim ait Propheta : « Quoniam probasti nos Deus, igne » nos examinasti, sicut igne examinatur argentum [4]. » Et postmodum : « Transivimus per ignem et aquam, et in» duxisti nos in refrigerium [5]. » Sicut enim aurum vel argentum, combustis in fornace sordibus, colatur, sic homo in fornacem tentationis missus, depositis peccatis, sanctificatur. Quintum in morte, sicut ipse dicebat : « Baptismo » habeo baptizari, et quomodo turbor usque dum perficia» tur [6]? » Quoniam autem peccatum et in morte remittitur, docet Apostolus, dicens : « Qui enim mortuus est, justifi» catus est a peccato [7]. » Quale autem peccatum in morte remittitur, scit qui intelligit pro quali peccato introducta est mors. Nam si propter peccatum moritur homo, sine dubio solvitur propter quod moritur. Ideo Dominus, postquam baptizatus est in verbo, factus est sub lege. A Joanne autem in aqua, a Patre vero in Spiritu : nunc a Spiritu ducitur in desertum, ut baptizetur in igne tentationis, postmodum baptizandus in morte.

II. Age nunc videamus qui sunt qui baptizantur in igne,

[1] Joan. xv, 3.— [2] Act. I, 5. — [3] Isaï. iv, 4. — [4] Psal. LXV, 10. — [5] Ibid. 12. — [6] Luc. XII, 50. — [7] Rom. VI, 2.

et quando baptizantur in igne. Ut autem sciamus, videndum nobis est quid est quod dicit : « Tunc ductus est. » Quando ? Quando Pater clamavit de cœlo : « Hic est Filius » meus dilectus, in quo complacui [1]. » Vides ergo quia nemo baptizatur in igne tentationis, nisi qui factus fuerit filius Dei ? Quandiu enim catechumenus est homo, nondum abrenuntiat diabolo, et omnibus operibus ejus plenius. Baptizatus autem, Christo se tradit, dicens : « Abrenuntio Satanæ, et omnibus operibus ejus. » Ideo catechumeno ei constituto, quasi suo parcit adhuc : post baptismum autem, quasi alienum factum, tota virtute Satanas persequitur. Baptismum autem signaculum fidei est. Numquid miles post militiam signatur ut jam sedeat, et requiescat ? Sed magis ante militiam, ut postmodum militet, et laboret. Nam et athleta ante certamen ungitur ut luctetur : sic et homo spiritualiter ideo oleo chrismatis ungitur, ut contra diabolum, quasi spiritualis athleta luctetur. Sed quid, quia multi cum tentati fuerint, superantur, et pereunt ? Illi tales non a spiritu ducuntur ad tentationem suscipiendam, nec sunt filii Dei : « Quoniam qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii » Dei [2] : » sed a peccatis expelluntur propriis. Qui autem a Spiritu Dei ducuntur ad tentationem, non superantur. Servi autem diaboli in igne non baptizantur. Quare ? Quia non potest fieri ut, depositis sordibus, emundetur, qui totus est sordidus. Incipe laterem aqua lavare, numquid aliquando mundatur ? Non, sed magis commoto luto, amplius sordidatur. Ille enim mundatur, in quo est aliquid boni, quo emundetur. Ut puta bonus homo, si carnalibus vitiis fuerit sordidatus, tentatur ut illud bonum ejus mundetur. In illo autem quid mundandum est, in quo nihil est boni ? Secundum hoc, cum videris aliquem perversum Christianum nunquam tristari, aut periclitari : cum videris hære-

[1] Matth. III, 17. — [2] Rom. VIII, 14.

reticum nunquam persecutionem tentationum pati, noli scandalum pati; nec dicas : « Quomodo hæretici persecutiones nunquam patiuntur, sed semper fideles? Quomodo mali homines nunquam periclitantur, sed semper boni? » Scito quoniam qui filii Dei sunt, hi tantummodo in tentationis baptizantur igne. Veniat tibi in mentem quod te docuit apostolus Paulus dicens : « Et omnes volentes pie vivere in » Christo, persecutionem patiuntur [1]. » Mali autem homines et seductores proficient in pejus, errantes, et in errorem mittentes.

III. Nunc videamus quando baptizantur in igne. Postquam fuerit homo baptizatus in verbo, instructus in fide, et postquam fuerit baptizatus in aquâ, et postquam fuerit baptizatus in Spiritu, in quarto loco baptizatur in igne. Multi autem et cum in aqua baptizati fuerint, non baptizantur in Spiritu. Nisi enim quis ante baptismum aquæ sic deposuerit a se totum peccandi propositum, ut dignus sit Spiritum sanctum in templum sui cordis suscipere, non baptizatur in Spiritu. Quia Spiritus sanctus fugit hominem fictum [2], et non habitat in corpore subdito peccatis : et ideo non fit filius Dei. Et hi sunt qui cum tentati fuerint, superantur et pereunt : videntur quidem filii Dei facti, propter aquam baptismatis; revera autem non sunt filii Dei, quia non sunt in Spiritu baptizati. Nam corpore quidem baptizati sunt, animo autem catechumeni sunt : quia aqua corpus baptizat, Spiritus autem animam. Ergo non solum Christus ductus est in desertum a spiritu, sed et omnes filii Dei habentes Spiritum sanctum ducuntur a spiritu in desertum, ut et ipsi tententur a diabolo. Qui enim habent Spiritum Dei, hi non sunt contenti sedere otiosi : sed ipse Spiritus qui est in eis, urget eos ad aliquod opus apprehendendum magnum, cui diabolus adversatur,

[1] 2 Tim. III, 12. — [2] Sap. I, 5.

qui est in deserto. Ut autem intelligas quia omne bonum, quod secundum Deum bonum est, in deserto est, videamus quid est desertum. Est autem desertum secundum Deum, et est desertum secundum diabolum. Natura carnalis domus diaboli est, et omnis injustitia epulatio ipsius est. Quantum ad Deum autem desertum est, quoniam non est in eo justitia Dei. Spiritus autem domus est Dei, et omnis justitia ejus epulatio est ipsius. Quantum ad diabolum autem desertum est, quia injustitia non est in eo, qua diabolus delectatur. Et quare natura carnis domus diaboli est? Quia omne malum intus in carne est, quia secundum voluntatem carnis est : et intus in mundo est, quia secundum voluntatem mundi est. Omne autem bonum foris est extra carnem, quia non est secundum voluntatem carnis : et est foris extra mundum, quia non est secundum voluntatem mundi. Vides ergo quia omnis res spiritualis extra fines carnis est foris, et quasi in deserto est, et extra fines mundi est foris? Unde qui vivunt secundum Dei mandatum, exisse de mundo dicuntur : non corpore, sed conversatione exisse dicuntur de carne, et in spiritu esse. Domus autem Dei spiritus est, quia omne bonum intus in spiritu est, quia secundum voluntatem spiritus est. Omne autem malum foris extra spiritum est, quia non est secundum voluntatem spiritus. Vides ergo quia omnis res carnalis foris, extra fines spiritus est, et in deserto est? Ergo quantum ad Deum, desertum est natura carnalis, ubi non est via justitiæ, in qua non invenitur aqua Spiritus sancti, et est vituperabile desertum, de quo et Propheta dicebat : « Sitivit in te anima » mea in terra deserta, et invia et inaquosa [1]. » Quantum autem ad diabolum, desertum est omnis res spiritualis, et est laudabile desertum.

IV. De tali deserto dicebat Deus ad Pharaonem : « Di-

[1] Psal. LXII, 2, 3.

» mitte populum meum, ut serviat mihi in deserto [1]. » In tali enim deserto vult Deus omnes suos sibi servire. Ad tale desertum omnes filii Dei, qui habent Spiritum sanctum, exeunt ut tententur. Ut puta proposuisti non ducere uxorem, duxit te Spiritus sanctus in desertum : id est, ejecit te extra fines carnis et mundi, ut tenteris a concupiscentia carnis : quia non habet castitas in se, ut delecteris in ea secundum carnem. Si autem intus eras in carne et in mundo, id est, secundum naturam carnis et mundi habebas uxorem, non tentabaris. Quomodo enim tentetur libidine, qui quotidie est cum uxore? Proposuisti jejunare, extra fines carnis existi et mundi, ut tenteris in fame a spiritu gulæ. Si autem in finibus carnis et mundi positus, manducabas et bibebas, non tentabaris a spiritu gulæ in fame. Quomodo enim tentetur in fame a spiritu gulæ, qui nunquam esuriit? Sic et Dominus nunquam tentatus fuisset in fame, nisi quadraginta diebus jejunasset, et tunc esurisset. Item eleemosynas facere proponis, foras existi : quia natura carnis et mundi non delectatur dare, sed semper accipere. Si autem non dabas, non tentabaris a spiritu avaritiæ. Item proponis humilitatem servare, existi in desertum ut tenteris a spiritu superbiæ : quia caro et mundus in humilitate non delectatur. Exurget aliquis diaboli angelus, qui te conculcet, et irritet humilitatem servasse, dum vides quod in hoc sæculo humilitas contemnitur, et superbia honoratur. Et cum hos omnes spiritus viceris, novissime tenteris a spiritu vanæ gloriæ. Incipis enim gloriari, quia vicisti : quia spiritus vanæ gloriæ præcipue a sanctitate nutritur. Scire autem debemus quod filii Dei non possunt tentari a diabolo, nisi in desertum exierint, secundum ea quæ diximus : hoc est, nisi proposuerint circa aliquas studere virtutes. Filii autem diaboli, et intus in carne, et in mundo

[1] Exod. v, 1.

constituti, confringuntur et pereunt. Quomodo? Ut puta bonus homo, si uxorem habuerit, hoc est enim esse intus in carne, non tentatur in libidine : id est, non fornicatur, sed sufficit ei uxor sua. Malus autem et intus in carne constitutus, id est, habens uxorem, fornicatur, et non est contentus una. Item filius Dei, id est, bonus homo, si intus in carne fuerit manducans et bibens, non tentatur in esca : id est, non inebriatur, non deliciatur, sed mensurate manducat et bibit. Filius autem diaboli, et intus manducans et bibens, non est contentus mediocribus cibis et potibus : sed inebriatur, et ad lasciviores cibos extenditur. Item servus Dei etsi intus sit in carne, nemini aliquid dans, non tentatur, quia alteri non tollit : malus autem intus nemini dat, et tamen alienum tollit : et sic in omnibus rebus tractans invenies. Vides ergo quia est et ista differentia inter filios Dei, et inter filios diaboli? quia filii diaboli non exeunt ad diabolum ut tententur, sed diabolus venit ad eos ut tentet : id est, non exeunt extra carnem ad illum, sed intus in carne dominantur ab illo. Quid enim opus habet foras ad certamen exire, qui non desiderat vincere? Sed diabolus venit ad illos, quasi ad familiam suam. Filii autem Dei foras exeunt ut tententur ab illo, id est, extra fines carnis : quia si intus fuerint in finibus carnis, non potest ad illos venire diabolus, quia filii Dei sunt : nec potest illos tentare, sicut supra diximus. Ergo quia diabolus non potest intrare ad illos, ideo qui sunt gloriosiores filii Dei, extra fines carnis exeunt contra illum, quia victoriæ gloriam concupiscunt : propterea in hoc loco non diabolus venit ad Christum, ut tentaret eum, sed Christus exiit ad diabolum, ut tentaretur ab eo, dans dilectis suis exemplum.

V. Hæc omnia diximus propter illud quod ait : « Tunc » Jesus ductus est a spiritu in desertum, ut tentaretur a » diabolo. Et cum jejunasset quadraginta diebus et qua-

» draginta noctibus, postea esuriit [1]. » Non solum ideo tentabatur, quia jejunabat : sed ideo jejunabat, ut tentaretur. Jejunium autem non est tantum irritatio passionis, sed repugnatio. Si ergo jejunaveris ut non intres in tentationem, placuerit autem Deo inducere te, non dicas quia perdidi fructum jejunii mei. Nam etsi non tibi proficit jejunium tuum, ut non tenteris, tamen ad illud sine dubio tibi proficiet, ut a tentationibus non vincaris, sicut Christo profuit. Multis modis diabolus audierat quia Christus natus est in hoc mundo, aut Angelis prædicantibus ad pastores, vel pastoribus referentibus ad Mariam, vel Magis quærentibus in Jerusalem eum adorare, cujus viderant stellam, vel Joanne ostendente : « Ecce Agnus Dei, ecce qui » tollit peccata mundi [2]. » Sed faciebat eum incertum natura ejus carnalis. Dicebat enim apud se : « Hic non potest esse Filius Dei, qui de muliere et de viro natus est. » Nam et ideo de desponsata et in domo habita natus est, ut partus Virginis diabolo celaretur. Si autem de simplice virgine natus fuisset, facile poterat cognoscere diabolus, quia Filius est Dei. Cogitaret enim apud se : « Maria fornicata non est : si autem fornicata fuisset, ego sine dubio scirem : quia omnis fornicatio me ministrante committitur. Sine dubio iste Filius Dei est. Nec enim potest fieri, ut de muliere homo sine viro nascatur. Ideo desponsata intravit domum Joseph, ut dum maritalis conceptio æstimatur, unigeniti Dei nativitas non cognoscatur ? Hic est Rex gloriæ, qui pannis involutus, nec locum in diversorio potuit invenire, sed in præsepio positus est ? Hic est Creator rerum, qui crevit et per singulos ætatis gradus ascendit ? Hic est ille Sanctus, qui cum peccatoribus ut peccator est baptizatus ? Quid ergo ? ipse eum tentabo, et siquidem invenero eum hominem, sicut puto, dominabor illius, sicut omnium homi-

[1] Matth. IV, 1, 2. — [2] Joan. I, 29.

num : si autem invenero eum, sicut audio, Filium Dei, postmodum recedam ab eo, nec congrediar contra eum : quoniam qui vadit contra fortiorem, occasionem illi victoriæ providet : si autem subduxerit se, evacuat virtutem ipsius. » Sciens ergo Dominus cogitationes diaboli, quia volebat eum tentare, processit contra eum : non quasi Deus, sed magis quasi homo, nec in toto quasi Deus, nec in toto quasi homo. Nam quemadmodum quadraginta diebus non esurire, non erat hominis : sic aliquando esurire, non erat Dei. Jejunavit ergo quadraginta diebus propter duas causas : primum, ut nobis adversus tentationes jejunandi daret exemplum : deinde ut quadragesimi jejunii nostri poneret mensuram. Esurivit autem, ut ne nimis supra mensuram jejunans, manifeste intelligeretur Deus, et sic diabolo quidem spem tentandi extingueret, suamque victoriam impediret. Itaque diabolus, quia videns per quadraginta dies jejunantem, desperaverat : postquam sensit esurientem, iterum cœpit sperare, et sic accessit ad extra esurientem, et invenit intus nunquam esurientem. Et dum tentat esurientem, vincitur a non esuriente.

VI. Et accedens tentator dixit ei : Si Filius Dei es, dic » ut lapides isti panes fiant[1]. » O cæcitas diaboli manifesta ! quomodo suspicatus est eum non esse Filium Dei, quem post quadraginta dies esurientem sensit, et per quadraginta dies non esurientem non intellexit? Nam sicut esurire hominis est, ita per quadraginta dies non esurire, hominis non est. Non cogitavit quoniam qui vere non esurit, voluntarie esurire potest; qui autem vere esurit, per tot dies non esurire non potest. Fortis ad ea quæ infirma sunt descendere non potest, infirmus autem ad ea quæ fortiora sunt ascendere non potest. Sic ergo magis ex eo quod per tot dies non esurierat, intelligere debuerat quia Deus est :

[1] Matth. IV, 3.

quam ex eo quod post tot dies esuriit, quia homo est. Nam Deus quæ hominis sunt, agere potest : homo autem quæ sunt Dei, agere non potest. Sed forsitan tu dicis: « Moses et Elias quadraginta dies jejunarunt, et homines erant. » Sed illi jejunantes esuriebant, et sustinebant : iste autem quadraginta diebus non esuriit. Hoc est enim quod dicit : « Et » cum jejunasset quadraginta diebus, postea esuriit. » Esurire enim et non manducare, patientiæ est humanæ : non esurire autem, divinæ naturæ. Qui ergo quadraginta diebus non esuriit, postea esuriens, demonstravit quia esuritio ejus voluntaria fuit, non necessaria. Quid ergo est? sicut semper diabolus omnes homines excæcabat, ut non intelligerent quod est bonum, sic modo invisibiliter ipse a Christo est excæcatus, ut non cognosceret verum. Cogitavit enim apud se : « Si poterit de lapidibus facere panes, vere Filius Dei est : si autem non poterit, homo est. » Sed quæ fuit cogitatio ista? Per hoc enim nunquam poterat cognoscere, si Filius Dei erat, an non. Primum si Filius Dei erat, nec esuriebat. Quomodo enim non vincat necessitatem naturæ carnalis, qui ipsam necessitatem in natura creavit? Et ut quid faceret de lapidibus panes, qui panem cum omnibus aliis ex nihilo cum voluit fecit? Deinde etsi esuriebat propter corpus, et volebat facere, faciebat quando ipse volebat, non quando diabolus provocabat. Si ergo non faceret, quod et fecit, unde sciebat, utrum ideo non fecit quia non potuit quasi homo : aut quia noluit quasi Deus, quod et fecit? Nam nec fecit, nec dixit: « Possum, et nolo, » ut ne se ostenderet Filium Dei. Nec dixit : « Non possum, » ut non se ostenderet mendacem, confitens se hominem, cum esset Deus. Sed quid?

VII. « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo » Dei [1]. » Non dixit : « Non in pane solo vivo, » sed « In

[1] Deut. VIII, 3, et Matth. IV, 4.

» omni verbo Dei, » ut non videatur de se dixisse : sed medie, « Non in solo pane vivit homo. » Quid aliud poterat respondere et Filius Dei abscondens se, ne ostendatur quod potest : et homo astutus excusans se, ut non ostendatur quod non potest ? Sic ergo cum ex hoc responso nihil certum addiscere potuisset utrum Deus esset, an homo, assumpsit eum ad aliam tentationem, dicens apud se : « Iste qui in fame non vincitur, etsi non est Filius Dei, tamen sanctus est. Valent enim homines sancti et spirituales fame non vinci. Sed postquam omnem necessitatem carnis vicerint, per vanam gloriam cadunt. » Ideo cœpit eum tentare in vana gloria. « Et assumpsit Jesum in sanctam civita- » tem [1]. » Quando audis dicentem: « Ductus a diabolo, » nihil cogites de potentia diaboli, quia potuit ducere Christum : sed de patentia Christi mirare, quia sustinuit ut a diabolo duceretur. Ergo in sequente Domino non infirmitas, sed patientia est : in ducente autem diabolo non virtus, sed superbia est : quia volentem Christum non intelligens quasi invitum ducebat. Ille ductus est, ut nos voluntatem diaboli non sequamur.

VIII. « Et statuit eum supra pinnaculum templi [2]. » Sed forte cogitamus, quomodo in corpore constitutum, omnibus videntibus, statuit illum super templum ? Si potentiam Christi consideramus, intelligibilia inveniuntur omnia. Forsitan enim diabolus quantum ad se sic eum assumebat, ut ab omnibus videretur : ipse autem, nesciente diabolo, invisibiliter sic agebat, ut a nemine videretur : sicut scriptum est de eo : « Ipse autem transiit per medium eorum, » et abiit sic [3]. » Si enim Habacuc homo constitutus a nullo est visus, quando ab Angelo per comam capitis portabatur de Judæa in Babyloniam : quanto magis est credibilius de Christo non fuisse visum, cum volens a diabolo assumere-

[1] Matth. IV, 5. — [2] Ibid. — [3] Luc. IV, 30.

tur? « Et statuit eum supra pinnaculum templi. » Cogitavit enim apud se: « Si miserit se per aërem, scio quoniam est Filius Dei : sine dubio enim mittet se, ut cognoscatur quod est : si autem non potuerit se mittere, scio quoniam homo est. » Sicut ergo concupiscentia vanæ gloriæ ipse ruit de cœlo : nam cum esset angelus, volens se ostendere Deum, perdidit et illud quod erat, dum voluit apparere quod non erat : sic putavit et Christum concupiscentia vanæ gloriæ ferri. Nam sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui ipse est bonus : sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui ipse est malus. Et dicit ei : « Si Filius Dei es, mitte te » deorsum [1]. » Per hanc propositionem, quomodo poterat cognoscere si Filius Dei est, an non? Primum volare per aërem non est proprium opus Dei, qui nec hoc est utile alicui vel ad animam, vel ad corpus. Si ergo nulli necessarium est, neque proficit ad salutem : volaverit autem aliquis provocatus, propter ostentationem solam hoc facit : et est hoc ex diabolo magis quam ex Deo. Si ergo homini dignitoso et sapienti sufficit esse quod est, et non est necessarium ei apparere quod non est : quia hoc non homini prodest, quod videtur ab aliis, sed quod est apud se : quanto magis Filius Dei ostendere se necessarium non habet sine causa alicujus utilitatis, cui nihil necessarium est, sed totum possidet in natura, de quo nemo potest tantum cognoscere, quantum est apud se? Si ergo non volaverit, quomodo poterat per hoc cognoscere utrum non potuit propter infirmitatem quasi homo, aut noluit propter vanitatem quasi Deus? quia non creditus fuerat, sed tentatus. « Si » Filius Dei es, mitte te deorsum. » Vide superbiam inimici, quomodo ipsa invitatio ejus injuriosa est. Numquid non poterat dicere: « Descende per aërem ambulans? » Sed quid? « Mitte te deorsum. » Nec timuit cogitans ne forte si in-

[1] Matth. IV, 6.

ventus fuerit Filius Dei, inveniar illi fecisse injuriam. Sed nihil dubitat dicere, nec facere, qui nihil sibi reliquit quod speret. Et vide, non impulit, non tetigit, non appropinquavit : sed tantum dixit : « Mitte te deorsum si es Filius Dei : » ut sciamus quia omnis, qui obaudit diabolo, ipse se deponit deorsum. Nam diabolus ad malum hortari potest, cogere autem non potest. « Scriptum est enim : Quoniam Angelis » suis mandavit de te, ut in manibus tollant te [1]. » O diabole, quomodo Filius Dei Angelorum manibus portatur, legisti, et quia super aspidem et basiliscum calcat, non legisti ? Sed exemplum illud quidem profert, quasi superbus : hoc autem tacet quasi astutus. Nam et vere Filius Dei Angelorum manibus non portatur, sed ipse magis Angelos portat. Nec enim creatura portat Creatorem, sed Creator creaturam. Si autem creatura bajulat Creatorem, ergo Creator antequam faceret creaturam, a quo portabatur ? Nam vere etsi portatur manibus Angelorum, non ideo portatur, ut non offendat ad lapidem pedem suum quasi infirmus, sed propter honorem potestatis, quasi Dominus. Scriptum est : « Qui sedes super Cherubim, appare [2]. » Et illud quidem, quod diabolus refert, quia in persona Christi dicitur, verum est. Sicut enim dicitur : « Quoniam tu es, Do» mine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum [3], etc. » Sed non de Christo dictum est tantum, sed de omni homine justo, quorum personam Christus suscepit.

IX. « Respondit ad eum, scriptum est : Non tentabis Do» minum Deum tuum [4]. » Non dixit : « Non tentabis me Dominum Deum tuum, » ne se manifestaret Deum : sed ita : « Non tentabis Dominum Deum tuum : » Quod poterat dicere et omnis homo Dei tentatus a diabolo : quoniam et qui hominem Dei tentat, membrum diaboli est. Sic ergo ex

[1] Psal. LXXX, 11, et Matth. IV, 6. — [2] Psal. LXXIX, 2. — [3] Id. CX, 9. — [4] Matth. IV, 7.

hoc responso incertus transit ad tertiam. Dixit enim apud se : «Tria hæc retia habeo extensa super omnem mundum, ut quisquis evaserit de retibus gulæ, incurrat in retia vanæ gloriæ : qui evaserit de retibus vanæ gloriæ, incidat in retia avaritiæ. De his autem tribus retibus nullus hominum ad perfectum evasit : et si evasit, non integer, sed contritus evasit. Hic autem jam retia ventris dirupit, retia vanæ gloriæ transivit. Ponam ei nunc retia avaritiæ, et ostendam illi omnia regna mundi. Si concupierit ea, scio quia homo est. Nam omnes homines propter gulam, et propter pecuniarum avaritiam, et propter vanos honores serviunt mihi : si autem contempserit ea, scio quia Filius Dei est. Nec enim potest desiderare quæ ipse creavit, nec delectatur terrenis, qui fruitur cœlestibus.» Nam etsi aliis mentiebatur diabolus sua esse omnia, apud se tamen sciebat quia non erant ejus, sed Dei.

X. «Et sic assumpsit eum super montem excelsum valde[1],» Quem ipse diabolus circumiens omnem terram excelsiorem cæteris cognoscebat, « Et ostendit illi omnia regna » mundi, et honores eorum [2]. » Forte tractas apud te, qualis potuit esse ille mons, de quo omnis terra videbatur : aut si erat super omnem terram, quomodo tamen poterat inde, quantum ad carnem totam terram illi ostendere? Nam etsi quantum ad Divinitatem suam videbat, tamen quantum ad diabolum ostendere illi non poterat, quem hominem æstimabat. Sed ita intelligendum est, « Assumpsit » eum super montem excelsum valde : » quia quanto magis excelsior fuerit mons, tanto magis aspicienti ex eo spatiosior terra videtur. Ostendit autem ita, non ut ipsa regna, vel civitates eorum, vel populos, vel argentum, vel aurum videret : sed partes terræ, in quibus unumquodque regnum, vel uniuscujusque regni civitas posita erat : ut puta si ascendas super excelsum locum, digito extenso dicam

[1] Matth. IV, 8. — [2] Ibid.

tibi : « Ecce ibi est Roma, aut ibi est Alexandria, » non sic ostendo tibi, ut ipsas videas civitates, sed partes terræ in quibus positæ sunt. Si enim nautæ unam stellam aspicientes, non dicam ad unamquamque provinciam, vel insulam, sed ad unamquamque civitatem, et ad singula loca, quæ petunt, sine aliquo errore aut devagatione dirigunt cursum : quanto magis diabolus, qui princeps aëris constitutus, totam terram non solum sciebat, sed etiam et videbat, poterat Christo ergo et singula loca certissime digito demonstrare, et uniuscujusque regni honores, et statum verbis exponere? Nam non solum ostensum dicitur quod ostenditur ad videndum, sed etiam quod exponitur ad intelligendum, sicut scriptum est : « Ascendamus in domum Dei Jacob, » et ostendet nobis viam suam, et ambulabimus in ea [1]. »

XI. « Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me [2].» Considera quomodo omnis promissio ejus irrationabilis est, et mendax. Certe uni dare non poterat omnia, nisi ab omnibus omnia tolleret; si autem ab omnibus omnia tolleret, a nemine adoraretur, cum diabolus neque ex amore, neque ex timore adoretur ab aliquo, sed quia promittit divitias, aut dat. Quomodo autem expediebat diabolo ab omnibus omnia tollere, et uni dare, ut ab omnibus contemnatur, et ab uno colatur? Sed neque illud dicere possumus, ut unusquisque quidem sua teneret, iste autem super omnia esset. Unus enim super omnem mundum neque est, neque fuit aliquando, neque fieri potest, ut non sit illi aliquis non subditus. Primum propter Deum, quia non concedit diabolo et hoc facere posse, secundo propter ipsum diabolum. Gaudium enim, et gloria, et potestas diaboli, in quo est, nisi in superbia, et in invidia, in ira, in vana gloria, et his similibus? Ubi hæc exercentur, unum regnum stare non potest, sed necesse est ut dividatur in

[1] Isaï. II, 3. — [2] Matth. IV, 9.

plura. Ubi autem hæc non exercentur, diabolus non colitur, neque regnat. Quomodo ergo regnum sibi tolleret, et illi daret? Deinde quid si sancti erant in mundo aliquod regnum tenentes? Nam si peccatori dare et tollere potest divitias, Sanctis neque dare, neque tollere potest. Putas-ne semper voluit tollere divitias Job? sed non potuit, nisi quando permissus est. Numquid non voluit, si potuisset tollere regnum de manu David? Nam vere non est mundus diaboli, neque regna illius. Scriptum est enim : « Per me reges regnant : et per me tyranni scribunt justi» tiam. » Sed ea quæ per iniquitatem aguntur in mundo : ut puta per furtum, aut per vim acquisisti divitias, aut aliqua perditione animæ tuæ suscepisti honores : illas tibi divitias diabolus dedit, sed non ipsæ divitiæ diaboli sunt, sed provisio earum. Res autem ipsæ illius sunt, qui creavit eas ad probationes Sanctorum, et peccatorum. Et inter duas conditiones posuit illas in medio, ut et diabolus possit illas dare, et Deus. Nam dans potestatem diabolo, non a se dimisit, ut siquidem cum peccato acquirantur, per diabolum dentur : sin autem sine peccato, per Deum. Ecce enim oculos nostros, et aures, et os, et cætera membra, inter duas conditiones sic creavit in medio, ut et diabolus aperiat oculos hominis, et Deus. Si enim ad turpem rem aperuit homo oculos, diabolus aperuit oculos ejus : si autem ad justitiam, Deus. Numquid ex hoc, quia membra nostra interdum a diabolo aguntur, volentibus nobis, jam membra nostra diaboli sunt? Sic et divitiæ quamvis interdum a diabolo dentur, tamen diaboli non sunt. Si enim vere consideres, magis divitiæ ipsæ in potestate sunt hominis, quam in potestate diaboli. Nam diabolus non quibus ipse vult, divitias dare potest, sed qui volunt ab illo accipere. Homo autem in potestate habet, a quo vult eas accipere, sive a diabolo, sive a Deo.

XII. « Tunc dicit ei Jesus : Vade retro, Satana, scriptum » est enim : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli » servies[1]. » Finem tentandi diabolo imponit dicens : « Vade » retro, Satana, » ut ne progrediatur ulterius tentans. Diabolus autem, sicut rationis est intelligere, id est, sicut rationabiliter intelligi potest, non quasi obaudiens ad præceptum, recessit : sed aut ipsius Christi Divinitas, aut Spiritus sanctus qui erat in eo, excussit inde diabolum : quod ad nostram consolationem proficit maxime, quia non tandiu homines Dei diabolus tentat, quandiu vult : sed quandiu Christus eum permittit, vel Spiritus sanctus, qui est in eis. Diabolus enim quantum ad se nunquam cessaret tentans : nec enim habet alium actum. Non manducat, non bibit, non dormit, non opus aliquod aliud operatur, nisi ut tentet, ut fallat, ut subvertat. Hic est cibus illius, hic honor, hoc et gaudium. Propterea infatigabilis est in malo, sed potentia Dei repellit eum; etsi permittit eum paulisper tentare, propter fidem probandam, tamen repellit eum propter infirmam naturam. Adhuc vide : cum Christus in prima tentatione passus fuisset tentationis injuriam, dicente sibi diabolo : « Si Filius Dei es, dic lapidi huic ut fiat » panis : » non est exasperatus, nec in increpationem vel abjectionem ejus est excitatus : sed sustinuit, et mitis permansit ; tamen contra verba tentationis congrua dedit exempla. Similiter et in secunda, quamvis esset injuriatus, dicente sibi diabolo : « Si Filius Dei es, mitte te deorsum : » turbatus non est, nec increpans ei dixit : « Vade retro, Sa» tana. » Nunc autem quando diabolus Dei sibi præsumpsit honorem, dicens : « Hæc omnia tibi dabo, si procidens » adoraveris me, » et hoc quæsivit fieri sibi a Christo, quod soli Deo fieri debebat, exasperatus est, et iratus est, et increpavit eum, et repulit dicens : « Vade retro, Satana,

[1] Matth. IV, 10.

» scriptum est : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli » servies. » Ut nos illius discamus exemplo nostras quidem injurias illatas ab impiis, sive in dicto, sive in facto, magnanimiter sustinere : Dei autem injurias et contemptum, nec usque ad auditum sufferre. Quoniam in propriis injuriis esse quempiam patientem, laudabile est : injurias autem Dei dissimulare, nimis est impium.

XIII. Hactenus simpliciter diximus de tentationibus, quibus tentatus est Dominus : nunc breviter perstringamus quid ad nostram ædificationem significent Christi tentationes. Frequenter diximus corporis quidem jejunium esse, abstinere a cibis : animæ autem jejunium, abstinere ab omni re mala. Quia sicut caro delectatur cibo, sic spiritus abstinere a carnis peccato. Secundum hoc jejunium Christi in nobis intelligimus esse abstinentiam peccatorum. Si enim manducatio Adæ de ligno scientiæ boni et mali, prudenter ab omnibus est recepta, appetitio est peccati prohibiti : consequenter et jejunium Christi intelligendum est in nobis abstinentia a peccato. Quod si jejunium est abstinentia rei malæ, sine dubio et desiderium ejus esuritio est ipsius, et usus rei ipsius intelligitur panis. Proponens ergo jejunium sibi Christus, et non superatus desiderio panis a diabolo sibi propositi, hoc nos docet, ut si aliquis, utpote Filius Dei, opus eligens magnum exierit in desertum, sicut diximus supra, et proposuerit se abstinere ab aliquo usu corporali, et delectabili, quod est jejunare, propter vivificatorium Dei mandatum, ne interrumpat. Si autem loquente in cogitationibus suis diabolo, et ad usum rei illius provocante interruperit, utens peccavit potius quam usus est, et peccatum sibi convertit in usum, hoc est, lapidem in panem. Et quamvis ab illa re se abstinere decreverit, qua uti potuit sine peccato, si non decrevisset ; tamen quia decrevit abstinere ab illa, usum rei illius judi-

cavit esse peccatum, id est, lapidem. Propterea si usus fuerit eo, peccatum sibi sumpsit in usum, id est, lapidem sibi mutavit in panem, dirumpentem magis quam nutrientem. Sicut et Apostolus de mulieribus viduitatem promittentibus dicit : « Quæ cum deluserint Christum, » nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fi- » dem irritam fecerunt [1]. » Sed deprimens desiderium suum quasi esuritionem, respondeat in cogitationibus suis diabolo sibi persuadenti, quia non in usu rei illius solo vivit homo perfecte : et si vivit, secundum corpus vivit, et non secundum animam. Plenissime autem vivit in observantia mandatorum Dei, et ideo forte non simpliciter dicit : « Dic lapidi ut fiat panis, » ne de qualicumque lapide dixisse intelligatur : sed ita, « Dic huic lapidi, id est, quem ego tibi ostendo. »

XIV. Item ascensio super templum moraliter intelligitur exaltatio cordis Sanctorum ad sanctitatem. Statio autem super pinnam templi, exaltationis ipsius mora. Quando enim quis inflatus mente carnis suæ, exaltatus fuerit quasi sanctus, et gloriatus fuerit quasi consummatus, ductus est a diabolo quasi super templum : et quando existimaverit se consistere in sanctimoniæ summitate, et in ipsa æstimatione jactantiæ fuerit demoratus, positus est super pinnam templi, et stat ibi. Convenienter ergo et ordinate exposuerunt Evangelistæ. Postquam enim exposuerunt Christum in tentatione jejunii superasse diabolum, in sequenti loco exposuerunt ductum esse a diabolo super templum : quoniam victoria tentationis, et expletio alicujus operis magni, gloriationem operatur, et fit causa jactantiæ. Sed vide quoniam Christus jejunium quidem ultro suscepit, super templum autem diabolus eum duxit : ut et tu, qui filius Dei es, ad jejunium quidem morale, id est, ad

[1] 1 Tim. v, 11, 12.

abstinentiam laudabilem rei cujusdam sponte procedas, et alacriter: extolli autem ad fastigium sanctitatis non acquiescas, quia nemo extollit se ad sanctitatis altitudinem, nisi ducente diabolo. Nec enim ideo acquievit Christus duci et constitui super templum, ut tu moraliter imitator ejus existens, ascendas per jactantiam cordis tui ad altitudinem sanctitatis. Nec enim volens ascendit, quantum ad corpus, sed ideo acquievit duci, et constitui super pinnam templi, et audire præcipitii verba: « Si Filius Dei es, mitte » te deorsum: » ut tibi ostendat exaltationis exitum metuendum: id est, ut demonstret tibi ruinæ periculum, quod omnes gloriantes subsequi solet, sicut testatur Sapientia, dicens: « Ante ruinam exaltatur cor hominis, et ante glo» riam humiliatur [1]. » Consequenter et Dominus dicit: « Om» nis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exal» tabitur [2]. » Si ergo times ruinam de fastigio sanctitatis, fuge exaltationem cordis ad sanctitatem, et non patieris ruinam de fastigio sanctitatis. Cur autem omnem jactantiam subsequatur ruina, causa est manifesta. Quoniam omnis qui confidens est in operibus suis, et gloriatur, securus est: qui autem securus est, non timet: et qui non timet, nec cavet: qui autem non cavet, quando non sperat, supplantatur a diabolo, et dejicitur. Qui autem nihil se existimat esse, in inferiori parte templi consistens, quantum ad se causa humilitatis, sollicitus est de se; qui autem sollicitus est, et timet; qui autem timet, circumspicit semetipsum, et non sinit duci se a diabolo super templum. Talis fuit et ille qui dicit: « Non quod jam perfectus sim, » aut jam justificatus sim [3], etc. » Si ergo Paulus timuit se dicere esse perfectum, quis audeat se existimare perfectum? Si ergo perfectus filius Dei es, et aliquam laudabilem abstinentiam suscepisti, quasi exiens in desertum, his

[1] Prov. XVIII, 12.— [2] Luc. XIV, 11. — [3] 1 Cor. IV, 4.

duabus tentationibus Dominus tentatus est propter te, ut non interrumpas opus tuum, sed ad perfectam deducas : cum autem perduxeris ad perfectum, non glorieris.

XV. Si autem mediocris es filius, et nullum ausus es affectare pro virtute certamen, tentatione tertia tentatus es : propter te ductus est super montem excelsum, et audivit verba perniciosa : « Hæc omnia tibi dabo, si procidens » adoraveris me : » ut tu non desideres magnus et altus fieri in hoc mundo. Ascensio enim montis illius est processio ad magnitudinem vel altitudinem divitiarum, et gloriæ hujus mundi : quoniam ipsa processio eorum de superbia cordis descendit. Et vide quomodo per ordinem dicit, prius ductus est super montem, deinde gloriosa mundi et ostensa sunt : in tertio loco posita est ei conditio, ut si adorasset diabolum, omnia fierent ejus. Sic et tibi contigit, qui altus et magnus fieri festinas in mundo, et ascendis in montem, quem diabolus sibi elegit ad seducendum. Cum enim volueris fieri altus et magnus, quod est ascendere in montem, diabolo te ducente, incipis die ac nocte cogitare de divitiis acquirendis, de suscipiendis honoribus, et ante oculos mentis tuæ semper illa universa proponere : scito quia princeps mundi gloriosa regni sui tibi ostendit. Cum autem senserit te diutinis hujusmodi cogitationibus in concupiscentias eorumdem bonorum accensum ; in tertio loco tales tibi providet causas, ut necesse sit tibi, si volueris illa consequi, diabolum adores, relinquens fidem Dei, et servias ei negligens justitiam Dei : si autem elegeris adorare Deum in fide ejus, et servire ei secundum mandatum ipsius, illa omnia non consequaris. Ideo docet Paulus apostolus : « Obsecro autem vos, fratres, studium habere quietis, et » negotii proprii, et operandi manibus vestris, et nullius » desiderium sit vobis ad ea quæ foris sunt[1]. » Et iterum :

[1] I Thess. IV, 10, 11.

« Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti si-
» mus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem
» et laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva,
» quæ mergunt homines in interitum et perditionem. Radix
» enim omnium malorum est cupiditas divitiarum : quam
» quidam appetentes, circa fidem naufragaverunt [1]. » Ergo omnia Christo promissa sunt, et omnia Christus contempsit, ut ne gloriam Dei diabolo daret : ut et tibi etiamsi totus mundus fuerit datus, tantum ut dimittas Deum, non facias amplius divitias, quam gloriam Dei. Nec enim justum est, propter creaturam contemnere Creatorem, sed propter Creatorem creaturam. Quoniam divitias tibi Deus dare potest, divitiæ autem tibi Deum dare non possunt. Non enim propter se tentatus est, sed propter nos, et non sibi vindicat, sed nobis.

XVI. « Tunc reliquit eum diabolus, et accedentes Angeli » Dei ministrabant ei [2]. » Non dixit : « Et descendentes Angeli Dei ministrabant ei, » ut ostendat quia semper ad ministerium ejus Angeli erant in terris : sed tunc præcipiente Domino, recesserunt ab eo, ut locus diabolo adversus Christum daretur, ne forte Angelos videns circa eum, non appropinquaret ad eum. Sic enim invisibiliter fit omni homini Christiano. Duo enim sunt Angeli permanentes cum hominibus, scilicet bonus et malus. Quandiu circa nos est Angelus bonus, nunquam nos in tentationem post impellere Angelus malus. Secundum dispensationem autem Dei recedit aliquantulum Angelus bonus, magis autem non recedit : sed abscondit se, invisibilem se reddens ante diabolum : quoniam nisi voluerit Angelus bonus, a diabolo non videtur. Subtrahit ergo se, ut det diabolo licentiam tentandi, et stans expectat tentationis eventum. Quando ergo aliqua concupiscentia malæ rei ascenderit super cor

[1] I Tim. vi, 8-10. — [2] Matth. iv, 11.

tuum, et pulsat aliquod genus peccati, non est circa te Angelus bonus, sed diabolus loquens in corde tuo tentat te pariter et compellit. Si tu ergo permanseris confringens cor tuum, magis autem diabolum in corde tuo confringens : cum non te potuerit superare, discedet a te. Quando recedente concupiscentia, incipit cor tuum exultare, quia evasisti impetum illum malum, et quasi quidam spiritus in te tacente lætatur, et gratias agit Deo, cognosce quia recessit a te diabolus, et post tentationis victoriam accedens Angelus ministrat tibi, et ille loquitur in te, et gaudium operatur. Quoniam autem ministrabant ei Angeli, scimus: in quibus autem rebus illi ministrabant, scire non possumus. Utrum ad sanitates infirmitatum, quemadmodum et per angelum Raphaëlem sanavit Tobiam[1]? an ad correctionem animarum? an ad effugationem dæmonum? quoniam quidem multa opera sua per Angelos facit, verum est. Angelis autem facientibus, ipse facere videtur, qui dat illis faciendi præceptum et potestatem. Tamen manifestissimum est quia etsi ad opus ipsius ministrant ei, non propter necessitatem impotentiæ ejus ministrant ei, sed propter honorem potestatis ipsius. Nam ministrant ei, et non adjuvant eum.

HOMILIA VI.

CAPUT IV.

I. « Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus » esset, secessit in Galilæam[2]. » A quo? Sine dubio a Deo : quia in virum sanctum nemo potest aliquid, nisi tradiderit

[1] Tob. III. — [2] Matth. IV, 12.

eum Deus. Nam peccator in peccatorem aliquid forsitan potest, quia nec est valde sub cura Dei peccator : in hominem autem Dei sine dubio nihil potest, quia « Protector » est Deus omnium sperantium in eum[1]. » Si enim dicit et alibi : « Nonne duo passeres veneunt dupondio, et unus ex » eis non cadit super terram sine præcepto Patris vestri ? » quanto magis vos modicæ fidei? Vestri autem capilli ca» pitis numerati sunt omnes[2]. » Omnis homo, quantumvis fuerit malus, priusquam aliquam faciat iniquitatem, quasi tardior est ad opus iniquitatis : quod si semel cœperit facere iniquitatem, jam paratior fit ad omne opus iniquum. Sicut enim bestia, quamvis sit naturaliter sæva, tamen si excitata non fuerit, non se facile super hominem jactat : si autem homine occiso, vel aliqua bestia, sanguinis acceperit gustum, jam si viderit hominem, sine aliqua mora irruit super eum : sic et Herodes, etsi proposito erat iniquus, tamen postquam propter correptionem adulterii sui est exasperatus, opus pessimum ausus est facere, et Joannem recludere in carcerem, seipso iniquior : et audacior quidem fuerat sibimetipsi factus cum omnibus consentientibus sibi Judæis in mortem Joannis. Quod sciens Dominus, secessit inde, non ipse timens mortem, sed propter duas causas. Primum, ut passionem suam opportuno tempore reservaret : deinde, ut nobis fugiendi periculum tentationis daret exemplum : non quia ille timebat periculum tentationis, sed quia nos aliter non omnem toleraremus tentationem. Si enim ideo per omnem viam justitiæ præcessit quasi magister, ut nos eum sequamur quasi discipuli, manifestum est, quia non consideravit quid ipse posset, sed quid nos poteramus implere. Si autem ea fecisset Christus, quæ ipse poterat facere, et non nos, discipuli ejus esse non poteramus, sequi eum non prævalentes.

[1] Psal. XVII, 31. — [2] Matth. X, 29, 30.

II. « Et relicta civitate Nazareth, veniens habitavit in » Capharnaum, in finibus Zabulon et Nepthalim, ut adimpleretur quòd dictum est per Esaïam prophetam : Terra » Zabulon et terra Nepthalim via maris trans Jordanem » Galilææ gentium [1]. » Sicut docet historia, hæ tribus ante omnes transmigratæ sunt in Babyloniam. Convenienter ergo quos ante omnes ira Dei percussit, ipsos primum Dei misericordia visitavit : et qui primi ducti sunt in captivitatem corporalem, ipsi prius de spirituali captivitate reducti sunt. « Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem » magnam : et qui sedebant in regione et umbra mortis, » lux orta est eis [2], » Sedebant in tenebris Judæi qui fuerunt sub lege, in qua Dei justitia non fuerat manifesta : etsi erat ibi justitia, tamen in figuris quibusdam et mysteriis rerum carnalium fuerat cooperta. Quale enim est lumen justitiæ in circumcisione præputii? Tenebræ enim erant maxime secundum legem, quæ non ad manifestandam Dei justitiam data fuerat, sed ad puniendam duritiam cordis eorum : sicut ait Dominus : « Propter duritiam cordis vestri Moses » ista mandavit [3] : » et non ad salvandos eos, sed ad excæcandos, ut inebriati per legem, non cognoscerent lumen, quod non merebantur videre in tenebris, id est, in peccatis. Lumen magnum, id est Christum. Nam multa lumina fuerant inter Judæos. Lumen fuerunt Moses, et Aaron, et Josuë, et cæteri Judices et Prophetæ. Omnis doctor lumen illorum est, quos illuminat docens : sicut scriptum est, « Vos estis lux mundi [4]. » Magnum autem lumen est Christus. In regione autem et umbra mortis sedebant gentiles, aut quia iniquitates mortiferas faciebant, aut quia colebant idola et dæmones, quorum cultura ducebat eos ad mortem æternam. Judæi autem, qui secundum legem opera facie-

[1] Isaï. IX, 1, et Matth. IV, 13-15. — [2] Matth. IV, 16.— [3] Id. XIX, 8. — [4] Id. V, 4.

bant, ideo in tenebris erant, et non in regione et umbra mortis : quia etsi non erat quidem justitia quam faciebant, tamen facientibus eam, etsi gloria non dabatur, tamen mors æterna non contingebat, quia Dei tenebant mandata. Umbram autem mortis æstimo esse peccatum idololatriæ. Sicut enim qui vivunt in agnitione Dei et Christi, quamvis agnitio ipsa sit vita, tamen donec sunt in sæculo isto, non sunt in vera vita, sed in umbra vitæ : quoniam per fidem ambulant, et non per speciem : et per speculum in ænigmate vident, non facie ad faciem. Sic qui in erroribus idolorum vivunt, licet ipse error sit mors, tamen nondum sunt in vera monte, sed in umbra mortis, donec in isto sæculo sunt. Quoniam autem ignorantia Dei umbra est mortis, testatur Propheta dicens : « Et declinasti semitas nostras a » via tua, et cooperuit nos umbra mortis [1]. » Sine dubio enim operiet eum ignorantia Dei, cujus vita de via Dei fuerit declinata. Regio autem mortis mundus est iste. Sicut enim illa terra terra vivorum est, de qua dicitur : « Credo » videre bona Domini in terra viventium [2] : » sic terra hæc regio mortis est. Propterea ad plenum Deo placere non possumus, degentes in ea, quia ipsi etsi vivi sumus propter opera viva et fidem Christi, tamen quia in mundo vivimus, cui diabolus principatur, coinquinati sumus. Ideo et Paulus dicebat : « Quis me liberabit de corpore mortis hujus [3] ?» Corpus enim hoc corpus est mortis : quia non vitalibus, sed mortiferis voluptatibus est subjectum. Et vide quam proprie quidem dixit Propheta Judæos quidem vidisse lumen magnum, gentibus autem ortum esse : quoniam apud Judæos erat agnitio Filii Dei, non autem videbant eum, quia sedebant in tenebris legis, aut peccatorum : apud gentes autem nunquam fuit agnitio Filii Dei. Ideo a Judæis quidem dicitur visus, gentibus autem ortus. Dici-

[1] Psal. XLIII, 19, 20. — [2] Id. XXVI, 13. — [3] Rom. VII, 24.

tur autem Capharnaum inter fines Judæorum et gentium posit esse.

III. « Ex tunc cœpit Jesus prædicare et dicere : Pœni- » tentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum [1]. » Ex tunc, id est, ex quo testificatus est a Joanne. Nec enim prædicare credibiliter poterat, nec testis patris existere, nisi testificatus fuisset ab eo : quia nemo potest alterius esse testis idoneus, nisi qui ipse fuerit testificatus ab altero. Testificatus autem est ab eo sic : « Ecce Agnus Dei, ecce » qui tollit peccata mundi [2]. » Ut omnis qui ordinatur ad prædicandum, bonum testimonium habeat a populo, et ab his qui sunt foris, sicut ait Apostolus : « Qui enim bene » vivit, se solum salvat : qui autem bonam habet opinio- » nem, multos ædificat [3]. » Quid autem prodest, si bonam vitam agendo te unum salves, et malam famam habendo plurimos scandalizes ? Ex tunc cœpit Jesus prædicare, ex quo in aqua quidem baptizatus est a Joanne : in spiritu autem a Patre, ut possit de seipso alios baptizare, secundum hominem dico : « Quia si non fuisset baptizatus, alios baptizare non poterat (1). » Quomodo autem nudus vestiat nudum, aut quomodo mendicus faciat alterum divitem ? Sic et ipse qui baptizatus non est, quomodo alteri potest baptismum dare ? Secundum hoc et de hæreticis dicimus : « Quia ubi est fides, illic est Ecclesia : ubi Ecclesia, ibi sacerdos : ubi sacerdos, ibi baptismum : ubi baptismum, ibi Christianus. Ubi autem fides non est, ibi nec Ecclesia est : ubi Ecclesia non est, nec sacerdos est : ubi sacerdos non est, nec baptismum : ubi baptismum non est, nec Christianus fit aliquis. » Quid ergo reprehendit quasi secundum baptismum, qui non intelligit quod est primum ? Ex tunc cœpit Jesus prædicare, ex quo tentatus est. Famem autem vicit in deserto : avaritiam sprevit in monte, vanam

[1] Matth. IV, 17. — [2] Joan. I, 29. — [3] I Tim. III.

gloriam repercussit super templum : ut nobis ostendat, quia qui ventri suo contradicere potest, qui sæculi hujus bona contemnit, qui vanam gloriam non desiderat, ille debet Christi vicarius factus justitiam Christi prædicare : quoniam ex istis tribus caminis omnis diabolicæ fraudis flamma succenditur. Item ex quo traditus est Joannes, ex tunc prædicare cœpit. Nam si, vivo Joanne, prædicare cœpisset, sine dubio vilem fecisset Joannem, et inventa fuisset prædicatio ejus superflua quantum ad istius doctrinam : quemadmodum si in uno tempore lux cum lucifero oriatur, gratiam luciferi celat.

IV. Quam sapienter inde prædicationis suæ sumpsit initium, quod prædicare consuetus erat Joannes : « Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum : » non ut conculcet Joannis doctrinam, sed ut magis confirmet. Nam si, illo adhuc docente, hæc eadem prædicasset, forsitan conculcare videretur : nunc autem quia, eo incluso, repetit, non conculcatio, sed confirmatio invenitur. Confirmavit autem Joannis doctrinam, ut testem eum verum fuisse demonstret. Quoniam si Joannes verus est testis, et testimonium ejus verum est quod dixit de Christo : si autem falsus est testis, et omnia illa gloriosa falsa fuerunt quæ dixit de Christo. Ergo dum Joannis doctrinam confirmat Dominus, seipsum commendat. « Pœnitentam agite. » Creator humanæ naturæ scit quid necessarium habet humana natura. Sciens etenim Dominus quia nullus hominum per ignorantiam justitiæ peccat : sed dum sequitur delectationem carnalem, contemnit gloriam spiritualem : ideo statim non justitiam prædicavit, quam omnes cognoscebant, sed pœnitentiam qua omnes indigebant. Quis ergo veniens contra judicium Dei ausus est dicere, quia ego volo bonus esse, et non possum? Dominus enim qui imprimis non justitiam, sed pœnitentiam prædicavit, non naturæ ignoran-

tis, sed voluntatis culpam in peccatoribus esse demonstrat. Pœnitentia enim correctio est voluntatis, non emendatio malæ naturæ. Nam si emendatio naturæ esset pœnitentia, creator Dominus noster venisset in mundum, ut sui operis culpam emendaret, non nostros errores.

V. « Appropinquabit enim regnum cœlorum, » id est, beatitudo regni cœlestis, quam præparavit fidelibus Deus, ac si dicat : « Parate vos per pœnitentiam et per patientiam ad percipiendam beatitudinem regni cœlestis, quia appropinquabit tempus mercedis reddendæ. Qui mala timetis, aut concupiscitis bona, attendite, quia appropinquabit regnum cœlorum. Si vos mala non terrent, vel bona delectent : aut si regna non concupiscitis, vel tormenta timete. Gaudeant justi quia jam finiuntur mala eorum, et incipiunt bona. Lugeant peccatores, quia jam transeunt bona eorum, et incipiunt mala. » Quid nocuit hominibus justis, quia mala passi sunt, cum cœperint esse in bonis ? Nam et recordatio transactorum malorum non solum non nocet, sed adhuc magis delectat. Nam mala, quandiu præsentia sunt, gravia videntur : cum vero transacta fuerint, recordatio eorum gloriatio est. Aut quid prodest peccatoribus, quia bona sunt consecuti, cum cœperint esse in malis ? Nam recordatio transactorum bonorum non solum non adjuvat, sed adhuc amplius gravat. Nam quandiu præsentia sunt, delectabilia videntur : cum vero transacta fuerint, recordatio eorum magis affligit. Et ista prædicatio pœnitentiæ qualem fructum contulit Christo ? Seminavit verbum pœnitentiæ, et immaculatos prædicatores justitiæ messuit.

HOMILIA VII.

CAPUT IV.

I. « Ambulans autem Jesus secus mare, vidit duos fra- » tres, Simonem et Andream [1]. » Priusquam aliquid dicat aut faciat, vocat Apostolos, ut nihil eos lateat nec verborum Christi nec operum, ut postmodum fiducialiter dicere possint : « Non possumus enim nos quæ vidimus et audivimus » non loqui [2]. » Vidit eos non corporaliter, sed spiritualiter : non ad facies eorum, sed ad corda respiciens. Et elegit eos non quasi Apostolos, sed quia Apostoli poterant fieri. Sicut artifex si viderit gemmas pretiosas, et non dolatas, eligit illas, non quod sint, sed quod fieri possunt. Habens enim scientiam artis, bonum incompositum non contemnit. Sic et Dominus videns illos, non opera eorum elegit, sed corda. « Mittentes retia, » et futuræ dignitatis gratiam artificii sui opere prophetantis. Ut intelligamus quia non solum ista secunda piscatio spiritualis a Deo eis erat donata, sed etiam prima illa corporalis Dei providentia in eis fuerat ordinata. Nam sicut qui retia jactat in aquam, nescit quos pisces comprehensurus est, sed quos Deus ei transmiserit, illi intrant in retia : sic et doctor quando divini sermonis retia super populum jactat, nescit qui sunt accessuri ad Deum, sed quoscumque Deus excitaverit, illi adhærent doctrinæ. Ergo sicut in piscatore labor solus requiritur piscandi, Deus autem transmittit capturam : sic et in doctore nihil requiritur nisi instantia doctrinæ : populum autem non corrigit homo, sed Deus. Sic enim dicit Dominus

[1] Matth. IV, 18. — [2] Act. IV, 20.

per Prophetam : « Dic hæc ad Jesum filium Josedech sacerdotem magnum : si bene custodieris aulam meam, dabo tibi qui habitent in ea. »

II. « Et ait illis : Venite post me, et faciam vos fieri pis» catores hominum[1]. » Id est, faciam vos doctores, ut cum reti verbi Dei comprehendatis homines de mundo hoc falso et fluctuabundo, et tempestuoso, et instabili, et perfido, et semper periculoso, et nemini unquam tuto, ubi homines non ambulant, sed feruntur inviti quasi nolentes. Violentia enim diaboli concupiscentias multas inoperans eis, mentitur se facturum eorum voluntatem : quia cum delectatione compellit in mala opera, ut homines alterutrum se comedant, sicut pisces fortiores semper devorantes infirmiores : ne translati vivant in terra fructifera corporis Christi, facti membra corporis ejus, in terra fructifera, in terra dulci et semper tranquilla, ubi non est tempestas ad eversionem, nisi forte ad tentationem fidei, et patientiæ fructificationem. Ut homines ambulent, non ferantur : ut se alterutrum non comedant habitantes, sed foveant. Ecce do vobis Evangelium in manibus novum, et alterum rete diversarum sententiarum, et obligatarum parabolarum, virtutum admirandarum, et multiformium doctrinarum narrationibus crebris quasi fluctibus huc et illuc discurrentibus textum, minis judiciorum, et promissionibus beatitudinum, quasi quibusdam nodis indissolubilibus colligatum, præscientiis et occultarum cogitationum cognitionibus, dæmonum confessionibus, et resurrectionibus mortuorum nimis confirmatum : ita ut in sinu suo tutissimo diligenter possit rationabilium hominum continere capturam, ut non det eis ex aliqua parte exeundi occasionem, quasi per aperturam aliquam neglectam a Spiritu sancto qui texuit eam. Et hoc dicit aliquis intra se : « Non sine causa secuti sunt

[1] Matth. IV, 19.

Jesum talia promittentem. » Quid enim? Tibi minora repromittit? Num non si bene conversatus fueris, regnum cœleste tibi promittit? num non vitam æternam? num non angelicam naturam? num non hæreditatem secum? Et quare non sequeris eum? Sed illi secuti sunt eum, quia cœlestium bonorum amatores erant, non terrenorum. Tu autem eum non sequeris, quia non cœlestium, sed terrenorum amator es. Homo enim carnalis nullum bonum credit esse bonum, nisi carnale, et nusquam credit esse jucunditatem, nisi quæ est super terram. Non ergo illi doctorium cupierunt honorem, sed doctorii operis lucrum, sicut exitus contestatus est. Si enim Apostoli facti, honoribus Apostolatus sui fruiti sunt, sine dubio apostolicum cupierunt honorem. Si autem non solum Apostolatus sui honoribus fruiti non sunt humilitatis causa, sed etiam propter hominum salutem, et gloriam Christi, passi sunt diversa supplicia, manifestum est quod tunc non apostolicum cupierunt honorem, sed quæstum apostolici operis et laboris. Sciebant enim quam pretiosa est anima hominis, quam grata est apud Deum salus ipsius, quanta merces est hominem ædificare secundum Deum. Concupierunt et secuti sunt: tu autem non concupiscis talia hæc. Quomodo enim desideres alium posse salvari, qui te ipsum salvare non curas?

III. « Et relictis retibus, secuti sunt eum[1]. » Ne aliquis Christianus dicat: « Numquid non possum divitias diligere, et Christo placere? ideo relinquentes retia sua Apostoli nos docuerunt quia nemo potest terrena possidere, et perfecte ad cœlestia pervenire. Considera quomodo inter cœlum et terram aër medius constitutus separat creaturam utramque, ut ostendat quia inter cœlestia et terrena nulla potest esse commixtio. Cœlestia enim spiritualia sunt et

[1] Matth. IV, 20.

levia, et naturaliter semper sursum petentia. Terrena autem ponderosa sunt, et semper deorsum deponentia. Si igitur spiritualia tenueris, sursum te ducunt: si terrena, deorsum te deponunt. Igitur reliquerunt retia, ne magis facerent eis impedimentum laboris, quam additamentum utilitatis. « Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Ja- » cobum Zebedæi, et Joannem fratrem ejus, componentes » retia, et similiter vocavit eos [1]. » Erant enim habitatione cives, dilectione concordes, arte officii pares, fraternitatis pietate conjuncti : ideo sic vocavit et istos, ne tot bonis rebus conjunctos, dissimilis vocatio separaret. Gratiose aliquis de hac duplici fratrum utilitate locutus est, quoniam omnis Ecclesia præcipue in charitate fuerat construenda, sicut ipse dicit : « Hoc est autem mandatum, ut » diligatis invicem, sicut ego dilexi vos [2]. » Et iterum : « In » hoc cognoscent homines, quod mei estis Discipuli, si cha- » ritatem habueritis inter vos [3]. » Sicut enim in corporali ædificio lapis ad lapidem cæmento mediante constringitur : sic in ædificio Ecclesiæ Christianus ad Christianum charitate mediante connectitur. Ideo super fraternitatem charitatis Ecclesiæ composuit fundamenta, ut radicibus charitatis exuberans quasi humor ascendat in ramos. Et hoc super naturalem charitatem, ut non solum per gratiam, sed etiam per naturam ipsa charitas firmior habeatur. Sic enim fecit Deus in Veteri Testamento : ædificaturus enim populum illum per legem, supra Mosem et Aaron fratres posuit ædificationis initium. Quoniam autem abundantior gratia futura erat Novi Testamenti quam Veteris, ideo populum illum quidem ædificavit secundum unam fraternitatem, hunc autem secundum duas.

IV. « Componentes retia. » Quod est maximæ paupertatis indicium. Vetera componebant, quia nova unde emerent

[1] Matth. IV, 21. — [2] Joan. XV, 12. — [3] Id. XIII, 35.

non habebant. Et quod ad majorem pietatem eorum pertinet, in tanta paupertate sic patri suo occurrebant, ut secum eum bajularent in navi : non ut ille istos adjuvaret in opere, sed ut isti illum consolarentur sua præsentia. Quoniam autem illi quidem referuntur mittentes retia sua per omnes Évangelistas ; isti autem componentes, sine ratione esse non credo, maxime cum poterant dicere sine damno aliquo intellectus : « Et ibi vidit illum et illum, » et non dicere : « Componentes retia sua. » Item æstimare illos quidem quasi velociores ad prædicandum, quia jam mittentes erant retia sua : istos autem quasi pigriores, quia adhuc componentes erant retia, non sumus ausi : quia differentiam illorum talium cognoscere est solius Dei. Ne forte ergo propter Petrum illi dicti sunt mittentes retia sua; isti autem propter Joannem componentes: quia Petrus prædicavit tantum Evangelium, et non composuit, sed Marcus ab eo prædicata composuit. Joannes autem et prædicavit Evangelium, et ipse composuit. Et non solum composuit, sed etiam omnium Evangelistarum retia ipse composuit. Nam cum omnes humana Christi pene sola composuissent, iste commiscuit eis etiam divina ipsius, ut nullam relinqueret Spiritus sanctus scandali aperturam in eis unde pisces egrederentur. Et ut nunc dicamus quod supra in textura retis omisimus ; quia circumposuit ei quasi plumbea gravia, id est, inextinguibilium flammarum et immortalium vermium supplicia ponderosa, ut possit facile humanorum cordium penetrare profundum.

V. « At illi, relicto patre, et navi, secuti sunt eum[1]. » Vide quia Petrus quidem et Andreas dicuntur reliquisse retia : Jacobus autem et Joannes, patrem et navim. Tria sunt enim generaliter omnia, quæ relinquere debet omnis qui venit ad Christum : actus carnales, substantiam mun-

[1] Matth. IV, 22.

dialem, parentes carnales. Per retia enim piscationis, actus carnales relinquendi significantur : per navim autem substantia : per patrem vero, omnes parentes. Et vide quia prius retia relicta significantur, postea navis, in tertio loco pater, quia prius convenit actus mundiales relinquere. Ipsi sunt enim, qui præcipue nocent ad spiritualia. Secundo, substantiam, quia non tantum nocet aliquid habere in mundo, quantum agere aliquem actum, tamen et hoc ipsum habere nocet. In novissimo parentes, qui et ipsi quidem nocent, tamen minus nocent quam divitiæ et actus hujus sæculi. Reliquerunt ergo navem, ut fierent ecclesiasticæ navis gubernatores : reliquerunt retia, ut jam non pisces apportarent ad civitatem terrenam, sed homines ad civitatem cœlestem; reliquerunt unum patrem, ut fierent omnium spiritualium genitores.

HOMILIA VIII.

CAPUT IV.

I. « Et circumibat Jesus totam Galilæam[1]. » Omnis rex pugnaturus contra adversarium regem, prius congregat exercitum, et sic vadit ad pugnam : sic et Dominus contra diabolum pugnaturus, prius congregavit Apostolos, et sic cœpit per totam Galilæam Evangelium prædicare. Expugnatio enim diaboli prædicatio est veritatis : sagitta mortifera est in visceribus ejus, sermo justitiæ. Dejectio ejus est opus signorum, spoliatio potestatis ejus est conversio fidelium. Et rex quidem terrenus congregat exercitum,

[1] Matth. IV, 23.

ut illorum laboribus ipse gloriam consequatur: iste autem congregat Apostolos, non ut illorum laboribus ipse gloriam consequatur, sed ut suo labore illis victoriam præstet. Circumibat totam Galilæam, sicut studiosus medicus circumibat graviter ægrotantes, singulis quibusque passionibus adhibens congruas medicinas : quia debiles illi ad medicum venire non poterant. Et Dominus quidem circumibat singulas regiones. Nos autem qui sumus uniuscujusque regionis pastores, etsi regiones circumire necessarium non habemus, tamen singulas species passionum populi circumire et considerare debemus : id est, diligenter attendere, qui sunt in populo qui avaritiæ morbo laborant; ut aliquem sermonem de avaritiæ malo faciamus ad medicamentum sanitatis illius qui avaritiæ stimulis agitatur, secundum Pauli sententiam dicentis : « Habentes » alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus. Nam » qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes [1], etc. » Item debemus illis providere, qui in populo ardentibus libidinis febribus valde laborant : et ut ad remedium passionis eorum aliquod medicamentum in Ecclesia proferamus de apotheca medicinali Apostoli dicentis : « Omne » peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est : » qui autem fornicatur, in corpus suum peccat [2], etc. » Et quemadmodum paterfamilias studiosus scit in domo sua quid unusquisque necessarium habet : ita et sacerdos singulorum mores et actus et conversationem debet indiscere, ut quale quibusque medicamentum necessarium fuerit subministret : cui consolationem, consolationem : cui increpationem, increpationem. Cui autem asperior increpationis medicina fuerit posita secundum qualitatem passionis illius, non debet indignari : quia nec infirmus irascitur contra medicum, si posuerit aliquam medicinam

[1] I Tim. VI, 8, 9. — [2] I Cor. VI, 18.

mordentem. Non enim considerat asperitatem medicinæ et irascitur, sed considerat benevolentiam medici et sustinet: quia prodesse illi desiderat, non nocere. Sicut autem infirmus, qui ipse venit ad medicum, ex parte jam sanus est: sic et ipse peccator, qui venit ad sacerdotem, et doctrinæ aut pœnitentiæ medicinam quærit, ex parte jam justus est. Illum autem gravis tenet infirmitas, quem sacerdos sequitur verbis, et ille spiritualium verborum medicamentum non sentit, nec melioratur, sed quasi qui stomachum patitur, quidquid manducaverit et biberit, iterum vomit. Sic et illa anima patiens quidquid audierit, statim de sensibus suis projicit foras, sic illi infideles Judæi quibus dictum est: « Omnem escam abominata est anima eo» rum[1]: » id est, omnem escam doctrinæ animam nutrientem.

II, « Docens et prædicans Evangelium regni[2]. » Aliud est docere, aliud est Evangelium prædicare. Docebat enim eos, dicens eis justitias naturales, quas etsi ille non diceret, ipsa ratio naturalis illos doceret: ut puta castitatem, humilitatem, patientiam, et cætera his similia, quæ homines etsi non audiunt, tamen a semetipsis bona esse intelligunt, sicut ait Apostolus ad Romanos: « Cum enim » gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis » sunt faciunt[3], etc. » Sed forte dicis: « Si ea eos docebat, quæ omnes intelligunt, quid opus habebat eos dicere? » Audi, doctrina non tantum propter manifestationem rerum obscurarum inventa est, quantum propter excitationem cordis et spiritus. Talis est enim humana natura, ut puta prævalentibus delectationibus carnalibus in homine, scientia, quæ est in eo justitiæ naturalis excluditur, et quasi in oblivionem deducta, de memoria foris expellitur et obdormit. Cum ergo cœperit doctor in illis reprehendere et re-

[1] Psal. cvi, 18. — [2] Matth. iv, 23. — [3] Rom. ii, 14.

percutere mala carnalia, et terrere de futuro judicio : quasi præcisis delectationibus carnalibus, iterum scientiam in memoriam eorum reducit, et in sensibus reparat. Unde et gladius dicitur sermo divinus : quia sicut gladius carnes præcidit, sic et sermo divinus concupiscentias carnales. Et quemadmodum si tollis herbas de agro, triticum convalescit in illo : sic et concupiscentia si præcidatur ab homine, justitia convalescit : quia sicut herbæ suffocant triticum, sic et concupiscentiæ carnales offocant disciplinam. Vides ergo quia doctrina non novas scientias introducit, sed oblitas commonefacit ? Si ergo sermo humanus tantam habet virtutem auribus sonum præstans, putas quid agebat sermo dominicus, cum esset spiritus vivus, non tantum in auribus sonans, sed et in cordibus operans ? Evangelium autem prædicans, mysterium justitiæ promittebat. Evangelium enim est nuntium bonum. Bona autem hominibus nuntiantur, quando promittitur eis beatitudo cœlestis, peccatorum remissio, adoptio filiorum, mortuorum resurrectio, et immortalitas vitæ, hæreditas regni cœlestis, et possessio gloriæ sempiternæ, societas Angelorum, et communicatio Spiritus, et fraternitas Christi, et paternitas Dei. Hæc omnia antiqui homines manifeste nec audierant, nec sperabant. Et ideo præmium boni operis non sperantes, justitiæ contempserunt laborem, et transtulerunt se ad delectationes carnales : quia omnis justitia molesta est omnibus in carne viventibus, propterea labor justitiæ non sustinetur, nisi merces eorum expectetur. Ideo ergo illis beatitudinem evangelizabat cœlestem, ut corda eorum ad patientiam boni operis excitaret, et desiderium cœlestium præmiorum, aut docens, aut interpretans eis prophetias de suo ipsius adventu : ut ipsa interpretationis doctrina esset propter increpationem, et evangelizatio propter denuntiationem futurorum bonorum in ipso.

III. « Et sanans omnem languorem, et omnem infirmi-» tatem in plebe[1]. » Quod dixit : « Languorem, » ad passiones pertinere voluit corporales : quod autem dicit : « Et omnem » infirmitatem, » ad passiones animæ spirituales. Non enim pauciores morbi animam vexant quam corpus. Et siquidem dixisset : « Sanans languores et infirmitates, » poteramus utrumque ad passiones intelligere corporales, ut languores quidem intelligerentur graviores passiones, infirmitates autem tædia leviora. Nunc autem cum dicens : « Omnem lan-» guorem, » omne genus sive gravium sive levium passionum concludit, alterius clausulæ videtur adjectio esse superflua, nisi unam quidem ad passiones corporales intelligamus, alteram autem ad spirituales. Possumus tamen et utramque clausulam ad utrasque intelligere passiones ita, id est, omnem languorem sive corporalem, sive spiritualem : et omnem infirmitatem, sive corporalem, sive spiritualem : ut languorem quidem intelligamus animæ morbum passionis alicujus, infirmitatem autem infidelitatem : ut puta qui avaritiæ morbo subditus est, aut libidinis, aut vanæ gloriæ, languorem animæ patitur. Qui autem mysterium vocationis Dei ignorat, ille infirmus habetur in fide. Multi enim sunt qui possunt bona opera facere, et Deo placere, sed non faciunt : quia mysterium vocationis Dei ignorant, et ipsi sunt infirmi. Quidam autem sic passionibus carnalibus sunt mancipati, ut etiam si sciant mysterium vocationis Dei, tamen bene agere non permittuntur, et ipsi sunt languorem habentes. Sed passiones corporales Divinitatis virtute sanavit, spirituales autem verbo pietatis. Sicut enim medicina languenti corpori, sic verbum prodest animæ ægrotanti. Deinde vide, quod non prius posuit, « Sanans omnem languorem, et omnem infirmita-» tem : » sed primum, « Prædicans et docens Evangelium

[1] Matth. IV, 23.

» regni, » et postea sanans propter duas causas. Primum, quia miracula virtutum ædificant animas secundum verba pietatis. Ideo autem præmittitur, quod magis necessarium æstimatur. Deinde quia non verba pietatis virtutes miraculorum commendant, sed virtutes miraculorum veritatis sermones. Nec ideo credebatur Christus posse facere virtutes, quia veritatem prædicabat : sed ideo credebatur veritatem prædicare, quia poterat facere virtutes.

IV. « Et obtulerunt ei omnes male habentes; et curavit » eos [1]. » In quibusdam locis ponit, « Et multos curavit [2], » sicut et ibi : « Et quotquot tetigerunt eum, sanati sunt [3]. » Hic autem simpliciter dicit : « Et curavit eos : » significans quia omnes curavit. Sicut novitius medicus intrans in civitatem, et volens ostentationes dare artificii sui, omnes venientes ad se curat : et non tantum cogitat de mercede accipienda, quantum de opinione sua commendanda. Cum autem manifesta fuerit fama ejus bona, tunc secundum laborem suum incipit exigere et mercedem. Sic et Dominus incipiens prædicare, non secundum judicium quosdam, sed omnes indifferenter sanabat : postquam vero illum omnis Judæa cognovit, beneficia sanitatum digno pretio fidei venumdabat, dicens unicuique : « Fiat tibi secundum fidem » tuam [4]. » Non tamen omnes, sed illos, quos secundum præscientiam suam ante præparaverat, quam venirent.

[1] Matth. IV, 24. — [2] Luc. VIII, 21. — [3] Matth. XIV, 36. — [4] Id. IX, 29.

HOMILIA IX.

CAPUT V.

I. « Videns autem Jesus turbas multas ascendit in mon- »tem[1]. » Omnis artifex secundum professionem suam, opportunitatem operis videns, gaudet. Carpentarius, si viderit arborem bonam, concupiscit eam præscindere ad opus artificii sui : agricola, si viderit terram pinguem, desiderat eam arare. Et quid dico de rationalibus hominibus ? ipse arrationalis equus de stabulo exiliens, si viderit campos patentes, rapit frenum, et excitatur ad cursum : sic et Dominus videns magnam congregationem populi, excitatus est ad docendum. Sic et omnis sacerdos cum viderit Ecclesiam plenam, gaudet animus ejus, et delectatur ut doceat : si autem viderit Ecclesiam vacuam, confunditur, et nihil dicere potest. « Ascendit in montem. » Numquid non poterat ibi docere, ubi jam populus erat ? Sed propter duas rationes ascendit in montem. Primum, ut impleret prophetiam Esaïæ dicentis : « Super montem excelsum ascende »tu, qui bene annuntias Sion[2]. » Deinde, ut mysterium pietatis ostenderet. Ascensio enim ejus est altitudo virtutum. Ascendit ergo in montem ut ostendat nobis quoniam in altitudine spiritualium virtutum consistere debet qui docet justitiam Dei, pariter et qui audit. Qui docet, verborum suorum sit ipse exemplum, ut magis opere doceat quam sermone, sicut ait Apostolus ad Timotheum : « Exem- »plum esto omnium fidelium[3]. » Qui autem ambulat per convallia vitæ terrenæ, obscuras semitas calcat, et loquitur

[1] Matth. v, 1. — [2] Isaï. xl, 9. — [3] 1 Tim. iv, 12.

altos sermones : non alterum instruit, sed seipsum castigat. Nemo enim potest in valle stare, et de monte loqui : sed aut ubi stas, inde loquere; aut unde loqueris, ibi sta. Si in terra est animus tuus, ut quid de cœlo loqueris? Si ergo in terra tu stas, de terra loquere : si autem de cœlo loqueris, in cœlo consiste, ut dicas cum Apostolo : « Nostra autem » conversatio in cœlis est[1]. » Ille autem populus, qui audit justitiam Dei, ideo debet in altitudine bonorum operum consistere, quia discipulus imitator debet esse magistri. Si autem in peccatis vivas, et audias justitiæ verba docentem, judicium tibi, non salutem acquiris. Audis enim, ut ne ignorantiæ vel excusationem habeas ante Deum. Ecce homo, si quamcumque artem ex toto corde voluerit discere, puta pingere aut ædificare, cum frequenter magistrum suum audierit aut viderit, tollit se in secreto, et accipit ferramentum, et ipse se tentat, si potest jam facere quod frequenter audivit vel vidit, Sic et tu si facere justitiam non vis, ut quid prædicatorem justitiæ audis? ut quid doctorem illum appellas, cujus non vis esse discipulus? Intellige ergo : dico enim tibi rem naturalem, secundum loci istius Scripturam. Si tu es super montem, et prædicator in valle, tu sursum constitutus audis vocem illius, quia vox melius sursum ascendit : si autem tu steteris in valle, et doctor tuus super montem loquatur, non multum tibi proficit loquela ipsius. Ergo in primo loco populus se debet considerare qualis sit, in secundo loco qualem habeat sacerdotem : quia doctor malus bono populo non multum nocet, bonus autem doctor malo populo non multum prodest. Nunc autem populus seipsum non videt, quem primum videre debet : sed semper sedens judicat de moribus sacerdotum. Ideo ergo præsens Scriptura nos docet, ut tam doctor quam populus super montem sanctitatis ascendat,

[1] Philip. III, 20.

qui vult audire pietatis doctrinam. Aut certe ita : Mons Ecclesia appellatur, de quo dicit Propheta : « Mons Dei, » mons uber[1]. » Ascendit ergo Christus in montem, ut illic Discipulis suis mysteria traderet veritatis, ostendens quoniam omnis qui vult discere mysteria veritatis, in montem Ecclesiæ debet ascendere : sed non in omnem montem, sed in montem uberem. Sunt enim et hæreticorum montes, non autem uberes, sed coagulati : in quibus non veritatis mysteria traduntur, sed mendacia expugnantia veritatem. Ideo et eos, qui in tales montes ascendunt, reprehendit Spiritus sanctus per Prophetam dicens : « Ut quid suspicitis » montes coagulatos[2] ? » Coagulati enim dicuntur hæresium ecclesiæ, quia « Coagulatum est sicut lac cor eorum[3]. »

II. « Beati pauperes spiritu[4]. » Quamvis ipsas beatitudines exponat ex parte et evangelista Lucas, tamen istæ beatitudines perfectiores illis intelligendæ sunt ; quoniam ille in loco campestri dictæ sunt, istæ autem perfectis super montem. Illæ mediocribus, istæ autem perfectis, et rectoribus populorum, sicut fuerunt Apostoli, ad quos dicta sunt hæc : cujus differentiæ rationem largius exposuimus ibi. Ideo illic simpliciter pauperes dixit ; hic autem pauperes Spiritu. Pauper spiritu, est humilis corde : id est, pauperem spiritum habens, qui non magna sapit de se. Sicut ex diverso, dives spiritu intelligitur magna de se sapiens, et superbus qui non implet mandatum Christi dicentis : « Nisi conversi facti fueritis sicut puer iste, non intrabitis » in regnum cœlorum[5]. » Qui enim jam conversus factus est sicut puer, ille est et pauper spiritu. Et qui pauper est spiritu, ille conversus factus est sicut puer. Et secundum testimonium quidem Christi, et Apostoli : « Plenitudo legis » dilectio est[6] : » tamen nutrix dilectionis humilitas est, et

[1] Psal. LXVII, 16.— [2] Ibid. 17.— [3] Id. CXVIII, 70.— [4] Matth. V, 3. — [5] Id. XVIII, 3. — [6] Rom. XV, 14.

totius mali odii mater superbia. Ergo totius boni initium humilitas est, et totius mali superbia. Denique perditionis initium a superbia cœpit per diabolum, initiumque salutis ab humilitate per Christum : propterea convenienter et omnium beatitudinum humilitatem fecit initium. Et quare non manifeste dixit : « Beati humiles spiritu? » Ego hunc potui tantummodo rationis invenire colorem, ut non solum humiles ostendat, sed etiam indigentes humiles, qui sic sunt humiles, ut semper adjutorium Dei sint mendicantes. Unde in græco non dicit : « Beati pauperes , » sed, « Beati » egeni, » vel, « Beati mendici (2). » Nam pauper est qui angustiam quidem habet, non autem tantam, ut mendicare cogatur. Secundum quam differentiam et Propheta dicit : « Beatus qui intelligit super mendicum et pauperem[1]. » Ergo ideo dicit : « Beati mendici spiritu, » ut in ultima necessitate humiles ostendat. Si ergo dixisset; « Beati humiles spiritu, nihil amplius significasset, quam humiles : nunc autem et humiles, et secundum fidem humiles, et intelligentes unde sit adjutorium hominis. Sunt enim multi naturaliter humiles spiritu, et non ex fide. Hi tales non pulsant adjutorium Dei. Qui autem secundum fidem humiles sunt, et intelligentes, dum nimis timent de se, adjutorium Dei pulsare non cessant. « Quoniam ipsorum est regnum » cœlorum[2]. » Quid enim aliorum virtutes alias studentium, non est regnum cœlorum? Etiam. Nam sicut cætera vitia deponunt ad inferos, maxime tamen superbia, quia radix omnium malorum superbia est : sic et omnes virtutes inducunt in regnum cœlorum, maxime tamen humilitas, quia radix omnium malorum superbia est : sine dubio et radix omnium bonorum humilitas est : et quia proprium est, ut qui se exaltat, humilietur : sic et qui se humiliat, exaltetur.

III. « Beati qui lugent[3]. » Et qui sua quidem peccata lu-

[1] Psal. XL, 2. — [2] Matth. V, 3. — [3] Ibid. 5.

gent, beati sunt, id est, mediocres beati : beatiores autem sunt, qui aliena lugent peccata, quoniam qui aliena lugent peccata, certum est quia non habent sua quæ lugeant. Tales convenit esse doctores omnes, et qui sunt super montem. Nam cum sint omnes doctores populi christiani patres, quomodo possunt esse sine luctu, cum videant quotidie Christianorum animas usque ad infernum cadentes? Nam de Angelis, qui exituri sunt in fine sæculi, ut signent servos Dei, qui lugent de alienis peccatis, sic scriptum est per Ezechielem : « Ite per Jerusalem, et signate omnes qui lugent super » iniquitates, quæ fiunt in medio Jerusalem[1]. » Jerusalem enimvero est Ecclesia Christi, cujus fundamenta sunt in montibus sanctis. « Quoniam ipsi consolabuntur[2]. » Si consolatio lugentium est cessatio luctus pœnæ, quoniam qui sua lugent peccata, consecuti indulgentiam consolabuntur in sæculo illo : qui aliena lugent peccata, quomodo in sæculo illo consolabuntur? Numquid desinent de peccatoribus lugere? Etiam. Quomodo quandiu sunt in mundo, nescientes providentiam Dei, nec intelligentes ad plenum qui diabolo compellente delinquunt, et qui non ex proposito malo diligunt mala, omnes peccantes lugent, omnes a diabolo circumveniri et cogi putantes. Cum vero in sæculo illo providentiam Dei cognoverint, et intellexerint manifeste quoniam qui Dei fuerunt, perire non potuerunt : qui autem perierunt, non fuerunt Dei, quia de manu Dei nemo rapere potest : deposito de eis luctu, consolabuntur : et sine mixtura alicujus doloris, in sua sola beatitudine lætabuntur. Nam quandiu charitas est Sanctorum ad peccatores, et luctus est. Ibi autem nec charitas est Sanctorum ad peccatores, nec luctus, etiamsi propinqui fuerint, sicut docet parabola, in qua dives dicit ad Abraham : « Pater Abraham, » miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum di-

[1] Ezech. IX, 9. — [2] Matth. V, 5.

» giti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia graviter crucior in hac flamma[1]. » Numquid misertus est ibi Abraham super filium suum ardentem? Nam qui fuerat epulator, in qua parte corporis sui plus peccaverat, id est, in gula, in ea amplius torquebatur.

IV. « Beati mansueti[2]. » Mansuetus enim neque irritat malum, neque irritatur a malo, neque adversus eum prævalet causa peccati, neque adversus alterum aliquando ex illo nascitur causa peccandi : sed magis contentus est injuriam pati, quam facere. Nam nisi contentus fuerit homo ut noceatur, nunquam potest esse sine peccato : quia sicut et zizaniæ nunquam sunt minus in agro, sic non sunt minus irritatores in mundo. Ille est ergo vere mansuetus, qui cum nocitus fuerit, nec cogitat malum facere, nec facit. « Quoniam ipsi hæreditabunt terram[3]. » Sine dubio terram vivorum, de qua scriptum est : « Credo videre bona Domini in » terra viventium[4]. » Terra autem hæc, sicut quidam dicunt, quandiu est in hoc statu, terra est mortuorum, quia vanitati subjecta est : cum autem liberata fuerit de corruptionis servitute in libertatem gloriæ filiorum Dei, terra fit vivorum, ut immortales hæreditent immortalitatem. Alterum exponentem legi, quasi cœlum, in quo habitaturi sunt Sancti, dicatur terra vivorum : quæ quantum ad nostram regionem inferiorem cœlum est : quantum autem ad illud superius cœlum, terra dicitur. Alii dicunt quia corpus nostrum in terra est, et quandiu quidem subjaceat morti, terra est mortuorum ; cum autem fuerit transformatum, et conforme factum corpori gloriæ Christi, erit terra vivorum, et hæreditabunt eam æternam æterni, et spiritalem et sanctam spiritales et sancti.

V. « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam[5]. » Esurire et

[1] Luc. xvi, 24. — [2] Matth. v, 4. — [3] Ibid. — [4] Psal. xxvi, 13. — [6] Matth. v, 6.

sitire justitiam, est desiderare justitiam Dei. Ut sive faciant homines justitiam Dei, sive audiant, non quasi inviti audiant vel faciant justitiam Dei, sed ex desiderio cordis : quoniam omne bonum, quod non ex amore ipsius boni faciunt homines, ingratum est ante Deum. Unde Dominus per Joannem, non omnes simpliciter vocabat ad potum, sed tantummodo sitientes, dicens : « Qui sitit, veniat ad me, » et bibat [1]. » Æstimo quod non sine ratione esurire dixit justitiam et sitire. Nunc ergo esurit justitiam, qui secundum justitiam Dei desiderat conversari, quod est recti cordis. Sitit autem justitiam, qui scientiam Dei acquirere cupit, quam potest consequi ex studio Scripturarum, quod est docilis viri. « Quoniam ipsi saturabuntur [2]. » Videlicet largitate remunerationis Dei. Quoniam majora erunt præmia Dei, quam desideria avara Sanctorum.

VI. « Beati misericordes, quoniam ipsis miserebitur » Deus [3]. » Non tantum ille misericors est, qui miseretur aut pauperi, aut pupillo, aut viduæ : hæc enim misericordia et apud illos invenitur frequenter, qui non cognoscunt Deum. Ille autem verus misericors est, qui inimico proprio miseretur, et benefacit ei, secundum quod scriptum est : « Diligite inimicos vestros, et benefacite eis qui vos oderunt [4]. » Nam et Deus non solum super gratos pluviam dat, aut solem suum jubet oriri, sed etiam super ingratos. Unde et ita dicit : « Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors » est [5], etc. » Et vere beatus est ille talis, quoniam misericordia ejus, siquidem non habet peccatum, quod difficile est in hominibus, proficit illi ad additamentum justitiæ : si autem habet, ad remissionem peccati, quoniam potest fiducialiter dicere : « Dimitte mihi debita mea, sicut et ego dimitto debitoribus meis. »

[1] Joan. vii, 37. — [2] Matth. v, 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Luc. vi, 27. — [5] Ibid. 6.

VII. « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt[1]. » Dupliciter est videre Deum, et in hoc sæculo, et in illo. In hoc quidem sæculo, secundum quod scriptum est : « Qui » videt me, videt et Patrem meum[2]. » Mundo enim corde sunt, qui non solum non faciunt malum, nec cogitant : sed adhuc etiam qui omne bonum et faciunt semper, et cogitant. Quia est interdum facere bonum, et non cogitare, qui non propter Deum faciunt bonum, et tale bonum non remunerat Deus : quia non remuneratur a Deo bonum quod fit, sed id quod bene fit. Qui autem propter Deum facit bonum, sine dubio et cogitat bonum. Qui ergo omnem justitiam facit, et cogitat mente sua, Deum videt, quoniam justitia figura Dei est. Deus enim justitia est. Secundum ergo quod eripuerit se quis a malis, et fecerit bona : secundum illud et Deum videt, aut turbulente, aut munde, aut modice, aut amplius, aut ex parte, aut perfecte, aut interdum, aut semper, aut secundum possibilitatem humanam. Hoc ipso modo et qui male agit et cogitat, diabolum videt, quia omne malum diaboli est figura. In sæculo autem illo hoc modo mundi corde Deum videbunt facie ad faciem, jam non per speculum in ænigmate sicut hic.

VIII. « Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur[3]. » Pax est unigenitus Deus, de quo dicit Apostolus : « Ipse » enim est pax nostra[4]. » Qui ergo pacem diligunt, filii sunt pacis. Pacifici autem non solum dicuntur, qui inimicos in pace reconciliant : sed etiam illi, qui immemores sunt malorum, ipsi diligunt pacem. Multi enim sunt qui aliorum quidem inimicos libenter in pace reconciliant, et ipsi inimicis suis nunquam ex corde reconciliantur. Isti tales illusores sunt pacis, non amatores. Pax enim illa beata est, quæ in corde posita est, non in verbis. Vis cognoscere qui

[1] Matth. v, 8. — [2] Joan. xiv, 9. — [3] Matth. v, 9. — [4] Ephes. ii, 14.

est vere pacificus? audi Prophetam dicentem : « Cohibe » linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum [1]. » Id est, lingua tua malum sermonem non dicat. Sicut enim ignis de modica scintilla magnum conflat incendium : ita et sermo malus de levi occasione magnam succendit inimicitiam. Illius labia dolum loquuntur, qui pacem portat in labiis, et malitiam servat in corde. Si Christianus es, aut quod loqueris, hoc cogita : aut quod cogitas, hoc loquere. Diverte a malo, et fac bonum. Non dixit : « Noli accedere ad malum, » sed « Recede a malo. » Ille autem jubetur recedere, qui accessit. Sciens ergo misericors Deus incontinentiam nostram, quoniam si dixisset : « Noli accedere ad malum : » aut pauci, aut nullus hoc poterat adimplere : nam pene omnes homines parati sunt ad malum, ideo sic dicit. Bonum quidem fuerat, si nec accederes ad malum : si autem quasi homo naturæ carnalibus motibus excitatus accessisti ad malum, saltem vel propter considerationem divini timoris recede a malo. Quoniam accedere ad malum, forsitan secundum carnem humanæ infirmitatis est : permanere autem in malo, et exequi malum, malignitatis est, et non infirmitatis. « Inquire pacem, et sequere eam [2]. » Non dixit : « Si te pax sequatur, suscipe eam : » sed, et « Si te fugerit, » sequere eam. » Ut puta si (quod humanum est) cum aliquo feceris litem, siquidem ille te prius invitat ad pacem, pax te sequitur, cum gaudio suscipe eam. Quod si ille quasi malus permanet in malo, pax absconditur ab oculis tuis : tu quasi filius pacis pulsa januam pacis, et hoc est inquirere pacem. Nec dicas : « Ille mihi prior injuriam fecit, et prius me debet rogare. » Gloriosior es tu, si nocitus pacem petieris, quam si vindictam desiderares. Quære ergo pacem, ut invenias præmium pacis. « Beati enim paci- » fici, quoniam filii Dei vocabuntur. »

[1] Psal. xxxiii, 14. — [2] Ibid. 15.

IX. « Beati qui persecutionem patiuntur propter justi-»tiam[1]. » Non dixit : « Beati qui a gentibus persecutionem »patiuntur, » ne putes illum solum beatum, qui persecutionem patitur propter idola non colenda. Ideo et qui ab hæreticis persecutionem patitur, propter veritatem non relinquendam, beatus est : quia propter justitiam patitur. Gentiles enim Christum denegant, hæretici autem veritatem Christi. Qui autem veritatem Christi denegat, ipsum denegat Christum. Christus enim veritas est. Et ideo hæretici, qui non propter Christum persecutionem faciunt, sed propter veritatem Christi, in prima facie Christiani videntur, revera autem gentiles sunt. Non solum hæreticus, sed etsi aliquis ex potentibus, qui videntur esse Christiani, forsitan propter peccata sua correptus, factus fuerit tibi inimicus, et persecutus te fuerit, beatus es cum Joanne. Nam et Joannes Baptista neque propter gentilitatem, neque propter hæresim interfectus est, sed quia corripiebat Herodem propter adulterium ejus. Sed et omnes Prophetæ neque a gentilibus regibus, sed a suis occisi sunt : non propter gentilitatem, sed quia corripiebant eorum peccata. Si autem qui a suis ipsis propter causam Dei aliquid patitur, non habet mercedem, nec Prophetæ habuerunt. Si autem verum est quod Prophetæ martyres sunt, sine dubio et qui propter causam Dei aliquid patitur, etsi a suis patitur, mercedem habet. Ideo non posuit Scriptura personas persequentium, sed solam causam persecutionis, ut tu non aspicias quis te persequitur, sed ut quid te persequatur. Quid ergo si quis te persecutus fuerit non propter causam Dei, sed propter privatam rem ? ut puta, ut auferat aliquam rem tuam : ille quidem qui te sine causa est persecutus, reus est : tu autem beatus non es, quia non propter justitiam persecutionem passus es, sed propter privatam cau-

[1] Matth. v, 10.

sam. Plane si volueris illud implere, quod dictum est : « Qui » te percusserit ad maxillam unam, præbe illi et alteram : » et qui vult auferre quæ tua sunt, noli vetare [1], » tunc vere beatus es : quoniam etsi ab initio non propter causam Dei persecutionem patiebaris, postea tamen aut damnum aut injuriam passus es propter Deum. Si autem restiteris etiam cum peccato, et non potueris pati, beatitudinis perdidisti mercedem.

X. « Beati eritis, cum vos exprobraverint homines [2]. » Postquam locutus est de persecutionibus sustinendis, tanquam si respondeat quis ad Deum : « Domine, quid si persecutionem quidem passi non fuerimus propter te, vel propter justitiam tuam, in opprobrium autem venerimus, et in blasphemiam hominum iniquorum? « Beati, inquit, eritis non solum cum persecutionem passi fueritis, sed etiam cum vos exprobraverint homines. » Ecce multi homines propter causam quidem Dei fiunt nobis inimici, sed non aperte nos persequuntur, forsitan quia nec possunt : tamen circumeuntes omnia, blasphemant nos et dicunt de nobis quæ sunt probrosa. « Beati eritis cum vos exprobraverint homi- » nes, et dixerint omne verbum malum adversum vos, men- » tientes propter me [3]. » Sicut enim verum est quoniam qui calicem aquæ nobis porrexit, merces ejus non perit : sic qui vel unius levissimi verbi nobis injuriam fecerit, anima nostra vacua non erit a mercede. Ut ergo blasphematus sit beatus, duo hæc convenire debent : ut mendaciter blasphemetur, et propter Deum blasphemetur : alioqui si unum defuerit, jam non est beatitudinis merces. Ut puta si quis dixerit de te quod est turpe mendacium, sed non propter causam Dei, sed propter privatam aliquam inimicitiam dolens, ille quidem peccavit, tu autem mercedem justitiæ non habes : nisi forte cum possis reblasphemare, non reblas-

[1] Matth. v, 39, 40. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid.

phemasti propter justitiam Dei : aut cum possis te revindicare, non revindicasti : et tunc beatus es, et causa privata facta est tibi causa Dei. Quod si propter causam quidem Dei blasphematus es, tamen quod dictum est de te malum, verum est : iterum non es beatus, quia verum dictum est de te : et illa blasphemia pertinet tibi non ad mercedem justitiæ, sed ad vindictam peccati. Ideo utrumque posuit, et mentientes, et propter me.

XI. « Gaudete et exultate. » Quare? « Quia merces vestra » multa est in cœlo[1]. » Ponderate confusionem terrenam cum gloria cœlesti, et videte si non multo levius est, quod patimini super terram, quam quod expectatis in cœlo. Sed forte dicis; « Quis potest blasphematus mendaciter, non dicam gaudere, sed vel magnanimiter ferre? » Quisquis vana gloria non delectatur. Qui enim concupiscit quæ in cœlo sunt, opprobria non timet in terris : nec cogitat quid loquantur homines propter ipsum, sed quid judicet Deus de ipso. Qui enim lætatur de laude hominum, et quantum lætatur, tantum contristatur : ille et de vituperatione hominum constristatur, et tantum contristatur, quantum lætatur. Qui autem de laude hominum non extollitur, nec de vituperatione humiliatur. Unusquisque ubi gloriam quærit, illic timet confusionem. Qui gloriam quærit in terris, confusionem timet in terris. Qui autem gloriam non quærit nisi tantummodo apud Deum, ille non timet confusionem, nisi tantummodo Dei. Si miles periculum belli sustinet, dum sperat victoriæ prædam, quanto magis vos opprobria mundi non debetis timere, qui regni cœlestis præmium expectatis ?

[1] Matth. v, 12.

HOMILIA X.

CAPUT V.

I. « Vos estis sal terræ : quod si sal evanuerit, in quo sa-» lietur[1] ? » etc. Quasi interrogantibus Apostolis, ad quos sit omnia ista locutus, utrum generaliter ad populum, aut ad ipsos : volens ostendere quoniam ad ipsos præcipue hæc loquebatur, addit : « Vos estis sal terræ. » Hoc quod dicit : « Vos estis sal terræ, » ad illud respicit, quod superius dixit : « Quia doctor omnibus virtutibus debet esse ornatus. » Debet esse pauper, ut avaritiam libera voce castiget. Debet esse semper suspirans et lugens, sive sua, sive aliena delicta, ut confundat eos, qui nec peccare dubitant priusquam peccent : nec postquam peccaverunt, tristantur quia peccaverunt. Ideo suspiret et plangat, ut per hoc ostendat quia gravis et periculosus est mundus iste fidelibus. Debet esuriens et sitiens esse justitiam, ut pigros circa opera bona, vel lectione fidei, vel increpationis flagello valeat excitare, magis exemplo suo, quam voce. Debet esse mansuetus, ut magis indulgendo quam vindicando regat Ecclesiam : ut magis ametur quam timeatur. Debet esse misericors aliis, sibi autem austerus, ut sibi quidem grave pondus justitiæ ponat, aliis autem leve. Debet esse mundo corde, ut non solum non se immisceat circa negotia sæcularia, sed nec cogitet de mundo. Sicut enim oculus quanto mundior fuerit, tanto longius videt : sic et anima quanto longius fuerit a sollicitudine mundiali, tanto amplius Deo proximior est. Cujus autem cordis oculus mundum aspicit, illius mens

[1] Matth. v, 13,

non potest Deum videre. Sit autem pacificus, ut tota Ecclesia ejus quasi una sit anima. Ubi autem concordia non est, nec oratio illic exauditur, nec oblatio suscipitur : quia nec ibi est Deus, ubi discordia dominatur. Debet autem et paratus ad passionem esse, non vana desideria martyrii habens, sed constantiam fidei Martyribus dignam. Nam quantum ad sapientes, et miles non ille paratus dicitur ad bellum, qui concupiscit exire, sed qui potens est exire. Si ergo omnibus his virtutibus fuerit ornatus, tunc est quasi optimum sal, et totus populus de illo conditur magis videndo eum, quam audiendo. Nam prima doctrina est videre bonum, secunda autem audire.

II. « Vos estis lux mundi[1]. » Dum consideramus quod opus est salis, quod lucis admonet nos, ut quæramus ob quam causam Apostoli sali sunt comparati, ob quam autem causam luci. Salis opus est rem in eo statu tenere, in quo invenerit eam, ut ad deterius eam mutari non sinat, ad melius autem perducere non potest. Ut puta tenet carnem ne putrescat, putridam autem non potest tenere incorruptam. Lucis autem opus est ipsas solvere tenebras, et ea, quæ fuerunt in tenebris, illustrare : sic et Apostoli, cæterique doctores, sal quidem sunt populi christiani jam cognoscentis Deum, servantes eum in ipsa agnitione Dei, et sanctitate, id est, terræ cultæ, quæ jam verbo crucis, quasi vomeri, aratroque subjecta est. Lux autem sunt gentium, producentes eas ad scientiæ lumen, vel cæterorum qui forte in Ecclesia ceciderunt in tenebris peccatorum. Item bona conversatio sacerdotis sine verbo, tenet quidem Sanctos in sanctitate per suum exemplum, adducere autem ignorantem ad scientiam veritatis non potest. Item verbum quidem ignorantem adducere ad scientiam veritatis et sine conversatione bona potest : tenere autem in fide vel sanctitate,

[1] Matth. v, 14.

absque bona conversatione non potest, magis autem et scandalizat : sicut in sequentibus ostendemus. Ergo propter bonam conversationem suam sacerdotes sunt sal, quoniam bona conversatio sacerdotum conditura populi est. Propter verbum autem doctrinæ lux, quoniam verbum ignorantiæ lumen est. Prius autem vocavit eos sal, postea autem lux, (*sic*) aut quia prioris loci est servare quos habes, secundi autem vocare quos non habes; aut quia prius est bene vivere, secundum autem bene docere. Nam per bonam conversationem ascenditur sine dubio ad scientiam : a scientia autem nescio si ad bonam conversationem omnimodo veniantur. Propterea scientes quidem sine timore Dei multos videmus : timentem autem Deum sine scientia nullum videmus. Aut quia propter Judæos priores dicti sunt sal, non adducentes eos ad scientiam Dei, sed condientes ipsos in ipsa scientia.

III. Lux autem propter gentes in secundo loco vocatas: ideo et per comparationem congruam introducens addidit, dicens : « Non potest civitas abscondi supra montem po- » sita[1] : » Quamvis enim ipsa voluerit esse velata, mons ipse, qui portat eam, facit eam omnibus manifestam : sic et Apostoli, et sacerdotes qui fundati sunt in Christo monte excelso, non possunt esse absconditi : etsi voluerint se abscondere, Christus ipse manifestat eos qui bajulat eos. Quæ est hæc civitas? Ecclesia est Sanctorum, de qua dicit Propheta : « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei[2]. » Cives autem ejus sunt omnes fideles, de quibus Apostolus : « Vos » estis cives Sanctorum, et domestici Dei[3]. » Turres illius sunt Prophetæ, de quibus dictum est : « Fiat pax in virtute » tua, et abundantia in turribus tuis[4]. » Sicut enim de turribus jacula contra omnes hostes jactantur : sic de prophe-

[1] Matth. v, 14. — [2] Psal. LXXXVI, 3. — [3] Ephes. II, 19. — [4] Psal. CXXI, 7.

ticis libris, contra vanas gentilium fabulas, et contra insanas hæreticorum disputationes salutaria veritatis proponuntur exempla. Portæ autem ejus sunt Apostoli, de quibus dictum est : « Diligit Dominus portas Sion, super omnia » tabernacula Jacob [1] : » quia per illas totus populus intrat ad fidem. Muri autem illius sunt sacerdotes, cæterique doctores, de quibus dicit Propheta ad hanc Jerusalem spiritualem : « Et alienigenæ ædificabunt muros tuos [2] : » quoniam ex gentibus vocati sunt sacerdotes, et gubernatores Ecclesiæ. Sicut enim muri omnem gentilium et hæreticorum impetum ipsi suscipiunt, qui tanquam arietibus quibusdam, sic assiduis persecutionibus feriunt clerum ; id est murum Ecclesiæ. Et sicut mortiferas sagittas, sic insania verba perversæ cogitationis eorum, de impia cordis pharetra procedentia, doctores quasi lapides vivi suscipiunt, et fidei virtute constringunt. Hæc ergo civitas posita est super montem : id est, Apostoli, Prophetæ, cæterique doctores ædificati in Christo. Mons enim Christus est, de quo ait Daniel : « Ecce lapis excisus est sine manibus, et factus » est mons magnus, et occupavit totam terram [3]. »

IV. Nunc per alteram comparationem vult ostendere, quare Sanctos suos ipse Christus manifestat, et non sinit eos esse absconsos. Id est : « Quia nec qui accendunt lu» cernam, ideo eam accendunt, ut ponant sub modio, sed » super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt [4]. » Qui sunt accensores lucernæ ? Pater et Filius. Quæ est illa lucerna ? Verbum divinum, de quo dictum est : « Lucerna » pedibus meis verbum tuum [5]. » Ut luceat, id est, appareat, et illuminet, qui sunt vel in domo Ecclesiæ, vel in domo omnium mundorum. Quod est candelabrum ? Ecclesia, quæ bajulat verbum vitæ. Consequenter dicit et Pau-

[1] Psal. LXXXVI, 2. — [2] Isaï. LX, 10. — [3] Dan. II, 34, 35. — [4] Matth. V, 15. — [5] Psal. CXVIII, 105.

lus : « Inter quos lucetis sicut luminaria in sæculo, verbum » vitæ continentes [1]. » Consequenter et omnis ecclesiasticus vir, habens verbum Dei, dicitur candelabrum. Modii autem sunt homines mundiales, vacui a Deo, et ab omnibus quæ sunt Dei. Dicuntur autem modii, quoniam sicut modii desuper quidem vacui sunt, desubtus autem pleni : sic omnes mundi amatores et carnis, in spiritualibus quidem et divinis quæ superiora recte esse dicuntur, vacui sunt et insensati : in inferioribus autem, id est, in mundialibus et terrenis aliquatenus pleni videntur et sapientes. Propterea sicut in modio si volueris aliquid reponere, necesse est ut cadat deorsum ad inferiora ejus, et tenebrosa : sic homini carnali, et mundiali, et vacuo, si dixeris aliquid quod est Dei, non illud tenet in superiore parte mentis suæ aut cordis : nec portat illud in ore, sed confestim cadit de mente ejus et corde deorsum in terrena, et tenebrosa; ut nec illi prosit nec aliis. Si autem et aliqua tentatio facta fuerit propter verbum veritatis, statim reversatur in terram, et aspiciens terram quasi modius, verbum Dei sub se tenet absconditum. Reversatus est enim et aspiciens terram, et abscondens verbum sub se, quando propter aliquam causam terrenam non est ausus palam proloqui fidei veritatem, aut injurias carnales timens, aut mortem, aut damna, aut cætera quæ obstruunt carnales homines, ut verbum quod crediderunt, libere non audeant profiteri.

V. Nunc autem sciens quoniam ille est laudabilis doctor, qui facit quod docet, addidit et dicit : « Sic luceat lux » vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et » magnificent Patrem vestrum qui in cœlis est [2]. » Id est, sic illuminate, docete, non ut verba vestra tantummodo audiant homines, sed ut opera vestra bona videant, ut quos illuminaveritis per verbum quasi lux, condiatis per exempla

[1] Philip. II, 15, 16. — [2] Matth. V, 16.

operum vestrorum quasi sales : quoniam qui docet, et facit quod docet, vere ille docet : qui autem non facit quod docet, non alium docet, sed seipsum condemnat. Et melius est facere, et non docere, quam docere, et non facere. Quoniam qui facit, etsi tacuerit, aliquos corrigit suo exemplo : qui autem docet, et non facit, non solum neminem corrigit : sed adhuc multos scandalizat. Quis enim non moveatur ab peccandum, cum viderit ipsos doctores pietatis peccantes ? Ergo per illos quidem doctores qui docent et faciunt, magnificatur Deus : per eos autem qui docent, et non faciunt, blasphematur. Ut puta, si bene doceant sacerdotes, et melius vivant, videntes gentiles dicunt : « Benedictus Deus, qui tales habet servos. Vere enim eorum Deus, verus est Deus. Nisi enim ipse esset justus, nunquam populum suum circa justitiam sic teneret. Nam disciplina Domini ex moribus familiæ demonstratur. Non sicut nostri philosophi, qui magna loquuntur, et nec modica faciunt. » Si autem bene doceant, et male conversentur, videntes dicunt : « Qualis est Deus eorum, qui talia agunt ? » Numquid sustineret eos talia facientes, nisi consentiret operibus eorum ? Patres nostri, sicut illi existimant, idola colentes, omnem justitiam servaverunt : isti autem gloriosos loquuntur sermones, et ignominiosa opera faciunt. » Vides quomodo Deus per malos Christianos blasphematur ? Nec potest dominus bonam opinionem habere, qui malam familiam habet. Unde dictum est ad populum Dei : « Nomen enim Dei per vos » blasphematur inter gentes [1]. »

VI. « Nolite putare quia veni solvere legem, aut Prophe- » tas [2]. » Propter duas causas dicit non se venisse ut solveret legem, sed ut adimpleret. Primum, ut Discipulos suos, quos omnibus bonis operibus adornatos esse debere supra

[1] Isaï. LII, 5 ; Ezech. XXXVI, 20, et Rom. II, 24. — [2] Matth. V, 17.

docuerat, his verbis ad suum provocaret exemplum : ut quemadmodum ipse omnem legem implebat, sic et illi omnia etiam minima legis festinarent implere. Deinde quia futurum erat, ut Judæi calumniarentur eum in sabbatis operantem, et lepram tangentem, quasi solventem legem, ideo priusquam incurrat in calumniam, calumniatoribus satisfacit, dicens : « Nolite putare quia veni solvere legem, aut Prophetas : non veni solvere, sed adimplere [1]. » Lex et Prophetæ duo hæc agunt. Et de Christo prophetizant et legem vivendi constituunt : quæ utraque Christus implevit. De se quidem sic, quando natus est, et vocatus est Emmanuël : quando circumcisus est : quando præsentatus est in templum, et oblatum est pro illo sacrificium, scilicet duo turtures, aut duo pulli columbini : quando in Ægyptum fugit, legem adimplevit : quando in Nazareth conversatus est : quando cum asino in templum ingressus est : quando a pueris laudatus est : quando crucifixus est inter iniquos : quando felle et aceto potatus est : quando in manibus Patris sui spiritum commendavit : quando vestimenta sua dividenda reliquit : quando descendit ad inferos, et visitavit omnes dormientes : quando ascendit in strepitu : quando sedit ad dextram Patris : quando adhuc venturus est vocans terram a solis ortu usque ad occasum : quando sederit in valle Josaphat, et judicaverit omnes gentes, adimplet prophetias : quia nisi hæc facta fuissent, mendaces erant prophetæ : nunc autem omnes impleti sunt, et adhuc implebuntur, cum stellæ ciciderint, cum sol tenebratus fuerit, cum luna sanguineo colore mutata fuerit, cum cœlum plicatum fuerit sicut liber. Secundum autem modum vivendi, legem implevit duobus modis. Primum exteriores quidem legis figuras solvens, interiores autem veritates ejus adimplens. Ut puta, in lege præcepit omnes opus servile in sab-

[1] Matth. v, 17.

bato quemquam facere non debere, præterquam quod fit omni animæ, scilicet quod est necessarium vitæ humanæ : hoc singulare est, quia sic Deus in sabbato cessat ab opere. Spiritualiter secundum Evangelii veritatem, opus servile peccatum est : quoniam « Omnis qui facit peccatum, ser» vus est peccati[1]. » Omne autem opus bonum non est servile, sed liberale, et pro animæ fit libertate, licet videatur ipsum opus in prima facie corporale. Vides ergo quia Christus sabbatis operans adimplevit legem, non solvit : manifestavit, non occultavit ? Item in lege fuerat scriptum lepram tangere non oportere. Hoc figuratum est. Lepra enim intelligitur peccatum. Christus ergo tangens lepram, non solvit legem, sed adimplevit. Mundans enim leprosum, justitiam operatus est, non peccatum. Et per hoc justitiam tetigit, non peccatum, quod est vere lepra. Nam ille qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus[2], certum est quia nunquam tetigit lepram : id est peccatum, Merito ergo dicit : « Donec omnia fiant. »

VII. « Amen dico vobis, donec transeat cœlum et terra, » iota unum aut unus apex non præteribit a lege donec om» nia fiant[3]. » Quoniam quæ ab initio mundi usque ad finem erant futura, eorum mysteria sunt prophetata in lege : ut ne videatur aliquid eorum, quæ fiunt, Deus antea non cognovisse, propterea dicit : « Non potest fieri ut transeat cœlum vel terra, donec omnia quæ in lege prophetata sunt, rebus ipsis fuerint adimpleta. » Ingenuus homo, si vel in vili mendacio inventus fuerit, erubescit : et quomodo Deus quod promisit in lege, non faciat, aut aliter faciat ? Vir sapiens quod dixerit, verbum suum non relinquit vacuum : et quomodo verba divina sine exitu vacua poterunt remanere ? Deus hominem punit, si quod docet alium, ipse non fecerit : quomodo Christus, quod locutus est in Prophetis,

[1] Joan, VIII, 34. — [2] Isaï. LIII, 9. — [3] Matth. V, 18.

non adimplevit in opere? Deinde implevit legem in minimis istis. « Si quis solverit unum de mandatis istis minimis, » et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœ» lorum[1]. » Sed primum videamus quæ sunt ista minima mandata. Et alii quidem aliter interpretati sunt, alii autem aliter. Puto autem ipse Dominus manifeste ostendit quæ sunt, dicens demonstratorie ; « Si quis solverit unum de » mandatis istis minimis : » id est, quæ modo dicturus sum. Nam talis est mos loquendi in Scripturis, quæ post modicum dicturi sunt, quasi jam dicta demonstrantur, sicut est ibi, « Audite hæc omnes gentes[2]. » Quæ hæc, nisi quæ in sequentibus versiculis erat dicturus? Mandata igitur Moysi in actu facilia sunt, « Non occides, non adulterabis[3] : » et ideo in remuneratione modica, in peccato autem magna. Mandata autem Christi ; id est, neque irascaris, neque concupiscas, ipso actu difficilia sunt, et ideo in remuneratione magna sunt, in peccato autem minima. Quomodo autem abstinere ab homicidio aut adulterio facile est, patet. Ipsa enim criminis magnitudo voluntatem faciendi repercutit, et ideo non habet laudem qui abstinet se ab illis, quia non est labor abstinere se ab illis. Nam omne malum, quanto gravius crimen est, tanto levius videtur ad non faciendum, et gravius facit peccatum, si fuerit factum. Non irasci autem difficile est in actu, quia dum levis culpa putatur, non facile servatur a multis. Et multum laboriosum est posse non irasci, quia naturaliter in hominibus iracundia est plantata, et ideo in remuneratione magna sunt : quia difficile est et laboriosum abstinere ab eis. Propterea et si iratus fuerit homo aut concupierit, est quidem peccatum, quia malum est : non tamen est grave peccatum, quia difficile est abstinere ab eis. Ergo minima mandata ista dicit Christi mandata : « Non irascaris, non concupiscas. » Quæ in ob-

[1] Matth. v, 19. — [2] Psal. XLVIII, 2. — [3] Exod. XX, 13, 14.

servando quidem magna sunt, in peccando autem minima videntur, quantum ad homines negligentes. Ergo illi, qui levia peccata committunt, minimi sunt in regno Dei : id est, qui iratus fuerit, et iratus grande peccatum non fecerit in actu, a pœna quidem securus est, non tamen est in gloria : quia etsi nihil tale committit, tamen quia secutus est iram suam, et non illam repressit in corde suo, peccavit. Unde jubet nos Propheta, si irati fuerimus, ut compuncti in cordibus nostris iracundiam reprimamus, sciens quoniam si per iracundiam vel leviter peccaverimus, peccatores sumus. Item qui concupiscit; etsi non fecerit, peccavit. Quare? Quia vel omnino voluit. Qui ergo doctor est, si ab omnibus abstinuerit, magnus est : si autem vel levia hæc peccaverit, nihil illi prodest sacerdotalis dignitas ejus : sed projectus a primo ecclesiastico choro, fit inter eos qui nec in pœna sunt, quia non fecerunt grave peccatum : non tamen sunt in gloria, quia peccati rugam aut maculam susceperunt.

HOMILIA XI.

CAPUT V.

I. « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum » et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum [1]. » Scribarum et Pharisæorum justitiæ, sunt mandata Moysi : impletiones autem mandatorum illorum, sunt mandata Christi. Hoc est ergo quod dicit : « Nisi quis supra legis mandata, et hæc mea præcepta, quæ apud illos minima existimabantur, impleverit, non intrabit in regnum cœlorum : »

[1] Matth. v, 20.

quoniam illa, sicut diximus, de pœna quidem liberant, quæ scilicet transgressoribus legis debetur : non autem introducunt in regnum : hæc autem et de pœna liberant, et in regnum introducunt. Cum autem sit idipsum solvere minima hæc mandata, et non custodire, quare supra quidem de solvente dicit : « Qui solverit unum de minimis istis, mini» mus vocabitur in regno Dei [1], » ostendens eum etsi minimum, esse tamen in regno : hic autem de non conservante dicit : « Nisi abundaverit justitia hominis Christiani plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabit in regnum cœlorum ; qui enim non intrabit in regnum cœlorum, extra regnum erit. Sed vide quia minimum esse in regno, idipsum est non intrare in regnum. Esse enim aliquem in regno, non est et regnare cum Christo, sed esse tantum in populo Christi. Tanquam si dicat : « Qui solverit et docuerit sic, inter Christianos quidem erit, tamen minimus Christianus, vel cum minimis Christianis. Qui autem intrat in regnum, fit particeps regni cum Christo, sicut et alibi dicitur bono servo : « Intra in gaudium Domini tui [2] : » hoc est, ut simul gaudeas cum Domino tuo. Consequenter et iste qui non intrat in regnum cœlorum, gloriam quidem regni cœlorum non habebit cum Christo, erit tamen in regno cœlorum : id est, in numero eorum super quos Christus cœlorum rex regnat. Nunc jam incipit ostendere et docere quæ sunt minima ista, quorum solutionem prædixerat esse periculosam.

II. « Scitis, inquit, quia dictum est antiquis ; Non occi» des ; ego autem dico : Si quis iratus fuerit fratri suo sine » causa, reus erit judicio [3]. » Hæc impletio legis secundum modum vivendi secunda facta est. Faciens enim hæc Christus, et docens, implevit legem, non solvit. Non enim est Christi mandatum contrarium legi, sed latius quam lex.

[1] Matth. v, 19. — [2] Id. xxv, 21. — [3] Id. v, 21, 22.

Mandatum Christi legem in se tenet inclusam, lex autem non tenet Christi mandatum. Qui ergo implet Christi mandata, tacite in eis implet et legis. Nam qui non irascitur, multo magis nec occidit: qui autem implet legis mandatum, non omnino implet et Christi. Frequenter enim et homo non quidem occidit propter timorem vindictæ, tamen irascitur. Vides ergo, quia lex impleta est per gratiam, non sublata? Deinde sine mandatis his Christi nec possunt stare legis mandata. Nam si concedatur licentia irascendi, datur et causa homicidii faciendi. Ex ira enim homicidium generatur. Tolle autem iram, et homicidium non fit. Omnis enim qui irascitur sine causa, quantum ad voluntatem suam homicidium facit, etiamsi non facit propter metum. Ideo dolor quidem non est talis, quemadmodum si factum fuisset, peccatum autem tale est irascentis. Ideo Joannes in canonica sua Epistola dicit: « Qui odit fratrem suum sine » causa, homicida est[1]. » Vide sapientiam Christi. Volens ostendere quia ipse est Deus, qui aliquando locutus est in lege, et qui nunc mandat in gratia illud mandatum, quod ante omnia mandata posuit in lege, illud ipsum mandatum posuit et nunc in principio mandatorum suorum. Imprimis scriptum est in lege: « Non occides [2]. » Ideo hic statim ab homicidio cœpit, ut per concordiam mandatorum ipse inveniatur dictator fuisse legis, et gratiæ. « Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit judicio. » Ergo qui cum causa irascitur, non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec judicia stant, nec crimina compescuntur. Justa ergo ira mater est disciplinæ. Itaque non solum non peccant, qui cum causa irascuntur: sed e contra nisi irati fuerint peccant: quia patientia irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, et non solum malos, sed etiam bonos invitat ad malum: quia malus quidem,

[1] I Joan. III, 14. — [2] Exod. XX, 13.

quamvis incorreptus fuerit, non emendatur : bonus autem nisi correptus fuerit, perit : quia in corpore magis prævalet malum quam bonum. Iracundia quæ cum causa est, non iracundia est sed judicium. Iracundia enim proprie intelligitur commotio passionis. Qui autem cum causa irascitur, ira illius jam non ex passione est, sed ex causa : ideo judicare dicitur, non irasci. Puto autem, quod non de iracundia carnis loquitur Christus, sed de spiritu. Nec ad carnem loquitur, sed ad animam, sicut et in sequentibus ostendemus. Scit enim Dominus quia, etsi mandaverit carni, caro ei non obaudiet. Nec enim est possibile, ut caro non conturbetur : quia sapientia carnis inimica est in Deum. Legi enim Dei non est subjecta. Nec enim potest, dicente Job, homo natus de muliere, plenus iracundia non irasci. Quando ergo homo irascitur, et non vult facere quod ira compellit, caro ejus irata est, animus autem ejus non est iratus. Ergo multi sunt, quorum caro irascitur, anima autem non irascitur. Item multi sunt, quorum caro non irascitur, anima autem eorum irascitur, id est, qui videntur patientes et taciti, et occulte cogitant malum et semper quærunt opportunitatem nocendi.

III. Si quis dixerit fratri suo : Raca, sine causa, reus » erit concilio [1]. » Id est, ut sit unus ex concilio eorum, qui adversus Christum fuerunt, sicut Apostoli in canonicis suis interpretantur. « Si quis autem dixerit : Fatue, reus erit ge» hennæ. » Raca quidem dicitur hebraïce vacuus, quamvis quantum ad sensum verbi, unum est dicere : Fatue, et Raca. Nam qui vacuus est, ille fatuus est : et qui fatuus est, sine dubio vacuus est, et utriusque verbi una videtur esse injuria. Nam sicut indigna res est illi dicere, Fatue, qui habet in se sapientiam spiritualem in agnitione Dei Patris et Christi : sic indigna res est, dicere hominem vacuum,

[1] Matth. v, 22.

qui habet in se Spiritum sanctum. Nam nemo dicitur vacuus, qui habet in se Spiritum sanctum, et nemo fatuus, qui Christum cognoscit. Et quare illud quidem verbum; id est, Raca, habet pœnam concilii: hoc autem verbum, Fatue, gehennæ? Nam si unum peccatum est, una debet esse et pœna amborum. Sed quantum ad dicentis propositum, differentiam jam habent hæc verba, etsi quantum ad sensum similia sunt. Raca enim vulgare verbum erat apud Judæos, quod non ex ira, neque ex odio, sed ex aliquo motu vano dicebant magis fiduciæ causa, quam iracundiæ. Nam unaquæque provincia habet in consuetudine aliquod exprobratorium verbum, quod non rixæ causa, sed familiaritatis gratia dicere solent ad eos, quorum fiduciam habent; « ut puta patronus suscepto liberto suo, aut dives pauperi, aut urbanus rustico, contemnens personam ejus, magis quam inimicans. Sed forte dicis: « Si Raca iracundiæ causa non dicitur, quare peccatum est? » Quia contemptionis causa dicitur, non ædificationis. Nam etsi persona illius tibi contemptibilis videbatur, tamen dignitas Christianitatis illius contemptibilis non erat. Et si illum aspicere non volebas, tamen Christum qui in eo est, aspicere debuisti. Deinde et alia ratione peccatum est dicere Raca, quia etsi ille aliquid vanum audire merebatur, te tamen dicere vanum aliquid non oportebat, cum sic scriptum est: « Amen dico vobis, pro omni verbo otioso, quodcumque » locuti fueritis, dabitis rationem[1]. » Quidquid non est lumen, tenebra est: sic et quidquid bonum non est, malum est. Dicit Apostolus: « Omnis sermo malus ex ore vestro » non procedat[2]. » Et non dicit: « Si quis bonus tantummodo. » sed « Si quis bonus ad ædificationem fidei[3]. » Si ergo nec bonum verbum sine causa dicere debemus, nisi fuerit pro occasione ædificationis, ne ipsum verbum bonum

[1] Matth. XII, 36. — [2] Ephes. IV, 29. — [3] Ibid.

dum sine causa dicitur, inveniatur esse otiosum, et fiat malum : quanto magis illud verbum dicere non debemus, quod a semetipso naturaliter malum est, et ad injuriam pertinet audientis? Deinde, numquid membrum oris nostri, quod ad ædificationem aliorum creatum est, aut ad usum corporis, aut ad gloriam Dei, trahimus illud ad ministerium vanitatis? Omnis enim sermo vanus qui dicitur, immundo spiritu dictante profertur. Vanum ergo sermonem dicentes, non tantum ideo peccamus, quia per illum sermonem aliquem lædimus : sed quia damus locum in nobis immundis spiritibus agendi quod volunt. Hoc sciens Salomon, dicebat ad Dominum : « Duo postulo a te. Ne auferas gra» tiam tuam a me, priusquam moriar, et vanum verbum non » exeat de ore meo [1]. » Si enim vasa sanctificata ad privatos usus transferre peccatum est, et periculum, sicut docet nos Balthasar, qui bibens in calicibus sacratis de regno depositus est, et de vita : si ergo hæc vasa sanctificata ad privatos usus transferre sic periculosum est in quibus non est verum corpus Christi, sed mysterium corporis ejus continetur : quanto magis vasa corporis nostri, quæ sibi Deus ad habitaculum præparavit, non debemus locum dare diabolo agendi in eis quod vult?

IV. « Si quis autem dixerit : Fatue [2]. » In communi intelligendum est ubique, « Sine causa. » Id est, qui iratus fuerit sine causa : qui, Raca, sine causa dixerit; qui Fatue, sine causa dixerit. Si autem cædere cum causa peccatum non est, quanto magis cum causa, Fatue dicere, non est peccatum? Nam et verbum malum species est aliqua castigationis, et apud sapientem durius est quam flagellum. Quid enim si talis fuerit causa, ut non verbis, verum verberibus proferatur vindicta? Ecce enim et Apostolus dicit: Fatue. « O insensati Galatæ, quis vos fascinavit [3]? » sed non

[1] Prov. xxx, 7, 8. — [2] Matth. v, 22. — [3] Galat. iii, 1

peccavit, quia justa causa fuit dicendi. Ita ad Discipulos in via Christus : « O stulti et tardi corde [1]. Si ergo offers mu» nus tuum ad altare. » Quoniam superius dixerat : « Qui » irascitur fratri suo sine causa, » hoc : « Qui autem dixerit » Raca, » illud : « Qui autem dixerit Fatue, » istud consequenter subjungit.

V. « Si offers munus tuum ad altare, et illic recordatus » fueris quod habet aliquid adversus te frater tuus [2]. » Habet scilicet, si iratus ei fueris sine causa, si dixisti ei Raca vel Fatue sine causa. Si ergo ex his levibus causis offenso fratre, et non placato, impossibile est munus Deo offerri, et suscipi : quomodo ante conspectum Dei ingredientur, qui fratres suos conculcant, prædantur, et alia multa in viduis et orphanis nefanda committunt? Imprimis scire debemus, quod quandiu fideles homines aliquam dissensionem habuerint inter se, Deus illis non potest esse amicus, munus eorum non suscipitur, oratio eorum non exauditur : vel si quid aliud bonum fecerint, quia nemo inter duos inimicos potest esse fidelis amicus amborum. Ut puta, si de illo bene loqueris apud istum, displices isti, et in suspicionem venis quasi plus diligas illum : et si ad illum bene loqueris de isto, displices illi, et in suspicionem venis quasi plus diligas istum. Ideo et Deus non vult esse amicus fidelium, quandiu ipsi inter se fuerint inimici, quia si illi misericordiam fecerit, iste contristatur : etsi non contristatur, quia nihil potest agere contra Deum, tamen non congaudet in beneficiis ejus. Si autem aliquid poterat contra Deum, irasceretur ad Deum, quia miseratus est inimicum ejus. Similiter et si isti misericordiam fecerit, ille contristatur. Considera qualem habet Deus conscientiam circa nos, et quomodo fidem servat hominibus, quia nos perfecte diligit, ideo inimicis nostris non vult esse amicus.

[1] Luc. xxiv, 25. — [2] Matth. v, 23.

Ut puta, duo inimici estis fideles, ideo tibi non vult esse amicus, quia illi amicus est : et ideo illi non vult esse amicus, quia tibi amicus est. Ergo te diligens illi est inimicus, et illum diligens tibi est inimicus. Numquid propter se Deus non suscipit munera nostra, sed propter nos ipsos? Alteri adversatur Deus, dum alteri conscientiam servat : et dum ambos diligit, nulli vult esse amicus propter inimicitias amborum. Ergo Deus fidem nobis servans, inimicorum nostrorum amicus fieri non vult, et nos fidem non servamus, si inimicos ejus diligimus, et amicos odimus. Qui enim amicus est infidelium, et inimicus fidelium, amicos Dei odit, et inimicos Dei amat. Si autem fidem Domino servaremus, sicut ille nobis, nunquam infidelium amicitias coleremus, nunquam nos infidelium matrimonio jungeremus.

VI. « Dimitte illic munus tuum, et vade reconciliari prius » fratri tuo [1]. » Vide misericordiam Dei, quomodo hominum utilitates amplius aspicit, quam suos honores. Si enim suos honores magis aspiceret, sic dixisset : « Interim offer munus tuum, et postea vade, et reconciliare. » Nunc autem dicit : « Vade primum et reconciliare, et sic veniens offeres [2]. » Tanquam si dicat ad illum : « Vade, ego libenter contemnor, libenter honoris mei patior damnum, libenter expecto dominus servos, tantummodo ut vos in amicitiam veniatis. » Vade ergo, ut scias quia plus diligo concordiam fidelium meorum, quam munera : quia munera hominum nullum Deo faciunt lucrum : charitas enim illorum, Dei gloriam operatur. Ne dicas : « Ille mihi nocuit, non ego illi : ille mihi satisfacere debet, non ego illi. » Si pro gloria salutis tuæ jubet te Dominus amicitiam facere, magis nocitus debes rogare, ut duplicem gloriam consequaris : unam quia nocitus es, alteram quia prior rogasti. Si enim in illum no-

[1] Matth. v, 24 — [2] Ibid.

cuisti, et ideo rogasti, parcet tibi Deus quod nocuisti,quia prior rogasti : tamen nullam habes mercedem, quia reus constitutus rogasti. Si autem ille te læserit, et prior rogaveris, magnam habebis mercedem. Festina ergo inimicum tuum prævenire ad amicitias, ne forte, te tardante, ille præveniat te ad rogandum, et rapiat de manibus tuis pietatis mercedem. Nam si ille tibi nocuit, et ille te rogat, infructuosa est amicitia tua. Quam enim justitiam fecisti ante Deum, si rogatus te placaveris? Non enim volens te Deus substernere sub pedibus ejus jubet te prius rogare, sed volens tibi humilitatis gloriam prætendere. Sed forte dicis : « Ecce ego volo reconciliari : sed dic mihi quomodo reconciliabor? » Qualis præcessit offensio, talis debet sequi reconciliatio. Si cogitatu offendisti, cogitatu reconciliare. Si verbis offendisti, verbis reconciliare. Omne enim peccatum quo modo committitur, eo modo et pœnitetur. Ut puta cogitasti male facere alicui Christiano, non potes munus tuum offerre ante Deum, quia habes in corde tuo nocendi propositum. Recogita bene, quod cogitaveras male, et pœnituisti. Nam cogitationis peccatum contraria cogitatione dissolvitur. Quis testis? Propheta. « Quæ dicitis, inquit, in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compungimini [1]. » Vides quia irasci naturæ est, exequi autem iracundiam voluntatis? Si autem verbis læsisti fratrem tuum, vade et verbis satisfac ei ex toto corde, et pœnituisti. Quoniam autem verborum peccatum, verborum satisfactione dissolvitur, testis est Aaron. Cum enim detraxisset de Moyse, vadens, verbis rogavit eum dicens : « Rogo, Domine, ne inferas in nos peccatum hoc, quia ignoravimus quod peccavimus in te [2]. » Si autem operibus aliquem offendisti, puta alicujus pecuniam fraude abstulisti, aut rem aliquam per violentiam abstulisti, redde ei quæ abstu-

[1] Psal. IV, 5. — [2] Num. XII, 11.

listi, et pœnituisti. Quoniam autem abstractæ rei peccatum rerum recompensatione dissolvitur, testis est Zachæus, dicens : « Domine, quæcumque fraude abstuli, reddo in quadruplum [1]. » Si autem rem quidem alicujus non tuleris, sed forte castigaveris hominem impotentem injuste, dona ei aliquid pro injuria dignum : sicut scriptum est in lege : « Si percusseris servum tuum, et fregeris illi dentem, dimitte eum liberum [2]. » Secundum hoc intelligendum est, et si castigaveris aliquem, injuriæ peccatum beneficio est dissolvendum. Alioqui nisi quem factis læsisti, factis placaveris, sine causa oras ad Dominum, sine causa eleemosynas facis de rebus quibus alios expoliasti. Quid prodest tibi, si alter pro te oret ad Deum, et alter adversus te interpellet Deum? Etsi ad istius orationem vult tibi Deus misericordiam facere, illius interpellatio non permittit. Melius est, ut etsi nemini prodes, nemini noceas, quam ut alios spolies, et alios vestias.

VII. « Esto consentiens adversario tuo cito, dum es cum » illo in via, ne forte tradat te adversarius judici, et judex » tradat te ministro, et in carcerem mittaris [3]. » Festinat Dominus, ut ad amicitiam festinemus inimicorum nostrorum, quandiu vivimus in hac vita. Vita enim omnium hominum communis est, ista vita carnalis, per quam omnes homines transeunt boni et mali : sciens quam periculosum est, si unus ex inimicis, pace non facta, fuerit mortuus : nam postea etsi voluerint pacem facere, non possunt, cum fuerint separati. Si autem quandiu in via hujus vitæ es, non feceris pacem cum adversario, quem læsisti, sed sic inimicantes per mortem ieritis ante judicem Christum, tradet te Christo, convincens te reum in judicio ejus, et judex tradet te ministro, id est, angelo pœnarum crudeli, et ille mittet te in carcerem gehennæ. Et qui in hoc sæculo si

[1] Luc. XIX, 8. — [2] Exod. XXI, 27. — [3] Matth. V, 25.

pacem fecisses, etiam gravissimi operis poteras accipere indulgentiam, sicut scriptum est : « Charitas operit multitu-» dinem peccatorum [1] : » si semel condemnatus fueris missus in carcerem, jam non solum de gravibus peccatis, sed etiam pro verbo otioso, quod locutus es, id est, si raca alicui dixisti, pro eo sunt exigenda a te supplicia. Tradet autem te judici adversarius tuus, etsi te prius rogaverit ille. Dicit enim Salomon : « Si esurierit inimicus tuus, ciba il-» lum : hoc enim faciens, carbones ignis congeres super » caput ipsius [2]. » Congerere autem carbones ignis quid est aliud, nisi magis reum facere ante Deum? si ergo qui benefacit inimico, magis illum reum facit ante Deum : consequenter et qui prius rogat inimicum suum, reum illum facit ante Deum. Frequenter homines in hoc sæculo mittuntur in carcerem pro peccato : id est, in angustias et tribulationes diversas. Nam plerumque peccantes in hominibus mittuntur in tribulationes diversas : sed non intelligimus. Angustiæ autem hujus mundi, carceres appellantur.

HOMILIA XII.

CAPUT V.

I. « Audistis quia dictum est antiquis : Non mœchaberis ; » ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulie-» rem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in » corde suo [3]. » Ecce alterum mandatum, minimum qui-

[1] I Petr. IV, 8. — [2] Prov. XXV, 21, et Rom. XII, 20. — [3] Matth. V, 27, 28.

dem apud Judæos tunc, et nunc apud omnes qui non multum curant de anima sua, nec judicant cor suum, qui irasci proximis suis sine causa aliquod non putant esse peccatum : nec concupiscere tantum mulierem alienam putant esse peccatum, opere concupiscentiæ non subsecuto. Magnum autem est apud timentes Deum, et cor suum dijudicantes. Magnum est etiam apud Deum, qui non tantum opus hominis aspicit, quantum cor. Quo mandato lex non solvitur, sed impletur : quia sine hoc mandato stare non potest legis mandatum. Omne enim adulterium ex concupiscentia nascitur. Quomodo ergo tolletur adulterium secundum legis mandatum, nisi præcisa fuerit concupiscentia secundum Christi mandatum? Quoniam ergo sicut ira mater est homicidii, sic concupiscentia mater est adulterii : consequenter sicut qui irascitur fratri suo sine causa, occidit eum in corde suo : etsi non occiderit eum propter metum vindictæ, aut propter impotentiam suam, etiam homicida est apud Deum, qui non magis opus considerat, quam affectum : sic qui concupiscit mulierem alienam, jam mœchatus est eam in corde suo : etsi non habuerit eam, causa aliqua obsistente, etiam adulter est apud Deum, qui magis aspicit voluntatem quam opus, quoniam opus ei adulterii committendi defuit, non voluntas. Sed ne forte homines humanæ naturæ mysterium ignorantes, dum considerant, quia generaliter omnis natura carnalis subdita est passionibus istis : et nemo est hominum, etiam sanctorum, qui se omnino ab ira vel concupiscentia valeat separare, æstiment Christum quasi impossibilia ista mandantem, occasionem sibi quærere, per quam homines faciat reos ; quoniam omnis qui impossibilia mandat, occasiones offensionis seminat, et causas puniendi requirit : ideo pauca de divisione voluntatum animæ corporisque tractemus. Sicut duas in nobis habemus naturas, animæ scilicet et carnis : sic

duas habemus voluntates, unam animæ, alteram carnis : duas iras, unam animæ, et alteram carnis : duas concupiscentias, unam animæ, et alteram carnis. Et natura quidem carnis ab his omnibus non potest se separare. Nam necesse habet et irasci, et concupiscere, etsi non vult, quoniam non est in arbitrio suo creata : id est, non est nunc in arbitrio suo, sicut creata fuit, sed sub lege peccati. Venundata est enim sub peccato, propterea de illa dicit Apostolus : « Sapientia carnis inimica est in Deum : legi enim Dei subjecta » non est, nec enim potest [1]. » Anima autem in arbitrio suo creata est, secundum legem justitiæ Dei : propterea potest et non irasci, si vult : et non concupiscere, si vult. Quando ergo irascimur et concupiscimus, si displiceamus nobis, et festinemus reprimere vel iram vel concupiscentiam nostram; manifestum est quia caro nostra irascitur aut concupiscit sola, non anima nostra. Quando autem complacemus nobis in his, et decernimus si poterimus nostram implere iracundiam, vel concupiscentiam nostram : tunc et anima irascitur et concupiscit simul cum carne. Propterea sciens Deus, quia carnis natura subdita ei non est, nec potest non irasci : non mandat carni quæ mandat. Quis enim sapiens illi ponit præceptum, qui etsi vult non potest obaudire? Sed ad animam loquitur, et animæ mandat, quæ potest Deo in omnibus obaudire : quæ potest etiam carne irascente et concupiscente, ipsa nec irasci, nec concupiscere. Si ergo ad animam loquitur, et de concupiscentia animæ loquitur, dicens : « Si quis viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo : » id est, non si quis concupiverit secundum desiderium inevitabile carnis, sed si quis concupierit secundum voluntatem animæ, et consensum, decernens et statuens implere quod cupit : ille talis etsi nihil gesserit, jam tamen corde

[1] Rom. VIII, 7.

adulter est ante Deum, quia forsitan impeditus est ab opere, non compunctus in voluntate.

II. « Si dexter oculus tuus scandalizaverit te, erue eum [1]. » Puto quod emnis merces justitiæ nostræ in hoc posita sit, quia omni tempore contra carnem nostram luctamur. « Quia » caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus » carnem [2]. » Sic enim ait Propheta : « Tota die contrista- » tus ingrediebar, quoniam renes mei impleti sunt illusio- » nibus, et non est sanitas in carne mea [3]. » Si ergo secundum Prophetam non est sanitas in carne nostra, quot oculos quis habet, aut quot dextras in corpore suo, ut secundum malitiam carnis sufficiat pœna membrorum? Sed videamus ne forte vel sic possibile est intelligere de oculo corporali, vel de manu. Sicut enim totus homo quandiu peccat, vivit peccato, mortuus est autem justitiæ, sicut scriptum est : « Et vos cum essetis mortui peccatis [4]. » Cum autem homo conversus fuerit ad justitiam, vivit justitiæ, mortuus est autem peccato : sic et unumquodque membrum, ut puta oculus, quandiu quidem male aspicit, integer quidem est peccato, ejectus est autem justitiæ : cum autem desierit male aspicere, ejectus est a peccato, integer est autem justitiæ. Sed neque sic convenit. Nec enim habet rationem hæc interpretatio plenam, propter quod dicit : « Si dexter » oculus tuus scandalizaverit te. » Quid enim quando dexter scandalizat, sinister quid facit? Numquid contradicit dextro, ut dexter quidem quasi reus ejiciatur, sinister autem quasi innocens reservetur? Sed puto ad animam hæc cuncta referri, sicut diximus supra. Oculum igitur dicit animæ, id est, mentem, per quam anima videt. De quo et alibi dicit : « Si oculus tuus fuerit simplex [5], etc. » Oculus autem iste carnalis, non est oculus, sed est speculum oculi

[1] Matth. v, 29.— [2] Gal. v, 17. — [3] Psal. xxxvii, 7, 8.— [4] Ephes. ii, 1. — [5] Matth. vi, 22.

illius interioris, id est, mentis. Habet enim et corpus suam mentem, sicut et animam suam : sicut testatur Apostolus, de mente quidem animæ dicens hoc modo : « Igitur ego » ipse mente quidem servio legi Dei, carne autem legi pec- » cati [1]. » De corporis autem mente sic, « Inflatus mente » carnis suæ, et non tenens caput [2]. » Similiter et de manu, vel de pede. Dextra manus hominis, est voluntas animæ : sinistra autem manus, voluntas corporis est. Hæc autem corporea manus, non est manus, sed organum manus illius. Nisi enim voluntas aut bona aut mala moverit eam, ad nihil movetur. Dextra itaque manus hominis, est voluntas animæ : sinistra autem manus, est voluntas corporis. Ideo enim partes animæ, dextræ vocantur : corporis autem, sinistræ : quoniam anima in arbitrio suo creata est, ad quod voluerit declinare, sive ad bonum, sive ad malum : et sub lege justitiæ creata est, ut recta videat, recta audiat, et agat, et ambulet. Partes autem corporis sinistræ dicuntur : quia non est in arbitrio suo creata caro, ut sive ad bonum, sive ad malum declinare voluerit, possit : sed in malo creata est sub lege peccati, nec potest aut videre, aut audire, aut agere rectum. Sic et omnes Sancti dextri dicuntur, peccatores autem sinistri. Unusquisque ergo nostrum habet dextrum oculum et sinistrum : dextrum quidem mentem animæ, sinistrum autem mentem carnis. Dextram autem manum, voluntatem animæ : sinistram autem, voluntatem carnis. Quando ergo ex passione carnis concupiscimus sicut homines, animo autem resistimus concupiscentiæ nostræ, sinister oculus scandalizat nos : id est, mens carnis, non mens animæ. Sinistra manus scandalizat, et non dextra : id est, voluntas carnis, non voluntas animæ. Vide nunc quia non jubet carnis mentem ejicere, vel carnis præcidere voluntatem. Nec enim fieri potest, ut caro aliquando cesset a

[1] Rom. VII, 25. — [2] Col. II, 18, 19.

desiderio malo. Desideria autem carnis retinere quidem possumus, ut non faciamus quod desiderat caro : præcidere autem non possumus, ut non desideret. Quando autem ex proposito animæ volumus malum, tunc dextra manus, id est, oculus dexter nos scandalizat, et dextra voluntas. Hunc oculum et istam manum præcidere jubet, quam et possumus præcidere : quoniam anima in arbitrio suo est, ut ad quod voluerit, valeat declinare. Caro autem non in arbitrio suo est, sed in malo : vendita est sub peccato, et non potest bonum velle. Ideo autem caro sinistra dicitur, anima autem dextra : quoniam caro ad tentationem nobis creata est, anima autem ad salutem.

III. Hæc est, sicut arbitror, loci istius interpretatio vera. Possumus tamen et alium invenire colorem. Respectus vel consideratio mentis, oculus est animæ, videlicet voluntas alicujus operis faciendi, et movens manum ad aliquod opus. Manus animæ est secundum ea quæ diximus. Ut puta erat mulier quædam religiosa, vel virgo, vel vidua : respexi et consideravi, et dixi : « Debeo visitare illam mulierem assidue, ut si quid religionis ignoret quasi mulier, instruam eam, et confirmem ipsam in ipso bono proposito ejus. » Bonus respectus est iste, et dexter oculus : sed dum assidue visito eam, decidi in laqueum desiderii ejus : et ille bonus respectus meus, et dexter factus est mihi in scandalum. Quid ergo oportet fieri? Ejicere talem illum respectum bonum, qui generaturus est mihi malum. Aut sic : Vidi orphanam quamdam, et dixi: « Debeo illam in domo mea accipere, et educare, donec veniat tempus nubendi : » et vadens cœpi ei subministrare quæ necessaria erant. Bonum opus hoc, et dextra manus hæc est : sed dum causa subministrationis video eam, decidi in laqueum desiderii ejus : et illud bonum opus meum, et dextra manus facta est mihi in scandalum. Vel ita : Videntes me quidam agere fidu-

cialiter cum ea, scandalizati sunt, dicentes : « Quid sibi vult hoc esse, quod iste sic familiariter loquitur cum puella? » Oportet ergo præcidere tale opus bonum, quod vel mihi vel alteri generat malum. Nam et quod alteri generat malum, mihi generat : quia per me factum est ut alter scandalizaretur in me. Et hæc propositionis gratia diximus : verumtamen generaliter omne bonum quod vel nos vel alios scandalizat, præcidere debemus a nobis. Nam quale est illud bonum, ex quo nascitur malum? Melius est enim, ut sine uno respectu aut uno opere bono salvemur, quam ut dum omnia opera bona voluerimus facere, cum omnibus pereamus. Sed et alii aliter interpretantur hunc locum. Vult, inquiunt, Christus, ut non solum de periculo nostri peccati curemus, abstinentes nos ab omni concupiscentia mala, sed etiam ne vel propinqui nostri, vel aliqui ad nos pertinentes, turpe aliquid agant. Ut puta habes aliquem vel filium vel fratrem vel amicum, qui sic bene aspicit res tuas, quasi proprius oculus tuus, et habes eum pro oculo dextro. Aut habes aliquem qui sic procurat res tuas quasi propria manus tua, et est tibi quasi dextra manus. Et illum talem si cognoveris aliquid turpiter agere, præcide eum ab anima tua, et projice longe abs te, quia scandalizat te : quia non solum pro peccato nostro, sed etiam pro peccato proximorum nostrorum, quod tamen possumus cohibere, nisi aut cohibuerimus, aut repulerimus a nobis, dabimus rationem. Et quoniam omnes Christiani unum corpus sumus, et alter alterius membra : melius est ut sine uno aut altero membro tali salvemur, quam ut volentes illos tales habere, et ipsi pereamus cum eis.

IV. « Dictum est antiquis : Si quis vult dimittere uxorem, » det illi libellum repudii [1]. Ego autem dico : Si quis dimi» serit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam

[1] Deut. xxiv, 1.

» mœchari. Et si quis dimissam duxerit, mœchatur[1]. » Nunc tertium mandat mandatum, minimum apud indisciplinatos et lascivos, qui nullum æstimant esse peccatum uxorem dimittere, dato libello repudii, sine quo neque stare potest legis mandatum. Quomodo? quando primum Moyses filios Israël eduxit de Ægypto, genere quidem erant Israëlitæ, moribus autem Ægyptii[2]. Propter quod more gentilium contingebat, ut vir odiret uxorem. Et quia dimittere illam non permittebatur, paratus erat interficere eam. Aut si non interficiebat propter timorem legis, tamen assiduis cruciatibus affligebat. Ideo jussit dari repudium, non quia bonum erat, sed quia remedium erat mali pejoris : ne, dum facere malum vetantur, facerent pejus. Ergo propositum fuit legis repudium dare mandantis, ut ne homicidium fiat. Numquid in facto solo fit homicidium? nonne et in voluntate? Et coram hominibus quidem in facto fit homicidium, coram Deo autem in voluntate. Sicut enim qui irascitur fratri suo sine causa, etsi non potuerit occidere eum, occidit eum tamen in cordo suo : sic et qui concupiscit mulierem, etsi non habuerit eam, adulteratus est eam in corde suo, quia voluntas ejus impedita est, non correcta. Sic qui odit uxorem suam, excepta fornicationis causa, et sic eam odit, ut dimittat eam, ut et nisi haberet licentiam dimittendi eam, occideret eam, in corde suo occidit eam, quantum ad Deum, quia opus homicidii defuit ei, non occidendi voluntas. Vides ergo quia lex præcipiens dari repudium, opus homicidii compescuit, non peccatum? Et non solum homicidii crimen non sustulit quantum ad Deum, sed etiam alterum dimissionis introduxit peccatum. Quoniam libellus repudii testimonium est soluti conjugii, numquid justitia solvendi conjugii? Propterea, dato repudio, solutum quidem conjugium publicatur, peccatum autem solutionis

[1] Matth. v, 31, 32. — [2] Exod. xiv et seqq.

magis exaggeratur. Tamen cum de irascente sine causa, et de concupiscente faceret verbum, competenter intulit mandatum de uxoribus non dimittendis. Si enim qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit judicio, quomodo non erit reus, qui sine culpa fornicationis sic odit uxorem, ut etiam dimittat eam ? Sed dicis : « Multas habet culpas uxor mea. » Quid enim ? Tu autem sine culpa es ? Si enim extraneorum vitia supportare debemus, dicente Apostolo : « In» vicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem » Christi [1], » quanto magis debemus uxorum ? Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, adulteratur eam in corde suo, quomodo non pro adulteriis condemnetur, qui dimittens uxorem, occasionem dederit adulteriorum committendorum, ut et illa adulteretur in alterum, et alter in illam ? Nam vir Christianus non solum se coinquinare non debet, sed nec aliis coinquinandi se occasionem præbere. Alioquin illorum crimen ad istius redundat peccatum, qui aliis committendi criminis factus est causa. Vide etiam, quia qui secundum legem repudium dat, quatuor committit iniquitates. Primam, quia quantum ad Deum existit homicida : secundum, qnia dimisit non fornicantem : tertiam, quia fecit eam adulterari : quartam, quia et accipiens eam, fecit adulterium. Nihil autem horum committitur, ubi servatum fuerit Christi mandatum.

IV. « Item dictum est : Non perjurabis ; reddes autem » Domino juramenta tua. Ego autem dico non jurare om» nino [2], etc. » Ecce quartum mandatum, quod minimum putant avari, qui bene jurare non putant esse peccatum, sine quo non potest stare legis mandatum. Nam nisi juramentum interdicatur, non possunt amputari perjuria. Ex juramento enim perjurium generatur. Nemo est enim qui frequenter jurat, et non aliquando perjuret. Propter hoc

[1] Gal. VI, 2. — [2] Matth. V, 33.

admonet Salomon : « Non assuescas juramento os tuum, » multus enim casus in illo [1]. » Sicut enim qui facit consuetudinem multa loqui, necesse est ut aliquando et importuna loquatur : et qui facit consuetudinem frequenter manu sua percutere, necesse est ut aliquando et injuste percutiat : sic qui facit consuetudinem jurare in rebus idoneis, frequenter et in rebus superfluis etiam nolens consuetudine trahente perjurat. Nam omnium rerum consuetudinem quando voluerimus quidem tunc facimus, sed non quando volumus tunc repellimus eam. Et qualis est contra jurantes Dei sententia, docet Salomon : « Vir, in» quit, multum jurans, non exiet plaga de domo ejus [2]. » Si ergo a jurantibus plaga non recedit, quomodo a perjurantibus aliquando recedet ? Dic, amice, jurando quid proficis ? Nam si adversarius tuus crederet bene te juraturum, nunquam te jurare compelleret : sed quia perjuraturum te æstimat, ideo te jurare compellit. Et cum juraveris, non quasi in veritate juramenti tui placatus tacet : sed quasi in damnatione perjurii tui vindicatus recedit. Juramentum enim nunquam bonum exitum habet. Quidam enim æstimabunt te avaritiæ causa jurasse, quidam autem et perjurasse. Qui autem de te bene voluerint suspicari, etsi pejerasse te non credunt, tamen in veritate te jurasse affirmare non possunt. Nemo autem potest defendere te et religiose egisse. Ideoque jurans, inimicis tuis in opprobrium venis, amicis autem tuis in suspicionem. Sed forte dicis : « Quid faciam ? non mihi credit, nec vult credere nisi juravero. » Acquiesce magis pecuniam perdere quam salutem. Pretiosior tibi videatur anima tua, quam res tua. Si rem aliquam perdideris, vivere potes : si Deum perdideris, quomodo vives ? An nescis quia quod invitus amittis propter Dei timorem, majorem mercedem habes pro illo, quam

[1] Eccli. XXIII, 9. — [2] Ibid, 12.

si eleemosynam dedisses? Quia quod cum majore colluctatione facimus, pro illo dignius coronamur.

V. Ecce, amice, admoneo te, ne aliquando hominem jurare compellas. Sive existimas eum bene juraturum, recede ab eo : sive existimas eum male juraturum, magis recede ab eo : quia etsi ille bene juraverit, tu quantum ad conscientiam tuam perjurii illius factus es causa : quia hoc proposito eum jurare compellis non ut juret, sed ut perjuret. Si autem bene eum juraturum putares, nec jurare compelleres. O insipiens, qui alterum jurare compellis ! nescis quid agis. Ille etsi perjuraverit, vel cum lucro perjurat, tu autem sine lucro perjurii illius particeps inveneris. Qui mentiri non dubitat, nec perjurare timet : qui enim mentitur, veritatem in corde suo transgreditur : qui autem perjurat, in verbis suis transit Deum. Quid ergo interest inter Deum transire, et veritatem transgredi, cum et ipsa veritas sit Deus? Hæc sola est differentia, quia veritatem mentientes in corde transimus : perjurantes autem Deum in verbis : nam verbo hominibus satisfacimus, conscientia autem Deo. Ipse Deus, qui perjurare vetuit, ipse et postea non jurare mandavit. Qui ergo in jurando non timet Dei præceptum negligere, nec in perjurando timebit. Quid autem vis? Timet Deum, aut non timet Deum? Si timet, etiam sine juramento non mentitur : si autem non timet, neque cum juramento potest dicere veritatem. Audite vos, clerici, qui jurantibus Evangelia sancta porrigitis : quomodo potestis ab illo juramento esse securi, qui semen perjurii datis? Numquid qui ignem portat unde confletur incendium, alienus est ab illo incendio? Aut qui gladium porrigit unde homicidium committatur, nonne est socius homicidii illius? Sic et qui occasionem perjurii præstat, collega fit perjurii ejus. Si erat bene jurare justum, juste dicebatis, quia dedimus illis Evangelium ut jurent, non ut

perjurent : nunc autem cum sciatis quia et bene jurare peccatum est, quomodo potestis esse liberi, qui occasionem datis unde pecoetur in Deum (4)? Cesset ignis, et incendium non fit : subtrahe gladium, et homicidium non committitur : sic tolle juramentum, et perjurium non fit. Hæc de illis dicta sunt, qui jurant per Deum : eorum autem, qui jurant per elementa, execrabilior iniquitas est. Cœlum enim et terram, et cætera Deus ad ministerium sibi creavit, non hominibus ad juramentum. Ecce enim in lege præcipitur, ut per nullum juretur, nisi per Deum : qui ergo jurat per cœlum aut per terram, aut quidquid illud est per quod jurat, deificat illud. Propterea idololatram se facit omnis qui per aliquid aliud a Deo jurat, etiamsi jurare liceret : quia non reddit Domino Deo suo juramenta sua, sed elementis : et sic dupliciter peccat. Primum quia jurat, deinde quia deificat per quem jurat. Et vide quia per singula hanc rationem dat, cur quis non debeat jurare per elementa. « Neque per cœlum, inquit, quia thronus est Dei : » id est, non Deus. « Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus, » non dea. « Neque per Jerosolymam, quia civitas est magni Regis, » non magnus rex. « Neque per caput tum, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum [1]. » Ac si dicat : « Cujus momenti es, ut per te jures? numquid potestatem habes vel unum capillum album facere, aut nigrum? » Sive ergo per filios suos juret quis, sive per se, sive per aliquem, meliorem facit illum quantum ad se, quam Deum.

VI. « Audistis quia dictum est antiquis : Oculum pro oculo, dentem pro dente : ego autem dico vobis, non resistere malo [2]. » Quintum mandatum minimum, quantum ad homines crudeles, qui peccare se non arbitrantur, si reddiderint mala pro malis, non considerantes quæ dicun-

[1] Matth. v, 34-36. — [2] Ibid. 38, 39.

tur in Psalmo : « Si reddidi retribuentibus mihi mala, deci-
» dam merito ab inimicis meis inanis [1], etc. » Quæcumque enim ille dinumerat merito se pati debere, si reddiderit retribuentibus sibi mala, sciant Christiani omnia illa merito se esse passuros, si reddiderint retribuentibus sibi mala. Nam et casuri sunt ab inimicis suis inanes, et persecuturus est inimicus animas eorum, et comprehensurus et conculcaturus in terra vitam eorum, et gloriam eorum in pulverem deducturus. Tamen sine hoc minimo mandato, legis mandatum non potest stare. Quomodo? Lex præcipiens oculum pro oculo, dentem pro dente, tale habet propositum, ut unusquisque dum timet de suo membro, parcat alterius, et nemo malus inveniatur. Sed quia væ mundo a scandalis; quandiu enim vivimus in hoc mundo, cui diabolus principatur, necesse est abundare maledicentes, percutientes et persequentes. Si ergo incipimus secundum legis mandatum omnibus reddere mala pro malis, omnes efficimur mali, et solutum est propositum legis, et dum voluit malos facere bonos, etiam bonos fecit malos. Si autem secundum Christi mandatum non resistatur malo, et si mali non læduntur, tamen boni permanebunt boni : et sic per mandatum Christi impletur et legis mandatum. Nam qui mandatum legis implet, non simul implet et Christi : qui autem Christi implet, simul implet et legis. Ut puta qui percutit, contra legem agit : qui autem repercutit, secundum legem facit, non autem et secundum Christi mandatum. Qui autem secundum Christi mandatum, neque percussus repercutit, tacite et legis voluntatem implevit. Nam qui percussus non repercussit, multo magis nec ab initio percussisset : quia non venit Christus solvere legem, sed adimplere. Sed dicis, quia dignus est ille repercuti, qui contra legem percussit. Etiam. Sed tu non es dignus reper-

[1] Psal. VII, 5.

cutere, quia illius discipulus es, qui maledictus non remaledixit, percussus non repercussit, crucifixus pro crucifigentibus se oravit. Si repercusseris, ergo primum denegasti te Christi esse discipulum, non verbis, sed factis. Deinde cum ejeceris oculum pro oculo tuo, et fregeris dentem pro dente tuo, numquid per hoc restituitur membrum tuum in loco proprio? Si ergo non reddideris malum pro malo, et si membrum corporis perdidisti, vel lucrum patientiæ acquisisti. Si autem reddideris : et corporis damnum passus es, et salutis.

VII. « Sed si quis te percusserit in maxillam, præbe ei » alteram [1]. » Non enim diabolus tantum de vulnere humani corporis gaudet, sed et magis in vulnere animæ delectatur : ideo enim excitat aliquem, qui te percutiat, ut dum tu excitatus repercutis eum, pecces, et uno ictu vulneret ambos. Scit enim quia vulnus corporis cito sanatur : vulnus autem animæ in quibusdam vix cum labore, in quibusdam autem nunquam sanatur. Ideoque si repercusseris eum, in prima quidem facie illum vicisse videris, revera autem a diabolo victus es. Et putas quia te satiasti de illo, vere autem diabolum satiasti de te. Si autem non repercusseris eum, ab homine quidem victus videris, diabolum autem vicisti. Hæc secundum justitiam Dei. Videamus autem secundum utilitatem carnalem. Numquid si repercusseris eum, compescuisti eum, ut jam non te percutiat? Sed magis excitasti eum, ut adhuc te percutiat. Nam iracundia per iracundiam non compescitur, sed amplius irritatur. Quemadmodum si ignem cum igne conjungas, major flamma succenditur : si autem non repercusseris eum, ille jam stabit : si quidem sapit, confusus : si autem non sapit, satiatus : et non solum iterum te non percutit, sed forsitan compunctus corde pœnitet, quia te vel semel percussit.

[1] Matth. v, 39.

Attamen etsi sic insanus est, ut nec patientiam tuam intelligat, nec confundatur in facto suo, numquid potes tu te amplius vindicare, quam Deus erat te vindicaturus? ideoque si repercusseris eum, perdidisti vindictam, quia te ipsum vindicasti, et liberasti eum de manibus Dei, quia reddidisti illi quod fecit. Si ergo fortiter irasceris, patientius age, ut melius vindiceris, scilicet per Deum.

VIII. « Et ei qui vult tecum in judicio contendere, et tu» nicam tuam tollere, dimitte ei et pallium [1]. » Primum indigna res est, ut homo fidelis stet in judicio ante conspectum judicis infidelis. Nam etsi infidelis non est, certe sæcularis est. Et qui te venerari debuerat propter dignitatem fidei, judicat te propter necessitatem causæ, et perdes dignitatem Christi propter negotium mundi. Nonne melius est, ut perdas res mundiales, quam gloriam sempiternam? Si enim rem perdideris propter Christum, Christus tibi rem restituere potest : si autem propter rem perdideris Christum, res tibi non potest restituere Christum. Deinde necesse est ut humilies te coram judice, et subditus fias illi propter necessitatem causæ. Et forsitan qui propter Deum non fueras te humiliaturus, humilias te propter lucrum, et facis rem pretiosiorem quam Deum. Tertio, quia omne judicium irritatio cordis est, et cogitationum malarum. Si semel in judicium ingressus fueris, jam non desideras ut veritas causæ appareat, sed ut quocumque modo victor existas. Si autem videris quod causa tua, sicut frequenter solet fieri in judiciis, aut verbis, aut fraudibus, aut pecuniis expugnetur, necesse est similiter ut et tu, aut verbis, aut fraudibus, aut pecuniis, causæ tuæ adesse festines. Et si ab initio consilium non habuisti, ut sic ageres, postea sic agere ipsius controversiæ necessitas te compellit. Nam primum pro lucro tantummodo festina-

[1] Matth. v, 40.

bas, postea jam et pro pudore contendis. Et magis contentus es etiam peccare tantum ut vincas : quam vinci tantum, ut ne pecces. Hæc Deus illis mandat, qui magis diligunt Deum, quam mundum. Nam qui lucrum animæ magnum esse existimat, damnum rei modicum putat : nam qui damnum rei magnum existimat, lucrum animæ minimum putat. Qui ergo difficilius putat rem dimittere, quam in judicio introire, hoc cogitet, quia difficilius est de judicio sine peccato exire. Facilius est enim ante judicium rem dimittere, quam judicio evitare peccatum. Nam ante judicium, sicut diximus, una causa avaritiæ te compellit, post ingressum etiam causa pudoris. Et qui unam causam vincere non potuisti propter timorem Dei, duas quomodo vincas? Ergo sicut Joseph dimisit pallium in manu meretricis [1], et fugit cum meliore pallio castitatis, sic et tu projice pallium in manus calumniatoris, et fuge cum meliore velamento justitiæ, ne forte dum vis vindicare vestem corporis, pretiosissimum animæ vestimentum perdas. Deinde si viderint infideles te Christianum pro injuriis injurias rependere graviores, pro terrenis facultatibus, et usque ad perniciem animæ sæcularia pulsare judicia contra direptorem injustum, quomodo credant spem regni cœlestis esse veram, quam prædicant Christiani? Facile enim spernunt terrena, qui cœlestia sperant. Qui autem terrena magnopere complectuntur, nescio si firmiter cœlestia credunt promissa. Non solum ergo propter læsionem animarum nostrarum percutientem sustinere debemus, auferenti quæ nostra sunt non repugnare, sed etiam propter demonstrationem indubitabilium Christi promissionum : ut ille, qui viderit te injurias proprias negligentem, terrenas etiam res quasi nihil spernentem, intelligat, quia vere est certissima spes Christianorum in cœlis, pretiosior omnibus re-

[1] Gen. XXXIX, 12.

bus terrenis, et vita jucundior omni fruitione vitæ istius carnalis.

IX. « Si quis te angariaverit mille passus, vade cum illo » et alia duo [1], » ut patientia tua vincat illius crudelitatem, et ostendas quia major est benignitas Dei in Sanctis, quam malitia diaboli in iniquis hominibus. Si autem tantum vadis quantum ille te cogit, quomodo cognosceris servus Dei? Nam in necessitate bonitas non apparet. Quod ergo cogit te, vade propter necessitatem hominis violenti : quod non te cogit, vade propter gloriam Dei benigni. Si unum vadis, putat te hominem qualemcumque fuisse, et non pœnitet quia te angariavit : si autem amplius vadis, intelligit quia servus es Dei, et ideo incipit illum pœnitere quia vel unum te angariavit. Et hoc tuum additamentum non fit illi majus auxilium, sed pœna prioris audaciæ. Deinde si illum quidem diabolus excitavit ad te angariandum, et tu videns tibi injuriam fieri, et aut verbis illicitis contradicas, aut factis non bonis resistas : et lucrum sanctitatis, quod multis forsitan bonis operibus acquisisti, propter dolorem modicum perdis. Quid ergo? Unum vade, ut satisfacias homini : alterum vade, ut te ostendas et illum castiges : tertium, ut diabolum superabundanter confundas. Deinde hæc omnia mandata in pauperis persona conveniunt : dentem autem hominis divitis et potentis quis excutit? Utinam ille alterius non excuteret. Tunicam divitis et potentis per calumniam quis tentat auferre? Utinam ille per calumniam alterius non auferret. Divitem et potentem quis angariat? Utinam ille alterum non angariaret. Ergo dives infructuosus est. Et quomodo adimpleat justitiam legis, et gratiæ, ut fiat servus Dei perfectus? Quomodo? Si quis mutuam pecuniam petierit ab eo, det illi. Lex enim est, ut alterius non tollas, etsi tuum non des. Gratia autem, ut alterius

[1] Matth. v, 41.

non tollas, et tuum des. Qui ergo mutuam pecuniam dat, et legem implet, et gratiam. Nam qui de suis libenter dat, et multo magis alterius bona non tollit. Dives ergo per patientiam non potest tentari, neque probari, quia illi cito violentiam facit. In largitate autem tentatur, atque probatur. Item pauper per largitatem non potest tentari et probari, quia non habet unde largiatur, et ideo per patientiam tentatur, atque probatur, si benignitas ejus per injuriam non mutatur.

X. Denique si veritatem considerare volumus, et intelligere rationem : quia divitiæ nostræ non sunt nostræ, sed Dei. Deus enim dispensatores nos divitiarum voluit esse suarum, non dominos : et ideo cui voluerit, dat eas : et a quo voluerit, tollit : illud proprie nostrum est, quod in nostra est potestate habere, si volumus. Quomodo autem nostrum dicatur, quod etsi volumus, habere non possumus, nisi nobis fuerit datum ? Deinde considera, ut quid tibi magis divitias credidit, quam illi? numquid ex alia massa luti te fecit, ex alia illum ? Et pro te Christum tradidit, pro illo autem aliquem Angelorum ? Si per omnia sic illum diligit quo modo te, non ideo dedit tibi divitias ut habeas eas, sed ut tenteris in eis. Ideo admonet Apostolus : « Divitibus hujus mundi præcipe non superbe sapere, nec » sperare in incerto divitiarum, sed largos esse communi» catores bonorum [1]. » Nam pauper in sanctitate melior est, quam tu in rebus sæcularibus. Tuæ res proficiant ad illius sustentationem in hoc sæculo, ut et illius sanctitas proficiat ad tuam sustentationem in illo : sicut ulmus infructuosa dat humorem viti, et vitis pro se, et pro ulmo profert fructum. Ergo jubet nos Christus mutuum dare pecuniam, non tamen sub usuris : quia qui sub usuris mutuum dat, in prima quidem facie sua videtur dare, re-

[1] 1 Tim. VI, 17.

vera autem non sua dat, sed alterius tollit. Nam videtur quidem necessitati succurrere, revera autem in majorem mittit necessitatem. De uno vinculo solvit, et multis vinculis alligat : et non propter justitiam Dei dat, sed propter proprium lucrum. Similis enim est pecunia usuraria aspidis morsui. Sicut enim qui ab aspide percutitur, quasi delectatus vadit in somnum, et sic per suavitatem soporis moritur : sic et qui accipit sub usuris, pro tempore delectatur, quasi qui beneficium accipit : et sic per suavitatem beneficii non sentit quomodo captivus efficitur. Nam sicut venenum aspidis latenter per omnia membra discurrit, et corrumpit : sic usura per totas facultates ejus discurrit, et convertit eas in debitum. Sicut enim fermentum modicum, quod mittitur in multam farinam, totam conspersionem corrumpit, et trahit illam, et facit illam totam fermentum : sic cum usura in domum alicujus intraverit, totam substantiam ejus ad se trahit, et convertit in debitum.

HOMILIA XIII.

CAPUT V.

I. « Audistis quia dictum est antiquis : Diliges proximum » tuum, et odio habebis inimicum tuum : ego autem dico » vobis : Diligite inimicos vestros[1]. » Ecce sextum mandatum legem adimplens, minimum apud homines odibiles et invicem odientes, qui inimicum odire debere improba voce pronuntiare non erubescunt. Quod si justum fuisset inimi-

[1] Levit. XIX; et Matth. V, 43.

eos odire, Deus te inimicum ex gentibus nunquam in suam suscepisset dilectionem. Ille pro te et Filium suum per omnia humanæ compassionis opprobria traducit usque ad mortem; ille te inimicum suum adoptavit, cohæredem Unigenito suo fecit, et tu vel nudam dilectionem inimico tuo reddere non vis? Quid tamen mirum, si grave illis videatur inimicos amare, qui nec amicis suis sinceram conscientiam servant? Nam cum sit mundus iste scandalis plenus, si amicos voluerint diligere tantum, non poterunt invenire quos diligant. Hodie enim iste illum offendit in re tali, cras ille istum offendet in altera re, et ita fit, ut si decreverit homo inimicos suos odire, necesse est ut odiat omnes, et odiatur ab omnibus. Vides quia sicut ex ira homicidium nascitur, et ex concupiscentia adulterium : sic ex odio inimicorum præciditur etiam dilectio amicorum. Si autem ad tempus sustines eum quasi inimicum, postmodum victum benevolentia tua amabis eum quasi amicum. Puto quod non tantum pro inimicis nostris Christus illa mandavit, quantum pro nobis : non quia illi digni sunt ut diligantur ab aliquo, sed quia nos non sumus digni ut aliquem odiamus. Odium enim spiritus est tenebrarum, et ubicumque insederit, sordidat pulchritudinem sanctitatis. Ergo non tantum ideo jubet diligere inimicos, ut illos diligamus, quantum ut a nobis ipsis quod malum est repellamus. Et ideo non dicam : « Si læseris inimicum, » sed « Si oderis eum tantum, amplius tibi nocuisti secundum animam, quam illi secundum corpus. Et illi forsitan nihil noces odiens eum, te autem ipsum sine dubio lædis. Si ergo peperceris inimico, tibi amplius pepercisti, quam illi. Et si benefeceris ei, tibi amplius præstitisti, quam illi. » Iterum commemoro quod superius dixi. Quoniam ignorantibus mysterium naturæ humanæ impossibile videtur diligere inimicum. Et vere impossibile est quantum ad carnis naturam, quia pas-

sionibus subjacet : quantum autem ad animam possibile est, quia proprii judicii est, ideo et regere et retinere potest carnem a passionibus. Nunquam enim anima passibilem regeret carnem, si ipsa passionibus esset subjecta. Puto autem sicut illud quod dictum est : « Ego autem » dico : Non concupisces : » non loquitur Deus ad carnis naturam, quæ non potest fieri, ut non concupiscat quod suum est : sed ad animam, quæ non concupiscere potest.

II. Nam quando quis corporalibus quidem motibus excitatur, voluntas autem illius non inclinatur, ut faciat opus quod facere instigatur, sed stabili proposito continentia et operatione justitiæ, irrationabiles motus corporis frangit : et si corpore concupiscit, animus ejus non concupiscit : si autem consenserit explere quod cogitat, tunc vere dicitur animo concupiscere. Sic et in hoc loco. Caro quidem inimicum suum diligere non potest, quemadmodum nec est possibile ut injuriam non sentiat sibi illatam. Anima autem inimicum diligere potest, quia dilectio, vel odium carnis in sensu est, animæ autem in intellectu. Propterea anima quidem secundum rationem vertitur. Caro autem invertibilis in passione tenetur : quoniam anima libera est, et sub principatu Dei est : caro autem captiva est, et sub principatu diaboli est, sicut et mundus qui in maligno positus est, quoniam et ipsa caro de mundo est. Quando ergo nocemur ab aliquo, etsi odimus eum, non tamen exequimur odium nostrum, considerantes Dei justitiam, sed magis confringentes motus doloris nostri, et benedicimus ei, et benefacimus. Cognosce quia caro quidem nostra odit inimicum suum, quæ nocita diligere non potest, anima autem diligit inimicum. Alioqui si unusquisque motus suæ carnis consideret, nullum bonum facere invenitur : quia omne bonum, adversante carnis natura, contradicentibus

nobis ipsis explemus. Deinde qui te innocentem injuriatur, si incipias considerare quomodo a diabolo possidetur et agitur, quomodo voluntatem suam adimplet per ministerium ejus, non solum non irasceris ei, sed adhuc misereberis ejus : miseratio autem excitat affectum. Vis ergo diligere inimicum tuum? Si injuriam pateris, noli injuriam præsentem aspicere, sed considera gloriam, quam pro mercede in judicio consecuturus es. Si æquanimiter supportare volueris, si damnum passus fueris, noli hoc damnum aspicere, sed illud patientiæ lucrum. Illis enim totum videtur difficile, qui retributionem non sperant futuri judicii.

III. « Et benefacite iis qui oderunt vos [1]. » Sciens Dominus quia carnis dilectio ex beneficiis carnalibus nascitur, ubi non fuit prius, et nutritur etiam ubi fuit prius : ideo jubet nos benefacere inimicis, ut eorum odia nostris beneficiis compescantur. Si enim dando et accipiendo amicitia nascitur, quæ non erat prius, consequenter et odium, et omnis inimicitia beneficiorum assiduitate compescitur. Ergo benefacite odientibus, ut ex vestra benevolentia ipsi se judicent, quia injuste vos odiunt. « Orate pro calum» niantibus vos [2]. » Orantes pro inimicis, non tantum illos quantum nos commendamus Deo, et magis exaudimur pro inimicis orantes, quam pro nobis. Qui enim pro se orat, non gratiæ opus exequitur, sed naturæ. Quis enim pro se non orat? Qui autem pro inimico suo orat, digne exauditur, quia gratiæ opus exequitur. « Ut sitis filii Patris » vestri [3]. » In quo enim alio cognoscetur quia filii sumus Dei, nisi fuerimus similes Deo? Filii enim carnales frequenter similantur carnalibus patribus in facie, aut in loquela, aut in risu, aut in aliquo corporis signo : filii autem spiritales in sanctitate. Et illi quidem etsi similes fuerint,

[1] Matth. v, 44. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 45.

laudem nullam merentur, et si dissimiles, nullam vituperationem : quia non est in potestate hominis qualem accipiat corporis qualitatem. Filii autem Dei, si quidem similes fuerint, laudandi sunt : si autem dissimiles, nimis vituperandi, quia in potestate uniuscujusque est mensura faciendæ justitiæ.

IV. « Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem » habebitis [1]? » Qui amicos diligit, propter se diligit, non propter Deum, et ideo nullam habet mercedem : delectat enim eum ipsa dilectio. Qui autem inimicum suum diligit, non propter se diligit, sed propter Deum : ideo magnam habet mercedem, quia contradicit motibus suis. Ubi enim labor seminatur, illic metitur fructus. « Estote ergo per» fecti, sicut et Pater vester perfectus est [2]. » Qui diligit amicum, peccatum quidem non facit, justitiam autem non operatur. Dimidium enim bonum est hominem discedere a malo, et non sequi bonum : perfectum est autem, ut non solum fugiat malum, sed etiam faciat bonum. Ideo dicit : « Perfecti estote, ut et amicos diligatis propter peccatum vitandum, et inimicos propter justitiam habendam : » quoniam illud de pœna liberat, hoc autem ducit in gloriam : nec enim est perfecta Dei imago, quæ non per opera similat Deum. « Ut sitis filii Patris vestri, qui solem suum jubet » oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injus» tos [3]. » Caute posuit dicens : « Super justos et injustos, » non super injustos, ut justos, quia omnia bona Deus non propter omnes homines dat super terram, sed propter paucos sanctos. Contentus est enim magis, ut peccatores contra meritum suum bonis Dei fruantur, quam ut justi contra meritum suum a bonis ejus fraudentur. Similiter et quando Dominus a peccatoribus irritatur, castigationem suam non propter homines bonos mittit, sed propter solos

[1] Matth. v, 46. — [2] Ibid. 48. — [3] Ibid. 45.

peccatores : tamen æqualiter et justos tangit, quemadmodum et peccatores. Nam quemadmodum in bonis non separat peccatores a justis : sic nec in malis separat justos a peccatoribus. In bonis peccatores a justis non separat, ne separati cognoscant se abjectos esse, et desperent : in malis justos a peccatoribus non separat, ne separati cognoscant se electos, et glorientur : maxime cum nec malis bona prosint, sed noceant magis, nec bonis mala noceant, sed prosint magis. Nam male viventes dum bona percipiunt, ad præjudicium suum percipiunt. Et boni dum mala patiuntur, ad lucrum justitiæ eis procedit.

V. « Attendite autem ne eleemosynam vestram faciatis » coram hominibus, ut videamini ab eis [1]. » In superioribus Christus mandavit diligere inimicos, benefacere eis. Videns autem quia in ipso beneficio laqueus diaboli latebat inclusus, qui bonorum operum solet perdere fructum ; nam vana carnis natura, quemadmodum primum difficilis est ad benefaciendum : ita etsi benefecerit, facilis est ad jactantiam boni operis : propterea et in hac parte nos instruit, dicens : « Attendite vobis ne eleemosynam vestram » coram hominibus faciatis : » ut bonum vestrum non ad ministerium vanitatis proficiat, sed ad usum salutis. Quod autem præ omnibus vitiis carnalibus periculosius esse in hominibus intellexit, hoc cautius cavendum mandat, dicens : « Attendite ne eleemosynam vestram coram homini» bus faciatis : » quoniam omnia pene mala servos diaboli vexant. Concupiscentia autem vanæ gloriæ non solum servos diaboli, sed etiam servos Dei, et viros fideles impugnat : magis autem servos Dei, quam servos diaboli. Ubi enim res agitur gloriosa, ibi facilius locum invenit gloriationis occasio. « Attendite. » Quid autem attendamus ? locum secretum ubi homines non sunt ? Sed quid prodest,

[1] Matth. VI, 1.

si in loco quidem homines non fuerint, in corde autem fuerit cogitatio vana? Melius est ergo, ut in corde non sit cogitatio vana, quam ut homines non sint in loco. Si ergo cor nostrum attendere debemus, non oculis carnalibus aspicere, sed sensu vigilare necesse est circa cor: invisibilis enim est serpens et lubricus, quem observare jubemur, et latenter in sensus ingreditur, et seducit. Ideo enim non potest eum caro sordida aspicere, sed anima munda. Sicut enim in loco mundo et specioso, si modica sordes fuerit, de longe apparet: si autem ipse locus sordidus fuerit, quantumvis stercoris jaceat ibi, non apparet: nec enim potest requiri, si est ibi aliquid stercoris, ubi totum est stercus. Sic et in corde mundo, si surreptio inimici successerit, mox cor suum homo rectus discernit, quia a spiritu alieno pulsatur: si autem cor fuerit iniquitatibus plenum, suggestionem diaboli in se facile non intelligit. Quomodo enim introitum ejus intelligat, qui semper in eo est? ideo et ante præmisit, dicens: «Ne irascaris, ne concupiscas, ne jures, ne malum pro malo reddas, ne odias proximum tuum:» quoniam qui malis omnibus istis subjectus, cor suum non potest attendere, nec intelligere diaboli seductionem in eo, quia in veste candida macula cito apparet, nigra autem vestis et si tota sordidata fuerit, non cito apparet. Et quomodo non potest fieri, ut coram hominibus eleemosynam faciamus, aut facientes non sentiamus? Si, præsente aliquo, occurrerit pauper, quomodo detur ei absconse? Nam etsi non videtur quod datur, tamen videtur quia datur, ducendo eum secreto. Sed considera quia non dixit tantummodo: «Ne coram hominibus faciatis,» sed addidit: «Ut videamini ab eis.» Qui ergo non ideo facit, ut ab hominibus videatur, etsi coram hominibus fecerit, tamen non videtur coram hominibus fecisse. Ergo si sic facere eleemosynam non est possibile, ut nullus videat, aut

sentiat: tamen eo proposito facere, ut non ab hominibus videamur, possibile est.

VI. « Dicit enim Dominus: « Sic luceat lumen vestrum » coram hominibus, ut videant homines opera vestra bo» na [1], etc. » Sicut ergo accensa lampas abscondi non potest: sic nec opus justitiæ potest celari. Ergo non eleemosyna ingrata est ante Deum, quæ hominibus visa fuerit, sed quæ ideo facta fuerit, ut ab hominibus videatur. Ut puta omnis homo qui aliquod opus facit, cujus causa facit id quod facit, in corde suo illius aspicit et personam. Ecce facis epistolam, ut aliquem salutes amicum, quandiu scribis, semper in corde tuo amici illius vides personam, propter quem scribis epistolam. Item artifex tenens opus in manu, semper eum præ oculis suis habet, qui ei opus commisit faciendum, dum cogitat quomodo illud facere mandavit: sic et qui propter Deum eleemosynam facit, neminem videt in corde suo, nisi personam Dei tantummodo propter quem facit. Ideo etsi evenerit, ut quibusdam præsentibus faciat, tamen animus ejus homines illos non videt, etsi ipse videatur ab eis. Nunquam transisti per viam aliquid cogitans, et a multis quidem hominibus visus es, ipse autem nullum vidisti, intendens in id quod cogitabas? Quia animus sine corpore apud seipsum potest videre quod cogitat, corpus autem sine animo nihil potest videre. Ergo similiter et e contrario fieri potest, ut quis, nullis præsentibus, eleemosynam faciat, et tamen præsentibus hominibus videatur fecisse: ut puta qui propter homines eleemosynam facit: id est, qui desiderat ut ab hominibus videatur, semper in corde suo personas hominum videt: ideo etsi evenerit ut, faciente eo, nullus sit præsens, tamen coram hominibus fecisse videtur, quia cor ejus semper hominum personas videbat.

[1] Matth. v, 16.

VII. « Alioqui non habebitis mercedem apud Patrem ves» trum [1]. » Et mandatum dat, et pœnam proponit, ut vanitatem humanam etsi non amor justitiæ tenet, vel timor damni refrenet. Scit enim Dominus vanitatibus subditam esse carnis naturam : quia omnis homo quantum ad carnem delectatur hominibus apparere. Non enim fieri potest, ut caro nata de vanitate non sit vanitatis amatrix : nec Dominus admoneret nos, ut ne coram hominibus faciamus, nisi sciret omnes homines velle coram hominibus facere. Quis mandat alicui : « Ne forniceris, » nisi quem intelligit esse lascivum ? Quis mandat alicui : « Noli te inebriari, » nisi quem ebriosum esse cognoscit ? Sic et admonitio Christi de fugienda vanitate, demonstratio est vanitatis humanæ. Attamen mandat, quia etsi caro vana vanitatem desiderat, et terrena conditio gloriam suam quærit in terra, quia non potest terrestris natura gloriam desiderare cœlestem, tamen anima, quæ de veritate nata est, potest fugere vanitatem terrenam. Caro animæ subjecta est, non anima carni. Caro enim adversus animam certare potest, vincere non potest, nisi ipsa anima consenserit ut vincatur. Anima autem adversus carnem et certat, et vincit. Ergo et qui plena quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines fecisse videtur : super cujus autem cor cogitatio quidem vana ascendit, desiderans hominibus apparere : anima autem intelligens, vanis cogitationibus contradixit et repulit consilium carnis, ille propter homines non videtur fecisse : quia secundum carnem quidem voluit, secundum animam autem noluit. Et quod cogitavit, passio carnis est : quod elegit, judicium animæ. Nam si propter vanam carnis concupiscentiam dicimus eleemosynam factam esse ingratam, nullum bonum hominis acceptabile potest esse ante Deum, cum nullum bonum libere homo facere po-

[1] Matth. VI, 1.

test, sed semper contra malas concupiscentias carnis certando faciamus bonum.

VIII. Quis autem est homo castus? Numquid qui non concupiscit? Absit: sed qui concupiscentiam suam vincit. Quis est mansuetus? Numquid qui non irascitur? Absit: sed qui refrenat iracundiam suam. Sic non ille propter Deum videtur facere eleemosynam, qui humanam gloriam non concupiscit, sed qui humanam gloriam animæ contradictione confringit. Alioquin in omni opere bono nec habemus mercedem, nisi malis contrariis urgeamur per carnem. In omni enim opere bono scandalum diaboli positum est, sicut scriptum est de dæmonibus: « Juxta semitam » scandala posuerunt mihi [1]: » ut ipsum bonum non sit securum, si solum: sed juxta malum positum, semper tentatum sit, et probatum. Sicut enim ubicumque fuerit triticum, necesse est ut inveniantur illic et zizania: sic ubicumque fuerit bonum Dei, illic erit et scandalum inimici. Quid ergo? Ecce proposuisti facere eleemosynam, sed ascendit super cor tuum velle hominibus apparere, numquid debes subtrahere manum tuam, ut ne des locum vanæ cogitationi, dicens apud te: « Melius est nec facere bonum, ne tantum inveniar propter homines facere? » Absit: sed perfice opus tuum, ne, dum vis cogitationi vanæ resistere, perdas opus bonum. Veniat tibi in mentem, quod Dominus ait de tritico et zizaniis: « Sinite utraque crescere usque » ad messem, ne eradicantes zizania, simul eradicetis et » triticum [2]. » Triticum est enim voluntas bona, quam seminat Deus in homine: zizanium autem est cogitatio mala, quam diabolus seminavit per carnem. Cum ergo omni voluntati bonæ adhæreat et desiderium malum, si volueris malam cogitationem tuam ad plenum tollere, simul tollis et opus bonum. Nam et ipse diabolus eo consilio semina-

[1] Psal. cxxxix, 6. — [2] Matth. xiii, 30.

vit zizanium suum in tritico Dei, ut attrita zizania ejus suffocent triticum Dei: aut si quis voluerit diaboli zizanium tollere, simul eradicet et triticum Dei. Numquid et continens, aut virgo, mox ut concupierit, jam cecidit? tantum plena voluntate non concupiscat, ut velit implere concupiscentiam suam: si autem ex necessitate carnis concupivit, et contradixit concupiscentiæ suæ, non peccavit: sed magis gloriosior est effectus, quia vicit tanquam si non fuisset pulsatus. Quid ergo dicit Scriptura? Sine ut maturescant utraque: id est, adimple opus tuum, et duc ad perfectum: et sic illa quidem vana cogitatio, quasi zizanium exsiccatur, id est, solvitur, evacuatur, et perit: bonum autem opus, quasi triticum manet. Nam sic intelliges, si ex voluntate tua fuerit illa vana concupiscentia, aut ex necessitate carnis. Si ex voluntate tua fuit, doles si te facientem eleemosynam tuam nullus aspexit: si autem gaudes postea, quia eleemosyna tua in silentio facta est, scito quia concupiscentia tua non fuit ex animo tuo, sed ex necessitate carnis: et ideo quasi zizanium aruit. Sic et continens concupiscentiam suam probare potest. Si ex animo ejus est quod concupiscit: sic etiam postquam transierit concupiscentia, voluntatem habet peccandi, tunc ex voluntate ejus est concupiscentia. Si autem gaudet, quia non prævaluit adversus eum concupiscentia, sed confusa recessit, intelligat quia zizanium fuit ex necessitate carnis natum, et non fuit animæ ejus voluntas.

IX. « Non habebitis mercedem apud Patrem vestrum. » Quid enim a Deo accipies, qui Deo nihil dedisti? Nam quod propter Deum fit, Deo datur, et ab eo recipitur: quod autem propter homines fit, in ventos effunditur, et a nullo speratur. Quid est enim aliud hominum laus, quam ventorum transeuntium sonus? Cessaverunt homines loqui, et perdidit fructum suum, quia propter homines fecit,

ut ab eis laudaretur. Quæ est autem sapientia, res dare, et verba vacua comparare: aut certe mercedem Dei contemnere in perpetuum manentem in cœlis, et fugientes hominum sermones eligere? Melius est enim non facere quam propter homines facere. Qui enim non facit, etsi in cœlo non invenit, vel super terram nihil perdit: qui autem propter homines facit, et in terra perdit, et in cœlo non invenit. Vel illum aspice, a quo laudem expectas, quid sentit de te? Ideo te laudat, quia propter Deum te facere putat. Si autem intelligeret quia propter eum facis, non te laudaret, sed vituperaret magis. Quid ergo illi placere festinas, qui si te aliquando intellexerit, deridebit? Sic est homo qui propter homines facit bonum: sicut mercenarius malus, qui intra tempus locationis suæ comedit omnes mercedes suas: cum autem tempore completo recesserit, nudus egreditur. Sic ergo vacuus vadit ad Deum, qui mercedem omnium bonorum suorum accipere desideravit in sæculo.

X. « Tu ergo cum facis eleemosynam noli tuba canere » ante te sicut hypocritæ[1]. » Vere enim subresponsor est, qui propter homines facit. Aliud enim habet in corde, et aliud monstrat in opere. In facie quidem propter necessitatem hominum facit, et videtur misericors; in corde autem propter vanam gloriam suam agit, et est vanæ gloriæ mercator. Tuba enim est omnis actus vel sermo, per quem operis jactantia demonstratur. Puta qui quando videt aliquem præsentem, facit eleemosynam, extra autem non facit: hoc tuba est, quia per hoc ejus jactantia prædicatur. Item qui, intercedente aliquo, facit eleemosynam, ubi autem non est intercessor, non facit: hæc consuetudo mala, tuba est. Item qui si viderit honestiorem personam, quæ potest referre, dat ei: obscuro autem, et alligato pauperi passio-

[1] Matth. vi, 2.

nibus nihil dat: et hoc tuba est, etiam si in loco secreto fecerit, eo tamen proposito ut laudabilis videatur : primum quia fecit, secundo quia absconse : ipsa absconsio tuba est eleemosynæ ejus, et quidquid illud fecerit homo per quod apparet, aut vult apparere, quia fecit, tuba est : quia per illud ipsa eleemosyna dum fit, clamat de se : ideo non tantum locus, nec actus secretus servandus est, sed magis voluntas secreta. Nam in omni actu carnali diabolus fraudem facere potest, in sola conscientia non potest fieri dolus : quia hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Numquid non intelligit homo hoc esse vanum, quod ab hominibus vult videri? Sed cogitur amare quod intelligit vanum. Quid miserius quam natura humana? Omne animal potest amare quod sibi intelligit bonum, et odire quod intelligit malum : solus homo quod intelligit, malum amare cogitur, et odire quod intelligit bonum : quia duas habet in se adversantes naturas. Quod carni placet, animæ displicet; et quod animæ placet, carni displicet : ut, sicut ait Job, omnis vita nostra tentatio sit. Quod si omnis vita nostra tentatio est, omnis vita nostra et lucrum est.

XI. « Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra » tua quid faciat dextera tua[1]. » Jamdudum significavimus hæc omnia ad animam dici, non ad carnem, quod hic sermo manifeste declarat. Alioqui quantum ad corpus, quomodo potest fieri ut nesciat sinistra quid dextera faciat, cum ambæ manus in adjutorium sibi invicem sint creatæ, ut altera alteri administret, nec cito inveniatur opus quod una manus sine altera possit implere? Sed secundum quod diximus supra, dextera manus est voluntas animæ, semper ad bonum contendens; sinistra autem, voluntas carnis, semper Deo contraria. Nesciat ergo carnis voluntas, quod facit voluntas animæ. Quando ergo voluntas est nobis fa-

[1] Matth. VI, 3.

ciendi eleemosynas propter Deum, voluntas est animæ, et dextera manus nostra. Si subeuntem nobis voluntatem vanam, ut ab hominibus videamur, id est, voluntatem carnis, et manum sinistram represserimus, nescit sinistra voluntas quid facit dextera. Si autem subeunti hujusmodi vanæ voluntati consenserimus, conjunximus sinistram voluntatem dextræ, et dextram sinistræ: et notum fecimus sinistræ quod dextera operabatur. Aliter certe, sicut Apostoli interpretantur in libro Canonum, qui est de episcopis. Dextera est populus christianus, qui est ad dexteram Christi: sinistra autem, omnis populus, qui est ad sinistram. Hoc ergo dicit, ne Christianum facientem eleemosynam, qui est dextera, infidelis aspiciat, qui est sinistra. Christianus autem si Christianum viderit eleemosynas facientem, non est contra Christi præceptum, quoniam ambo dextra sunt.

XII. « Sed sit eleemosyna tua in absconso [1]. » Non tantum in abscondito loco, quantum in abscondito conscientiæ. Nam si anima citra claustra bonæ voluntatis inclusa sit, corporales actus nostros abscondere possumus: si autem anima per vanas cogitationes fuerit evagata, nihil prodest actus corporales abscondere: quia sic abscondimus, ut amplius publicemus. « Et Pater tuus, qui videt in abs» condito, reddet tibi in manifesto [2]. » Vide quia absconsum cordis, non loci significat. Deus enim in absconso cordis est, non in absconso loco. Considera quia non ideo voluit Deus nos in absconso facere, ut non appareat opus nostrum. Alioqui quomodo dicit: « Sic luceat lumen ves» trum, ut videant homines opera vestra bona, et magnifi» cent Patrem vestrum, qui in cœlis est [3]? sed ut ipse id ostendat. Nam gratius est omne bonum, quod a nobis absconditur, a Deo autem ostenditur. Nam si tu teipsum os-

[1] Matth. VI, 4. — [2] Ibid. — [3] Id. V, 16.

tendas, pauci sunt qui te laudent: id est, qui non intelligant, quod tu latere potueris : qui autem intellexerit, vituperat magis, non laudat. Si autem te Deus ostendat, nemo vituperat, nisi forte malus cui displicet bonus. Impossibile est enim, ut bonum opus hominis in abscondito dimittat Deus: sed in hoc sæculo manifestat eum, et in illo glorificat, quia gloria Dei est. Sicut autem opus malum hominis ad gloriam diaboli est, in eo enim malitiæ ejus virtus ostenditur : sic et opus bonum gloria Dei est, in eo enim gloria ejus ostenditur. Sicut ergo diabolus qui suggerit malum fieri, ipse manifestat malum: ut puta ipse suggerit adulterium facere, et ipse manifestat adulterium: ipse suggerit homicidium, et ipse publicat homicidium. Sic Deus qui dat bonum fieri, ipse publicat omne bonum in manifesto, id est, in sæculo illo futuro, quia hic merces justitiæ manifesta non potest esse : puta pro bono opere tuo, si te fecerit divitem : quoniam hic non solum boni, sed etiam mali divites sunt, magis autem mali quam boni, ideo merces justitiæ in divitibus non apparet. Si tibi dederit habere filios, et filios filiorum, qui etiam in bonis et malis indifferenter, et boni et mali inveniuntur : et ideo justitiæ merces manifesta non potest esse, cum omne bonum quod est in hoc sæculo desiderabile, inter bonos et malos commune est: ideo si bonis datum fuerit, non apparet. Illius autem sæculi bona non sunt communia inter bonos et malos, sed tantum bonorum. Ideo cuicumque illic benefecerit Deus, manifestum est quia pro mercede justitiæ suæ meruit illud bonum: nisi forte sic in hoc mundo reddit in manifesto, faciens eum omnibus manifestum: et glorificans eum, ut omnes cognoscentes eum Dei hominem esse, venerentur eum. Aut si secundum opera æstimetur et status bonorum mundi istius: ut puta, multi incurrunt mala, et boni et mali in sæculo isto: unde intelligimus quis tentatur in eis quasi

bonus, et quis punitur quasi malus, secundum opera. Si cujus enim opera videamus bona, scimus quia tentatur quasi justus: cujus autem mala, dicimus quia punitur in eis, quasi peccator. Sic et bona mundi videmus et peccatores habere, et interdum justos: propterea secundum opera est manifestum. Quoniam malus quidem, si bona in hoc mundo fuerit consecutus, dicimus quia nutritur hic inde iniquitas ejus, ut illic intereat gravius. Si autem bonus, dicimus quia reddidit ei Deus mercedem justitiæ suæ.

XIII. « Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui » amant stare in synagogis [1]. » De oratione sermo est nobis, quam solam quasi spirituale talentum anima offert Deo de visceribus suis. Omnem enim justitiam, quam facit homo, secundum potentiam suam facit, et de potentia sua profert : solam autem orationem secundum fidem suam facit, et ex fide sua profert. Vis autem scire quam pretiosa sit oratio? Nulla justitia thymiamati assimilatur, nisi oratio sola : sicut in revelatione Joannis ostenditur, quomodo magnus Angelus ante conspectum altaris processit, habens in manu thuribulum incensi odoramentorum, et dictum est ei : « Istæ sunt orationes Sanctorum [2]. » Sicut enim thymiama bene confectum, delectat hominem odorantem : sic oratio Justi suavis est ante Deum. Vis autem scire dignitatem ejus? Mox ut de ore processerit, suscipiunt eam Angeli manibus suis, et offerunt ante Deum, sicut dicit Archangelus ad Tobiam : « Ego sum, qui orationem tuam » obtuli ante Deum [3]. » Vis scire virtutem ipsius? Oratio trium puerorum fecit, ut ignis ardens non adureret eos, sed delectaret : ut flamma quidem videretur in specie, umbraculum autem esset in opere suo : quanto ergo gloriosa est, tanto caute servanda est, ne propter homines facta vilescat. « Qui amant in synagogis orare. » Putas quia in

[1] Matth. VI, 5. — [2] Apoc. VIII, 3. — [3] Tob. XII, 12.

synagoga vetat orare, in conventu hominum? Sed eo proposito in conventu hominum vetat orare, ut videatur a conventu: alioquin in conventu fidelium orare laudabile est, sicut dictum est: « In ecclesiis benedicite Dominum [1]. » Et iterum: « Adorate Dominum in regia sancta ejus [2]. » Puto autem et hoc ad locum non refert Dominus, sed ad propositum orantis: quoniam qui sic orat, ut videatur ab hominibus, mens illius non Deum aspicit: sed homines, qui sunt ibi, et videtur sibi in medio multorum orare. Ille talis quantum ad propositum suum in synagoga orat. Ejus autem orantis mens solum aspicit Deum, si in illa hora est mens ejus, quasi nullum habeat circa se, quia mens illius nullum videt, qui propter neminem orat. Et ideo quamvis in synagoga orat, tamen in secreto apud se videtur orare. Deinde ut orans nihil novum faciat, quod aspiciant homines: nec quis voce clamet, ut audiatur ab aliis, nec expandat manus suas, ut Pharisæus in templo, ut videatur a multis: neque pectus suum aperte percutiat, sed absconse, sicut publicanus in templo, neque impudenter oculos tollat ad cœlum, ut notabilis fiat: et ita quem nemo audit clamantem, nemo aspicit tale aliquid facientem, et inter multos stans, in secreto est. » Et in angulis platearum. » Non dixit: « In plateis: » sed, « In angulis platearum. » Ut ne si in plateis oraverint, quasi simulatores religionis vituperarentur, sed in angulis, ut videantur absconse orare. Astuta vanitas: sciunt enim quia hoc ipsum absconse orare laudabilius est: ideo fingunt se abscondere ut dupliciter laudentur. Primum, quia orant: secundo, quia absconse orant: et amplius se manifestant per hoc ipsum quod se abscondunt. Dic, hypocrita, ut quid vis ut videaris orans? Nonne quia laudabilis res est orare? Ut quid ergo non vis

[1] Psal. LXVII, 27. — [2] Id. XXVIII, 2.

esse laudabilis, qui vis ut lauderis? O insania vanitatis! esse nolunt, quod desiderant apparere.

XIV. « Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam [1]. » Unusquisque ubi seminat, ibi metet : et quod seminat, hoc et metet. Propter homines orant, non propter Deum : sic et ab hominibus, non a Deo laudantur. Mendaciter orant, cum non orent : et mendaciter laudantur, cum non sint laudabiles : speciem vacuam religionis vendunt, et verbum vacuum laudis emunt. Sicut oratio eorum Deum non delectat, sic nec laus hominum eos adornat. Quod enim in verbo positum est, tandiu est quandiu dicitur verbum : cum autem finitum fuerit verbum, finitur et bonum quod positum erat in verbo. « Tu autem cum oras. » Tu qui vis, ut exaudiaris, non ut videaris : qui esse vis laudabilis, non apparere : qui in auribus Dei, non in oculis hominum loqueris. « Intra in cubiculum tuum, et claude ostium tuum [2]. » Ut nemo sit ibi, nisi tu qui oras, et ille quem oras : et ne quis tecum sit alter, præter eum quem necessarium habes. Testis enim orantem gravat, non adjuvat : quia Deus orationibus non exigitur, sed placatur. Alterum dico alterius cordis. Qui autem ejusdem sunt cordis, etsi multi fuerint oratores, unum sunt, quia unus Spiritus orat in omnibus, sicut dictum est : « Omnium autem credentium erat cor » unum, et anima una [3]. » Melius hæc enim spiritualiter intelliguntur ad animam dicta. Cubiculum enim est cor vel intellectus interior, id est, spiritualis ; sicut scriptum est : « Quæ dicitis in cordibus vestris, et in cubilibus vestris » compungimini [4]. » Ostium autem est sensus carnalis exterior, per quem omnia bona vel mala super animam intrant. Sicut in Canticis ex persona Ecclesiæ Sapientia dicit : « Ecce dilectus meus pulsat ostium, aperi mihi soror mea,

[1] Matth. vi, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Act. iv, 32. — [4] Psal. iv, 5.

» proxima mea [1]. » Pulsat autem Christus hominem christianum, aut per Scripturas divinas, aut bonas cogitationes super cor ejus inducens : et ille qui suscipit eas, aperit Christo : qui autem expellit, claudit. Jubet ergo, ut anima interiorem ingrediatur intellectum, quando orat, ut nihil cogitet, nisi de quo orat, et quem orat, ut claudat ostium sensus sui carnalis, ut omnes cogitationes carnales, et sollicitudines foras excludat. Si autem orans de carnalibus rebus cogitaveris, non introisti in interiorem intellectum, nec clausisti ostium sensus, et ideo tacite cum cogitationibus superfluis anima loquens, orationis perdit tempus. Secundum hoc et illud superius intelligi potest. In media enim synagoga orat, qui in medio multitudinis malarum cogitationum orat, undique mundialibus sollicitudinibus circumdatus. Quando enim orans cogitat de uxore, de filiis, de mancipiis, de domo, de possessionibus, de pecoribus, de militia, de lucro, de capsis, et aliis quæ sunt innumerabilia, quæ super cor incaute orantis ascendunt : nonne tibi videtur hæc synagoga malorum ? Omnes enim istæ variæ species cogitationum, diversi sunt immundi spiritus. Quomodo ergo non in media synagoga orat anima tua, quando tot secum immundos spiritus habuerit spectatores, et colloquentes ? Possumus intelligere et ostium domus os corporis, ut non clamosa voce oremus Deum, sed desiderio tacito. Nam ex clamosa oratione multa mala nascuntur, maxime hæc tria. Primum, qui clamose orat, non credit Deum ubique esse, et absconsa audire. Ideo dupliciter Deum honorat, qui absconse orat : primum, quia orat; secundo, quia credit eum absconsa audire, sicut et audit. Nam Deus non voce clamosa pulsandus est, sed conscientia recta placandus : quia non est vocis auditor, sed cordis. Secundum autem malum, quod mysteria secreta-

[1] Cant. v, 2.

rum petitionum tuarum, quas forte non oportebat alterum scire præter te et Deum, in auribus bonorum hominum et malorum audienda committis, et non solum non audiris a Deo, quia indisciplinate orasti, sed adhuc ab hominibus derideris, quibus absconsa tua manifestati. Tertium vero malum, quia clamose orans, juxta te alterum non permittis orare. Vocibus enim tuis rapis sensum illius ad tuos sermones, et ideo non solum non exaudiris, quia male oras : sed adhuc peccatum colligis dum orare alios non permittis. Sic ergo ora, sicut audisti in libro Regnorum Annam orantem, quæ figuram portabat Ecclesiæ, de qua dictum est : « Labia quidem ejus movebantur, vox autem ejus non au» diebatur [1]. Et Pater tuus qui videt in absconso, reddet » tibi palam [2]. » Ut tunc cognoscant homines quid orasti, cum viderint te accepisse quod orasti.

XV. « Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici » faciunt [3]. » Quos orant gentiles videamus, ut sciamus quare sic orant. Orant dæmones, qui etsi audiunt, exaudire non possunt. Nam neque mala præstare possunt, nisi permiserit Deus. Orant reges mortuos, Jovem, Mercurium, cæterosque, quorum crimina sunt manifestiora quam nomina, qui nec cum viverent, poterant adjuvare. Orant idola insensata, quæ nec audire possunt, nec dare responsum. Juste ergo diu clamant, ubi qui exaudiat non est. Propterea cum sacerdotes Baal deos suos clamarent propter sacrificia comburenda, deridens eos Elias dicebat : «Clamate, clamate fortiter, forsitan dormiunt dii vestri [4]. » Sic et modo quasi dormientem Deum accusat, qui orationem suam longo sermone prosequitur. « Scit enim Pater » vester quid vobis necessarium sit antequam petatis eum [5].» Si ergo præcognoscit quid volumus, non ideo oramus ut

[1] 1 Reg. I, 13. — [2] Matth. VI, 6. — [3] Ibid. 7. — [4] 3 Reg. XVIII, 27. — [5] Matth. VI, 8.

exponamus Deo quod volumus, sed ut placeat e præstare quod desideramus. Et si Deus placandus est, non docendus, non est ei necessaria longa narratio, sed bona voluntas. Sic ergo orabitis vos.

HOMILIA XIV.

CAPUT VI.

I. « Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen » tuum [1]. etc. » Patrem se magis, quam Dominum voluit dici, ut nobis magnam fiduciam daret ad petendum, et spem largam ad impetrandum : quia servi non semper impetrant quod petunt. Nec enim semper ex bona conscientia, quæ justa sunt petunt. Nam frequenter servi non considerant quid ad utilitatem domini pertinet, sed ad suam, ideo non merentur semper audiri. Filii autem semper impetrant, quia ex bona conscientia, quæ justa sunt, petunt : nec considerant magis quid ad utilitatem suam pertinet, quam ad Patris : ideo semper merentur audiri. Et tu si filium Dei te credis, illa pete quæ et tibi expediunt accipere, et illum decet præstare : si autem semper ab eo petas carnalia et terrena, aut difficile impetras, aut forte nec impetras. Quomodo tibi illa præstat libenter non habenti, quæ etsi habeas, ubique admonet te ut contemnas? « Pater noster. » Noster dixit, non meus : libenter audit Deus, quando Christianus non solum pro se, sed pro altero orat. Pro se enim orare, naturæ est : pro altero autem, gratiæ : pro se orare necessitas rei cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcior est autem

[1] Matth. vi, 9.

ante Deum oratio, non quam necessitas rei transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat.

II. « Qui es in cœlis. » Vult ut sciamus nos Patrem habere cœlestem, ut erubescamus nos terrenis rebus substernere, scientes nos Patrem cœlestem habere. Sicut enim degener filius ad opprobrium pertinet generosi patris, sic et Christianus injustus ad blasphemiam pertinet Dei justi. Nam sicut per bonos Christianos Deus glorificatur, sic per malos blasphematur.

III. « Sanctificetur nomen tuum. » Quomodo sanctificatur ab homine, qui sanctificat homines? Aut quod sanctum est, ut quid sanctificatur? Sed in se quidem sanctum est, hoc autem quæritur, ut sanctificetur in nobis : id est, ut nos illum sanctificemus in nobis, ut cum nos illum sanctificaverimus in nobis, tunc ille nos sanctificet in se. Nam qui non sanctificat Deum, non sanctificatur a Deo. Sanctificamus autem Deum in nobis, quando scientes eum sanctum, timemus, et sollicite vigilamus, ne forte violemus sanctitatem nominis ejus in nobis per opera nostra mala. Sicut qui præclara veste vestitus est, fugit omnem rem sordidam, ne forte coinquinet eam, et perdat gratiam candoris ejus : sic qui suscipit Deum in corde suo et spiritu suo, sollicitus esse debet, ne forte contaminet eum, sciens quia si contaminatus fuerit in nobis, ipse quidem in sua natura incontaminabilis manet : tamen contaminationis suæ injuriam graviter nostro vindicabit interitu.

IV. « Adveniat regnum tuum. » Regnum Dei dicitur retributio vel tribulatio, quam accipiunt aut justi pro mercede justitiæ, aut peccatores pro culpa peccati. Regnum Dei dicuntur et sancti, sicut scriptum est : « Et colligent » zizania de regno ejus, » hoc est, de populo christiano. Regnum Dei dicitur et justitia, sicut dicitur : « Auferetur » a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus

» ejus [1]. » De omnibus unus est intellectus. Aliud est regem esse, et aliud regnare. Ecce enim Deus naturaliter rex est, sed non in omnibus regnat : nec omnes homines sunt regnum ejus, quia nec faciunt omnes voluntatem ipsius. Nam in iniquis hominibus non Deus, sed diabolus regnat, cujus faciunt voluntatem. Unde sapienter ait Apostolus dicens : « Adversus rectores hujus mundi tenebrarum harum [2]. » Non dixit : « Adversus rectores hujus mundi tantummodo : » sed addidit : « Mundi tenebrarum, » quia non totius mundi sunt domini dæmones, sed tantummodo tenebrarum quæ sunt in mundo. Tenebræ autem mundi dicuntur homines iniqui : sicut et sancti, mundi lux appellantur. Sicut ait Apostolus : « Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux » in Domino [3]. » Quia sicut per sanctos Deus ostenditur in hoc mundo, sic per iniquos homines obscuratur. Et potestatem quidem habet Deus in hominibus et perdere omnes si vult, sicut et ipsum principem peccatorum diabolum. Nam sicut diabolus, cum sit in potestate Dei, tamen quoniam quantum ad propositum suum non vult esse Dei, non est de regno Dei : sic et omnes peccatores quamvis sint in potestate Dei, tamen quia nolunt esse sub Deo, non sunt regnum Dei. Nam vere justum regnum est, quando et rex vult homines habere sub se, et cupiunt homines esse sub eo. Quando autem rex per violentiam cogit esse sub se, illud quantum ad veritatem non est regnum, sed tyrannis. Ideo et Deus, quamvis habeat homines in potestate, tamen volentes recipit tantum, ut non sit tyrannus, sed rex. Diabolus plane tyrannus est, quia et nolentes compellit facere voluntatem suam. Quid est ergo quod dicit ? Quia interim duo sunt regna in mundo, Dei et diaboli, id est, justi et iniqui : et hoc quæritur, ut tollatur de medio regnum diaboli, id est, iniqui : et veniat tantummodo regnum

[1] Matth. xiii. 41. — [2] Id. xxi, 43. — [3] Ephes. vi, 12. — [4] Id. v, 8.

Dei, id est, justi ; et ideo dicit : « Tuum unum regnum adveniat, » quia interim non omnes sunt Dei. Quod tunc fiet, quando omnes iniqui cum principe suo diabolo mittentur in stagnum flammeum inferorum. Omnes autem Sancti resurgent, et euntes in obviam Domino venient in aëre, et semper in hoc mundo erunt cum ipso, ut omne quod est in hoc mundo, totum sit Dei. Sic intelligendum est et de justitia, quoniam modo et justitia et iniquitas regnant : cum autem extincta fuerit iniquitas sublato diabolo, tunc justitia sola regnabit.

V. « Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra. » Numquid non facit Deus quod vult ubique? Dictum est enim : « Quia, inquit, omnia quæcumque voluit Dominus fecit » in cœlo et in terra, in mari, et in omnibus abyssis [1]. » Sed hoc quæritur, ut in nobis fiat voluntas Dei, id est, ut eam nos faciamus. Quandiu ergo regnum mixtum est in terra, fit quidem voluntas Dei in hominibus, sed non sicut in cœlo. In cœlo enim omnes Angeli nullius faciunt voluntatem, nisi Dei tantummodo : in terris autem non omnes faciunt Dei voluntatem : iniqui enim diaboli faciunt voluntatem. Cum ergo regnum diaboli, hoc est, iniqui, sublati fuerint de hoc mundo, tunc omnes qui sunt super terram, solius Dei facient voluntatem, sicut Angeli omnes in cœlo. Communiter autem accipi debet quod ait, « Sicut » in cœlo et in terra : » id est, « Sanctificetur nomen tuum, » sicut in cœlo et in terra. Adveniat regnum tuum, sicut in » cœlo et in terra. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in » terra. » Et vide quam caute locutus est. Non dixit : « Pater sanctifica nomen tuum in nobis, adduc regnum tuum super nos, fac voluntatem tuam in nobis : » ne seipsum videatur Deus in hominibus sanctificare, aut regnum suum super quos vult adducere, aut voluntatem suam in quibus

[1] Psal. CXXXIV, 6.

vult facere, et per hoc inveniatur Deus personarum acceptor. Nec iterum dixit : « Sanctificemus nomen tuum, suscipiamus regnum tuum, faciamus voluntatem tuam, sicut in cœlo et in terra : » ne hominum tantummodo videatur esse quod sanctificant Deum, aut quod suscipiunt regnum ejus, aut quod faciunt voluntatem ipsius : sed medie dixit, et impersonaliter : id est, « Sanctificetur, adveniat, fiat : » ut utriusque personæ opus necessarium demonstraret, quia et homo Deum necessarium habet, et Deus hominem ad justitiam faciendam. Nam sicut homo non potest facere bonum, nisi habuerit adjutorium Dei : sic nec Deus bonum operatur in homine, nisi homo voluerit. Sicut nec terra sine semine, nec semen sine terra fructificat : sic nec homo sine Deo, nec Deus sine homine justitiam operatur in homine. Ac si dicat : « Si hæc agitis, hæc oratis, digni filii estis hujusmodi patris. »

VI. « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. » In prima quidem facie sic videntur verba sonare, ut qui dicunt : « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, » non habeant in crastinum, aut in procrastinum præparatum, ut possint dicere : « Panem nostrum quotidianum da nobis » hodie. » Qui autem in crastinum paratum habet, aut in quinque, aut in decem dies, quomodo potest dicere panem meum quotidianum da mihi hodie? Illud enim petitur, quod interim non habetur : quod autem possidetur, ut quid adhuc requiritur? Quod si est, oratio ista aut paucis potest convenire, aut forsitan nulli. Quis enim ita fidelis, ut cum possit amplius habere, tamen amplius sibi non reservat, nisi quotidianum victum? Forsitan solis conveniebat Apostolis, qui docendi gratia per singulas civitates omni tempore vagabantur, et ipsa vagatio amplius quotidiano victu possidere non poterat. Sed ita debemus aptare Christi doctrinam, ut omnes in ea proficiant, ne

forte communis medicina justitiæ, quæ ad salutem omnium est præparata, dum aut paucis, aut nulli prodest, inveniatur esse superflua. Ita ergo intelligendum est, quia non solum ideo oramus : « Panem nostrum da nobis, » ut habeamus quod manducemus, sed ut quod manducamus, de manu Dei accipiamus. Nam habere ad manducandum, commune est inter justos et peccatores, frequenter autem et abundantius peccatores habent quam justi. De manu autem Dei accipere panem, non est commune, sed tantum Sanctorum, Præparare ergo non vetant hæc verba, tamen cum peccato præparare vetant. Nam qui cum justitia præparat, illi Deus dat panem quem manducat : qui autem cum peccato, illi non dat Deus, sed diabolus. Nam omnia quidem a Deo creantur, non tamen a Deo omnia subministrantur. Vel intelligendum est ita, ut dum a Deo datur, sanctificatus accipiatur ; et ideo non dixit : « Panem quo» tidianum da nobis hodie, » sed addidit, « Nostrum, » id est, quem habemus jam præparatum apud nos : illum da nobis, ut dum a te datur, sanctificetur. » Ut puta si laïcus offerat sacerdoti panem, ut sacerdos accipiens sanctificet, et porrigat ei : quod enim panis est, offerentis est : quod autem sanctificatus est, beneficium est sacerdotis. Numquid non suffecerat sic dicere : « Panem nostrum da nobis » hodie ?» Ut quid ergo addidit, « Quotidianum ?» Ut luxuriosos cibos compescat. Ut tantum quis manducet, quantum ratio naturalis exigit, non quantum lascivia carnis impellit. Si enim tu in uno convivio tantum expendas, quantum in pluribus sufficere poterat : verbi gratia, hominibus centum moderate viventibus, aut tibi ipsi centum diebus disciplinate viventi, jam non quotidianum cibum manducas, sed multorum dierum. Aut certe sicut supra dixit de eleemosynis, aut de oratione, ut non coram hominibus faciamus : non quia hoc possibile erat omnino, sed ut do-

ceat nos omnino spectationem hominum fugere velle, ut si possibile est, nec videatur : quod possibile non est. Sic et hic docere nos volens, ut de nullo simus in hoc mundo solliciti, nisi de solo simplici victu, sic mandavit orare, « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie : » non quia illicitum judicavit plus habere hominem Christianum, quam panem quotidianum : sed hoc docere voluit, ut si possibile est, neque pane quotidiano plus habeat : quod possibile non est, quantum ad possibilitatem humanam. Item quare non solum dixit : « Panem quotidianum da » nobis, » sed addidit « Nostrum panem? » Propter duas rationes. Primum, quoniam omnia quæ dat nobis Deus, sive orantibus, sive militantibus, non nobis solis dat, sed etiam aliis per nos, ut de eo quod accepimus a Deo, partem impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus suis indigentibus non præstat, non potest dicere : « Panem meum da mihi : » nec enim panem suum tantummodo manducat, sed etiam alienum. Deinde qui de justitia acquisitum panem manducat, suum panem manducat : qui autem cum peccato, alienum.

VIII. « Et dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimit» timus debitoribus nostris [1]. » Cum qua spe orat, qui inimicitiam servat adversus alterum, a quo forsitan læsus est? Sicut enim ipse orans mentitur, dicit enim : « Remitto » et non remittit : sic a Deo petit indulgentiam, et non illi indulgetur. Si ergo qui læsus est, sine spe orat Deum, nisi indulserit ei a quo læsus est, quomodo putas orat, qui non solum ab altero læsus non est, sed ipse per injustitiam alios lædit et gravat? Sed multi nolentes dare veniam peccantibus in se, fugiunt istam orationem orare. Stulti, primum quoniam qui non sic orat, quemadmodum docuit Christus, nec est Christi discipulus. Secundo, quia nec Pater liben-

[1] Matth. VI, 12.

ter exaudit orationem, quam Filius non dictavit. Cognoscit enim Pater Filii sui sensus et verba, nec suscipit quæ usurpatio humana excogitavit, sed quæ sapientia Christi exposuit. Ergo orationem quidem dicere potes, circumvenire autem et fallere Deum non potes : nec accipis indulgentiam, nisi prius indulseris ipse.

VIII. « Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos » a malo. » Quoniam multa et magnifica supra mandavit hominibus, ut Deum patrem suum dicant, ut genus suum de cœlo cognoscant, ut regnum Dei petant venire, ut non sint solliciti unde pascantur : quæ omnia magnæ spei et justitiæ signa sunt : ideo nunc additur humilitatis doctrina, ut dum dicunt : « Ne nos inducas in tentationem, » cognoscant se esse infirmos, et consideratio infirmitatis causam gloriationis extinguat. Duo ergo petimus, primum, ut non inducat nos in tentationem : secundo, ut si induxerit, liberet de periculo tentationis. Nam vere si secundum veritatem justitiæ suæ examinaret homines Deus, nullus posset fieri salvus. Ideo autem difficile tentat, sciens infirmitatem nostram. Aut si tentat, non tandiu tentat, quandiu nos vincamus tentationem, sed quandiu vincere nos velle ostendimus : id est, non virtutem nostram tentat, sed voluntatem : Apostolo nos confirmante, et dicente : « Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Fidelis autem » Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis » sustinere [1], etc. » Volens enim glorificare hominem, tentat eum, non ut cum magno judicio glorificet, sed ut ne sine causa glorificet. « Quoniam tuum est regnum, et virtus, » et gloria (5). » Tria autem hæc ad tria quæ superius dixit pertinentia introduxit. Quoniam dixerat supra: « Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum : » ac si dicat aliquis: « Ergo non habet Deus regnum in terra, quia oratis ut

[1] 1 Cor. x, 13.

veniat? » is respondet ad illud, « Quoniam tuum est regnum. » Item quoniam dixerat : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et » in terra : » ac si dicat aliquis : « Ergo non potest Deus facere quod vult in terris, quia oratis ut fiat voluntas ejus? » ad hoc respondet : « Quia tua virtus est : » tanquam si dicant, « Non ideo optamus regnum tuum in nobis, aut fieri voluntatem tuam in terris : quia non est regnum tuum in terris : quia non est regnum tuum in mundo, nec potes facere quod vis in terris; sed quoniam regnum tuum vita æterna est, et voluntas tua justitia est. Propterea nec redigis aliquem sub regno tuo, nisi ipse voluerit : nec operaris in aliquo voluntates tuas, nisi ipse consenserit. Propterea oramus, ut illuminati a te, velimus suscipere regnum tuum in nobis, et optemus facere voluntatem tuam. » Item quoniam dixerat : « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie : et dimitte » nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris : et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos » a malo. » Ad illa respondet, « Quia tua est gloria. » Vere enim quia si nihil deest timentibus Deum, Dei gloria est : si illis dimittentibus debitoribus suis, Deus dimittat eis peccata eorum, Dei gloria est : si autem non dimittentibus eis, dimittat, non est gloria Dei, quia nec est justum judicium ejus. Si non inducat in tentationem, aut inductos si propter justam aliquam causam liberet, gloria Dei est. Et generaliter quidquid supra orare præcepit, cum fuerit a Deo præstitum, Dei gloria est. « Si enim non dimiseritis » hominibus peccata eorum, nec Pater vester dimittet vo» bis [1]. » Nam et superius cum dixisset : « Dimitte nobis » debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nos» tris : » non dixit : « Sicut et nos dimittemus, » ut prius nobis Deus dimittat, postea nos debitoribus nostris. Scit enim Dominus omnes homines esse mendaces : quoniam etsi

[1] Matth. VI, 15.

acceperint remissionem peccati sui, ipsi debitoribus suis non dimittunt. Ideo sic dicit : « Dimitte nobis, sicut nos » dimittimus : » ut prius dimittamus, postea petamus dimissionem, et a Deo remissionem peccatorum accipiamus.

HOMILIA XV.

CAPUT VI.

I. « Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ » tristes, exterminant enim facies suas ut appareant hominibus jejunantes [1]. » Omnium malorum prima et fortiora sunt tria mala : id est, gula, avaritia, et vana gloria. Adversus quæ Dominus tentationis suscipiens bellum, pugnavit pro nobis. Contra gulam in eremo, contra avaritiam super montem, contra vanam gloriam super templum. Item omnium bonorum prima et fortiora sunt tria bona, eleemosyna, oratio, et jejunium. Et vide quomodo adversus tria mala inventa sunt tria bona, id est, eleemosyna contra avaritiam, jejunium contra gulam, oratio contra vanam gloriam. Dic nobis, ecce jejunium contra gulam venit, quia contrarium est jejunium gulæ : et eleemosyna contra avaritiam convenit, quia avaritia congregat, eleemosyna utem dispergit.

II. Oratio quomodo convenit contra gloriam vanam ? Audi ; omnia mala, quæ sunt in mundo, habent contraria bona per quæ superentur : ut puta fornicatio castitatem, superbia humilitatem, iracundia mansuetudinem. Et nullum est malum quod non habeat contrarium bonum, per quod superetur, dempta vana gloria. Ideo quantavis bona

[1] Matth. VI, 16.

feceris volens compescere vanam gloriam, tanto magis excitas eam : et causa est ista, quia omne malum ex malo nascitur, sola autem vana gloria de bono procedit : ideo non extinguitur per bonum, sed magis nutritur. Denique inter homines peccatores tentatio vanæ gloriæ non habet locum. Fornicarius enim, aut raptor, quomodo tentetur in vana gloria, qui non habet unde glorietur ? Illi autem tentationem vanæ gloriæ patiuntur, qui tale aliquid faciunt unde glorientur. Ergo nullum remedium potest esse contra vanam gloriam, nisi oratio sola : et hæc ipsa vanitatem generat, nisi caute prospexeris, si forte bene oraveris. Altera de eleemosyna, et jejunio, et oratione divisio in lege scripta est : « Non intres ante conspectum Dei tui vacuus [1]. » Vacuus autem intrat ante Deum, qui veniens ad orationem nullam eleemosynam facit. Non solum in Veteri Testamento, sed etiam in Novo præcipitur, ut per singulas septimanas unusquisque Christianus aliquid in gazophylacium mittat ad orationem venturus, sicut ait Apostolus : « Unusquisque vestrum, per singula sabbata quod illi placuerit apud se reponat, ut non, cum venero, tunc collectæ fiant [2]. » Item dicit Salomon : « Ante orationem præpara animam tuam [3]. » Ille præparat animam suam ante orationem, qui faciens eleemosynam venit ad orationem. Sicut enim oleum accendit lumen lucernæ, ita et bona opera excitant fidem cordis, et dant confidentiam animæ apud Deum orandi. Ergo eleemosyna præparatio est orationis. Item jejunium est adjutorium orationis, quia oratio sine jejunio gracilis est, et infirma. Nam oratio illa est fortis, quæ fit in spiritu humili et corde tribulato, sicut et Propheta dicit : « Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non despicit [4]. » Spiritum

[1] Exod. XXIII, 15.— [2] I Cor. XVI, 2.— [3] Eccli. XVIII, 23.— [4] Psal. L, 19.

autem humilem et cor contribulatum habere non potest, qui manducat et bibit, et deliciis fruitur: quia panis cor confimat, vinum autem lætificat[1]. » Spiritum autem carnis humilem esse non permittit virtus, quæ fit ex pane, et cor contribulatum esse non permittit jucunditas, quæ venit ex vino. Ideo quandocumque sancti pro aliqua necessitate voluerunt exorare Deum, jejunium cum oratione junxerunt: sicut Daniel, et cæteri. Unde quia virtus orationis jejunium est, nunquam separantur ab invicem, sed ubique simul ponuntur. Oratio et jejunium de morte liberant. Item: « Hoc genus non ejicitur, nisi in jejunio et oratione[2]. » Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite : sic nec oratio sine jejunio, nec jejunium sine oratione.

III. Sed ex his tribus bonis prima est oratio, quia eleemosyna quidem de rebus exit, jejunium autem de corpore: oratio vero nec de rebus nec de corpore, sed de anima procedit et de corde : ideo quasi prima dignitosior e duobus, media ponitur inter duas. Prima eleemosyna, secunda oratio, tertia jejunium. Et quare eleemosyna ante orationem præcedit? quia mediatrix est, et præparatrix viæ ante faciem orationis, ut post eleemosynam sequens oratio, præparatum locum misericordiæ inveniat apud Deum. Ideo autem jejunium sequitur orationem, quia non oratio jejunii est adjutorium, sed jejunium orationis. Et non oratio fit propter jejunium, sed jejunium propter orationem : ideo jejunium non ante orationem præcedit, sed oratio ante jejunium. Tertia divisio. Item eleemosynam facere, aut orationem, aut jejunare, non est omnium hominum, sed tantum justorum. Qui autem peccat, et eleemosynam facit, perdit quod facit. Pro cessato enim peccato peccatoris datur eleemosyna, non pro occurrente : id est, quando pœnitet nos quod fe-

[1] Psal. CIII, 15. — [2] Matth. XVII, 20.

cerimus, non ut per pecuniam peccandi licentiam compa-remus. Item ille orat, qui jam non peccat : qui autem orat et peccat, non rogat Deum, sed deludit Deum. Item ille jejunat, qui non peccat, qui autem peccat et jejunat, non ad gloriam Dei jejunat, nec se humiliat, sed substantiæ suæ parcit. Denique considera in superioribus, ex quo cœpit Christus Apostolis suis salutaria dare præcepta, non statim in primis mandavit de eleemosyna, aut jejunio, aut oratione : sed prius expellit mala, postea introducit bona. « Scriptum est : Non occides [1] ; ego autem dico : Nec iras-» caris. Scriptum est : Non perjurabis ; ego autem dico : » Nec jurabis. Scriptum est : Non adulterabis ; ego autem » dico : Non concupisces. Scriptum est : Oculum pro oculo ; » ego autem dico, non omnino resistere malo. Scriptum est : » Diliges amicum tuum, et odies inimicum ; ego autem di-» co : Diligite inimicos [1]. » Postquam ergo ab his omnibus malis hominem spoliavit, tunc dicit : « Videte ne eleemosy-» nam vestram faciatis coram hominibus, etc. » Ostendens quoniam nisi homo ab illis omnibus recesserit prius, sine causa facit hæc bona. Prius oportet mala dimittere, et sic bona suscipere, quia non potest fieri homo novus, nisi desierit esse vetus. Qui autem mala non dimittit, et bona suscipit, bonorum suorum gratiam perdit : quemadmodum si quis homo in os suum aliquid dulce mittat cum amaro permixtum, dulcedo illa non dat suum saporem.

IV. « Nolite fieri tristes, sicut hypocritæ. » Sive de eleemosynis dicens, sic dicit : « Ne coram hominibus fiant : » sive de oratione sic, « Nolite esse sicut hypocritæ in angulis platearum orantes : » sive de jejunio, hoc ipse dicit. Vides quia sciebat Dominus vanam gloriam ex omni bono procedere. Ideo illam spinam, quæ assidue nascitur in terra bona, jubet præcidere, ne spina vanæ gloria effocet jejunii

[1] Deut. v et vi, et Matth. v.

fructum. Numquid potest fieri, ut non sentiatur qui jejunat? Sed melius est ut jejunium tuum te ostendat, quam tu jejunium tuum. Sciens autem Dominus quia non potest fieri ut sit hilaris qui jejunat, ideo non dixit : « Nolite esse » tristes, » sed « Nolite fieri tristes. » Aliud enim est esse tristem, et aliud tristem fieri. Qui enim naturaliter propter assiduum jejunium tristis est, ille est tristis, non autem fit : qui autem per imposturas aliquas pallentes apparent, illi non sunt tristes, sed fiunt. Si ergo qui jejunat et tristem se facit, hypocrita est : quanto magis iniquior est, qui non jejunat, sed argumentis quibusdam in facie sua pingit venalem pallorem, quasi jejunii signum? Displicet ei natura sua, quia non potest mentiri quod non facit, et misera facies carnis argumentis quibusdam innocens castigatur, quia fraudibus non consentit. Puto quod omnis sensatus intelligit, quia hæc verba carnaliter non intelliguntur. Nec enim potest fieri, quod qui jejunat non appareat tristis, nec mandat Dominus quod adimplere non possumus. Si enim ideo jubet nos non fieri tristes, ut ne per ipsam tristitiam appareamus hominibus jejunare : quare mandat caput ungere, et faciem lavare? Sic enim ipsa unctio capitis, et lavatio faciei, si a jejunantibus semper serventur : nihilominus sunt signa jejunii. Sed hæc spiritualiter ad animam referuntur, ut ne tristitia spiritualis faciem spiritualem exterminet. Facies autem spiritualis animæ, est conscientia ejus, vel cor, sicut ostendit Propheta, dicens : « Tibi dixit » cor meum : Dominum requiram, et exquisivit te facies » mea [1]. » Non enim facies carnea Deum quærit, sed conscientia. Item quoniam facies conscientia appellatur, ostendit Jacob, cum fuisset luctatus cum homine : « Vidi Domi» num facie ad faciem, et salva facta est anima mea [2]. » Vere enim tunc facie ad faciem Deum non vidit, quia in sche-

[1] Psal. xxvi, 8. — [2] Gen. xxxii, 30.

male hominis luctatus est contra eum Deus. Nam schema corporale velamentum est Dei, non proprietas Dei. Sed mente vidit Deum. Unde et Israël vocatus est, id est, Mens videns Deum. Si autem facies ejus Deum vidisset, utique sic vocandus fuerat, Facies Deum videns. Quid ergo? facies animæ conscientia appellatur. Sicut enim in conspectu hominum gratiosa facta est facies pulchra : sic in oculis Dei speciosa est conscientia munda. Item aliud est gaudium corporale, aliud spirituale. Gaudium corporale, est risus, jocus, et cæteræ delectationes carnales. Gaudium spirituale, est spes, sicut ait Apostolus : « Spe gaudentes, in tribulatione patientes[1]. » Vides quia potest fieri ut tristantes carnaliter, spiritualiter gaudeamus in spe? Hoc enim dicit de Spiritu sancto Propheta : « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei[2]. » Item est tristitia corporalis, et est tristitia spiritualis. Tristitia corporalis, est afflictio carnis : tristitia autem spiritualis, desperatio et infidelitas animæ. Ergo dicens : « Nolite fieri tristes : » hoc dicit : « Nolite propter homines jejunare. » Qui enim propter homines jejunat, tristem facit conscientiam suam, id est, desperantem. Quomodo enim conscientia ejus hilaris sit, et sperans in Deum jejunio suo, qui non propter Deum, sed propter homines jejunat? Sic et omnes hypocritæ, qui propter homines jejunant, exterminant facies suas, id est, conscientias suas. Quomodo enim exterminatas conscientias non habeant ante Deum, qui fingentes se propter Deum jejunare, non propter Deum jejunant, sed propter homines, volentes fallere et Deum, et homines?

V. Aut ita, « Nolite fieri tristes, sicut hypocritæ : » id est, « Nolite sine spe et sine fide jejunare. » Sine spe autem jejunat, qui non se abstinet a peccato, nec facit justitiam. Nam sicut bona opera spem generant, id est, gaudium spi-

[1] Rom. XII, 12. — [2] Psal. XLV, 5.

rituale : sic mala opera desperationem, id est, tristitiam spiritualem. Qui enim peccans jejunat, sine spe jejunat, id est, non habet unde speret, et gaudeat : sed est animus ejus desperans, et tristis. Jam autem quomodo peccatum et desperatio exterminent faciem conscientiæ, nullus ignorat. Nam semper vulnerata est conscientia ejus qui peccat. Sic ergo omnes hypocritæ jejunant, non bonis actibus exhilarantes conscientiam suam in spe, sed malis operibus contristantes in desperationem. Hypocrita est ergo omnis, qui peccans jejunat. Quid est ergo cum gaudio jejunare, nisi prius spiritualiter jejunare, deinde carnaliter? Nam sicut omne bonum est spirituale, sic est et carnale : et omne malum est spirituale et carnale. Ut puta fornicatio carnis est meretricatio, fornicatio autem spiritualis est prævaricatio. Castitas carnis, est nescire mulierem : castitas spiritualis, fidelem esse Deo. Humilitas corporalis assurgere homini, verbum dicere molle : humilitas spiritualis, qui in corde suo alterum existimat meliorem quam se. Superbia corporalis, asper sermo : superbia spiritualis, qui se meliorem putat esse, quam alterum. Sic et jejunium corporale est et spirituale. Corporale jejunium est abstinere a cibis, spirituale jejunium est abstinere a peccatis. Nam sicut caro delectatur manducando, sic spiritus carnis delectatur peccando. Unde sapientes omne peccatum libidinem vocant, quia omne peccatum cum delectatione committimus. Ideo et circumcidebatur libidinis membrum, ut in mysterio generaliter omnium malorum delectatio tolleretur, quæ mala faciunt animum tristem, id est, desperantem. Qui enim a cibis jejunat, non ab operibus malis, ille apparet jejunare, non autem jejunat : quia quantum ad homines jejunat, quantum ad Deum autem pessime epulatur malis. « Amen » dico vobis, receperunt mercedem suam [1]. » Delectatio illa

[1] Matth. vi, 16.

laudis tandiu sentitur, quandiu auditur : mox autem ut aures transierit, transit et delectatio laudis.

VI. « Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem » tuam lava[1]. » Tu qui misericors es, qui magis jejunas corde quam corpore, qui magis abstines a peccato quam a cibo : et ideo non hominibus, sed Deo jejunas. Qui enim peccantes jejunant, hominibus jejunant, non Deo, et ideo hypocritæ sunt : qui autem vere Deo jejunant, non tantum a cibis se abstinent, quantum ab omni actu iniquo : quoniam sicut cibus carnem delectat, sic omne malum delectat spiritum carnis. Quid ergo? Quando jejunamus, si infundamus oleum capiti nostro, vere vanum est : et si lavemus facies nostras aqua. Et quis facie non lavata procedit? Magis enim si hoc facimus, quasi per signa hæc lavationis et unctionis publicamus nos jejunare. Quid ergo? Simplex interpretatio hujus loci hæc est, quoniam per aggerationem intelligenda sunt ista, sicut et cætera ante dicta : tanquam si dicat : « Sic longe te facere debes ab ostentatione jejunii tui, ut si potest fieri, quod non decet, etiam ea facias, quæ ex diverso luxuriæ et epulationis videntur esse indicia. » Spiritualiter autem sic, sicut ex superioribus patet : quia facies animæ conscientia intelligitur : « Projice ergo abs te avaritiæ sordes, perjurii stercora, malitiæque putredinem; et lavasti faciem, id est, conscientiam tuam aqua prophetica, de qua dicit Esaïas : « Lavamini, et mundi » estote, auferte nequitiam ab animabus vestris[2]. » Si enim abstuleris nequitiam ab anima tua, lavasti conscientiam tuam, et bene jejunas. Item caput tuum Christus est. Sitientem pota, esurientem ciba, algentem vesti, et sic pretiosissima myrrha, id est, oleo misericordiæ unxisti caput tuum, id est, Christum, qui clamat in Evangelio, dicens : « Quia quod uni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis[3]. »

[1] Matth. vi, 17. — [2] Isaï. i, 16. — [3] Matth. xxv, 40.

Quoniam autem omnis justitia in his duobus consistit : primum, ut ne facias malum ; secundum, ut facias bonum : ad id quod pertinet ad fugienda peccata, dixit : « Lava faciem tuam : » ad illud autem quod pertinet ad facienda bona opera, « Unge caput tuum, » et es amabilis sicut Maria, quæ postquam conscientiam suam lacrymis pœnitentiæ lavit, postea infudit oleum super caput Christi, et impleta est domus odore : ita et tuorum operum fama, si fueris talis, totam implebit Ecclesiam. Et quam proprie dixit, faciem quidem lavare : caput autem non lavare, sed ungere. Quandiu enim sumus in corpore, conscientia nostra semper sordida est in peccatis. Caput autem nostrum Christus lavationem necessariam non habet, sed solam unctionem : quia « Peccatum non fecit, nec dolus inventus est in » ore ejus [1]. Nolite thesaurizare vobis thesauros super ter» ram [2]. » Præsens capitulum ad præcedens non habet consequentiæ rationem, quia illud de jejunio dictum est, hoc autem de eleemosynis. Quid ergo est ? Si memores sumus, nihil de eleemosyna, vel de oratione, vel de jejunio, Dominus docuit supra : sed simulationem eorum compescuit tantum, ut ne coram hominibus faciant ea, ut videantur ab eis : non quia possibile est sic ea agere, ut non ea videant homines, sicut diximus supra ; sed sollicitum fecit hominem, ut quantum ad se sic festinet agere ea, ut non videatur : ut ipsum bonum opus homini Christiano magis in affectu sit, quam in actu. Et convenienter, quoniam et supra legis quidem mandata magis ad opus respiciebant, quam ad affectum : id est, « Non occides, non adulterabis, » etc. » Christus ad supplementum eorum spiritualiora introduxit mandata, ad affectum magis respicientia, quam ad actum. « Ego autem dico : Ne irascaris, ne concupiscas, » etc. » Sic et hic ut boni simulatione præcisa, opera eorum

[1] Isaï. LIII, 9. — [2] Matth. VI, 19.

bona ad cor magis respiciant, quam ad aspectum. Quoniam ergo, sicut exposuimus, nihil docuerat Christus de illis, nunc secundum tres supradictas justitias, eleemosynæ, orationis, et jejunii, tres consequentias introduxit doctrinæ : unam ad eleemosynam, alteram ad orationem, tertiam ad jejunium. De quibus singulis demonstrabimus in proprio loco.

VII. Et ad eleemosynam doctrina subsequens est : « Nolite thesaurizare vobis thesauros super terram, » ut talis ordo sit narrationis : « Cum facis eleemosynam, noli tuba » canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, et in » vicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, » perceperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemo» synam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua : ut sit » eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus qui videt in » abscondito, reddet tibi in manifesto[1]. Nolite thesaurizare » vobis thesauros super terram. » Et hic dat consilium, ut eleemosyna fiat : in secundo loco ostendit quæ utilitas est in eleemosyna facienda : in tertio loco, ut neque timor inopiæ accidentis impediat voluntatem eleemosynæ faciendæ. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, quia non estis de terra, nec de terra venistis, sed pro tempore de terra suscepistis terram, ut per terram vincatis terram : sed de cœlo estis, et de cœlo venistis, et iterum redituri estis in cœlum, nisi ultro remanere volueritis in terra. Illic ergo substantiam tuam colloca, ubi patriam habes. Vis autem scire quia peregrinus es in mundo ? Audi Prophetam dicentem : « Incola ego sum in terra ; non abscondas a me » mandata tua[2]. » Quæ est ergo insipientia, ut contentus sis super terram : id est, in alienis vis servire diabolo, cum possis in cœlis, id est, in propriis regnare cum Christo ? « Ubi tinea et comestura exterminant, et ubi fures effo-

[1] Matth. vi, 2-6. — [2] Psal. cxviii, 19.

» diunt et furantur [1]. » Omnia bona mundi triplex interitus tollit. Aut enim a semetipsis veterascunt, et tineant, sicut vestimenta : aut ipsis dominis luxuriose viventibus comeduntur, sicut cæteræ facultates : aut ab extraneis vel dolo, vel vi, vel calumniis, vel quolibet alio iniquo modo diripiuntur. Quia omnes fures dicuntur, qui per iniquitatem festinant aliena facere sua. Sed dices : « Numquid omnes qui hæc habent, perdunt ea? Ventilo vestimentum meum, et non tineat : parcius ago, et falcultates meæ non comeduntur : sollicite ago res meas, et non diripiuntur a furibus. » Interim quidem sic dicam, quia si non omnes perdunt, tamen multi perdunt. Quid ergo? melius est super terram reponere, ubi incertus est conservationis eventus, an in cœlo, ubi est certa custodia? Hic si non custodieris, perdes : si custodieris, timore et sollicitudine cruciaris. Illic autem etsi dormis, a Deo servantur : et cum recordatus fueris, spe gratularis. Quæ est autem stultitia illic relinquere, unde exiturus es, et illuc non præmittere, quo iturus es? Vere autem male servatas divitias, etsi corporaliter non perdidisti, spiritualiter perdidisti, quia nec proficiunt tibi ad usum salutis. Quidquid enim pro anima tua feceris, hoc est tuum : quod autem reliqueris, perdidisti. Nam quod corporaliter male congregatur, spiritualiter dispersum videtur, et perditum : quod autem corporaliter bene dispergitur, spiritualiter illud congregatum, et repositum videtur in cœlo. Nunc autem ponit quæ sit utilitas in eleemosyna facienda, dicens : « Ubi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit » et cor tuum [2]. » Qui collocat thesauros in terra, non habet quod speret in cœlo. Ut quid enim aspiciat in cœlum, ubi nihil repositum habet? Propterea sive lætatur, in carnalibus et terrenis lætatur : sive tristatur, de carnalibus et terrenis tristatur. Qui autem divitias suas reponit in cœlo,

[1] Matth. VI, 19. — [2] Ibid. 21.

non habet spem in terra. Ut quid enim delectetur in terra, qui nihil habet in terra? Ideo sive lætatur, in spiritualibus lætatur: sive tristatur, de spiritualibus tristatur. Ergo peccatorum et lætitia mala, et tristitia pejor, quia aut de lucro terreno lætantur, aut de damno tristantur: justorum autem et lætitia bona, et tristitia melior: quoniam aut de justitia lætantur, aut de peccato tristantur. Si enim aliqua causa mortis advenerit, si quidem spes illius in terra sit, tristatur, quasi se domo sua ad peregre vadens, ut non dicam ad tormenta: si autem spes ejus in cœlo sit, gaudet quasi de peregre ad domum propriam reversurus, ut non dicam ad regnum cœleste. Secundo, qui thesaurizat in terris, dupliciter facit peccatum. Primum, quia male congregat: secundo, quia cor habens in terra, nunquam quæ Dei sunt recordatur, sed semper quæ terræ. Et qui thesaurizat in cœlo, dupliciter justitiam facit. Primum, quia bene fœnerat: secundo, quia spem habens in Deo, semper quæ Dei sunt cogitat et meditatur, et non quæ terræ. Et quemadmodum qui semel congregare cœperit in terra, ipsa concupiscentia terrena facit eum magis sollicitum esse, nec solum ne minuat inde, sed ut magis augeat: sic et qui thesaurizat in cœlo, ipsa concupiscentia spiritualis facit eum sollicitum, non solum ut non perdat quod habet, sed adhuc ut augeat super id quod habet.

VIII. « Lucerna corporis tui, est oculus tuus[1]. » Prius commemorare debemus, quia non de corporali oculo loquitur sermo, nec de hoc corpore quod videtur a foris. Alioqui dixisset: « Si oculus tuus sanus fuerit, aut infirmus: » nunc autem dixit: « Simplex et nequam. » Non enim omnis qui benignum habet oculum, omnino et corpus ejus lucidum est: nec enim omnis qui malignum oculum habet, corpus ejus in tenebris est. Quid enim si benignum

[1] Matth. vi, 22.

oculum habet et infirmum? Numquid corpus ejus in lumine est? Aut si malignum et sanum, numquid corpus ejus in tenebris est? Ergo corporis non a foris, sed ab intus, id est, corporalis naturæ. Lucerna autem ejus est mens, per quam anima videt Deum. Unde Jacob est appellatus Israël. Israël autem hebraïce interpretatur, Mens videns Deum. Postquam ergo dixit : « Thesaurizate vobis in cœlo, » quoniam ubi thesaurus tuus fuerit, ibi erit et cor tuum : » convenienter subjunxit, « Lucerna corporis tui, oculus tuus » est. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum » lucidum erit[1]. » Ut ostendat quia qui eleemosynas faciunt, cor ad Deum habere debent : qui autem cor habet ad Deum, illius oculus lucidus est : id est, illius mens spiritualis et munda est, nec terrenis concupiscentiis sordidata, sicut scriptum est : « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum » videbunt[2]. » Sicut enim qui graves oculos habet, si ponas eum in aliquo obscuro tenebrosoque loco, melius videt : si autem ponas eum in sole, nihil videt, quia oculus ejus non suffert solis candorem : sic homo mundialis, qui oculum, id est, mentem, terrenis desideriis sordidam habet, et turbulentam, si ponas eum in rebus mundialibus, sapit et astutus est : si autem trahas eum ad res spirituales, tenebrescit, ac nihil sapit : quia mens illius desideriis corrupta terrenis justitiæ bonum non sentit. Non sentit, dico, non nescit : scit autem, sed non sentit bonum justitiæ, quia nec delectatur in eo : præoccupatum enim habet cor circa delectationem terrenam.

IX. « Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum cor» pus tuum tenebrosum erit[3]. » Quæ sunt in nobis tenebræ? Sensus carnales, malevoli et iniqui, qui semper desiderant quæ sunt tenebrarum, et non lucis. In quo enim alio delectatur carnis natura, nisi in avaritia, in libidine, in super-

[1] Matth. VI, 22. — [2] Id. V, 8. — [3] Id. VI, 23.

bia, in deliciis, cæterisque malis, quæ ad tenebrosam mortem deducunt? Et qui intelligit quid est, quod caro concupiscit adversus spiritum, ille intelligit quia tenebræ sunt carnis natura. Qui ergo oculum habet mundum, id est, mentem spiritualem, cœlestia semper aspicientem, corpus suum servat lucidum, id est, sine peccato. Si enim caro desiderat ea, quæ diximus, mala, secundum suam naturam homo habens mentem lucidam, et spem ad Deum, justitiæ consideratione dijudicat eam, et divini timoris virtute repercutit eam : et sic quamvis nolentem, tamen servat eam lucidam, id est, sine peccato. Intellexisti ergo quomodo qui oculum habet simplicem, corpus suum lucidum habet: qui autem oculum, id est, mentem habet aut malignitate aliqua tenebrosam, aut divitiarum concupiscentia turbulentam, tenebrosum possidet corpus? Nam quæ res faciunt mentem hominis spiritualem esse et mundam, ipsæ res ex diverso faciunt carnalem et sordidam. Quomodo fit munda mens illius, qui facit eleemosynas, et spem habet in cœlo : spes autem in Deum, facit mentem spiritualem et mundam: sic qui divitias congregat cum peccato, spem suam ponit in terra: qui autem spem habet in terra, illius mens carnalis est et immunda. Illius ergo tota caro in tenebris est, id est, in peccatis. Quomodo? Quando enim caro secundum suam naturam, sicut diximus, concupiscit perversa, homo spem habens in terra, et mentem concupiscentiis turbulentam, non ei contradicit, nec justitiæ consideratione dijudicat, nec judicii futuri virtute repercutit : quia nec videt cum sit cæcus, nec intelligit esse malum quod malum est, et si vult non potest, quia spem non habet nisi in sæculo. Scimus autem quia spes nobis præstat virtutem, ut carnalibus concupiscentiis resistamus : qui autem spem non habet in cœlo, virtutem non habet resistere concupiscentiis suis, et ideo fit caro illius tota tenebrosa. Et ut

brevius et manifestius exponamus : anima priusquam peccet, divino auxilio confortata, regina et domina est corporis sui, et quasi libera et regina sedet in throno cordis sui, et gubernat corpus suum quasi palatium suum, nec potest illam vincere caro. Si autem gravibus se peccatis obligaverit, tunc divino auxilio destituta, et in potestate spirituum immundorum redacta, fit debilis et infirma, ut non jam sit domina corporis sui, sed ancilla magis : et jam non caro animæ subjecta est, sed anima carni, nec quod vult anima caro facit, sed quod caro coëgerit, hoc anima facit. Intellexisti ergo quomodo qui oculum mentis sordidum habet, totum corpus illius tenebrosum est ?

X. « Si autem lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ » tenebræ quantæ sunt [1] ? » Sicut supra diximus, tenebrosa est semper carnalis natura, quia semper peccatrix est : etsi non peccet contradicente sibi anima, tamen recte peccatrix et tenebrosa vocatur, quia semper habet caro peccandi propositum, ut frequenter etiam justæ animæ surrepat, ut quod suum est agat. Quis enim est ita fidelis, qui nunquam vel ex parte est a carne victus ? et si est, rarus est. Lumen autem est in corde, sicut jam frequenter audistis, anima Deum videns, id est, spiritualis. Si ergo ipsa anima, divina cum sit, et data est ad illuminandum illam carnem, fiat quasi carnalis, et terrenis concupiscentiis contenebrescat, terrena semper aspiciens, illius talis hominis caro jam vide quomodo involuta sit in tenebris peccatorum. Si enim, sicut diximus, in viro justo, contradicente sibi rationali anima, semper caro surripit animæ, et quod suum est agit : quantis putas in homine malo iniquitatibus se involvet caro, quando anima quæ contradicere illi debuerat, consentit ei, consimilia concupiscens ? Per alteram quidem speciem, tamen eumdem sensum exponit Lucas, primum mandans :

[1] Matth. vi, 23.

« Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro » dare vobis regnum. Vendite quod possidetis, et date eleemosynam : facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlo [1], » et cætera. Deinde ait : « Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes, et vos » similes hominibus expectantibus dominum suum, quando » revertatur a nuptiis [2]. » Ostendens quia nemo potest habere lumbos præcinctos ad exeundum de hoc mundo, nec lucernas ardentes, nec expectare dominum suum, nisi qui vendunt quod habent, et dant eleemosynas, et faciunt sibi sacculos qui non veterascunt, et thesaurum non deficientem in cœlo.

HOMILIA XVI.

CAPUT VI.

I. « Nemo potest duobus dominis servire, aut enim unum » odio habebit et alterum diliget : aut unum sustinebit, et » alterum contemnet [3]. » Videamus imprimis quomodo dicta præcedentia subsequantur verba præsentia. Superius præcepit eleemosynas facere, dicens : « Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, » quoniam qui thesaurizaverit thesauros sibi in cœlo, ille cor habet in cœlo, et spem ad Deum : ille habet oculum animæ simplicem, id est, mentem mundam et spiritualem, et semper non terrena, sed cœlestia meditantem. Qui autem habet mentem mundam et spiritualem, ille potest corpus suum servare lucidum, id est, sine peccato. Qui autem non facit eleemosynas, nec cor habet in

[1] Luc. XII, 32, 33. — [2] Ibid. 35, 36. — [3] Matth. VI, 24, et Luc. XVI, 13.

cœlo, nec spem in Deum : nec mentem mundam et spiritualem, neque potest corpus suum servare lucidum, id est, sine peccato : quia nemo potest duobus dominis servire : « Deo et mammonæ, » id est, divitiis. Mammonæ enim syriaca lingua divitiæ appellantur. Sicut ergo qui duos dominos habet, necesse est ut unum amet, et alterum odiat : unum contemnat, et alteri obediat : sic et qui vult Deum amare, necesse est ut odiat divitias : qui autem voluerit amare divitias, necesse est ut odiat Deum : et qui vult mandata Dei facere, necesse est ut odiat divitias : et qui vult mandatis Dei obedire, necesse est ut contemnat avaritiæ mandata facere : et qui voluerit avaritiæ mandata facere, necesse est ut contemnat Dei mandata. Considera autem, non dixit: «Nemo potest habere Deum et divitias : » sed, «Nemo potest Dei esse servus et divitiarum. » Aliud est enim habere divitias, aliud autem servire divitiis. Si habes divitias, et divitiæ illæ non te faciunt superbum aut violentum, sed secundum quod potes das impotentibus, dominus es divitiarum tuarum, non servus : quia non te divinæ tuæ tenent, sed tu divitias tuas. Si autem divitiæ tuæ superbum te faciunt, aut violentum, et constrictus avaritia nemini aliquid præstas, tunc servus es divitiarum tuarum, non dominus : quia divitiæ tuæ te tenent, non tu divitias tuas. Nunc jam docet, ut ne timor inopiæ impediat ab eleemosynis voluntatem, dicens : « Ideo dico vobis, ne solliciti sitis » in cordibus vestris quid manducetis[1]. » Nam sollicitudo desperationis est filia : quia desperatio sollicitudinem generat. Quid est quod dicit : «Ideo dico vobis? » Et quid? « Ut eleemosynas faciatis, » ut thesaurizantes in cœlo cor mundum habeatis, sperantes in Deum. Qui autem sperat in Deum, ille non est sollicitus quid manducet, aut quo vestiatur : quoniam nulla res est quæ facit homines desperare

[1] Matth. VI, 25.

in aliqua necessitate nisi ista res, quia non habet spem in Deum. Ne ergo mihi dicas : «Numquid volo esse sollicitus? sed ipsa res me cogit. Numquid nolo sperare in Deum? sed non possum. Cor enim meum non me audit. » Nescis quid pateris; langues, et tamen causam tui languoris ignoras. Vis ostendam tibi causam, ut in omni necessitate nunquam desperes? Fac bene et operare justitiam, ut spem habeas apud Deum, et non desperabis in terra. Bona enim opera sunt quæ sperare faciunt, et mala opera desperare compellunt. Propterea non dixit Propheta : « Spera in Deo, et » inhabita terram, et pasceris in divitiis ejus : » sed : « Spera » in Deo, et fac bonitatem, et inhabita terram[1]. »

II. « Ne solliciti sitis quid manducesis. » Non dixit : « Nolite laborare : » sed : « Nolite solliciti esse. » Ergo solliciti esse vetamur, laborare autem jubemur. Sic enim et Dominus loquens ad Adam, non dixit : « Cum sollicitudine facies tibi panem, » sed « Cum labore et sudore faciei tuæ. » Ergo non sollicitudinibus spiritualibus, sed laboribus corporalibus acquirendus est panis. Sicut laborantibus enim pro præmio diligentiæ, Deo præstante, panis abundat : sic dormientibus et negligentibus pro pœna negligentiæ, Deo faciente, subducitur. « Nonne anima plus est quam esca, et » corpus plus quam vestimentum[2] ? » Confirmat spem nostram, primum de majore ad minus descendens, deinde a minore ad majus ascendens. Quomodo si animam dedit, escam non dabit? Si corpus plasmavit, vestimentum non providebit? Nisi voluisset esse quod est, non crearet. Quod autem sic creavit ut per escam servetur, necesse est ut det ei escam, quandiu vult esse quod fecit. Quid est a minore ad majus? « Videte volatilia cœli, neque seminant neque » metunt[3], etc. » Si avibus præstat alimentum, hominibus non præstabit alituram? Si illi non laborantes inveniunt

[1] Psal. xxxvi, 3. — [2] Matth. vi, 25. — [3] Ibid. 26.

escas, homo non inveniet, cui Deus dedit et operandi sapientiam, et fructificandi spem? Omnia enim animalia Deus propter hominem fecit, hominem autem propter se. Si ergo animalibus ministrat propter hominem, hominibus non ministrabit propter seipsum? Omnia Deus in sapientia fecit, hominem autem non solum in sapientia, sed etiam secundum sapientiam suam. Quanto ergo pretiosior hominis creatio quam animalium, tanto major sollicitudo Dei de hominibus, quam de animalibus. Omnia Deus animalia fecit, ut tandiu sint, quandiu sunt : cum vero mortua fuerint, fiant tanquam quæ non fuerunt : hominem autem ut non solum ante mortem, sed etiam post mortem vivat : magis autem post mortem, quam ante mortem : quoniam ante mortem in tentatione vivit, post mortem autem in gloria. Si ergo illis occurrit, quos sic creavit, ut tantummodo vivant : hominibus non occurret, quos fecit ut in perpetuo vivant?

III. « Quis vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? et de vestimento quid solliciti » estis [1] ? » Si ergo cogitando modicam partem corpori vestro addere non potestis, quomodo cogitando salvandi estis in toto? Deus qui te ex nihilo formavit in utero, et de periculo cum periculo nascentem de utero matris eripuit, te non solum non cogitante, sed neque sciente. Deus qui per singulos dies incrementa corporis tui dat, et sapientia facit, te non intelligente. Si ergo in te ipso quotidie providentiam operatur, quomodo in necessariis tuis cessabit? Considerate lilia agri, quomodo in tempore opportuno crescunt, tempore statuto formantur. In frondibus vestiuntur candore, implentur odoribus : et quod terra radici non dederat, neque radix illi, invisibili operatione Deus largitur; neque plus istis, et minus aliis : sed in omnibus eadem providen-

[1] Matth. VI, 27, 28.

tiæ plenitudo servatur, ut non a seipsis nata, neque eventu facta putentur, sed Dei providentia intelligantur esse disposita. « Non laborant, neque nent [1]. » Dicendo « Non labo» rant, » intelligi vult homines : dicendo autem : « Neque » nent, » mulieres : quoniam virorum vita seminationibus, mulierum autem lanificio sustentatur. « Neque Salomon » in omni gloria sua sic vestiebatur [2]. » Quia Salomon etsi non laborabat, neque sollicitus erat quid vestiret : tamen vel jubebat, vel disponebat, vel sciebat. Ubi autem jussio et dispositio, illic et ministrantium offensa frequenter invenitur, et jubentis iracundia excitatur : illi homines ministrabant, istis Deus. « Si enim fœnum agri quod hodie est, » et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis » vos modicæ fidei [3] ? » Si ergo floribus sic occurrit, qui sic nati sunt, ut tantummodo videantur et pereant : homines negliget, quos sic creavit, ut non pro tempore videantur, sed ut in perpetuo sint? Qui intelligit quid est homo, non desperat de Deo : qui autem desperat de Deo, nescit quid est : quoniam homo in Deo, et Deus in homine est.

IV. « Nolite ergo solliciti esse dicentes : Quid manduca» bimus, aut quid bibemus [4]? » Deus enim hæc in natura creavit, quasi regulam terræ mandans : « Producat terra » herbam pabuli [5] ; » ideo vult aut non vult, bonis et malis germinat : quia terra ministrare jussa est, non judicare. Bonum autem et malum non in natura creavit, sed in arbitrio nostro posuit, ut quod volumus simus. Ideo bonis palma proponitur, malis autem pœna. Quæ est ergo sapientia, de eo esse sollicitum, quod etsi sollicitus non fueris, habebis : et de illo non esse sollicitum, de quo si sollicitus non fueris, perdes? Nam escam, etsi sollicitus non fueris de ea, invenies : justitiam autem, nisi sollicitus fueris, non

[1] Matth. VI, 28. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 30. — [4] Ibid. 31. — [5] Gen. I, 11.

apprehendes. « Hæc enim omnia gentes quærunt[1]. » Quia in rebus humanis fortunam esse credunt, non providentia neque judicio Dei vitas suas gubernari æstimant, sed incerto duci eventu; ideo merito timent, merito solliciti sunt, et desperant, quasi qui neminem habeant gubernantem. Qui autem credit se judicio Dei gubernari, non incerto duci eventu, escam quidem suam in manu Dei committit, sciens quia neminem sine voluntate et judicio Dei fames aut nuditas occidit. Cogitat autem de bono et malo, sciens quia nisi sollicitus fuerit, nec malum fugiet, nec bonum apprehendet : ideo dicit : « Quærite primum regnum » Dei et justitiam ejus[2]. » Regnum Dei est retributio bonorum operum et malorum : justitia autem est via pietatis, per quam itur ad regnum. Si ergo die ac nocte cogitas qualis erit gloria Sanctorum, vel qualis erit interitus impiorum et peccatorum, necesse est ut aut propter timorem pœnæ territus recedas a malo, aut propter desiderium gloriæ excitatus festines ad bonum. Et si quotidie cogitaveris, quæ sit justitia Dei, et quid odit, quidve amat, ipsa justitia ostendet tibi vias suas. Nam justitia sicut odientes se fugit, sic amantes se sequitur. Nec enim daturi sumus rationem utrum pauperes fuerimus, aut divites, quia nec fuit hoc in nostra potestate : sed si bene egimus aut male, quod in nostro jacet arbitrio. Dictum est ad hominem : « Maledicta » terra in operibus tuis[3]. » Vides quia propter peccata hominum maledicitur terra, ut non germinet : benedicitur autem, cum bona opera fecerimus? Tu ergo quære justitiam, et non tibi deerit panis : quoniam sicut propter mala opera fructus terræ subducitur, sic propter bona abundat. Propterea dicit : « Quærite regnum Dei et justitiam ejus, et » hæc omnia apponentur vobis. Nolite ergo solliciti esse in » crastinum[4]. » Jam diximus, quoniam quod dicit « Hodie, »

[1] Matth. VI, 32. — [2] Ibid. 33. — [3] Gen. III, 17. — [4] Matth. VI, 33, 34.

hoc solum significat, quo opus habemus in vita nostra præsenti. Quod autem dicit : « Cras : » quod superfluum est supra necessitatem ostendit. Nihil ergo curetis superfluum habere, quam necessarium est vobis in vita præsenti ad vitam quotidianam. Quod autem superfluum fuerit, quod est cras, curabit se : ac si dicat: « Superflua quantacumque congregaveris, illa seipsa curabunt. Te quidem non eis fruente, ipsa autem invenient dominos multos, qui ea procurent, sicut placuerit ipsis. » Quid ergo curas de illis, quorum potestatem aliis es dimissurus? « Sufficit enim diei malitia » sua[1] : » ac si dicat : « Sufficit tibi labor et miseria, quam pateris in vita propter usus quotidianos, quos necessarios habes. Noli superflue pro superfluis laborare, ne labor quidem fiat tuus, fruitio autem alterius. » Malitiam autem diei, ipsam afflictionem appellat sollicitudinum præsentium et laborum : non sicut Manichæi dicunt, malam esse ipsam creaturam Dei.

HOMILIA XVII.

CAPUT VII.

I. « Nolite judicare, ut ne judicemini : nolite condem» nare, et non condemnabimini[2]. » Quidam hunc locum secundum hujusmodi sensum exponunt dicentes, quia Dominus hoc mandato non prohibet Christianos ex benevolentia corripere alios Christianos dignos correptione : sed ne aut per jactantiam justitiæ suæ Christianos despiciant peccatores, derogantes frequenter de multis, et ex solis

[1] Matth. VI, 34. — [2] Id. VII, 1, et Luc. VI, 37.

plerumque suspicionibus odientes cæteros et condemnantes, et sub specie pietatis proprium odium exequentes. Et ut ne sic quidem Christiani corripiant Christianos, convenit sermo, qui dicit : « Nolite judicare. » Si autem non corripuerint, utrum conveniat illud quod dicit : « Ut non judi» cemini, » nescio. Numquid propter illud solum, si sic non corripuerint peccatores, consequentur indulgentiam peccatorum suorum, secundum quod dictum est : « Et non judi» cabimini ? » Si enim judicantes, sicut judicare non decet, male faciunt : sine dubio non judicantes, veniam peccatorum priorum ex hoc non consequentur, quia non judicaverunt male. Quis enim consequitur indulgentiam mali sui prioris, quia non addidit et alterum malum ? Certe si in se peccantes non judicaverint, nec ipsi judicabuntur a Deo pro suo peccato. Hæc diximus, volentes ostendere, quia hic sermo non est positus de proximis non judicandis, qui peccant in Deum, sed qui in nos peccant. Quid ergo est? Usque nunc exposuit consequentiam ad justitiam eleemosynæ pertinentem, nunc autem incipit exponere consequentiam ad justitiam orationis respicientem. Et est doctrina hæc quodammodo pars ipsius orationis ; ut sit talis ordo narrationis : « Et dimitte nobis debita nostra, sicut et » nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in » tentationem, sed libera nos a malo[1]. Nolite judicare, ut » non judicemini. » Qui enim non judicat proximum suum propter peccatum quod fecit in ipsum, illum nec Deus judicat propter peccatum quod fecit in ipsum : sed dimittet Deus debitum ejus, sicut et ipse dimittit debitoribus suis. Sicut autem cætera universa mandata generaliter cunctis mandavit, tam sacerdotibus quam laïcis, præcipue tamen doctoribus, qui quanto majores sunt in ordine, tanto perfectiores esse debent in disciplina : sic et hoc mandatum de

[1] Matth, VI, 12, 13.

proximis non judicandis, ad omnes quidem pertinet, præcipue tamen ad doctores. Unde quædam sunt mandatorum istorum, quæ si diligenter aspicias, pene nec conveniunt laïcis, nisi forte parum, doctoribus autem omnino conveniunt : quale est hoc ipsum quod sequitur : « Quid autem » vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo » tuo non vides? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo » tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui [1]. » Videre enim festucam in oculo fratris, omnium est : ejicere illam posse non est omnium, sed tantum doctorum, qui per doctrinam vel increpationem secundum Deum possunt ejicere de mente fratris sui peccatum vel magnum vel modicum. Sicut et illud quod dicit : « Nolite sanctum dare » canibus, neque margaritas vestras miseritis ante porcos [2]. » Habere enim vel sancta, vel margaritas, et posse dispensare vel bona vel mala, et discernere qui hominum sunt canes, qui porci, non est omnium hominum, sed sanctorum. Vult ergo Dominus doctores Christianorum sicut in omni justitia, sic et hoc primum facere, deinde docere : ut doctrinam suam bonam meliori cum vita commendent, ut bene docendo scientiam inserant, melius autem vivendo timorem : quia tales sunt terræ, condientes omnes suæ vitæ exemplo : et lucescunt doctrinis illuminantes. Quis autem audiat illum docentem, qui seipsum non audit?

II. Ideo dicit ad omnes, præcipue ad doctores : « Nolite » judicare, ut non judicemini. » Quoniam si doctor memor sit injuriæ et doloris, et memoriam malitiæ servet in anima sua, solvitur totus Ecclesiæ status, sive ad tempus respicias Apostolorum, sive ad nostrum. Tunc enim, sicut legimus, difficile aliquos convertebant ad fidem Christi, nisi multa prius paterentur ab ipsis. Nam quasi lassato diabolo, et devicto per sufferentiam eorum nimiam usque ad mortem,

[1] Matth. VII, 3-5. — [2] Ibid. 6.

et relinquente corda infidelium, et jam non habente virtutem amplius eos armare, accedente gratia Dei convertebantur ad Christum. Si ergo memores fuissent injuriarum, quas fuerant passi ab eis, nunquam postmodum eos in charitate docuissent, nunquam eos libenter ad fidem Christi postmodum recepissent : sed et nunc cum frequenter doctores offendantur a laïcis, sive juste sive injuste, diabolo seminante occasiones, si memores sint injuriæ et doloris, totam solvunt Ecclesiam. Nam ubi recordatio injuriæ aut doloris in medio est, nec doctor benevolenter docet laïcum, nec libenter eum laïcus auscultat : et doctor forsitan vel invitus aperit os suum ad docendum : laïcus autem cum sit omnino sine timore Dei, nec usque ad faciem contentus est eum audire, sed converso egreditur dorso, et se et illum spernens, et amplius se quam illum, et non sentit animæ suæ dispendium efferatus, sicut nec bestia irritata vulnus in se fixum.

III. Hoc caput Lucas evangelista late prosequitur, dicens : « Nolite judicare, et non judicabimini : nolite con» demnare, et non condemnabimini : dimittite, et dimitte» mini : date et dabitur vobis. Mensuram bonam et confer» tam, et commotam, et superfluentem dabunt in sinum » vestrum. Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur » vobis [1]. » Et quis sit ille, qui nec judicat : quis autem qui judicat quidem, et non condemnat : et quis est qui condemnat quidem, et tamen dimittit : et qui est qui dat, exposuimus tibi : « Et quoniam superflua quidem mensura datur ei, qui nec judicat : » commota autem ei qui judicat quidem, non autem condemnat : bona autem ei, qui condemnat, sed dimittit. Quoniam sicut major est superflua mensura quam commota, et commota major est quam bona et justa : sic perfectior est ille qui nec judicat, quam ille qui judicat

[1] Luc. VI, 37, 38.

et non condemnat, et ille qui judicat, et non condemnat, melior est illo qui condemnat et dimittit. Hic autem Matthæus omnia illa brevi sermone conclusit, dicens : « Nolite » judicare, ut non judicemini. In quocumque enim judicio » judicaveritis, judicabitur de vobis[1]. » Intelligens quoniam judicii sermo ad omnia pertinet illa. Nam qui judicat tantum peccantem in se, et non condemnat, judicat : et qui non solum judicat, sed etiam condemnat, judicat : hoc ipsum enim condemnare, judicare est. Ergo pro illo, quod Lucas dixit : « Nolite judicare, aut judicantes nolite con» demnare, » iste dixit : « In quocumque judicio judicaveritis, » judicabitur de vobis : » id est : « Si judicaveritis et non condemnaveritis, simili judicio et vos quidem judicabimini a Deo, sed non condemnabimini : si autem et judicantes condemnaveritis, simili judicio et vos judicabimini et condemnabimini. » Et quod ille dixit ; « Dimittite, et dimitte» mini : date, et dabitur vobis : » iste dixit ; « In qua mensura » mensi fueritis, remetietur vobis. » Hoc est : « Si non rogati dimiseritis peccatum proximis vestris, sed solo respectu Dei, et Deus ex se prius quam rogetur a vobis, dimittet vobis. Si autem rogati veniam dederitis, et Deus tunc dabit vobis veniam, cum dignis precibus et congrua lamentatione eum rogaveritis. »

IV. Quoniam ergo dixerat præcipue, sicut diximus, doctoribus : « Nolite judicare, ut non judicemini : » convenienter addit, et dicit : « Quid autem vides festucam in oculo fra» tris tui, trabem vero in oculo tuo non vides ? » Id est : « Qui trabem in oculo tuo non vides, ut quid vides festucam in oculo fratris tui ? » Ac si dicat ; « Melius est nec docere, nec reprehendere laïcum, quam docere et reprehendere, et te ipsum in reprehensione consistere : » quoniam talis doctrina doctoris non est audibilis, sed derisibilis. Propter quod

[1] Matth. VII, 1, 2.

omnis sacerdos si vult docere populum, prius seipsum doceat : si autem seipsum non vult docere de omni quod docet, nec seipsum arguere de omni quod arguit : nec alios doceat, nec arguat quemquam, ut si judicium Dei non evadit, vel hominum opprobrium non patiatur. Aut quomodo dicis fratri tuo : « Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo, et » ecce trabs est in oculo tuo? » Id est : « Cum qua facie arguis peccatum laïci fratris tui, ipse in eodem aut in majore peccato existens? » non times, ne audias ex diverso : « Medice, » cura te ipsum[1] ? » Si medico opprobrium est, qui nec alterius sanitatem habet in potestate, nec suam, si alios velit curare, et ipse debilis sit, quasi testimonium imperitiæ suæ portat in corpore suo propriam passionem : quomodo doctori non sit opprobrium alios velle eruere a peccato, et ipsum in majoribus esse peccatis, dum possit amplius seipsum eruere a peccato, quam alios? Aut ita : « Quomodo fratri tuo dicis, » id est : « Quo proposito putas : ex charitate cordis dicis, ut salves proximum tuum? » Non, sed ut te simules justum. Si autem vere ex charitate cordis argueres proximum tuum, ut salvares, te ipsum ante salvares. Numquid possibile est ut benevolentior sis alteri, quam tibi? Ut quid, cum te ipsum nolis salvare, alterum velis? Omnis ergo doctor, qui alterum in qualicumque reprehendit delicto, et ipse in eodem constitutus, non se prius expurgat, certum est quia alloquens in Ecclesia non alios vult salvare, sed per bonam doctrinam malos actus suos celare, et scientiæ laudem ab hominibus quærit, non ædificationis mercedem a Deo, et est hypocrita.

V. Ideo competenter addit, et dicit : « Hypocrita, ejice » primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. » Hypocrita est enim omnis doctor, qui non prius facit bona, et postea docet. Dum

[1] Luc. IV, 23.

enim bona docet, profitetur se justum coram hominibus: dum autem male agit, peccatorem se constituit infra se. Hoc ergo dicit : « Vis libere et fiducialiter reprehendere laïcum, et ejicere de oculo mentis ejus peccatum? prius tuam ipsius mentem purga ab omni malo, ut cum tu argueris laïcum pro peccatis ejus, ex diverso laïcus non habeat unde redarguat te pro peccato tuo. Nam incipiet te timere in se, cum non invenerit quod condemnet in te. » Omne autem peccatum non secundum actum suum dijudicatur, an modicum sit, aut magnum, sed secundum peccantis personam. Laïcus enim etsi magnum fecerit peccatum, modicum est, et festuca est, quantum ad sacerdotis dico peccatum, quia laïcus est : doctor autem, etsi modicum fecerit peccatum, magnum est, et trabs est, quantum ad laïci dico peccatum, quia doctor est. « Nolite sanctum » dare canibus, neque miseritis margaritas vestras ante » porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi » disrumpant vos [1]. » Cum supra dedisset Dominus mandatum omnibus, præcipue autem doctoribus, ut diligerent inimicos suos, et benefacerent eis : iterum paulo ante ut ne judicarent eos qui peccant in ipsis : considerans, quoniam qui persequuntur sacerdotes Dei, aut injuriant eos, aut lædunt, plerumque aut infideles sunt, quales sunt gentiles vel hæretici : aut si sunt Christiani, sordidi sunt et insensati, quia nec considerant, nec intelligunt sacerdotes Christi vicarios esse Christi, et Christum : et quoniam qui honorat sacerdotem Christi, honorat Christum : et qui injuriat sacerdotem Christi, injuriat Christum, ne forte consequenter cogitantes intra se sacerdotes dicant : « Si jubemur diligere inimicos nostros, et benefacere eis : si jubemur nec judicare eos peccatores, qui peccant in nos : » sine dubio sicut debemus diligere eos, et benefacere eis, sic non debemus

[1] Matth. vii, 6.

eos judicare peccatores, qui peccant in nos : ut non solum nostra, sed etiam quæ propria Dei sunt, eis communicemus, ut sit plena misericordia nostra, sicut et Dei.

VI. Ideo talem æstimationem eorum provido sermone compescuit, dicens : » Nolite sanctum dare canibus, et » margaritas vestras nolite mittere ante porcos. » Ac si dicat : « Mandavi vobis diligere inimicos vestros, et non judicare eos, ut vos exhibeam misericordes ad illos, ut benefaciatis eis de corporalibus vestris, non de meis spiritualibus bonis, quoniam in natura vobis communes sunt, et non in fide. Mandavi autem vobis, ut non judicetis eos, qui in vobis peccaverint. Id vero non ideo præcepi, ut mysteriorum meorum secreta non pandatis eis, qui nolentes me scire blasphemant et spernunt. Videte patrem vestrum Deum, ad cujus exemplum volui vos esse misericordes : carnalia beneficia dignis, et non dignis similiter præstat, numquid gratias spirituales ? Nec enim dixi vobis de illo, qui Spiritum sanctum jubet descendere super gratos et ingratos, et dat benedictiones suas super justos et injustos : propter quod in vestris quidem estote simplices et benigni, in meis autem prudentes et cauti. Si tu vestiarium tuum studiosum, et clavicularium cellarii tui fidelem tibi requiris : quanto magis Deus talem requirit dispensatorem gratiarum suarum, qui bene tractando gratias ejus, faciat gratiores ; non male dispensando, reddat ingratas. Sicut enim si canibus dederis sanctum, aut porcis margaritas, nec sanctum canes sanctificat, nec margaritæ nutriunt porcos : sed e contra canes coinquinant sanctum, et porci margaritas sordidant, vel confringunt : ita si hominibus caninos vel porcinos mores habentibus sanctum dederis, aut mysteria secreta credideris, nec sanctum illos sanctificat, nec mysteria veritatis eos illuminant : sed e contra ipsi sanctum coinquinant, et mysteria veritatis blasphemant. Canis et

porcus ambo quidem immunda animalia sunt : sed canis ex omni parte immundus est : nam nec ruminat, nec ungulam habet fissam. Porcus autem ex parte immundus est. Nam ungulam habet fissam, mundus est : quoniam autem non ruminat, immundus habetur. Propter quod canes puto intelligendos gentiles, vel hæreticos omnino immundos. Nam et si propter actus suos malos immundi sunt, et propter perfidiam suam vel idololatriam amplius sunt immundi. Porcos autem, Christianos carnalibus et immundis voluptatibus deditos, quoniam propter fidem quidem suam mundi sunt, propter actus autem suos sordidos habentur immundi. Aut canes quidem gentiles : porcos autem hæreticos, propter aliquid eorum modicum mundum : quia vel nomen Domini invocare videntur, sed ex moribus intelligis qui sunt canes vel porci. Canis naturale est, improbum esse, nunquam vocem mittere propter aliquam alteram causam, sicut cætera alia animalia, nisi ad abigendos supervenientes, interdum autem et de superfluo in aërem latrat. Tales sunt omnes gentiles, vel hæretici inapprobabiles, latrantes plurimum adversus servos Dei, latrantes aliquando et adversus Deum blasphemiis, ululantes aperte, et nunquam os suum aperientes ad bonum, sed semper ad malum. Item porci proprium est in cœno se volutare, et nunquam in cœlum aspicere, nec quærere dominum suum, nisi cum esurierit. Tales sunt etiam Christiani, qui in carnalibus immunditiis delectantur, nec aspiciunt aliquando cœlos, nec quærunt Deum, nisi cum necessitas eis advenerit : et illi qui quidem evomunt malum, quando bene judicantur de malo : revertuntur autem ad vomitum suum sicut canes, quando nihilominus agunt malum : et isti projiciunt stercora peccatorum suorum quando pœnitent : revertuntur autem ad stercora sua sicut porci, quando omissam repetunt vitam.

VII. Nunc videamus quæ sunt sancta, et quæ sunt margaritæ. Non enim distinxit quid sit sanctum dare, quid non dare, cum sit inter sanctum et sanctum differentia sanctitatis : sed generaliter omne quod sanctum est, vetuit dare. Ergo sanctum est baptismum, propterea non est dandum, nisi jam fidem habentibus. Sancta est gratia corporis Christi, propterea illis solis danda est, qui jam per baptismum facti sunt filii Dei, et per impositionem manus. Benedictus panis sancta sunt, propterea illis porrigenda sunt, qui capaces facti sunt benedictionum per fidem. Item mysteria veritatis margaritæ sunt, quia sicut margaritæ inclusæ cochleis positæ sunt in profundum maris : sic et divina mysteria in verbis inclusa, posita sunt intus in altitudinem sensus Scripturarum sanctarum. Et sicut non omnis homo potest se mergere, et de profundo tollere margaritas, nisi artifex qui habet usum rei illius : sic non omnis homo potest descendere in altitudinem sensuum, et illic invenire mysteriorum absconditas margaritas, nisi vir spiritualis, qui habet exercitationem spiritualium narrationum Dei. Propterea margaritæ non sunt dandæ, nisi desiderantibus veritatem, et cum ratione humana viventibus. Si ergo talibus porcis secretorum mysteriorum miseris margaritas, cœnosæ vitæ delectatione mente gravati, non intelligunt pretiositatem earum; sed æstimanmantes eas similes esse cæteris fabulis mundialibus, similiter eas carnalibus actibus conculcant : et post modicum conversi per inobedientiam, rumpunt præbitores earum : frequenter autem et scandalizati in eis, calumniantur expositores earum quasi dogmatum novorum seminatores. Et si talibus canibus, qualibus diximus, dederis sancta, suscipiunt quasi canes sine discretione, et sordidis actibus suis conculcant ea, et pro nihilo æstimantes quæ acceperunt, conversi disputationibus suis quasi latratibus irrationabilibus, rumpunt veritatis prædicatorem. Et puto non sine ra-

tionabili differentia sanctum quidem canibus dare vetuit Dominus, margaritas autem non dare porcis. Et de margaritis quidem possumus dicere, quia si porcis mitti vetantur minus immundis, quanto magis canibus plus immundis? De sancto autem dando idem æstimare non possumus. Quid est enim, si plus immundis dare non convenit, minus autem immundis oportet? Idcirco neque vetitum intelligimus, neque mandatum : forte quia frequenter et manum imponimus, et benedictionem damus etiam porcorum more viventibus Christianis : non quia illi merentur accipere, sed nos ex nobis contra justitiam dare usurpamus, ne forte plenius scandalizati, depereant. Ideo jussum non est, quia injustum est : vetitum autem non est, quia infirmitati fuerat ignoscendum. Sed quia de sanctis cœpimus dicere, non est tacendum, quoniam aliud est sanctificatio, aliud sanctificatum. Sanctificatio enim est, quod alterum sanctificat : sanctificatum autem, alterum sanctificare non potest, quamvis ipsum sit sanctum. Ut puta signas panem tuum, quem manducas, sicut ait Paulus : « Sanctificatur » enim per verbum Dei et orationem[1] : » sanctificasti eum, non fecisti sanctificationem. Qod autem sacerdos de manu sua dat, non solum sanctificatum est, sed etiam sanctificatio est : quoniam hoc non solum datur quod videtur, sed etiam illud quod intelligitur. De sanctificato ergo pane licet et animalibus jactare, et infidelibus dare, quia non sanctificat accipientem. Si autem tale esset quod de manu sacerdotis accipitur, quale est quod in mensa manducatur, et nemo de manu sacerdotis acciperet. Unde et Dominus in via, non solum benedixit panem, sed de manu sua dedit Cleophæ, et socio ejus[2]. » Et Paulus navigans non solum benedixit panem, sed de manu sua porrexit Lucæ, et cæteris discipulis suis[3]. Quod autem de manu porrigitur,

[1] 1 Tim. IV, 5. — [2] Luc. XXIV, 30. — [3] Act. XXVII.

nec animalibus dandum est, nec infidelibus porrigendum: quia non solum sanctificatum, sed etiam sanctificatio est, et sanctificat accipientem.

HOMILIA XVIII.

CAPUT VII.

I. « Petite, et dabitur vobis : quærite, et invenietis : » pulsate, et aperietur vobis[1]. » Transitum consequentem de capitulo ad capitulum invenire difficile est. Ideo diversa proponimus secundum diversas æstimationes interpretum. Sciens Dominus, quoniam quæcumque mandaverat supra, hominibus impossibilia erant : et quantum ad naturam humanam, supra naturam; nam qui se non abstinet a cædibus, quomodo potest abstinere se ab ira ? » Qui non se abstinet a fornicatione, quomodo se abstinet a concupiscentia ? Qui non se abstinet a perjurio, quomodo se abstineat a juramento ? Qui alios ferire non cessat, quomodo se præbeat feriendum ? Qui nec amicum suum sincere diligit, quomodo diligat inimicum? Quid autem sic impossibile est, quomodo eleemosynas facere, vel orare, vel jejunare, et nolle hominibus apparere ? Quid autem difficilius est, quam non judicare peccantem in se, aut nihil sanctum vel secretum dicere aut dare indignis? Necesse est enim ut et multos sibi faciat inimicos. Quoniam ergo majora erant mandata quam virtus humana est, transmittit eos ad Deum, cujus gratiæ impossibile nihil est, dicens : « Petite, et dabitur vobis : » ut quod ex vobis hominibus consummari

[1] Matth. VII, 7.

non potest, per gratiam Dei adimpleatur. Quoniam creaturam sensibilem Deus armatam et munitam creavit. Alios enim munivit veloci pedum cursu, alios armavit unguibus, alios velocibus pennis, alios dentibus, alios cornibus : hominem autem solum sic disposuit, ut virtus illius sit ipse. Et in eo quod infirmiorem eum fecit omnibus, in ipso fortiorem eum voluit esse in se. Nam sciens Deus quia cognoscere et colere Deum vita æterna est : ignorare autem et contemnere, perditio sempiterna : nec ita infirmum eum creavit, ut omnino nihil boni facere posset, ne quem super omnia, et propter quem omnia fecerat, omnibus inveniretur esse deterior : nec ita potentem eum creavit, ut etiam sine Dei auxilio ex seipso facere posset quod vult, ut infirmitatis suæ necessitate coactus, semper necessarium habeat Dominum suum. Et vere justissima res est, ut factura necessarium habeat suum factorem. Si enim omnis virtus hominis in Deo est, et tamen contemnit omnium bonorum suorum auctorem : quanto magis negligeret Deum, si potentia ejus esset in ipso?

II. Aut ita, quoniam ad sanctificandam orationem quædam dederat eis observandæ bonitatis mandata, dicens : « Nolite judicare, ut non judicemini : » competenter addidit, « Petite, et dabitur vobis : » tanquam si dicat : « Si hanc clementiam servaveritis ad inimicos quam mandavi vobis : quidquid vultis petite, et dabitur vobis : et quidquid desideratis invenire, quærite, et invenietis : et quidquid clausum vobis videtur, pulsate, et aperietur vobis. Gratia vos prosequente, petite precibus die ab nocte orantes. Quod si misericordiam suam protraxerit Deus ad tempus, volens tentare constantiam fidei tuæ, tu a petitionibus tuis non recedas. Sicut enim qui vere esurit, tandiu petit cibum, donec impleat necessitatem corporis sui : nec potest cessare, necessitas enim urget, quia sine cibo vivere non po-

test; ita et qui vere desiderat gratiam Dei, cessare non potest a petendo, sciens quia salvus fieri non potest sine gratia Dei. Adhuc quærite, interrogantes sacerdotes cæterosque habentes scientiam spiritualium Scripturarum, sicut præcepit lex : « Interroga patrem tuum, et dicet tibi : seniores tuos, et annuntiabunt tibi[1]. » Quærite studio et labore, legentes Scripturas legis et Prophetarum. Nam Deus ita nos disposuit esse, ut nec studentes et laborantes circa Scripturas, acquiramus salutem scientiæ sine gratia Dei, ut ne nobis imputemus quod scimus : nec tamen gratiam acquiramus, nisi studuerimus et laboraverimus circa Scripturas, ne donum Dei detur negligentibus. Gratia enim adjutorium est infirmitatis humanæ : adjutorium autem non dormientibus datur, sed festinantibus, et prævalentibus. Sicut enim in bello non omnis qui pugnat vincit, nemo tamen vincere potest, nisi pugnaverit : sic non omnes qui student et legunt, acquirunt scientiam spiritualem, nemo tamen acquirere potest, nisi qui aut studiosus fuerit ad legendum, aut assiduus ad audiendum. Et infideles quidem, et non timentes Deum inveniunt scientiam legendo et studendo, sed non illam quæ ex Deo est, quæ per Spiritum sanctum datur : sed hanc quæ est ex natura carnali, quæ per exercitationem carnis acquiritur, quam habuerunt etiam et gentilium studiosi. Multa enim differentia est inter scientias istas. Qui enim orationibus non instat, nec operibus bonis, sed per solum studium lectionum, factus est sciens, quando aliis prædicat ipse sibi non sentit quod prædicat. Si de ira Dei loquitur, alios forsitan terret, ipse autem non timet : si de misericordia, alios quidem forsitan consolatur, ipse autem non gaudet : alios admonet credere, et ipse non credit eis quæ dicit. Sed quando alios docet, ab intus conscientia ejus ridet sibi de verbis suis : quia scientia quæ ex

[1] Deut. XXXII, 7.

solis lectionibus est, ex ore procedit : quæ autem de Spiritu sancto est, de corde profertur, et ideo spiritualis scientia non solum dicitur, sed et sentitur : non tantum in Scripturis legitur ; sed ex corde suggeritur : et ideo si alios terret, ipse amplius timet : si consolatur, ipse melius gaudet : et omne quod loquitur, non tantum legit, sed experimento probavit. Ideo ergo petamus Deum, et operemur bona, ut non carnalem, sed spiritualem scientiam mereamur. Et hoc est quod dicit : « Pulsate, et aperietur vobis [1]. » Pulsat enim Deum, qui facit bona opera ante Deum oratione, jejuniis et eleemosynis. Sicut enim qui pulsat ostium, non tantum voce clamat, sed et manu : sic qui bona opera facit, quasi manu pulsat Deum operibus bonis. Scriptum est enim, « Concupisce sapientiam, serva justitiam, et Deus præbebit eam tibi [2]. »

III. Sed quid dicis ? Hoc ipsum peto, ut sciam et faciam : et quomodo possum facere priusquam accipiam ? Etiam quod potes fac, ut amplius possis : et quod scis serva, ut amplius scias. Justitia enim ipsa se operatur, et ipsa se manifestat. Quomodo ? Dum tu justitiam operaris in te, justitia te operatur in se. Nam omne artificium seipsum operatur : ut puta operaris vineam, colligis fructus ejus, et delectatus in eis melius operaris. Vides quia ipsa se colit fructificando tibi dum colitur ? Sic ex diverso, qui opus peccati exequitur, ipsum cum peccatum sit spiritus immundus, operatur in eo delectationem peccandi : ut dum delectatur circa peccatum, amplius peccet. Sic et qui justitiam operatur, cum sit et ipsa justitia Spiritus sanctus, operatur in eo delectationem justitiæ faciendæ, ut delectatus circa justitiam, amplius faciat. Tale est quod dicit sapientia : « Cogitatum habe in præceptis Dei, et in man» datis ejus meditare semper, et ipse confirmabit cor tuum :

[1] Luc. XI, 9. — [2] Eccli. I, 33.

» et concupiscentiam sapientiæ tibi dabit[1]. » Vides quia ipsa justitia se operatur, te tantummodo incohante et laborante? Sed et ipsa se adaperit, dum colitur. Sicut enim qui peccat, dum peccat, magis atque magis tenebrescit mens ejus, et a luce veritatis recedit, ita ut nulla scientia salutaris remaneat in eo, nisi sola malignitas, de qua dicit Salomon : « Sapien- » tia impiorum, nequitia scientiæ est[2]. » Sic et qui justitiam operatur, dum operatur, magis atque magis clarescit mens ipsius, et ad notitiam sapientiæ majoris ascendit, et ipsa se justitia quasi speculum offert ante oculos cordis ipsius. Deinde si opera justitiæ non facis : id est, si non pulsas, nec orare ex fide potes. Nam virtus orationis est opus justitiæ. Oratio autem quasi odor suavitatis est operis boni. Sicut ergo res aliqua sine odore potest esse, odor autem sine re aliqua esse non potest : sic opus sine oratione aliquid est, oratio autem sine opere bono nihil est : et si oras, non ex fide oras. Nam sicut lucerna non quidem ex oleo accenditur, sed per oleum nutritur : sic fides non quidem ex opere nascitur, sed per opera enutritur. Aut ita : cum supra mandasset omnibus, præcipue autem doctoribus, ut diligerent inimicos suos, et non judicarent quasi peccatores offendentes se, consequens erat, sicut jam diximus, ne forte sub obtentu dilectionis et bonitatis, etiam sancta Dei et secreta communicarent eis. Ideo constituit ne faciant hoc, dicens : « Nolite sanctum dare canibus[3]. » Nunc autem dat eis consilium bonum, ut si diligant inimicos suos quasi Dei benigni imitatores, et velint eos etiam secundum Deum salvare, petant Deum pro illis, et dabitur eis : quærant eos, qui perierunt in peccatis, et invenient eos, Dei gratia demonstrante : pulsent eos, qui sunt in erroribus conclusi, et aperiat eos Deus, ut habeat sermo eorum ad animas eorum ingressum : ac si dicat de Christianis, qui

[1] Eccli. VI, 37. — [2] Id. XIX, 19. — [3] Matth. VII, 6.

porcorum more viventes perdiderunt per se imaginem Dei, et cadentes ab homine porci facti sunt, et perierunt : quærite eos admonendo benevole, promittendo eis misericordiam Dei, et in spem eos adducendo. Sic enim et Paulus eum, qui quasi porcus, et non homo indifferenter conjugium maculaverat patris[1], quæsivit, et per gratiam Dei invenit. Gentiles autem vel hæreticos, qui verisimilibus persuasionibus mendaciorum circumsepti sunt, et conclusi intra claustra perfidiæ, pulsate eos doctrinis assiduis, et aperiet eos Deus solvens claustra perfidiæ, et habebitis in eos ingressum : sicut Christus dicit in revelatione Joannis : « Ecce ego sto ad ostium, et pulso : et qui aperuerit mihi » introibo ad illum, et cœnabo cum illo, et ille mecum[2]. » Ergo non temerando sancta Dei, vel peccatores, vel gentiles, vel hæreticos debemus velle salvare sub obtentu misericordiæ. Hoc enim temeritatis est, non bonitatis. Sed Deum quidem petendo pro eis, ipsos autem vel quærendo si perierunt, vel pulsando si clausi sunt. Et tunc si et nos digne petimus, et illi sanabiles facti sunt, et ex canibus et porcis immundis reformati efficientur homines sancti, et sic juste et digne sancta participabunt, et audient secreta mysteria.

IV. « Omnis enim qui petit, accipit; et qui quærit, invenit : et pulsanti aperietur[3]. » Quoniam dixerat : « Petite, quærite, pulsate : » ne forte aliqui peccatorum audientes dicant : « Etiam ista facere dignos hortatur, nos autem indigni, etsi petierimus, non accipiemus : etsi quæsiverimus, non inveniemus : etsi pulsaverimus, non nobis aperietur. » Vide quomodo eamdem clausulam repetendo tam justis, quam peccatoribus misericordiam Dei commendat, dicens : « Omnis qui petit, sive justus sit, sive peccator, tantum petere non dubitet, quærere non negligat, pul-

[1] 1 Cor. v, 1, 2. — [2] Apoc. iii, 20. — [3] Matth. vii, 8.

sare non cesset : » cum constet neminem sperni, nisi qui petere dubitaverit a Deo, quærere neglexerit, pulsare cessaverit. Ut autem cognoscamus bonitatem Dei, dicamus de Deo, sicut Christus dixit de nobis. Dixit enim supra : « Di» ligite inimicos vestros [1], » et cætera hujusmodi : et addidit, « Si autem diligitis diligentes vos, quam mercedem » habebitis ? nonne gentiles hoc faciunt [2] ? » Nos ergo dicamus de Deo. Si Deus tantummodo justos suos et amicos exaudit et adjuvat, quam laudem bonitatis meretur ? nonne et homines cum sint mali, amicos suos rogantes se audiunt, et beneficia eis præstant ? Vides ergo, quoniam Dominus dicens : « Estote misericordes, sicut et Pater vester mise» ricors est [3], qui solem suum oriri jubet super justos et in» justos, et dat pluviam super gratos et ingratos [4] ; » bonitatem Dei voluit demonstrare, quia tam justis quam peccatoribus parata est bonitas ejus. Nec enim credibile est, ut opus bonitatis hominibus quidem injungat in malis constitutis, ipse autem non faciat cum sit bonus. Ergo omnis qui non habet justitiam, aut ut credat de regno cœlesti, ut facere valeat justitiam, aut certe non petivit fideliter. aut non quæsivit studio et labore, aut non pulsavit operibus bonis : ideo non est duritia Dei non præstantis, sed culpa hominis negligentis.

V. « Quis vestrum habens filium, et si petat ab eo pa» nem, numquid lapidem porriget ei ? Aut si piscem petie» rit, numquid serpentem porriget ei [5] ? » Vide quomodo nos ad spem divinæ bonitatis inclinat, ne forte aliquis considerans quanta est differentia inter Deum et hominem, et ponderans peccata sua, dum non sperat impetrare, nec incipiat petere : ideo patrum et filiorum similitudinem introduxit; ut etsi propter peccata nostra desperemus, propter

[1] Matth. v, 44. — [2] Ibid. 46. — [3] Luc. vi, 36. — [4] Matth. v, 45. — [5] Id. vii, 9, 10.

paternam veritatem, bonitatem Dei speremus. Panis est verbum de notitia Dei patris. Lapis, est omne mendacium, et quidquid illud habet in se scandalum offensionis ad animum. Unde dicit Propheta ad Justum : « In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum[1]. » Omnis enim justus custoditur ab Angelis, ne forte in occasionem offensionis incurrat pes conversationis ipsius. Piscem autem intelligere possumus verbum de Christo : serpentem autem ipsum diabolum. Ut ergo impetremus quod desideramus, duo hæc convenire debent. Unum quidem ut petas oratione, et quæras studio, et pulses operibus : alterum autem, ut panis, aut piscis sit, quod petis. Si autem quæ non expediunt petis, hoc est, carnalia quæ nocent animæ tuæ, quasi lapis aut serpens, non tibi præstat, etiamsi petas, quia pater benignus est. Alioqui si præstat nociva petenti, non est pater, sed inimicus.

VI. « Si vos, cum sitis mali, scitis bona data dare filiis » vestris, quanto magis Pater vester qui in cœlis est, dabit » Spiritum bonum petentibus se[2] ? » Non quia Apostoli erant mali, sed quantum ad comparationem Dei, qui solus singulariter est bonus, omnes mali videntur. Sicut ad comparationem nivis aut solis, omne mundum sordidum videtur, et omne lucidum obscurum. Et vere, cum omnes patres mali sint præter Deum, ecce si hodie pater injuriam patiatur a filio, statim affectus illius mutatur in odium, et irascitur illi forsitan et castigat. Non quia ille faciens injuriam patri peccavit ante Deum, ideo pater suus illi irascitur, sed quia illi fecit injuriam. Alioqui si pater injuriam passus, non propter injuriam suam irasceretur filio, sed propter illius peccatum, in omni peccato filiorum similiter irasceretur. Nunc autem, quando ipsi injuriam patiuntur, dolent et fremunt : quando autem aliter filii eorum pecca-

[1] Psal. xc, 12. — [2] Matth. vii, 11.

verint in Deum, nec curant. Deus autem offensus ab homine, non ideo irascitur, quia ipse, cum esset Deus constitutus, ab homine est contemptus : sed quia homo offendens Deum, perdit animam suam. Vere ergo non irascitur de injuria sua, sed dolet de perditione humana. Et si castigat, non ut suam injuriam vindicet, sed ut illum corrigat ad salutem. Audi eum per Prophetam dicentem : « Si dereli» querint filii ejus legem meam, visitabo in virga injustitias » eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab » eis [1], etc. » Quoniam vero non omnia petentibus præstat, sed bona tantummodo ; ideo non dixit : « Quanto magis Pa» ter vester dabit petentibus se : » sed addidit, « Bona peten» tibus se. »

VII. « Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis » homines, et vos facite eis [2]. » Supra propter sanctificandam orationem mandavit, ut non judicent qui peccant in ipsos : ita ex necessitate ab ordine suæ narrationis excedens, introduxit alia quædam : quale est, « Quid tu vides » festucam in oculo fratris tui [3] ? » et illud, « Nolite sanc» tum dare canibus, etc., quæ sequuntur. » Nunc ad mandatum, quod cœperat, rediens ait : « Omnia quæcumque » vultis ut faciant vobis homines, facite et vos eis : » id est, non solum mando : « Nolite judicare, ut non judicemini, » quod omnes homines sibi fieri volunt, ut cum nocuerint alicuibus, non judicentur ab eis ; sed etiam, « Omnia quæcumque » vultis ut faciant vobis homines, vos facite eis, et tunc im» petrabiliter potestis orare. » Nam quæcumque lex et Prophetæ sparsim in omnibus præceperunt Scripturis, in hoc compendioso comprehenduntur mandato, quasi innumerabiles arboris rami in una radice.

VIII. « Intrate per angustam portam [4]. » Tertia hæc con-

[1] Psal. LXXXVIII, 31, 33 et 34. — [2] Matth. VII, 12. — [3] Ibid. 3.— [4] Ibid. 13.

sequentia ad tertiam justitiam jejunii pertinet, et est pars doctrinæ de jejunio factæ : ut sit talis ordo narrationis, « Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam » lava, ne appareas hominibus jejunans, sed Patri tuo qui » est in abscondito : et Pater tuus qui videt in abscondito, » reddet tibi [1]. Intrate per angustam portam : » quoniam omnis quidem justitiæ introitus ad vitam æternam angustus est homini viventi in carne, propter adversitatem naturæ carnalis : nullus autem sic est angustus et laboriosus, quomodo jejunii sinceriter consummati : et ut scias attende. Omnes quidem passiones carnales dicuntur, et sunt, quia spiritu carnis moventur, sive ira, sive superbia, sive invidia, sive avaritia, sive vana gloria : præcipue tamen tres sunt quasi naturales, et intimæ et propriæ carnis passiones : esca et potus, deinde amor viri ad mulierem, et mulieris amor ad virum. In tertio loco somnus, quoniam sine illis quidem passionibus ipsa natura carnis consistere non potest. Ergo quasi partes quodammodo et supplementa sunt naturæ carnalis : nam ad omnes illas passiones non necessitas naturæ carnalis urget, sed præsumptio spiritus carnis : ad istas autem ipsa necessitas naturæ carnalis. Ideo et gravius est eas a natura carnali præcidere, quam cæteras passiones. Nam omnes illas passiones præcidere labor est per colluctationem cordis : istas autem passiones præcidere, non solum labor est per colluctationem cordis, sed consumere et conterere ac interficere ipsam naturam carnalem, et quasi truncare substantiam ipsam : quemadmodum si quis præcideret a corpore aliquod membrorum ipsius. Si ergo hæ tres passiones naturales sunt, et intimæ, et propriæ naturæ carnalis : nullius passionis abstinentiam sic sanctificat corpus, quomodo abstinentia harum, ut sit homo castus, ut sit jejunus, ut sit in vigiliis perseverans. Et

[1] Matth. vi, 17, 18.

nulla illarum passionum sic coinquinat corpus, quomodo passiones istæ, ut sit homo aut fornicarius, aut epulator, aut deditus somno, ideo et Apostolus dicit : « Omne pec» catum quodcumque fecerit homo, extra corpus est : qui » autem fornicatur, in corpus suum peccat[1], » quia proprie de ipsa natura carnis passio fornicationis egreditur. Et Dominus in Evangelio epulatorem proponit divitem, cui pauper Lazarus adjacebat : et Abraham non dicit ei: « Fili, » recordare[2], » quia tu hoc et hoc fecisti in vita tua, et nunc cruciaris : sed « Quia bona recepisti in vita tua[3]. » Et ubique Dominus in Evangelio præcipit assidue vigilare. Ergo propter omnes quidem justitias, præcipue autem propter laboriosissimum jejunium dicit : « Intrate per angustam » portam, etc. » Porta perditionis est diabolus, per quam introitur in gehennam, porta autem vitæ est Christus, per quam introitur in cœlestia regna : de qua dictum est: « Hæc » porta Domini, justi intrabunt per eam[4]. » Lata autem porta dicitur esse diabolus, non magnitudine potestatis extensus, sed effrenatæ superbiæ licentia dilatatus. Tale aliquid Dominus dicit : « Beati pauperes spiritu[5]. » Pauper spiritu est, qui cum sit magnus, modicum se ostendit. Dives autem spiritu est, qui cum sit modicus, ostendit se magnum. Sicut diabolus superbia animi elatus, qui cum esset minister Dei in cœlo, quasi Deus super cœlos extendere se usurpavit contra Deum. Porta autem angusta dicitur Christus, non parvitate potestatis exiguus, sed humilitatis ratione collectus, sicut ipse de se testimonium dat : « Videte quia » mitis sum, et humilis corde[6]. »

IX. Annon tibi videtur potestate latissimus, humilitate autem angustus, qui cum esset Dominus majestatis, quasi homo in hoc sæculo voluit apparere, et quem totus non

[1] I Cor. VI, 18. — [2] Luc. XVI, 25. — [3] Ibid. — [4] Psal. CXVII, 20. — [5] Matth. V, 3. — [6] Id. XI, 29.

capit mundus, seipsum intra angustias uteri virginalis inclusit? Et alias intelligitur diabolus porta lata, et Christus angusta, quoniam diabolus omnibus peccatis involutos, et universam mundi sarcinam bajulantes recipit, et ducit in mortem. Christus autem non recipit in se, nisi qui se omnibus peccatis exuerint, et deposuerint omnem sarcinam mundi, et facti fuerint subtiles et spirituales, ut quales intrant in mundum, tales exeant de mundo. Adhuc latus dicitur diabolus, quoniam apud illum sine lege sunt omnia : Christus autem angustus, quoniam sub ratione legis apud eum universa consistunt. Quidquid enim sine lege solutum est, latum est : quod autem sub lege est, semper angustum est. Via autem perditionis est omnis iniquitas. Dicitur autem spatiosa, quia non est intra regulam veritatis et disciplinæ inclusa, sed per diversa carnalium voluptatum diffusa. Ambulantes in ea non quod debent agere, hoc agunt, sed quidquid eos delectaverit, hoc sequuntur. Voluntas eorum, lex est ipsorum : et non ipsi sub lege sunt, sed lex est sub illis. Via autem vitæ, est omnis justitia. Dicitur autem esse arcta, quia intra regulam veritatis et disciplinæ est inclusa, et ambulantes in ea non quod delectat eos, hoc faciunt, sed quod debent : quia lex non voluntas eorum est, nec lex est sub illis, sed ipsi sub lege. Considerandum est autem, quia via ducit ad portam, et nisi quis ambulaverit per viam, non potest pervenire ad portam : sic et qui justitiam faciunt, ipsi soli possunt cognoscere Christum, et intrant per ipsum. Qui autem non ambulant per viam justitiæ, impossibile est ut vere cognoscant Christum, quamvis multi etiam non ambulantes per justitiam, videantur cognoscere Christum. Si autem nec fuisti, nec es in via justitiæ, et putas te cognoscere Christum, mentiris. Sicut enim qui audit quia mel dulce est, nec gustat de illo, nomen quidem mellis cognoscit, gratiam autem ejus na-

turæ ignorat : sic et qui audit quia Christus Filius Dei est, justitia autem ejus non fuerit usus, tantummodo nomen Christi cognoscit, gratiam autem naturæ ejus ignorat. Ideo non dixit Propheta : « Audite et videte quoniam suavis est » Dominus : sed, « Gustate et videte [1]. » Quando ergo aliquid audimus de Christo, nomen Christi cognoscimus tantummodo, ut diximus. Quando autem justitiam facimus ejus, ipsum Christum gustamus. Similiter nec incurrit in manus diaboli, nisi qui in via ambulat peccatorum. Vis non incurrere in diabolum ? Declina a via, quæ ducit ad illum, et nullam habet in te diabolus potestatem : si autem ambulaveris in via, quæ ducit ad illum, jam non diabolo imputes perditionem tuam, quasi ille te traxerit ad se, sed tibi, quia tu ivisti ad illum. Numquid porta ducit ad viam? sed via ducit ad portam : sic non prius diabolus homines ducit ad peccata, sed peccata ad diabolum ducunt.

X. Vides ergo hæc via perditionis quam nociva est, quam spatiosa est ? et ideo non solum volentes, sed et nolentes incurrunt in eam : et difficile est ut natus in hoc mundo, aliquantulum non incidat in eam. Quasi lata enim de longe videtur, et ideo etiam infantes, antequam viam vitæ videant, vel intelligant, istam vident : et cum intraverit quis in eam, prout vult se agit, nec coangustatur in aliqua parte ita ut delectet eum ambulare per eam. Ambulant enim in ea gaudentes, ridentes, non solum manducantes et bibentes, sed etiam devorantes et inebriantes. Ambulant in ea divites, mentientes, perjurantes, aliena tollentes, et se divites facientes. Ambulant in ea cum uxoribus, non solum cum uxoribus, sed etiam fornicantes et adulterantes. Quid sit tribulatio, nesciunt. Et quis non delectetur quantum ad carnem ambulare per eam ? Hæc autem justitiæ via angusta primum nec facile videtur : et ideo qui vult intrare in eam,

[1] Psal. xxxiii, 9.

necesse est ut aliquantulum evagetur in via illa spatiosa, donec ante considerans, aliquando inveniat istam : et cum intraverit in eam, non prout vult, agit. Ex omni enim parte coangustatur, ita ut pœniteat eum intrasse in eam. Ambulant enim tristes, lugentes, jejunantes, etsi manducantes et bibentes, tamen non sine lege timoris manducantes et bibentes. Ambulant pauperes, etsi divites, non sibi, sed aliis : aliena non tangentes, sua dispergentes. Ambulant casti, etsi cum uxoribus, tamen non sine legis timore amorem suum dispergentes, blasphemati, injuriam passi, et spoliati. Et quem non pœniteat, quantum ad carnem, intrasse in eam? Et ne mireris quia dixi : « Quem non pœniteat intrasse per eam, » audi Prophetam dicentem : « Mei autem » pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia » zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns [1]. » Ideo videntes homines hanc tribulatam et angustam viam, multi recedunt ab ea, et quidam ab initio, nec accedunt ad eam, nec volunt eam videre. Quidam autem concupiscentes volunt eam videre, et accedunt ad eam : sed dum considerant angustias et labores ejus, recedunt ab ea. Alii autem audaciores, et intrant in eam, sed postea dum non sustinent labores et angustias ejus, iterum reversi egrediuntur de ea. Adhuc autem spatiosa dicitur illa via etiam hac de causa, quia omnia quæ sunt, uxores, filii, parentes, amici, aurum, argentum, vestimenta, domus, possessiones, omnes species bonorum ciborum et potuum, omnia artificia, omnes negotiationes, militiæ, honores, et quidquid in hoc sæculo est, quod aut visum delectat, aut auditum, aut odoratum, aut gustum, aut tactum, viæ perditionis sunt. Non quia omnes qui ambulant in illis rebus peccant, sed quia omnes istæ res ad peccatum compellunt. Via autem vitæ angusta est, quia una est species, id est, abstinentia om-

[1] Psal. LXXII, 2, 3.

nium rerum. Qui enim separat se ab omnibus rebus illis, salvatur. Non dicimus quia omnes qui sunt in illis, pereunt : sed quoniam qui se separant ab illis, omnes salvantur. Separant autem se non corpore, sed animo : non loco, sed actu. Nam quamvis sit in mundo, non videtur esse in mundo, qui non utitur mundo.

HOMILIA XIX.

CAPUT VII.

I. « Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in » vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces : » a fructibus eorum cognoscetis eos [1], etc. » Supra mandavit Apostolis suis Dominus, ne eleemosynas faciant coram hominibus, ut videantur ab eis, sicut hypocritæ : et ut ne orent ut ab hominibus videantur, sicut hypocritæ : et ut ne jejunent coram hominibus se ostendentes, sicut faciunt hypocritæ : et docuit illos ut ne faciant sic, et instruxit eos, quia possibile est in hypocrisi et eleemosynas facere, et orare, et jejunare : propter quod quasi jam ad cognoscentes quia hæc omnia in hypocrisi fieri possunt, loquitur dicens : « Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos » in vestimentis ovium, ab intus autem sunt lupi rapaces. » Quæ sunt vestimenta ovilia ? species videlicet simulatæ religionis. Eleemosyna simulata, vestimentum ovile est, non opus ovile. Oratio simulata, vestimentum ovile est, non opus ovile. Jejunium simulatum, vestimentum ovile est, non opus ovile : et cæteræ species pietatis, quibus se ves-

[1] Matth. VII, 15, 16.

tiunt lupi rapaces. Nulla autem res sic exterminat bonum, quemadmodum simulatum bonum. Nam manifestum malum, quasi malum fugitur et cavetur : malum autem sub specie boni celatum, dum non cognoscitur, nec cavetur; sed quasi bonum suscipitur, et ideo conjunctum bono exterminat bonum. Sic servi diaboli tunc pessime Christianitatem corrumpunt, quando se simulant Christianos : de quibus admonet Discipulos suos Christus, magis autem nos omnes per illos dicens : « Attendite a falsis prophetis. » Quia magna virtus est hominum cognoscere malum : et firma tutela salutis est, scire quem fugias. Hæresis quidem periculosa res est, sed utilis valde. Periculosa quidem, quia multi seducuntur per eam, et pereunt : utilis autem est, quia tentantur fideles per eam, et ab infidelibus segregantur. Qui murmurat de periculo tentationis, murmuret necesse est de præmio probationis. In nullo enim negotio potest requies inveniri, nisi præcesserit labor : quanto magis in spiritualibus rebus, nisi præcesserit tentatio, non potest esse probatio? « Attendite a falsis prophetis. » Primum scire oportet, quia sunt omnino falsi Christiani. Nam nulla res perdit viros Christianos magis quam hæc : quia quoscumque viderint dici Christianos, quasi Christianos eos æstimant. Si enim constat quia sunt falsi Christiani, aut ille est falsus Christianus, aut tu. Si non tu, ille : si tu, non ille. Si ille, ut quid illum Christianum æstimas, de quo tibi Christus mandavit? Quia Christianus non est, quem Deus suum non confitetur filium : tu quomodo tibi existimas fratrem?

II. Sed forte dicis: « Quomodo dicere illum possum non esse Christianum, quem video Christum confitentem, altare habentem, sacrificium panis et vini offerentem (6), baptizantem, Scripturas Sanctorum legentem, omnem ordinem sacerdotii habentem? Vir sapiens, si non confitetur

Christum, et manifesta esset gentilitas illius, et si seducebaris per eam, insania erat, qua seducebaris : nunc autem qui confitetur Christum, sed non sic quemadmodum mandavit Christus, negligentiæ tuæ est, si ab eo seduceris. Qui enim in occultam foveam cadit, negligens esse dicitur, quia non caute prospexit : qui autem in manifestam foveam cadit, non negligens dicitur, sed insanus. Quæ autem de similitudine ecclesiasticorum mysteriorum dixisti, hoc audi responsum : Quoniam et simia hominis habet membra, et per omnia hominem imitatur, numquid propterea dicenda est homo? Sic et hæresis omnia Ecclesiæ habet et imitatur mysteria, sed non sunt Ecclesiæ. Deinde sciens Dominus quia non erant manifesti gentiles, sed absconditi sub nomine christiano, ideo non dixit : « Aspicite : » sed, « Attendite. » Aspicere enim est simpliciter videre : attendere autem, est caute considerare. Ubi enim certa res est et indubitabilis, aspicitur : ubi autem incerta et dubitabilis, attenditur. Sciens ergo Christus quia est in illis aliquid quod aliis pro alio videbatur, aliud desuper positum, aliud intus inclusum : ideo dixit : « Attendite : » ut scias quia non corporali aspectu attendendum est, sed vigilantia spirituali. Si enim corporaliter illos aspicias, cognoscere non potes quia schemata Christianitatis habent. Nam homines passibiles quomodo potestis videre mendacia veritatis velamine cooperta? Primum ergo attendendum est per opera bona. Si enim opera justitiæ facimus, et a nullo errore decipimur, et ipsi omnem sentimus errorem. Nam ipsa res facit errare, quæ facit alterius errorem non cognoscere. Nam qui non cognoscit mendacium alterius, suam non intelligit veritatem. Ergo quandiu bona opera facimus, ipsum lumen justitiæ ante oculos nostros adaperit veritatem. Sic et peccata peccantium sensus tenebrescere faciunt, ut non videntes mendacium, cadant in illud. Vide enim ab initio,

ex quo inter homines seminatus est error fidei, non error diabolicus fecit homines malos, sed homines mali diabolicum sibi fecerunt errorem. Si error fecisset homines malos, culpa erat Dei, qui tales homines fecit, ut ab erroribus seducantur : nunc autem culpa est hominis, qui voluntarie elegit errorem : quia non possunt errores prævalere in homines, nisi peccata præcesserint. Prius enim peccatis plurimis excæcatur homo, et sic diaboli seductione seducitur, et cadit in mortem. Quemadmodum enim sole manente non prævalet nox, cum autem accesserit ad occasum, tunc occupat mundum : sic quandiu lumen justitiæ in homine fuerit, tenebra erroris eum non apprehendit. Ergo bonis operibus vigilandum est, quia non error generat peccata, sed peccata errorem. Sicut dicit Sapientia: « Impietas trahit » hominem ad errorem.» Attendite, sicut admonet, attendite, quasi Deo invito diabolus hæreses introducat : non Deo invito, sed permittente. Si enim gentes non credidissent in Christum, intelligebamus virtutem fuisse diaboli, qui gentes credere non permisit. Nam si diabolus aliquid potuisset, ab initio credere non permisisset : nunc autem ex eo quod omnes gentes crediderunt, sed postea ex credentibus factæ sunt hæreses, manifestum est quia non fuit virtus diaboli, sed permissio Dei. Et quare sic admonet, quasi qui noluerit fieri? Quia non sine judicio vult servos suos habere, ideo misit tentationem. Quoniam autem non vult per ignorantiam eos perire, ideo admonet. Ideo tentationem mittit, ne mali cum bonis coronentur : ideo autem admonet, ne boni cum malis pereant.

III. Attendite vobis a falsis prophetis. » Scriptum est, « Omnis lex et Prophetæ usque ad Joannem [1] : » non quia futuri non erant post Joannem. Fuerunt enim et Agabus et Silas et multi. Sed quia prophetia de Christo non erat

[1] Matth. xi, 13.

ventura post eum. Ergo post Joannem prophetia quidem de Christo futuro cessavit, Prophetæ autem et fuerunt et sunt : sed non qui prophetarent de Christo, sed qui interpretarentur ea quæ de Christo ab antiquis fuerant prophetata : id est, doctores Ecclesiarum. Sed et omnes Christiani prophetæ dicuntur, qui in regnum et in sacerdotium, et in prophetiam unguntur. Nec enim potest quis propheticos interpretari sensus, nisi habeat spiritum prophetiæ. Hæc autem diximus, ut ostendamus quia Prophetæ, de quibus loquitur Christus, doctores dicuntur. Sciens ergo Dominus futuros esse falsos doctores hæresum diversarum, contra veros doctores, qui Scripturas propheticas et apostolicas perversa interpretatione confunderent : ideo per Apostolos suos omnium Ecclesiarum doctores admonet dicens : « Attendite vobis a falsis prophetis. » Et ne forte dicat aliquis hæreticus doctor, quia non dixit nos falsos prophetas, sed gentilium et Judæorum doctores, ideo addidit dicens : « Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. » Quamvis et de judaïcis quidem falsis apostolis et prophetis ista prædicit, tamen de illis judaïcis, qui in Christum quidem fuerant credituri ex eis, perversa autem loquentes secundum suggestionem maligni spiritus, ad corruptionem Christianorum fuerant locuturi, de quibus cavendis in omni epistola sua sollicite monet Apostolus [1] : quorum filii sunt et hæretici modo. Oves enim proprie Christiani dicuntur : vestimentum autem ovile, est species Christianitatis. Vides quia de hæreticis christianis loquatur Christus fugiendis, qui a foris in schemate Christiani videntur, ab intus autem confessionis efficacitate gentiles. Et isti multo periculosiores sunt quam illi judaïci : quia illi quidem rejecti ab Apostolis, et notati, extra conventum Christianorum erratici vagabantur, hæretici et furtim quosdam corrumpebant incautos.

[1] Philipp. III, et Gal. I, et Col. III.

Isti autem quasi fundati Christiani, et Ecclesias suas habentes. Et quid dico? Ecclesias etiam regentes, palam cum libertate subvertunt, et sic multiplicati sunt ex diverso, ut Christiani vagi potius videantur quam illi. Et quomodo non sint periculosi, aut quomodo suadeant multis? Et ne adhuc dicat hæreticus, quia de veris christianis doctoribus loquitur, qui Christiani quidem sunt, tamen peccatores sunt. Omnis enim Christianus qui facit peccatum, falsus dicitur Christianus : et vere quidem est : quia Christianus qui facit peccatum, nec pœnitet de peccato, falsus est Christianus.

IV. Tamen ut scias, quia non de Christianis peccatoribus, sed de hæreticis doctoribus loquatur : non tantum dixit : « Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium : » sed addidit, « Ab intus autem sunt lupi rapaces. » Christiani enim doctores, etsi fuerint peccatores, servi quidem carnis dicuntur, quia vincuntur a carne, tamen propositum non habent perdere Christianos, et ideo non dicuntur lupi rapaces. Vides ergo quia manifeste de hæreticis doctoribus dicat, qui eo proposito schemata Christianorum susceperunt, providente diabolo, ut Christianos iniquo seductionis morsu dilanient. De qualibus lupis ad Ephesios dicebat Apostolus : « Scio quia post discessum meum introibunt » lupi graves in vos, non parcentes gregi, et ex vobis ipsis » exient perversa loquentes, ut abducant Discipulos post » se [1] : » Audi ergo qui doctus ab hæreticis, putas te eruditum : et baptizatus ab eis, putas te Christianum factum. Vide, doctores hæretici quid dicuntur a Christo? devoratores. Si ergo eruditus es ab hæreticis, raptus es, non eruditus, non pastus. Si baptizatus ab eis es, devoratus es, non salvatus (7). Nam luporum devorare est, non salvare. Quid ergo est? « Ex fructibus eorum cognoscetis eos. »

[1] Act. xx, 29, 30.

Fructus enim hominis est confessio fidei ejus, et opera conversationis ipsius. Si ergo videris hominem christianum, statim considera, si confessio ejus conveniat cum Scripturis, verus est Christianus : si autem non est quemadmodum Christus mandavit, falsus est. Sic enim et Joannes, cum de hæreticis scripsisset Epistolam, non dixit : « Si quis venerit ad vos non habens nomen Christi, nec ave ei dixeritis : » sed, « Si quis non attulerit istam doctrinam [1]. » Indicium Christianitatis non ad nomen Christi retulit, sed ad confessionem : quia non nomen solum Christi Christianum facit, sed etiam veritas Christi : quia in nomine Christi multi ambulant, in veritate autem ejus pauci. Deinde vide, Numquid ovis lupum persequitur aliquando? non, sed lupus ovem. Sic enim et Caïn persecutus est Abel, non Abel Caïn. Sic Ismaël persecutus est Isaac, non Isaac Ismaël. Sic et Esaü Jacob, non Jacob Esaü. Judæi Christum, non Christus Judæos : hæretici Christianos, non Christiani hæreticos. Ergo ex fructibus eorum cognoscetis eos. Si quis lupum cooperiat pelle ovina, quomodo cognoscas illum, nisi aut per vocem, aut per actum? Ovis inclinata deorsum balat, lupus in aëra convertit caput suum contra cœlum, et sic ululat. Qui ergo secundum Deum vocem humilitatis et confessionis emittit, ovis est : qui vero adversus veritatem turpiter blasphemiis ululat contra Deum, lupus est : sicut dicit Propheta de illis : « Iniquitatem in excelso » locuti sunt, posuerunt in cœlum os suum [2]. » Ovis herbas manducat, lupus carnibus delectatur. Quem videris ergo de pratis Scripturarum herbas floridas justitiæ colligentem, ovis est : quem videris autem in sanguine persecutionis gaudentem, lupus est. Adhuc autem considera an virtutes, quas facit, utiles sint an inutiles. Utiles sunt quæ mirabiliter fiunt, et ad salutem proficiunt : ut puta infirmos sa-

[1] 1 Joan. x. — [2] Psal. LXXII, 8.

nare, et alia hujusmodi quæ fecit Christus. Vacuæ autem sunt, quæ admirationem quidem faciunt videntibus, utilitatem autem afferunt nullam : ut puta volare per aërem, sicut et Dominum diabolus hortabatur : statuas facere ambulare : aut commisceri flammæ, et non comburi, et alia qualia Simon fecit. Nam plena opera ex Deo sunt, quia et ipse est plenus : vacua autem ex diabolo, sicut et ipse est vacuus et vanus. Nam quia quædam mirabilia fiunt ex Deo, quædam autem ex diabolo, demonstrat Nicodemus. Non enim dixit : « Nemo facit signa, nisi sit Deus cum illo : » sed, « Nemo facit hæc signa quæ tu facis, nisi sit Deus cum » illo [1]. » Et tunc quidem ex hoc solo cognoscebantur falsi prophetæ et veri, si utilia aut inutilia facerent signa. Nunc autem quia futurum est, ut etiam ex parte bono faciendorum signorum diabolo detur potestas, etiam aliud quærere debemus : Si necessarium est secundum tempus, aut non est necessarium. Si enim mirabilia Christus propter confirmationem infidelium faciebat, non propter ipsos quos sanabat : ipsos enim in fide sanare poterat, non in signo : manifestum est, quia modo cum nullus sit infidelis, faciendorum miraculorum necessitas non est. Ergo si inutile fecerit signum, falsus propheta est : quia non facit ut alium ædificet in fide, sed ut se ostendat in opere.

V. « Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis » ficus [2] ? » Uva mysterium habet in se Christi. Sicut enim botrus multa in se grana ligno mediante suspendit, sic et Christus multos sibi fideles per lignum crucis tenet adjunctos. Similiter et sicut ficus multa grana uno tegmine tenet inclusa, sic et multos fideles quodam dulci charitatis amplexu una tenet Ecclesia. Et sunt in ficu signa hæc : Charitatis quidem in dulcedine, unitatis autem in conjunctione granorum, sicut scriptum est : « Deus qui inhabitare

[1] Joan. III, 2. — [2] Matth. VII, 16.

» facit unanimes in domo [1]. » In uva quidem est patientiæ signum, quia in torcular mittitur : gaudii autem in spe : quia « Vinum lætificat cor hominis [2] : » sinceritatis, quia non est aqua permixtum, et delectatio suavitatis. De his scriptum est : « Fructus autem spiritus est : Charitas, gau» dium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, » mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Ad» versus hujusmodi non est lex [3]. » Spinæ autem sunt hæretici, sicut sermo ipse demonstrat superius dicens : « At» tendite a falsis prophetis. » Ergo non possunt spinæ et tribuli ecclesiasticos fructus proferre. Sed quid proferunt? Vulnera, tribulationes et cætera mala. Quemadmodum spina vel tribulus ex quacumque parte illam conspexeris, habet aculeos : sic et servos diaboli ex quacumque parte consideraveris, iniquitatibus pleni sunt. Si loquitur, in dolo loquitur : si tacet, male cogitat : si irascitur, insanit : si patienter agit, tempur expectat nocendi, et opportunitatem considerat quando noceat. Si male agit, non erubescit : si bene facit, ad vanam gloriam propter homines facit. Quomodo proferat bonum fructum cujus radix diabolus est? Sub arbore bona et bestiæ et animalia requiescunt : sub spinis autem nullum animal requiescere potest, nisi tantummodo serpentes. Sic juxta fideles homines, et boni et mali homines pacem habere, ac accipere possunt : juxta autem infideles homines nemo potest pacem habere, neque requiescere in eis, nisi tantummodo serpentes, id est dæmones, qui habent cubilia in pectoribus eorum. Fructus eorum nulli procedunt ad usum : umbra refrigerii non est in eis. Et verum est quidem, quia spinas et tribulos omnes iniquos hæreticos appellavit : tamen forsitan sciens Dominus hanc hæresim esse prævalituram præ omnibus, tribu-

[1] Psal. LXVII, 7. — [2] Id. CIII, 15. — [3] Gal. V, 22, 23. — [4]

los eos appellavit, quasi Trinitatis professores, et triangulam impietatem in sua perfidia bajulantes (8).

VI. « Non potest arbor bona fructus malos facere : et » non potest arbor mala facere bonum fructum [1]. » Non dixit : « Arbor mala non potest fieri bona : neque arbor bona, mala. » Alioqui qui malus est, a Deo esset, quod malus est : et qui bonus est, a Deo esset, quod bonus est. Nunc autem sic dicit : « Malus non potest facere fructus bonos : » id est, quandiu malus est. Si vero factus fuerit bonus, potest : unusquisque quod malus est, aut bonus, voluntatis ejus sit, non naturæ. Nam si volebat, si non poterat fructus bonos proferre, naturæ erat : si autem potest, et non vult, arbitrii est, non naturæ. Ergo servus Dei non potest facere malum : et si videtur tibi aliquando quod male fecit, considera caute ipsum malum ejus, et invenies eum ab intus esse bonum. Nam ex proposito bono, etiam quod videtur malum, bonum est : quia propositum bonum malum opus excusat. Malum autem opus, bonum propositum non condemnat. Vidisti Mosem homicidium facientem, sed non propter suam injuriam, sed propter servorum Dei vindictam. Vidisti Jacob aliud loquentem in lingua, aliudque habentem in corde, cum diceret ad Esaü : « Quia » vidi faciem tuam sicut qui videat faciem Dei [2], » sed non ut eum deciperet, sed ut compesceret. Similiter malus non potest facere bonum : et si videtur tibi facere bonum, considera caute ipsum bonum, et invenies illud ab intus esse malum. Nam quod ex proposito malo fit, etiam bonum, malum est. Nam bonum opus, malum propositum non excusat : malum autem propositum, bonum opus condemnat. Si videris infidelem humilem, aut mansuetum : scito quia subdolus est in corde. De talibus enim dicit Propheta : « Molliti sunt sermones ejus super oleum, et

[1] Matth. VII, 17. — [2] Gen. XXXIII, 10.

» ipsi sunt jacula [1]. » Si videris eum bona opera facientem, intellige quia propter homines facit. De illis enim dicit Dominus : « Omnia faciunt, ut ab hominibus videantur. » Sicut ergo bonorum hominum omnia opera etiam mala, bona sunt : sic malorum hominum omnia opera etiam bona, mala sunt (9). Si ergo videris aliquem, Deum in veritate non colentem, quasi bonum, ne credas oculis tuis, ut et discas bonæ vitæ illum : sed crede magis Deo, quam tibi, qui dixit : « Non potest arbor mala facere fructum » bonum. » Si autem dicis illum bonum, mendacem fecisti Christum. Tu enim vides quæ sunt in facie, Deus autem quæ sunt in corde. Sicut enim in horto sunt multæ arbores fructum inutilem facientes, in sylvis autem non invenitur bonum faciens : si autem faciunt, aut insipidum faciunt, aut acerbum : sic in Ecclesia, quæ hortus est Christi, Salomone dicente : « Hortus conclusus, fons signatus, soror mea, paradisus cum fructu pomorum [2], » multi sunt mali. In Ecclesiis autem hæresum, quæ sunt sylvæ desertæ, nemo est bonus : quia et si aliquis est bonus, propter homines est bonus, et non propter Deum.

VII. Hæc secundum fidem dixi ; quæ sunt autem secundum rationem, audi. Quicumque facit aliquid, est propter quod facit, et nemo facit aliquid propter nihil. Qui pugnat, propter prædam, aut propter gloriam victoriæ pugnat : qui navigat, propter necessitatem, aut propter lucrum navigat. Sicut nihil potest sine radice nasci, sic nihil potest fieri sine causa. Sic qui bonum facit, aut propter retributionem regni cœlestis facit, aut propter judicium pœnæ. Interrogo ergo te, infidelis propter quid faciat bonum ? Propter judicium pœnæ, dicis : « Sed non timet Deum. » Quomodo autem timeat Deum ne peccet in opere, qui non timet Deum, ne peccet in fide, cum sit

[1] Psal. LIV, 22. — [2] Cant. IV, 12, 13.

pejus male credere, quam male agere? Propter retributionem dicis. Sed non sperat in Deum, qui non curat utrum mendaciter credat, an vere, cum sit melius bene credere, quam bene agere : quoniam fides sine operibus aliquid est, etsi mortua est : opus sine fide nihil est. Ut quid ergo facit bonum? Ut videatur ab hominibus, et laudetur : et ideo bonum illius malum est. Si enim sine labore poterat homo bonum facere in hoc mundo, credibile erat, ut infidelis bonum faceret propter hoc ipsum bonum : quia bonum facere bonum est. Nunc autem cum hominibus in carne viventibus sic contrarium sit bonum facere, sic difficile, et prope impossibile, ut neque magni illi sancti perfecte potuerint explere quod bonum est : quomodo infidelis faciat bonum cum tanto luctamine, nullam spem habens retributionis præ oculis suis? Quis agonem suscipit sic periculosum, unde palmam non sperat? Quid ergo? Sine dubio sperat aliquid, ideo facit bonum. Quid illud? Ut mercetur ab hominibus gloriam vanam. Nam multam dat virtutem homini ad laborandum concupiscentia vanæ gloriæ, et si cum indulgentia possum dicere : « Majorem dat virtutem homini hypocritæ concupiscentia vanæ gloriæ, quam fidelibus spes regni cœlestis. » Et hæc est ratio : Contra spem regni cœlestis adversatur natura carnis : concupiscentia autem vanæ gloriæ ex carne est, et ideo consentit ei carnis natura. Ideo ergo dicit : « Omnis arbor quæ non » facit fructum bonum [1] : » quia et mala arbor videtur facere justitiam, sed non bonam, nec ad usum proficientem. Nam qui propter Deum facit justitiam, Deus illam facit : qui autem propter vanam gloriam facit bonum, diabolus illud facit bonum, diabolus delectatur in eo. Falsos ergo Christianos, quos Deus in ignem mittendos promittit, quomodo tu putas participes gloriæ tuæ?

[1] Matth. VII, 19.

VIII. « Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei [1]. » Falsos prophetas, de quibus cavendum erat locutus, non alios esse, nisi falsos Christianos, et falsos Christianorum prædicatores, his verbis manifeste demonstrat. Gentiles enim, aut Judæi priusquam credant, non dicunt Christo : « Domine, Domine : » sed illi soli qui tam ex Judæis quam ex gentilibus visi sunt quidem credidisse in Christum, conversantes autem et prædicantes contra voluntatem Dei et Christi præceptum, facti sunt falsi prædicatores. Item quoniam falsos prophetas et veros ex fructibus eorum docuit esse discernendos, hic jam manifestius docet, qui sunt fructus, quibus discernuntur probi doctores et reprobi. Qui enim dicunt tantummodo Christo : « Domine, Domine et non faciunt Dei voluntatem, » reprobi sunt: qui autem et dicunt Christo : « Domine, Domine, et faciunt voluntatem Dei, » illi soli probabiles sunt. Quæ autem est voluntas Dei, ipse Dominus docet. « Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut omnis qui videt Filium hominis, » et credit in eum, habeat vitam æternam [2]. » Ergo voluntatem Dei facere, hoc est credere in Christum. Sicut et alibi Judæis interrogantibus : « Quid faciemus ut operemur » opera Dei ? » respondit : « Hoc est opus Dei, ut credatis in » eum, quem ille misit [3]. » Credulitatis autem sermo et ad confessionem respicit, et ad actum. Qui ergo sic confitetur Christum, sicut ipse docuit, ille credit Christo : qui autem non sic confitetur, quomodo docuit ille, non credit. Et si conversatur quomodo mandavit ille, credit Christo ; et qui non sic conversatur quomodo ille mandavit, non credit Christo. Credere enim Christo, obedire est Christo ; qui autem aut non confitetur, aut non conversatur secundum verbum ejus, ille obaudit Christo, nec credit : prop-

[1] Matth. VII, 21. — [2] Joan. VI, 40. — [3] Ibid. 29.

terea tam ille quam iste non intrabunt in regnum cœlorum.

IX. « Multi dicent mihi in illa die : Domine, Domine, » nonne in nomine tuo prophetavimus [1] ? » In qua die? Quando venerit in majestate sua, et separaverit eos ab invicem, sicut pastor gregem suum : quando jam nemo ausus est garrula contentione sermonum aut mendacium defendere, aut contradicere veritati. Quia tunc jam non mundialis et vana gloria desideratur, sed flamma judicii et pœna timetur. In illo die, quando os non loquitur, opus non absconditur, sicut in hoc tempore : sed e contra opera singulorum loquentur, et ora tacebunt : non quando persona interrogatur, et conscientia non videtur : sed e contra conscientia discutitur, et persona confunditur, dicente Apostolo : « Cogitationibus invicem se accusantibus, aut » etiam defendentibus in illa die, quando nemo excusat » peccatores [2], » sed omnes accusant, nec alter pro altero intervenit : sed singuli ibi timebunt, quia in illo judicio non erunt testes adulatores homines, sed Angeli veraces : non erunt judicantes personarum acceptores homines, sed Deus justus qui reddet unicuique secundum opera sua. Quam proprie timentium hominum et angustias patientium vocem expressit, dicens : « Domine, Domine. » Non enim semel sufficit illi dicere : « Domine, » quem necessitas timoris astringit, « Nonne in nomine tuo prophetavimus? » Considera quia in nomine dicunt, non in spiritu : quia in nomine Christi multi ambulant, qui non habent spiritum Christi, seducendi causa. Ideo non ex nomine Christi cognoscendi sunt Christiani, sed de spiritu Christi. Ergo prophetant in nomine Christi, in spiritu autem diaboli, quales sunt divinatores. Sed sic discernuntur, quoniam diabolus interdum verum dicit, sanctus autem Spiritus nunquam

[1] Matth. VII, 22. — [2] Rom. II, 15, 16.

interdum mentitur. Concessum est autem diabolo et interdum veritatem dicere, ut mendacium suum rara veritate commendet. Si autem nunquam diceret verum, nec ad tentationem poterat sufficere seductio ejus.

V. « Et in nomine tuo dæmonia ejicimus [1]. » Dæmonia enim ejiciunt in nomine Christi habentes spiritum inimici : magi autem non ejiciunt, sed ejicere videntur, colludentibus sibi dæmonibus ipsis, et ideo semper ejiciunt, et nunquam sanant. Semper ante illos dæmones quasi castigati clamant, et nunquam quasi timentes recedunt. « Et in nomine tuo virtutes multas fecimus [2]. » Faciunt et virtutes secundum ea quæ diximus, non utilia et necessaria, sed inutilia et vacua. In omnibus ergo secundum Christi præceptum discutiendi sunt fructus eorum. Si bona conversatio est eorum, et confessio vera. Si autem aut confessio conversationi non convenerit, aut conversatio confessioni, falsus est.

XI. « Tunc jurabo illis, quia nescio qui estis [3]. » Tunc, usque tunc autem sustinebo, quia grandem iram grandis dilatio præcedere debet, et grandis dilatio justius facit esse judicium Dei, et digniorem interitum peccatorum. Sciendum quia peccatores nescit Deus, quia nec digni sunt ut cognoscantur a Deo. Sicut enim et Apostolus ait : « Cognovit Dominus, qui sunt ipsius [4]. » Non quia non cognoscit ipsos, sed suos illos esse non cognoscit : ideo qui pereunt, non fuerunt illius. Aut quomodo te Deus cognoscat, cum tu Deum cognoscere nolis? Sicut enim omnes homines naturaliter cognoscunt Deum, non autem videntur vere cognoscere, quia non digne colunt : sicut servi dominum, sicut factura factorem, et hoc est secundum naturam quidem cognoscere, non autem secundum voluntatem : sic et Deus naturaliter omnes cognoscit, sed non eos videtur

[1] Matth. VII, 22. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 23. — [4] 2 Tim. II, 19.

vere cognoscere, quia non eos diligit quasi factor facturam, quasi dominus proprios servos. Et hoc secundum naturam cognoscere, non autem ex voluntate : quia omne malum extraneum est a Deo. Jurat autem Christus, non ut suam veritatem commendet, sed ut illorum incredulitatem condemnet. Non enim si non juraverit Christus, mentitur, sed ut illi amplius confundantur firmiori responso : quoniam qui mendax est, neminem putat dicere veritatem, neque ipsum Deum. Qui enim non seductioni diaboli deceptus mentitur, sed proposito mendax est, nunquam desinit esse mendax, neque post mortem. Nam mors quidem animam a carne separat, animæ autem propositum non immutat. Vis scire ? Considera eos etiam post mortem mentientes : « Domine, in nomine tuo hoc et hoc fecimus : » Numquid nesciebant ipsi apud se, quia nunquam nec dilexerant Christum, nec fecerant voluntatem ejus ? Sed putant se sicut in hoc sæculo homines deceperunt, sic et ibi etiam Deum fallere posse. Ideo etiam non dicit illis : « Discedite a me qui operati estis iniquitatem : » sed, « Qui » operamini [1]. » Quia iniqui nec post mortem desinunt esse iniqui : quia etsi peccare non possunt, tamen peccandi propositum tenent.

HOMILIA XX.

CAPUT VII.

I. « Omnis [2] qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra

[1] Matth. VII, 23. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 222-223.

» petram [1]. » Frequenter miramur, quod homines aut promissionibus flexi, aut terroribus fracti, aut persuasionibus falsorum doctorum circumventi, relinquunt fidei veritatem, et ad mendacium infidelitatis transmigrant. Quod si vel hanc unam sententiam Christi caute intelligeremus, et recordaremur, nunquam de perditione talium hominum stuperemus. Quomodo enim permaneat apud Christum, qui nunquam stetit in Christo? aut quomodo teneat eum veritas, qui nunquam tenuit veritatem? aut quomodo servet eum justitia, qui justitiam non servavit? « Omnis qui » audit verba mea hæc, et facit ea. » Quæ verba? quæ superius dixit : Ut qui vult esse Christianus verus, non solum non occidat, sed nec irascatur sine causa : non solum non perjuret, sed nec juret : non solum non fornicetur, sed nec usque ad oculum concupiscat : non solum non percutiat, sed nec percussus repercutiat : non solum aliena non tollat, sed etiam cogenti dimittat : non solum amicos sincere diligat, sed etiam inimicos. Eleemosynas faciat non coram hominibus : orationibus instet intrans in cubiculum suum : jejunia celebret non cum tristitia : non judicet fratrem suum peccantem, sed suæ infirmitatis consideratione ignoscat : non det sanctum canibus, neque margaritas suas mittat ante porcos. Petat, quærat, pulset, et accipiet. Attendat autem a falsis prophetis. Qui ergo se talibus ædificaverit mandatis, quomodo potest fieri, ut aliquando fractus tentationibus cadat? Aut e contra quomodo percussus tentationibus stabit, qui se nullius justitiæ fundamento ligavit? Quis ista custodivit, et cecidit? Culpamus Deum, quia non custodivit. Si autem illis prævalet fortitudo diaboli, in quibus justitia Christi non invenitur, magis in illorum perditione laudandus est Deus, quam culpandus : quia ii soli pereunt, qui mandata Christi contemnunt.

[1] Matth. VII, 24.

II. « Similabo eum viro sapienti. » Non dixit : « Æstimabo eum virum sapientem : » sed, « Similabo eum viro » sapienti. » Ergo alter est qui similatur, alter est vir cui similatur. Ergo qui similatur, est homo : cui autem assimilatur, Christus. Christus enim sapiens est vir, qui ædificavit domum suam, id est, Ecclesiam, supra petram, id est, supra fortitudinem fidei. Nam et fortitudo fidei petra dicitur, propter quam Simon Petrus dictus est, ad quem dicit Deus : « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo » Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adver» sus eam [1]. » Quis est vir stultus? diabolus, de quo dicit Jeremias : « Clamavit perdix : congregavit filios quos non » genuit : fecit divitias suas non cum judicio, in medio » dierum derelinquet eas : et in finem erit stultus [2]. » Iste ergo diabolus insipiens vir ædificavit domum suam super arenam. Domus enim ejus ante Christum fuerunt omnes gentes. Sicut enim sancti domus facti sunt Christi, ita et impii domus sunt inimici. Ædificati autem fuerunt super arenam, id est, super inconstantiam infidelitatis. Si enim constantia fidei dicitur petra, recte et inconstantia infidelitatis arena vocatur, id est, idololatria, quæ per varias idolorum culturas semper dispersa est. Aut certe super arenam, id est, super carnales homines ac infideles. Ideo tales homines arena dicuntur, non terra : quoniam terra quidem fructum facit, arena autem sterilis manet. Deinde quia terra quidem unita est, et in seipsam constricta : arenæ autem grana non conveniunt sibi, nec adhærent ad invicem : sic sunt et omnes infideles qui sub diabolo sunt, non sunt uniti, nec unum sapiunt, sed sunt per diversas opiniones dispersi : et alius quidem sic dicit, alius autem sic. Sic et dogmata philosophorum nos docent, quæ sunt contraria sibi semper. Eo modo perfidia hæreticorum, qui nun-

[1] Matth. xvi, 18. — [2] Jer. xvii, 11.

quam sapiunt unum, sed quot sunt, tot sententias habent. Propter quod arenæ assimilatur omnis diaboli populus. Populus autem Dei non solum unitus est quasi terra, quæ quamvis compacta sit, tamen solubilis est : sed est sicut lapis constrictus et indissolubilis. Tertio quia diaboli populus non numerabilis est, sicut arena : Dei autem, ex multis vocatis pauci electi.

III. Pluvia autem est doctrina : quia sicut pluvia irrigat terram, ut proferat fructum, sic doctrina hominem irrigat, ut justitiam operetur. Sicut dicit Deus per Esaïam de tollenda a Judæis doctrina : « Et mandabo, inquit, nubibus, ne pluant super eam pluviam [1]. » Nubes enim dicuntur Prophetæ et Apostoli : quia sicut nubes bajulant pluviam, et effundunt eam super terram, sic et Prophetæ et Apostoli accipiunt verba a Deo, et effundunt super rationabilem terram. Sunt autem nubes quæ a Spiritu sancto excitantur, et sunt nubes quæ a spiritu potestatis aëris, sicut dicit Propheta : « Tenebrosa aqua in nubibus aëris [2]. » Nubes enim, quæ a Spiritu sancto excitantur, candidam bajulant aquam, id est, veram et sanctam doctrinam. Quæ autem a spiritu potestatis aëris, tenebrosam bajulant aquam, id est, falsam et impiam doctrinam, quæ non illuminat, sed tenebrescere facit mentes eorum, qui suscipiunt eam.

IV. Venti autem ex parte quidem mala, sunt immundi spiritus, qui intra præcordia hominum flant : ex parte autem bona, spiritus diversarum virtutum, vel Angeli, qui invisibiliter in sensibus hominum operantur, et adducunt ad bona. Et vide proprietatem rerum : pluviæ proprium est mollire et solvere : ventorum autem cum virtute urgere. Sic ergo impiorum nubes falsa sua doctrina, et promissionibus molliunt homines, et blandimentis et persua-

[1] Isaï. v, 6. — [2] Psal. xvii, 12.

sionibus solvunt : diabolus autem intrat in corda eorum quasi ventus, et invisibiliter urget consentire mendaciis eorum, vel in cætera peccata compellit. Sic et in parte bona sanctæ nubes doctrinam justitiæ persuadent hominibus, et rationabiliter placant : Spiritus aut sanctus vel Angeli, quasi prosperi venti prosperantes in cordibus, faciunt homines acquiescere veritati. Sicut enim non est possibile, ut ex sola pluvia fructificet terra, nisi flaverit super eam ventus : sic non est possibile, ut sola doctrina corrigat hominem, nisi cooperatus fuerit Spiritus sanctus in corde ipsius.

V. Flumina autem sunt ex parte quidem mala hominis immundo spiritu pleni, et in verbositate structi : quales sunt philosophi dogmatum diversorum, oratores, grammatici, cæterique non secundum Deum sapientes : de quorum ventre exeunt flumina aquæ mortuæ. Ex parte autem bona, Evangelistæ, doctores populi, cæterique sapientes secundum Deum, de quorum ventre exeunt flumina aquæ vivæ. Ecclesiam ergo, quam Christus vir sapiens super petram ædificavit, neque pluvia mendacis doctrinæ corrumpit, neque diabolicus ventus impellit, neque violentorum fluminum impetus movet. Nam etsi humiliatur Ecclesia propter tentationem, tamen perire non potest propter fidem Christi. Nec est contrarium, quod quidam de Ecclesia cadunt : illi enim nunquam Christiani fuerunt (10). Sicut non omnes qui sunt ex Israël, hi sunt Israëlitæ : sic non omnes qui Christiani dicuntur, sunt et Christi. Christianorum enim opera sunt aspicienda, non nomina. Dicit enim Apostolus : « Cognovit Dominus qui sunt ipsius, et » discedat ab iniquitate omnis qui invocat nomen Do» mini [1]. » Ergo qui discedit ab iniquitate, ille est Christi, non qui vacue nominat nomen Christi. Illi enim tales nec

[1] 2 Tim. II, 19.

super petram fidei erant ædificati, sicut inferius ostendemus. Adversus domum autem, quam ædificaverat stultus sibi super arenam, id est, adversus gentiles, et omnes impios, qui sunt diaboli domus, descendit pluvia, id est, veritatis doctrina per propheticas et apostolicas nubes : flaverunt venti, id est, gratiæ spirituales, aut Angeli, qui invisibiliter operantes, homines ad fidem veritatis inclinant : venerunt flumina, id est, quatuor Evangelistæ, aut cæteri sapientes, et impegerunt in domum illam, et sic cecidit domus diaboli, et spiritualibus instrumentis erecta est domus Christi.

VI. Et ne mireris quia gentes venientes ad fidem, cecidisse dicuntur. Ceciderunt enim diabolo, ut surgerent Christo. Ecce enim omnis homo, quandiu ambulat in peccatis, diabolo stat, Christo autem jacet : cum autem conversus fuerit ad justitiam, diabolo quidem cadit, Christo autem surgit. Dicit enim Propheta de hominibus liberatis a Christo : « Ascendit in altum, captivam duxit captivitatem [1]. » Item Dominus : « Quandiu fortis armatus custodit domum suam, in tuto sunt omnia ejus : cum autem venerit fortior, diripiet vasa ejus [2], » videlicet homines impios, ex quibus ædificata fuerat diabolo domus. Si ergo secundum prophetiam captivi dicuntur, quantum ad diabolum; quantum ad Christum, ad libertatem fidei sunt conversi. Si direpti dicuntur secundum Christum, consequenter et cecidisse dicuntur, quantum ad statum suum priorem, qui surrexerunt in fide. « Et facta est ruina ejus magna [3]. » Videlicet idolis in toto mundo destructis, mendaciis in tota terra convictis, erroribus solutis : quia totus mundus diabolo cecidit, Christo autem surrexit. Sic ergo domum, quam stultus ædificaverat super arenam, sapiens rex spiritualibus armis Sanctorum suorum destru-

[1] Psal. LXVII, 19. — [2] Luc. XI, 21. — [3] Matth. VII, 27.

xit; domum autem quam sapiens Christus ædificavit super petram, stultus diabolus fallacibus argumentis ministrorum suorum nunquam poterit dissipare. Huic ergo viro sapienti Christo, similis est Christianus omnis, qui ædificat se super petram, id est, Christum. Qui enim audit verba Christi, et facit ea, ipse est qui ædificat se super petram Christum. Christus enim charitas est, et qui se ædificat in charitate, super petram Christum se ædificat. Qui ædificat se in mansuetudine, ædificat se super petram, id est, Christum : Christus est enim mansuetudo. Qui ædificat se in castitate, ædificat se super petram Christum : Christus est enim castitas. Qui ædificat se in misericordia, ædificat se super firmam petram Christum : Christus enim misericordia est. Et in quacumque specie boni ædificaverit se homo, super petram Christum se ædificasse videtur : quia omne bonum est Christus. Similis autem est Christo, quoniam sicut Christi Ecclesiam ædificatam super petram nulla eam adversitas diruere potest : sic talem Christianum qui se ædificaverit super Christum, nulla eum adversitas diruere potest, ut dicat cum Paulo : « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio? an angustia [1]? etc. »

VII. Stulto autem diabolo similis est omnis Christianus, qui se ædificat super arenam. Super arenam autem ædificat se, qui audit verba Christi, et non facit ea. Verba enim, quæ non convertuntur ad opus, arena sunt spargibilis. Sicut enim grana arenæ non conveniunt in unum, neque adhærent ad invicem, sed semper sunt separata : sic verba quæ audiuntur et non convertuntur in unam justitiæ massam per opus, separata sunt et dispersa. Et ideo assimilantur arenæ, quæ nunquam in semetipsa conjungitur. Ergo super arenam se ædificat omnis Christianus, qui ex auditu solo verborum, credit in Christum, et non per opera bona

[1] Rom. VIII, 35.

se confirmat in Christo. Sed et qui facit opera mala, super arenam ædificat. Arena enim est omnis malitia, sicut diximus supra : et qui in bonis mundialibus instruit, se super arenam ædificat. Similis autem stulto diabolo est, quia sicut diaboli domus, id est, idololatria a Christo destructa est per opera ministrorum ejus, et gratiarum : sic et ille hodie aut cras destruendus est a diabolo per opera ministrorum ejus, vel dæmonum, vel hominum impiorum : et tales hi sunt, quos cadere de Ecclesia significavimus supra, eo quod non se ædificaverint super petram, sed magis super arenam. « Et erit ruina ejus magna. » Quomodo magna ? Sicut enim domus, quæ habet validum fundamentum, si pars aliqua parietis vel tecti ceciderit, ruina ejus magna non erit, quia potest fieri ut iterum reparetur. Si autem fundamentum ejus casum fuerit passum, tunc est ruina ejus magna, quia tota venit deorsum : sic et Christianus si aut fornicatus fuerit, aut adulteratus, aut homicidium fecerit, cecidit quidem, tamen ruina ejus magna non est, quia iterum pœnitentia surgere potest sicut David. Si autem de fundamento fidei aliquid fuerit passus, id est, si prævaricatus fuerit, et ad gentiles, aut hæreticos transierit, tunc est ruina ejus magna, quia totus funditus ruit.

VIII. « Et factum est cum consummasset Jesus verba » hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus [1]. » Placatus rationabiliter intellectus hominis laudem generat : victus autem, admirationem. Quidquid autem digne laudare non possumus, hoc admiramur. Admiratio tamen eorum magis ad Christi gloriam pertinebat, quam ad fidem ipsorum. Non enim ideo mirabantur, quasi credentes in Christum : sed quia irreprehensibiles audierant sermones. Si autem credentes in Christum essent, non mirarentur, sed potius crederent. Nam omne dictum aut factum illud movet ad-

[1] Matth. VII, 28.

mirationem, quod superat facientis, aut dicentis personam. Ut puta, si homo tale aliquid dicat aut faciat, quod excedit mensuram naturæ ejus. Quamvis autem magnum sit quod Deus dicit aut facit, tamen minus est quam Dei potentia. Ideo quidquid a Deo factum, aut dictum audimus, non admiremur, quia omnia minora quam Dei potentia. Tamen audiebat populus cum silentio et gravitate, et admirans proficiebat in verbis ipsius : quia admiratio, etsi ipsa non est ex fide, tamen invitatio est ad fidem. Nam qui admiratur de verbis doctrinæ, quamvis adhuc non credat, tamen jam in ipso limine credulitatis consistit ut credat. Turbæ erant quæ mirabantur, id est, populus vulgaris. Non erant illic Pharisæi, aut principes populi, aut sacerdotes, qui solent non discendi studio audire, sed contradicendi : non ut aliquid salutis acquirant, sed ut aliquid calumniæ inveniant. Et ideo simpliciter audiebat populus simplex. Si autem aliqui eorum affuissent, sine dubio silentium et gravitatem populi, sicut consueti fuerant, contradictionibus suis conturbassent : quia ubi major scientia, illic malitia fortior. Qui enim festinaverat esse prior, difficile contentus erat esse secundus.

IX. « Erat enim docens eos sicut potestatem habens [1]. » Omnis doctor servus est legis, quia neque supra legem addere potest aliquid de suo sensu, neque subtrahere aliquid secundum proprium intellectum, sed hoc tantummodo prædicat, quod habetur in lege. Nec enim potest mens humana directare, id est, extra rectum facere, scilicet perversum vel malum ostendere, quod Sapientia divina dictavit. Sic enim ait Moses ac Salomon : « Non addas verbis » Dei, neque detrahas inde [2]. » Qui autem hoc ausus fuerit facere, se sapientiorem putat esse quam Deum, et incipit esse falsus testis, quia illud dicit quod nec auris audivit,

[1] Matth. VII, 29. — [2] Deut. IV, 2, et XII, 32, et Prov. XXX, 5.

nec oculus vidit[1]. Christus autem dominus legis est, et subtrahere potest de lege, quod propter necessitatem temporis jussit : ut puta propter duritiam cordis jussum fuerat dare libellum repudii. Dominus illud quasi potestatem habens subduxit, dicens : « Quod Deus conjunxit, homo non » separet[2]. » Item etiam addidit, quod propter infirmitatem hominum minus fuerat jussum, ut puta, « Antiquis dictum : » Non occides ; ego autem dico : Non irascaris[3]. » Ideo ergo mirabantur, quia non quasi servus legis sub potestate constitutus illud docebat quod fuerat jussum : sed quasi dominus legis, et habens potestatem, sua auctoritate addebat super quam fuerat dictum, dicens : « Antiquis dictum est hoc. Ego autem dico hoc. »

HOMILIA XXI.

CAPUT VIII.

I. « Et descendente eo de monte, secutæ sunt eum turbæ » multæ[4]. etc. » Vide quia super montem Discipuli tantum dicuntur ascendisse ad Jesum : descendente autem eo de monte, secutæ sunt eum turbæ, et merito multæ turbæ : quia mons est virtutis fastigium, cacumen Ecclesiæ, in quo appropinquare Christo non possunt turbæ, vel peccatis gravatæ, vel curis mundialibus oneratæ. Nec possunt imitari Christum, nec sublimes audire sermones, qui dicuntur in monte : sed soli Discipuli, qui a passionibus vitiorum liberi sunt, qui curis mundialibus onerati non sunt.

[1] 1 Cor. II, 9. — [2] Matth. XIX, 6, et Marc. X, 9. — [3] Matth. V, 21, 22. — [4] Id. VIII, 1.

Propterea quasi leves et expediti, ad Christum accedere possunt, facti imitatores ejus in omnibus, ut sublimiores sermones ipsius possint audire. Et tamen cum descenderet ad humilia de altitudine pietatis propter infirmitatem hominum sequi eum non potentium super montem, tunc sequuntur eum turbæ multæ.

II. « Ecce leprosus[1]. » Sciendum est quod Lucas quidem et Marcus statim imprimis ponunt dæmoniacum curatum[2], in secundo autem loco mulierem carnali infirmitate febrium liberatam, ea videlicet ratione, quia major cura Dei est de salute animæ, quam de salute carnis. Primum quidem, quia dignitosior est anima quam caro. Anima enim sine carne vivere potest, caro autem sine anima vivere non potest. Secundo autem quia in omni peccato prius anima peccat, postea caro. Nam nisi anima prius fuerit victa, nunquam caro potest peccare. Caro quidem prius concupiscere malum potest, peccare autem non potest, nisi anima illi consenserit : quia caro in potestate animæ est, non anima in potestate carnis. Ideo ergo necessarium fuit, ut anima quæ prius ceciderat, ante resurgeret. Deinde anima liberata a potestate diaboli, carnem suam liberare potest a peccato : caro autem sanata ab infirmitate, animam liberare non potest a peccato, sed magis eam evertit : quia incolumitas carnis semper impugnat justitiæ disciplinam. Hic autem Matthæus statim leprosum ponit mundatum in mysterio carnis. Quid ergo ? Præteriit rationem, quam alii Evangelistæ tetigerunt ? Non, sed abundanter eam exposuit. Pro eo enim quod illi posuerunt dæmoniacum curatum in mysterio animæ, iste propter salutem animæ posuit Christum docentem in monte : quod alii non dixerunt. Nam sicut effugatio immundi spiritus liberat animam de potestate peccati, quod fit per suggestionem diaboli : ita et verbum

[1] Matth. VIII, 2. — [2] Luc. V, et Marc. I.

doctrinæ solvit operationem diaboli, et animam liberat ab errore, liberat a peccato, cæterisque malis, quæ diabolo suggerente, nascuntur : quia non solum ille diabolum patitur, cujus corpus vexatur ab eo, sed etiam omnis qui facit diaboli voluntatem, pejus vexabitur ab eo. Leprosum autem ponit in mysterio carnis sanatæ. Lepra enim, passio est carnalis. Sed ne forte diceret populus apud se : « Verba quidem magna, et terribilia sunt, sed opera nulla ; dicere granditer, non est multum : facere, multum est, » ideo excitavit leprosum, ut mundationis illius miraculo præcedentibus verbis auctoritatem præstaret, ut in verbis mirabilis, mirabilior esset in opere. Ecce leprosus quasi jam præparatus descendenti illi occurrit. Et forte et ideo descendit, ut leprosum mundaret. Lepra enim est peccatum animarum nostrarum. Ideo ergo Dominus de altitudine cœli, quasi de excelso monte descendit, ut lepram peccatorum nostrorum mundaret. Quare putas iste inter cæteros non ascendit in montem, ut audiret sermones divinos? Quia lepra erat gravatus, et peccatorum bajulans pondus, sursum ascendere non valebat. Aut non audisti Prophetam dicentem, quomodo leves esse debeant, qui ad ecclesiasticum montem ascendunt? « Quis, inquit, ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens » manibus, et mundo corde [1], etc. » Sic quicumque in malis ambulat, non potest in Ecclesiam ascendere, quæ mons Domini appellatur, nec audire spiritualem doctrinam. Et si venit, corpore quidem venit, animo autem non ascendit : qui autem cum puro corde non venit, nihil illi prodest, quia corpore venit. Et si audit spiritualem doctrinam, non intelligit, quia sensus ejus carnalium vitiorum lepra corruptus est. Nemo enim bonarum rerum potest sentire saporem, quandiu delectatur in malis. Quandiu enim delectat

[1] Psal. XXIII, 3, 4.

eum malum, non potest eum delectare bonum. Tunc autem incipit ei placere bonum, cum cœperit ei displicere malum.

III. « Veniens adorabat eum [1]. » Oratio perfecta, est fides, et confessio, sicut ait Apostolus : « Corde creditur ad justi- » tiam, ore autem confessio fit ad salutem [2] : » sic et leprosus fidei opus adorans implevit, confessionis autem, in verbis. « Domine, si vis, potes me mundare [3]. » Non illum petebat quasi hominem artificem, sed adorabat quasi Deum. Spirituali Medico, spiritualem afferebat mercedem. Nam omnes medici pecuniis, iste autem sola oratione placatur. Vere enim nihil est dignius quod offeramus Deo, quam oratio fidelis. Quidquid enim obtulerimus, de nostris est, oratio autem de nobis. « Domine, si vis, potes me mun- » dare. » Non de voluntate Christi ad omne bonum parata dubitabat dicens : « Si vis : » hoc enim dubietatis esset de judicio voluntatis ejus. Christus enim cum sit bonus, nociva non vult præstare, etiam si rogetur. Nec enim expedit omnibus corporalis integritas. Quoniam ergo nesciebat utrum expediret ei curatio illa, ideo ambigebat de voluntate ipsius, quamvis sciebat eam ad omne bonum paratam. Nam credere quidem bonum misericordiæ Dei, hominis est fidelis : scire autem judicia misericordiæ ejus, non est hominis, neque fidelis, cum constet nec ipsum Apostolum potuisse cognoscere, cum Dominum ter rogaret ut discederet ab eo ille stimulus carnis, angelus Satanæ, qui datus ei fuerat, ut non extolleretur, propter quod et dictum est ei : « Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate per- » ficitur [4], » ac si dicat : « Credo quia omne quod bonum est, vis : ignoro autem si bonum est mihi quod desidero. Hoc autem plane non dubito, sed potius credo : quoniam si bo-

[1] Math. VIII, 2. — [2] Rom. X, 10. — [3] Matth. VIII, 2. — [4] 2 Cor. XII, 9.

num est mihi, et tu vis. » Hic ergo sermo non dubitantem eum ostendit de misericordia ejus, sed ignorantem judicia misericordiæ ejus.

IV. « Et extendens manum suam, tetigit eum [1]. » Quia in lege dictum erat, ut qui tangeret lepram, immundus esset usque ad vesperam, tetigit lepram, non quasi servus legis, sed quasi dominus. Nam lex legislatori subjecta est, non legislator legi. Quid ergo, solvit legem? Non litteram quidem legis solvit, propositum autem ejus non solvit, sed magis illi addidit dignitatem. Si enim lex facere potuisset, ut lepra non sordidaret tangentem, nunquam jussisset homines ut non tangerent lepram. Ideo ergo jussit non tangere lepram, quia non potuit facere ut lepra non sordidaret tangentem. Iste ergo qui tangens lepram, sordidatus non est a lepra, non egit contra legem, sed amplius fecit quam lex jubebat : quia non solum sordidatus non est a lepra, sed adhuc ipse lepram mundavit. Nec est credibile, ut dicatur sordidatus esse a lepra, qui ipsam lepram mundavit. Lex enim non ideo vetuit tangere lepram, ut ne leprosi sanarentur : sed ut ne tangentes lepram, coinquinarentur. Iste ergo qui tangens coinquinatus non est, sed adhuc mundavit, amplius fecit quam voluit lex. Tetigit ergo lepram, et legis litteram solvit, ut jam non lepra corporis, sed lepra animæ fugiatur. Nam infirmitas corporis miseranda est, non odienda : infirmitas autem animæ non est miseranda, sed odienda. Quia infirmitas corporis non est in nostra potestate, ut aut non veniat super nos, aut recedat a nobis : infirmitas autem animæ in nostra est potestate, ut aut non veniat super nos, aut recedat a nobis. Infirmitas enim corporis tenet nos, nec tenetur a nobis : infirmitas autem animæ non tenet nos, sed tenetur a nobis. Ideo illa infirmitas miseranda est, hæc odienda. Ergo res-

[1] Matth. VIII, 3.

cindit legem, non justitiam legis: non illam, quam in corde hominibus creando conscripsit, sed quam dictavit in libro, cum populus vitulum adorasset: non illam de qua dictum est: « Lex Domini irreprehensibilis est, convertens animas [1]: » sed illam de qua dictum est: « Lex iram operatur: ubi autem non est lex, non est prævaricatio [2]. » Quomodo enim digna erat servari, quam meruerant peccata? Merito ergo placatus rescidit, quod iratus dictavit. Nam si lex sublata non fuisset, nunquam spiritualis leprosus sanaretur: quia omnis, qui sub lege vivit, leprosus est.

V. « Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus [3]. » Non ex quo tacta est lepra recessit, sed ex quo jussa est. Ut ostendatur quia non propter effugationem lepræ tetigit eum, sed ut solveret legem. Alioqui quantum ad lepram sufficiebat sermo tantummodo: sed neque sermo necessarius erat, sed sola voluntas: ergo voluntas facta est propter leprosum, verbum autem propter spectantes. Nam si tacite eum curasset, tot astantibus circa Christum, quis scire poterat, cujus virtute sanatus est? Ideo ergo dixit: « Volo. Mundare: » ut omnes sciant quia illius virtute sanatus est, qui præceptum sanitas emisit. Hoc quod dicit: « Volo, » voluntatis ejus est indicium, respiciens ad illud quod ille dixit: « Si vis: » quod autem dixit: « Mundare, » potestatis est præceptum, pertinens ad hoc quod dixerat ille: « Potes. Et ait ei Jesus: Vide nemini dixeris, » sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus, quod præcepit Moses in testimonium illis [4]. » Non sic intellige, quia hoc Moses præcepit in testimonium illis, sed vade et offer in testimonium illis. Non dixit: « Vade, ostende te sacerdotibus, et nemini dixeris: » sed primo; « Nemini dixeris, et vade, ostende te. » Non enim semper jubet illum tacere,

[1] Psal. xviii, 8. — [2] Rom. iv, 15. — [3] Matth. viii, 3. — [4] Levit. iv, 2, et Matth. viii, 4.

sed quandiu ostendat se sacerdotibus, ne forte si ante alicui nuntiaret, de verbo in verbum audirent sacerdotes, et occasionem habentes lepræ, propter odium et inimicitias Christi, expellerent eum de populo quasi leprosum, non recipientes mundatum. Ideo cum jubet offerre munera, ut si postmodum vellent eum expellere, diceret eis : « Munera quasi a mundato suscepistis, et quomodo me quasi leprosum expellitis? Si leprosus adhuc fuit, munera accipere non debuistis quasi a mundato : si autem mundus factus sum, repellere non debetis quasi leprosum. » Eadem aliter : Omnia opera curationum Christi habent in se mysteria dispositionum Dei absconditarum. Ideo corporalia quidem curationum ejus commoda, et illorum fuerunt tunc, et modo sunt nostra : spiritualia autem, forsitan nostra tantummodo. Igitur hic leprosus, qui post verba doctrinæ, confestim quasi jam præparatus accessit ad curam, in figura fuit populi judaïci, deorsum quidem consistentis, quia populus erat : audientis autem verbum tunc quod dictum fuerat sursum, et credentis, et adorantis, et complectentis. Omnis enim qui verbum Dei adorat, æstimans et ipsum esse divinum, et complectitur illud cordis affectu, sine dubio et verbum Dei attingit animam ejus. Nec enim possibile est, ut anima quæ complectitur verbum, non tangatur a verbo : cum autem tetigerit eam verbum, a lepra infidelitatis eam mundat, secundum quod scriptum est : « Et vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum » vobis [1]. » Et Petrus in Actibus Apostolorum: « Mundans, in» quit, corda eorum per fidem [2]. » Propter quod et populus, qui in lege degerat austera, et gratiam nondum erat expertus, de potentia quidem ejus firmiter credidit secundum traditionem patrum suorum, de misericordia autem dubitavit dicens : « Si vis, potes me mundare. » Nam lex poten-

[1] Joan. xv, 3. — [2] Act. xv, 9.

tiam quidem Dei sufficienter tradebat, misericordiam autem ejus non satis aperte. Propter quod et Dominus cognoscenti potentiam Christi, secundum legem quam dederat, adimplevit, ut et misericordiam gratiæ ejus cognosceret, dicens : « Volo. Mundare. »

VI. « Et præcepit ei ut offerret munera, secundum quod » præceperat Moses. » Quæ illa ? « Par turturum, aut duos » pullos columbarum[1]. » Omnis enim justitia in his est duobus; in abstinentia rerum malarum, et in opere rerum bonarum. Per turturem ergo jubet populum ab infidelitate mundatum, sanctitatem offerre Deo in abstinentia rerum malarum : quoniam castitas spiritualis animæ abstinentia est malorum, ut non coëat cum spiritu alieno, nec inspirationis ejus suscipiat semen, ne generet opera similia spiritui malo. Per columbam autem omne opus significat bonum, nascens ex charitate : quoniam charitas omne opus generat bonum. Qui ergo proximum suum diligit sicut se, nullum bonum subducit proximo suo, sicut nec sibi. Cum ergo has duas justitias impleverit quis, ab omni malo se abstinens, quod est castitatis; et omne bonum faciens, quod est charitatis : manifestus efficitur ille talis, quia ab infidelitatis lepra mundatus est. Sic enim populus emundatus, et talia sacrificia offerens Deo, factus est in testimonium contra incredulos sacerdotes, qui gloriantes in littera legis, repulerunt auctorem legis, purificantem populum a peccatis, quem lex purificare non potuit. Et si tu complexus fueris verbum Dei cordis affectu, et tuam nihilominus animam attingit verbum, quoniam diligentes se diligit, sicut dicit in Proverbiis Salomon[2] : et ab omni te infidelitatis lepra mundat. Cum autem te emundaverit, præcipit tibi ut sacerdotibus te ostendas mundatum, castigans te ipsum ab omni coinquinatione operis mali, et

[1] Levit. xiv, 22. — [2] Prov. viii, 17.

expandens charitatem tuam ad omnes per opera bona, ut per hæc sacrificia a sacerdotibus cognoscaris, quia mundatus es, cum viderint te non facientem alteri, quod pati non vis, sed adhuc et facientem omnibus quæ tibi vis fieri. Si autem harum justitiarum sacrificia non obtuleris Deo, manifestus es omnibus, quia non es mundatus, sed adhuc in priore infidelitate manes leprosus.

HOMILIA XXII.

CAPUT VIII.

I. « Post hæc autem cum venisset in Capharnaum, accessit ad eum centurio, rogans eum, et dicens : Domine, » puer meus jacet in domo paralyticus, et male torque» tur [1]. » Postquam Dominus populum docuit super montem, et leprosum mundavit sub monte, post hæc venit Capharnaum, in mysterio : post Judæorum mundationem venit ad gentes. Et ecce centurio quidam accessit ad eum rogans. Centurio, primus fructus ex gentibus, ad cujus fidei comparationem omnium Judæorum fides infidelitas est inventa. Hic neque Christum audivit docentem, neque leprosum, cum mundaretur, aspexit, sed audita tantummodo sanitate leprosi, plus credidit quam audivit. Ille enim seipsum obtulit, dicens : « Si vis, potes me mundare [2]. » Fidei quidem sunt hæc verba, non tamen magnæ, quoniam talia verba dici poterant etiam hominibus sanctis : qualis fuit Elisæus, qui leprosum mundavit, non manibus sed præcepto. Iste autem centurio non solum potestatis ejus vir-

[1] Matth. VIII, 5, 6. — [2] Ibid. 2.

tutem confessus est, sed ipsam Divinitatis ejus naturam cognovit[1]. Non enim quasi corporalem sanctum rogavit, sed quasi Deum ubique præsentem, dicens : « Dic verbo, » et sanabitur puer meus[2]. » Quasi qui poterat etiam absentium infirmitatibus imperare. Erat enim iste centurio in mysterio gentium futurarum, quæ neque legem aut Prophetas legerant de Christo, neque ipsum Christum mirabilia facientem viderant; sed justitiam legis, quam in libris non legerant, in corde senserunt : et Christum, quem oculis non viderant, mente viderunt ostendentes in se, quoniam Scripturæ ad præjudicium peccatorum factæ sunt, non ad necessitatem Sanctorum : quia rectis et fidelibus Scripturæ necessariæ non sunt, dicente Apostolo : « Lex non est posita justo, sed injustis[3]. » Magistra enim omnis justitiæ ipsa natura est hominum, et Scriptura infalsabilis de Deo creaturæ sunt omnium rerum : quia nihil est creatum in mundo, per quod non manifestissime Deus ostendatur. Ideo elementa omnium rerum in hoc quidem tempore admonent homines de potentia Dei, in illa autem die judicio suo condemnabuntur. Sciendum est autem quoniam Lucas per sacerdotes ponit Christum a centurione rogatum[4]; Matthæus autem ab ipso centurione. Diversæ quidem species expositionum, unus autem expositionis est sensus. Ille enim per sacerdotes exponens, mysterium demonstravit : quoniam omnis petitio populi per sacerdotes debet transmitti ad Christum. Iste autem rem ipsam exposuit, quoniam et qui per sacerdotes rogat Christum, recte ipse rogare videtur. Ex eo autem quod et illic sacerdotibus intercedentibus acquievit, et hic ipso rogante promisit, manifestum est, quoniam et illic non propter personam sacerdotum acquievit, sed propter fidem ipsius centurionis : ut sciamus quoniam in omni causa non in-

[1] 4 Reg. v.— [2] Matth. viii, 8. — [3] 1 Tim. i, 9. — [4] Luc. vii, 2.

tercedentium merita, sed humiliter petentium aspicitur fides.

II. « Puer meus in domo jacet paralyticus, et male tor» quetur. » Quid primum miremur in centurione? Humilitatem, aut fidem, aut sapientiam, aut bonitatem? Humilitatem, quia nec in domo sua Christum suscipere dignum se esse existimavit. Fidem autem, quia credidit eum posse quod petiit. Sapientiam, quia divinum thesaurum absconditum in agro terreno, non acumine oculorum, sed mentis puritate, nullo demonstrante, prospexit. Bonitatem autem, quia pro salute servi sic sollicite festinabat, quasi non damnum pecuniæ, sed salutis passurus in morte illius. Puto quod iste centurio inter servum et dominum nullam differentiam æstimabat : sciens quoniam etsi dignitas in hoc sæculo diversa est inter illos, una est tamen natura illis. Ideo magis Dei imaginem honorabat in homine, quam opus captivitatis contemnebat in servo : quod Deus non secundum suam justitiam creando disposuit, sed propter peccata hominum permittendo suscepit. Si tu enim dominus pretium dedisti pro servo, Deus Spiritum suum plantavit in eo. Quanto ergo major est Spiritus Dei, quam pretium hominis : tanto majus est quod ametur, quam quod contemnatur in servo. Vide ergo ne forte si tu propter pretium tuum abusus fueris illo sine timore Dei, Deus propter Spiritum suum rationem a te exigat sine misericordia. Audiant etiam et intelligant servi. Sicut enim habent domini quod imitentur in centurione, propter misericordiam : sic habent et servi quod imitentur in puero, propter sinceritatem. Putas autem qualis erat ille puer, ut sic amaretur a domino? Secundum dilectionem domini mensurate fidem servi. Nec enim possibile erat, ut sine pretio bonorum morum tantam sibi dilectionem domini comparasset. Domini ergo servis debent amorem propter communem

naturam, servi autem debent dominis suis timorem, propter ordinationem divinam. Et in servis Christus amatur a dominis, et in dominis Christus timetur a servis. « Et male tor» quetur. » Etsi non satis male torquebatur, tamen æstimabat illum dominus male torqueri, quia sic diligebat eum. Nam unusquisque quem diligit, et si modice fuerit tædiatus, gravius eum putat habere, quam habet. Vide autem sapientiam centurionis et fidem. Fidem quidem, quia non dixit : « Veni, et salva eum : » sciens quia et illic constitutus, in omni loco fuerat præsens. Nam quamvis Christus videbatur esse in mundo, propter dispensationem carnis ; tamen mundus erat in Christo, secundum substantiam Deitatis. Sapientiam autem, quia non dixit : « Vel hic constitutus sana eum : » sciebat enim quia potens est ad faciendum, sapiens ad intelligendum, misericors ad exaudiendum : ideo infirmitatem tantummodo exposuit, remedium autem sanitatis in potestate misericordiæ ejus dimisit. Nam et medico corporali necessarium est tantummodo passionem exponere, quid autem, aut quomodo faciat, ipse cognoscit.

III. « Respondit ei Jesus : Ego veniam et curabo eum [1]. » Propter multas causas, cum non peteretur ut iret, promittit se ire. Primum quidem, ut excitaret fidem ejus, hoc ipsum respondere voluit quod respondit. Nisi enim ille dixisset : « Veniam et sanabo eum, » nunquam iste responderet : « Non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed » dic verbo, et sanabitur puer meus [2]. » Hoc enim consilio et Chananæa clamante : « Filia mea male a dæmonio tor» quetur [3], » respondit quod non erat facturus : « Non est » bonum tollere panem filiorum, et dare canibus [4] : » ut illa provocata responderet : « Etiam, Domine, nam et ca» telli de micis filiorum manducant [5]. » Sic et huic res-

[1] Matth. VIII, 7.— [2] Ibid. 8.— [3] Id. XV, 22.— [4] Ibid. 26.— [5] Ibid. 27.

pondit quod nolebat, ut quod volebat audiret. Deinde quoniam petitio centurionis erat pro servo, ideo ire proposuit : ut nos doceret non magnos colere, et modicos contemnere, sed pauperes et divites similiter honorare. Si enim divitem honoras, propter personam ipsius honoras eum : si autem pauperem honoras, propter personam Christi honoras. Propterea et in quodam loco, regulo postulante pro filio suo, non dixit : « Ego veniam, et sanabo eum : » Sed quid? « Vade, filius tuus vivit [1]. » Illic cum rogaretur noluit ire, ne forte personam reguli videatur accipere : hic autem non rogatus promisit ire, ne videatur humilitatem servi contemnere. Illum ergo contempsit, quem dignitas sublevabat regalis : istum autem honoravit, quem conditio humiliabat servilis.

IV. « Respondit autem centurio : Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum [2]. » Honorem tibi debeo pro beneficio misericordiæ tuæ, non injuriam. Sufficit mihi, quod puerum meum sanabis. Ut quid injuriam etiam patiaris intrando sub tectum domus indignæ? Quod autem in hunc mundum venisti, injuriam passus es : sed tolerabilis est injuria tua, quoniam pateris illam propter omnium hominum communem salutem. Ut quid et alteram injuriam patiaris, introeundo in domum meam propter servi unius salutem? « Dic verbo, et sanabitur puer meus. » Sciebat quoniam astant illi Angeli invisibiliter ministrantes, qui omne verbum ejus faciunt. Quod etsi Angeli cessent, tamen ipsæ infirmitates, et spiritus passionum, præceptis ejus vivacibus expelluntur : quoniam omnis sermo ejus virtus est viva.

V. « Nam et ego homo sum sub potestate constitutus [3]. » Vide quomodo mysterium Patris et Filii in seipso, Spiritu

[1] Joan. IV, 50. — [2] Matth. VIII, 8. — [3] Ibid. 9.

suggerente, depinxit? Numquid non sufficiebat ad confessionem potestatis Christi hoc solum dicere : « Et ego homo » sum, habens sub me milites, et dico huic : Vade, et vadit : » et alteri : Veni, et venit [1] ? » Quoniam et Christus habet sub se Angelos, quibus eundi et redeundi ponit præceptum. Quid ergo necessarium fuit addere : « Et ego homo sum » sub potestate : » nisi ut plenissime Christi dignitatem ostenderet in seipso? Id est, « Ego sum homo sub potestate alterius, tamen habeo potestatem jubendi eis, qui sub me sunt. Nec enim impedior jubere minores, propter quod ipse sum sub majoribus, sed ab illis quidem jubeor, sub quibus sum : illis autem jubeo, qui sub me sunt : sic et tu quamvis sub potestate Patris sis, secundum quod homo es, habes tamen potestatem jubendi Angelis tuis, nec impediris jubere inferioribus, propter quod ipse habes superiorem. Nam ut homo et juberis a Patre quasi minor, tamen Angelis jubes quasi major. [Sed forte dicit hæreticus, volens ostendere Patrem et Filium, unum vel æqualem (11). Non est ita intelligendus hic locus, sed sic :] » Si ego sub potestate constitutus, possum jubere eis qui sub mea sunt potestate : quanto magis tu, qui in nullius es potestate, potes jubere eis, quos habes in potestate? Sed hanc interpretationem perversam non recipit textus. [Non enim dixit : « Si ego homo in potestate : » sed ita : « Nam et ego » homo sum sub potestate. » Non comparationis inter se et Christum differentiam fecit, sed rationem similitudinis introduxit.] Vide ergo quomodo gentilis et rusticus miles mysterium veritatis cognovit, et homines christiani, qui Scripturas portant in ore, denegant veritatem. Non quia obscura sunt, aut profunda mysteria veritatis, non omnes ea cognoscunt : sed quia perversa sunt corda eorum, et non requiescit in eis Spiritus veritatis : propterea veritas

[1] Matth. VIII, 9.

fugit ab eis. Qui autem rectus est corde, ita ut requiescat in eo Spiritus veritatis, non potest longe esse a veritate. Scriptum est enim : « In malevolam animam non introibit » sapientia [1], etc. » Sed dicit aliquis : « Vos ergo omnes justi » estis et recti, qui putatis vos esse in veritate? » Non omnes, quod pejus est, sed multi sunt perversi in veritate fidei, tamen in erroribus nullus est rectus. Aliud est enim multos esse malos, aliud est neminem esse bonum. Ubi enim quidam sunt mali, quidam boni, hominum est differentia : ubi autem omnes mali, rei perversitas est. Nam et in medio tritici voluntariæ nascuntur spinæ. Inter spinas autem voluntarium triticum non generatur.

VI. « Audiens autem Jesus, miratus est, et sequentibus » se dixit : In nullo tantam fidem inveni in Israël [2]. » Credidit Andreas, sed præsignante sibi Joanne ac dicente : « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi [3]. » Credidit autem et Petrus, sed evangelizante sibi de illo Andrea et dicente : « Invenimus Messiam [4]. » Credidit et Philippus, sed legendo Scripturas, sicut ipse ad Nathanaël dixit : « Quem scripsit Moses in lege, et Prophetæ, invenimus Jesum a Nazareth [5]. » Ipse quoque Nathanaël, nisi audisset a Christo : « Cum esses sub arbore fici, vidi te [6] : » nunquam respondisset : « Rabbi, tu es Filius Dei, tu es » rex Israël [7]. » Prius signum Divinitatis accepit, et sic confessionem fidei obtulit. Aut si non sumus ausi fideliorem illum putare quam Apostolos : ita testimonium Christi intelligendum est, quod unumquodque bonum hominis secundum qualitatem personæ illius laudatur. Puta, si rusticus aliquod verbum sapienter loquatur, philosophus multo amplius sapienter : in modico sermone sapientiæ rusticus plus laudatur, quam in magno philosophus : quo-

[1] Sap. I, 4. — [2] Matth. VIII, 10. — [3] Joan. I, 29. — [4] Ibid. 41. — [5] Ibid. 45. — [6] Ibid. 48. — [7] Ibid. 49.

niam rusticum dicere aliquid sapienter, magnum est : philosophum autem dicere sapienter, non est mirum. Aut si puer aliquid astute loquatur, dicimus: « Satis sapiens puer: » si autem vir perfectus sapienter loquatur, non laudatur quasi sapiens : non quia puer plus sapuit quam perfectus, sed quantum ad comparationem ætatis suæ sapientior videtur esse, quam ille perfectus. Sic et in centurione dictum est : « In nullo tantam inveni fidem in Israël [1]. » Non quia nec Apostoli tantam fidem habuerunt.

HOMILIA XXIII.

CAPUT VIII.

I. « In illo tempore [2], ascendente Jesu in naviculam, se- » cuti sunt eum Discipuli ejus [3], » et reliqua. Navigante Domino cum Discipulis, orta magna tempestas est, ita ut navem conciti maris insurgentes fluctus obruerent. « Ipse vero, » inquit, dormiebat [4]. » Mira ratio. Ascendit parvam naviculam, ut navigaret, ille qui totum mundum divina virtute gubernat. Dormit in somnum, qui populum suum vigilia æterna custodit. Dormit autem Dominus, non necessitate infirmitatis humanæ, sed spontanea voluntate. Nam cum in Dei illa æterna natura somnus non cadat, secundum quod de eo legimus dictum : « Ecce non dormitabit, neque dormiet » qui custodit Israël [5] : » Tamen Dominus ac Salvator noster ad probandam in se suscepti corporis veritatem, etiam usque ad somnum humanæ naturæ omnia implere digna

[1] Matth. VIII, 10. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 105-108. — [3] Matth. VIII, 23. — [4] Ibid. 24. — [5] Psal. CXX, 4.

tur, ut evidenter veritatem in se assumpti corporis demonstraret. Sed cum dormiente Domino, sæviente procella, usque ad periculum navis violenti fluctus insurgerent, Discipuli timore perculsi, Dominum suscitant, dicentes : « Domine, libera nos, perimus [1]. » Quod idipsum olim David ex persona Apostolorum suscitantium Dominum significasse videtur, cum dicit : « Exurge, quare obdormis, » Domine ? Exurge, adjuva nos, et libera nos propter nomen » tuum [2]. Surgens ergo Dominus, ait illis : Quid timidi es» tis modicæ fidei ? Et imperavit vento et mari, et facta » est tranquillitas magna [3]. » In quo manifeste Divinitatis suæ potentiam Dominus declaravit, dum violentos maris fluctus divinæ potestatis verbo compescuit. Neque venti vel mare obedire poterant, nisi Domino et Creatori suo. Quod futurum ante prænuntiaverat David, dicendo : « Vi» derunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ et timuerunt, et » turbatæ sunt abyssi. Multitudo sonitus aquarum, vocem » dederunt nubes [4]. » Et quæ istæ nubes sunt, quæ timentibus aquis vocem dederunt, nisi Discipuli, qui, viso signo divinæ virtutis, exclamaverunt, dicentes : « Vere hic Filius » Dei erat [5] ? » Nubes autem idcirco Apostoli intelliguntur, quia modo nubium de terra surgentes, ad cœlos sine aliquo pondere peccati spiritualis, naturæ levitate feruntur, et ad riganda corda credentium pluviam divinæ prædicationis infundunt. Alio quoque loco idem David, quod, Domino imperante verbo, maris violentia mitiganda esset, ita testatus est dicens : « Tu dominaris potestati maris, motum » autem fluctuum ejus tu mitigas [6]. » Et iterum : « Dixit, et » stetit spiritus procellæ, et siluerunt fluctus ejus [7]. » Et iterum : « Qui conturbas fundum maris : sonum autem

[1] Matth. VIII, 25. — [2] Psal. XLIII, 23 et 26. — [3] Matth. VIII, 26. — [4] Psal. LXXVI, 17, 18. — [5] Marc. XV, 39. — [6] Psal. LXXXVIII, 10. — [7] Id. CVI, 25.

» fluctuum ejus tu mitigas [1]. » Et iterum : « Ecce dabit vo» cem suam, vocem virtutis [2]. » Hanc utique vocem, qua divinæ potestatis virtute ventis imperante, maris tranquillitas restituta est. Beatus quoque Job hoc ipsum futurum per Spiritum sanctum non ignorans, cum de Domino loqueretur, ita ait : « Virtute sedavit mare [3]. »

II. Cum igitur sedata tempestate maris, jussione verbi esset tranquillitas instituta : « Hi, inquit, qui erant in » navi, mirati sunt dicentes : Qualis est hic, quod venti et » mare obediunt ei [4] ? » Hanc autem dominici verbi virtutem, et eorum qui in navi erant admirationem, olim sanctus David prænuntiaverat in Psalmo, dicendo : « Qui des» cendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis » multis. Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in » profundo. Dixit, et stetit spiritus procellæ [5]. » Et iterum : « Statuit procellam ejus in auram, et siluerunt flúctus » ejus, et lætati sunt quia siluerunt [6]. » Hæc itaque primum, secundum simplicitatem historiæ per Domini virtutem ista gesta cognoscimus : secundum allegoricam vero rationem, quæ in his omnibus figura monstrata sit, sollicite debemus intelligere. Quærendum enim est, quid hæc navis juxta spiritualem rationem intelligi debeat, vel quod hoc mare, vel qui insurgentes fluctus, qui venti, qui hoc fluctus concitant; qui etiam somnus Domini, vel quæ hæc increpatio Domini in ventos, et quæ ista restituta tranquillitas, vel quæ digna admiratio navigantium. Et non dubium est navem istam Ecclesiam figurasse, secundum quod per Salomonem de ea Spiritus sanctus loquitur, dicens : « Facta est » tanquam navis mercatura longinqua [7] : » id est, Ecclesia, quæ navigantibus Apostolis, gubernante Domino, flante

[1] Psal. LXIV, 7. — [2] Id. LXVII, 34. — [3] Job. XXVI, 12. — [4] Matth. VIII, 27. — [5] Psal. CVI, 23-25. — [6] Ibid. 29, 30. — [7] Prov. XXXI, 14.

Spiritu sancto, prædicationis verbo ubique discurrit, portans secum magnum et inæstimabile pretium, quo omne genus hominum, vel potius totum mundum sanguine Christi mercata est. De quo alio quoque loco idem Salomon retulit, dicendo inter cætera vestigium navis pelagizantibus inveniri non posse [1] : ostendens conversationem Ecclesiæ non terrenam esse, vel sæculi, sed cœlestem, secundum quod sanctus Apostolus refert, dicens : « Nostra » autem conversatio in cœlis est [2]. » Mare sæculum intelligitur, quod a diversis peccatis, et variis tentationibus, velut quibusdam fluctibus æstuat. De quo scriptum legimus : « Hoc mare magnum et spatiosum, illic reptilia, » quorum non est numerus. Animalia pusilla cum magnis, » et draco iste quem formasti ad illudendum ei [3]. » Et iterum : « Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit » me [4]. » Venti autem nequitiæ spirituales, et immundi spiritus intelliguntur, qui ad naufragium Ecclesiæ per diversas sæculi tentationes, velut per fluctus maris desæviunt. Dormire vero Dominus in hac navi tunc intelligitur, cum ad probationem fidei, Ecclesiam suam pressuris et persecutionibus mundi istius tentari permittit.

III. Oratio vero Discipulorum, et excitantium Dominum, et auxilium implorantium, ut liberarentur : preces Sanctorum omnium ostenduntur, qui, orta tempestate persecutionis, sæviente diabolo et angelis ejus, devota fide, ac jugi oratione, patientiam Domini velut de somno excitant, ut misericordiæ suæ auxilio, per timorem humanæ infirmitatis periclitantibus subvenire dignetur : quo increpatis ventis, immundis scilicet spiritibus, qui auctores sunt persecutionis, et mitigata omni sæculi tempestate, Ecclesiam suam in pace et tranquillitate restituat. In admiratione

[1] Sap. v, 10. — [2] Philip. III, 20. — [3] Psal. CIII, 25, 26. — [4] Id. LXVIII, 3.

vero eorum, qui in navi erant, qui post factam tranquillitatem Dei Filium confitentur, omnium credentium persona et fides ostensa est, qui in Ecclesia constituti, prius orationibus Dominum excitantes, reddita sibi pace, vere Dominum ac defensorem Ecclesiæ suæ, Dei Filium confitentur. Quod factum statim in Actis Apostolorum, post Herodis persecutionem et Judæorum, a Sanctis pro Ecclesia recognoscimus. Unde et quamvis infestatione inimici Ecclesia, vel sæculi tempestate laboret, quibusvis tentationum fluctibus pulsetur, naufragium facere non potest, quia Filium Dei habet gubernatorem. Inter ipsos enim turbines mundi, inter ipsas sæculi persecutiones plus gloriæ ac virtutis acquirit, dum in fide firma et indissolubili permanet. Navigat enim instructa fidei gubernaculo, felici cursu per hujus sæculi mare, habens Deum gubernatorem, Angelos remiges, portans choros omnium Sanctorum, erecta in medio ipsa salutari arbore crucis, in qua evangelicæ fidei vela suspendens, flante Spiritu sancto, ad portum paradisi et securitatem quietis æternæ deducitur. Et hæc quidem navis, quamvis per hoc tempus vitæ, per has tentationes sæculi naviget : non est tamen sæculi navis, sed Dei. Est enim et alia sæculi navis, non Dei, id est, collectio hæreticorum, quæ sibi hujus nomen Ecclesiæ vindicat. Adversum quam, diem judicii futurum Esaïas manifeste declarat, dicens : « Dies, inquit, Domini sabaoth, adversus » omnem contumeliosum et superbum [1]. » Et post aliquantulum ait : « Et adversus omnem navem maris [2], » id est, omnem ecclesiam hæreticorum. De qua alibi idem Esaïas retulit : « Dirupti sunt, inquit, funes tui, quæ non valuit ar» bor tua, inclinaverunt vela tua, et non laxabunt vela tua [3]. » Navem vero hanc maris esse dixit, quia hujusmodi ecclesia non Dei est, sed sæculi, quæ licet habere in se prædica-

[1] Isaï. II, 12. — [2] Ibid. 16. — [3] Id. XXXIII, 23.

tionem dominicæ crucis videatur, invalidam tamen hanc arborem ejus ostendit: quia ubi non est veritas fidei, infirma crucis assertio est. Unde inclinata et laxata vela ejus sunt ostensa, quæ nullo flatu sancti Spiritus diriguntur. Et ideo hujusmodi navis, hoc est, ecclesia hæreticorum, amisso veræ fidei gubernaculo, dominantibus adversis spiritibus, in naufragium mortis æternæ demergitur, quæ gubernari a Christo Domino non meretur, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIV.

CAPUT X (12).

I. « In illo tempore, dixit Jesus Discipulis suis: Ecce ego » mitto vos sicut oves in medio luporum [1], » et reliqua. Omne malum, quod accidit ex insperato, nimis est grave: quod autem expectatur antequam accidat, postquam acciderit, levius invenitur. Ideo præscius Dominus futurarum persecutionum, præmonet Apostolos, dicens: « Ecce » ego mitto vos sicut oves in medio luporum, » ut cum periculum illud evenerit, non quasi novum perhorrescant, sed tanquam cognitum fortiores excipiant. « Ecce ego, » qui mensurata spatia constitui diei et nocti, et nunquam altera in alterius tempus contempta definitione transgreditur. Ecce ego, qui turbidum mare, quasi feram cavea, sic in sua littora clausi, et quasi indissolubili catena præcepto ligavi. Ideo dixit: « Ecce ego mitto vos, » ut dum mittentis potestas consideratur, periculi magnitudo non ti-

[1] Matth. x, 16.

meatur. « Sicut oves. » Non humanæ naturæ beneficium tollo, sed ovilis patientiæ opus injungo. Non indignentur servi vocabulum ovis accipere, cum sciant Dominum suum nomen agni portasse. «Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit pec» cata mundi[1].» Et quomodo, inquit, proficiemus oves contra lupos? Ovium mansuetudo non potest resistere luporum crudelitati. Luporum crudelitas mitescere nescit, nisi gratia Christi faceret quod ipsa natura fieri negat. Non vestra virtus, aut solertia æstimatur, aut laudatur in vobis: sed nominis mei potestas intelligatur, ut glorificetur per vos, quia fortior est gloria Dei, quam rerum natura.

II. «Sicut oves.» Cum cœperint vos lupi vellicare, nolite resistere, aut vociferare, scientes quia nisi vos spoliati fueritis, alii non vestientur, id est, nisi vos mortui fueritis, alii non vivent. Nec timeatis hanc vellicationem præsentem. Cum enim ætas resurrectionis advenerit, alia super vos lana immortalitatis nascetur. Quandiu autem propter instigationem diaboli gentes permanserint lupi, dorsum illis præstate ad vellicandum: cum autem per patientiam vestram lupi illi facti fuerint agni, præbete illis, tanquam oves, lac doctrinæ. Manifestum quidem est quia oves appellat propter mansuetudinem: non timentes autem Deum, lupos propter crudelitatem. Sed hoc videamus, quare istos quidem dixit quasi oves: illos autem non quasi lupos, sed lupos. Si enim istos propter solam causam mansuetudinis oves dixisset, quoniam natura quidem homines erant, mansuetudine autem oves, utique et illos quasi lupos dixisset: quoniam et illi, etsi crudelitate quasi lupi erant, tamen natura similiter homines erant. Puto ergo ista ratione istos quidem quasi oves dictos, illos autem non quasi lupos, sed ad plenum lupos: quoniam homo Dei, quamvis fuerit bonus, tamen semper habet in se aliquid mali secundum car-

[1] Joan. 1, 29.

nem, quasi homo: et ovis quidem dicitur propter quod bonus: quasi ovis autem, quia non ad plenum bonus. Qui autem Deum non cognoscit, nihil in se boni potest habere, propterea lupus dicitur, non quasi lupus, quia nihil boni habet in se, quia in se non cognoscit Deum. Causa est ista, quia omnes homines secundum carnis naturam mali sumus: et sicut dicit Apostolus: « Natura sumus filii » iræ: sed per timorem Dei efficimur boni [1]. » Quamvis autem per timorem Dei efficimur boni, tamen semper aliquid naturalis mali remanet in natura hominum. Ergo si natura carnalis compellit fieri malum, timor Dei ex parte retinet eum a malo. Hominem non cognoscentem Deum, aut cognoscentem quidem, sed non timentem, natura compellit facere malum, et timor Dei non retinet a malo, et ideo non potest esse in illis aliquid boni, nisi forte propter homines, quando ipsum non est bonum, sed malum, quod est propter Deum. « Quidquid autem non est ex fide, » peccatum est [2]. » Ideo Sancti quidem quasi oves, mali autem non quasi lupi, sed ad plenum vocantur lupi. Nec moveat te, quod etiam Christus quasi ovis est dictus, non ovis, cum sit totus bonus. Ibi enim non persona Christi comparata est ad personam ovis; sed occisio Christi sicut occisio ovis. Denique ita subjungit: « Sic non aperuit os in » humilitate [3]. » Nam nec ovis cum ducitur ad occisionem, aliquam vocem emittit. Hic autem persona Apostolorum comparata est ad ovium mores: non missio eorum ad missionem ovium, id est, Apostoli ipsi dicti sunt sicut oves, non missio eorum sicut missio ovium. Non enim mittuntur aliquando oves ad lupos, nec comparat aliquis possibilem etiam impossibiliter. Unde alibi dictus agnus est, non quasi agnus.

III. « Estote ergo prudentes sicut serpentes, » ad

[1] Ephes. II, 3. — [2] Rom. XIV, 23. — [3] Isaï. LIII, 7.

intelligendas fraudes. « Estote simplices sicut columbæ [1], » ad ignoscendas injurias. Nolo vos esse semper quasi columbas, ne propter simplicitatem nimiam per seductionem laqueum incurratis. Nolo vos esse semper sicut serpentes, ne ex corde contra aliquem venena fundatis, sed secundum tempus et personas, mutetis et mores. Estote serpentes, ne comprehendamini. Si enim comprehensi fueritis, estote columbæ, ut ne mordeatis. Quandiu enim homo gentilis est, serpens in illo est : quoniam indignatio illius, secundum similitudinem est illius serpentis qui in paradiso hominem a Deo separavit : cum vero convertitur ad fidem, recedente serpente, ingreditur in illum Spiritus, qui in specie columbæ descendit de cœlo, et fit columba. Ergo contra infideles estote serpentes, quia serpens serpenti non nocet: cum fidelibus autem estote columbæ, ut quasi columbæ columbis charitatis oscula porrigatis. Et ut breviter dicam, estote prudentes sicut serpentes, ut malum intelligatis et caveatis ; et estote simplices sicut columbæ, ut non faciatis ullum malum. Quia intelligere malum, laudabile est: facere autem, vituperabile. Nec qui intelligit malum, ipse facit malum, sed qui facit malum.

IV. « Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos in » conciliis [2]. » Quoniam superius dixit : « Estote prudentes si- » cut serpentes, et simplices sicut columbæ : » nunc ad utrumque causam ostendit, et quare vult esse prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. Prudentes quidem sicut serpentes, ut attendant sibi ab hominibus, qui tradent eos in conciliis. Proprium enim est serpentis, ab hominibus sibi caute prospicere. Unde Apostolus admonet, dicens : « In sapientia ambulate, quoniam tempus malig- » num est [3]. » Quare autem vult eos esse simplices? ut non adversus proditores suos malitiæ memores sint, sed diligant

[1] Matth. x, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Col. iv, 5.

inimicos suos, et benefaciant persequentibus se, secundum Dei Christi præceptum : quia non tantum lædimur ab iniquis inimicis, quando nocemur ab ipsis, sed etiam proficimus, cum per malitiam eorum constantia bonitatis nostræ a suo proposito victa non recesserit. Quoniam proprium est columbæ usque ad mortem in simplicitate manere. Unde et de tolerantia Job dictum est : « Et adhuc » perseverat in simplicitate[1]. »

V. « Attendite vobis ab hominibus : tradent enim vos in » conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ante re- » ges et præsides stabitis in testimonium illis, et gentibus[2]. » Ita dixit : « Attendite vobis ab huminibus quasi a quibusdam pessimis malis, et super omnia mala malis. » Nam si non quasi homines accusans dixisset, sufficeret illi dicere : « At- » tendite vobis, tradent enim vos. » Nunc autem addidit : « At » tendite vobis ab hominibus : » ostendere volens quia præ omnibus malis homo est pessimum malum. Nam si bestiis comparare volueris eum, pejorem invenies eum. Bestia enim, quamvis sit crudelis, tamen quia est irrationabilis, declinabitur ab homine crudelitas ejus. Homo autem crudelis cum sit, et rationabilis, non facile evadetur crudelitas ejus. Si comparaveris hominem serpenti, pejorem invenies hominem : quoniam serpens, etsi malitiam habet, tamen hominis timorem habet. Ideo, si quem absconse potuerit, mordet : si autem non potuerit, fugit. Homo autem et malitiam habet serpentis, et timorem non habet sicut serpens. Ideo quandiu non habet tempus, latet sicut serpens : si autem invenerit, irruit sicut bestia. Adhuc autem anguis, siquidem irritata fuerit, sævit : si autem irritata non fuerit, in silentio transit. Homo autem et non irritatus insanit, et magis super illos insanit, a quibus non fuerit irritatus. Et ut breviter dicam, unaquæque bestia unum

[1] Job. II, 3. — [2] Matth. x, 17, 18.

habet et proprium malum, homo autem omnia habet in se. Denique homo malus, pejor est quam ipse diabolus. Diabolus enim, si videat justum, non est ausus ad eum accedere : homo autem malus, quamvis hominem sanctum viderit ; non solum illum non timet, sed adhuc magis contemnit. Non enim diabolus homini præstat virtutem, sed homo diabolo. Arma enim diaboli est malus homo. Sicut enim homo sine armis non potest aliquid facere contra hostem, sic diabolus etiam sine homine non valet aliquid contra Sanctos.

VI. « Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis » flagellabunt vos. » Quasi ad majorem laudem Dei in synagogis suis flagellabunt : ubi orationes et laudes, ubi lectiones vel sacrificia, Apostolos ibi pœnis afficiebant, quasi sacrificium Deo offerentes. Re autem vera sacrificium erat Dei cruciatio Apostolorum, non ad Judæorum mercedem, sed ad suam coronam : Judæorum autem erat interitus. Quoniam autem dicit, ante reges et præsides stare, et non cogitare quid respondere debeant, hoc est, quod in Joanne dicit : « Cum autem venerit ille Paracletus, ille testificabi» tur de me. Et vos testimonium reddetis, quia ab initio » mecum fuistis[1]. Ante reges et præsides stabitis in testimo» nium illis, et gentibus : » ut dum Apostoli accusantur, dum respondent, in singulis quibusque prætoriis Christi veritas prædicetur, et Judæorum perfidia demonstretur, et gentibus vel ad salutem credentibus, pietatis mysterium revele-tur. Audientes autem Apostoli quia coram regibus et judicibus stare jubebantur, ne forte dicant ad Christum : « Tu ipse scis quia in illorum judicibus scholastici præsunt, quomodo ergo possumus nos homines piscatores, et sine litteris, coram illis testimonium dare ? Tu enim ab initio non nos docuisti loqui, sed credere. Denique cum nos Dis-

[1] Joan. xv, 26.

cipulos congregares, non invenisti nos in capitolio philosophicos libros legentes : sed retia in mare mittentes. Neque dixisti : « Venite, faciam vos advocatos meos : » sed, « Venite, » faciam vos piscatores hominum [1]. » Conscientias, non eloquentias nostras elegisti. » Ideo ipse inquit : « Cum autem » tradent vos, nolite solliciti esse, quomodo, aut quid lo- » quamini [2] ; » mea est enim causa. Deus humano auxilio non indiget. Ideo vos tantummodo mihi personam præstate, et ego vobis sensum. Nam sollicitum esse ante judicium, non est præparatio rei, sed desperatio de Deo, in illis enim rebus potest esse desperatio de Deo, in quibus potest esse consideratio. Puta si propter aliquem actum iter facturus es, consideras qualitatem actuum, et quantitatem itineris : et secundum eas præparas tibi expensas. Aut si domum ædificare proponas, consideras qualia ædificia, et talia præparas instrumenta. In judicio autem quomodo potest præparari responsum? Numquid scis qualis sit interrogatio futura? Minime, cum in judicio tali non judices a semetipsis loquuntur, sed diabolus in judicibus. Si ergo homo hominis cogitationem non solum futuram, sed nec præsentem cognoscit, quomodo potest cognoscere consilium inimici? quia nemo hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus qui est in eo. Si ergo ex vobis loquamini, secundum verbum respondebitis : si autem Dei Spiritus, secundum cogitatum eorum. Sinite ergo, ut in causa sua loquatur Deus in vobis, qui conscientiam interrogantis agnoscit. Non enim possibile est, ut rex, qui milites suos mittit ad bellum, non illis præstet arma adversus hostem. Qui ergo sollicitus est quid loquatur, in sua sapientia sperat : quæ est prima causa ruinæ. Nam in persecutionibus virtus Dei non requiritur, nisi præcesserit fides. Ad majorem consolationem Apostolorum, non dixit : « Spiritus Pa-

[1] Matth. IV, 19. — [2] Id. X, 19.

tris vestri, qui loquitur in vobis: » sed « Qui loquitur: » ut ostendat quia non solum tunc, sed nec modo aliquid sine Spiritu Dei faciunt, aut loquuntur, tanquam si ita dicat ad illos: « Maxime quia creditis in me, aut confitemini me esse verum. Esurientem me videtis, et creditis quia sum panis cœlestis. Sitientem me videtis, et creditis quia ego sum fons aquæ salientis in vitam æternam. Quomodo est iste sensus humanus, qui aliud videt, et aliud credit, et confitetur? Si ergo modo, quando periculum non est, gratia mea operatur in vobis, quanto magis erit vobiscum cum persecutio venerit? Nam qui vos in pace sustentat, multo amplius adjuvat in bello. »

VII. « Frater fratrem tradet in mortem[1]. » Audientes Apostoli, ne forte cogitent æstimantes cum traditi fuerint in conciliis, et in synagogis ad flagellandum: illo tempore putas nemo erit patronus, qui adjuvet: nemo amicus, qui indulgeat: nemo amicus, qui misereatur? Ideo dicit Dominus: « Nemo speret in patronis, nemo in amicis, aut parentibus, cum etiam frater fratrem tradet in mortem, pater filium, et filius patrem. » Vide quale tunc incendium persecutionis ardebit, ut nec sibi ipsi parcat natura. Quomodo autem tunc patronorum aut amicorum fidem integram quæres, cum videris ipsius fraternitatis et paternitatis vim esse extractam? Si enim amicitia in ipsa natura deficiet, quomodo invenietur extra naturam? Ergo quia non est satis stupendum, si frater fratrem tradat in mortem? Caïn enim propter invidiam sacrificii interfecit Abel fratrem suum[2]: et propter benedictionem surreptam Esaü persequebatur Jacob[3]. Hoc autem quis audivit, ut nulla injuria existente, propter solam Christi fidem pater filium tradat in mortem? quia fortior est conflictio inimici, quam virtus naturæ. Corruptibilis enim est dilectio carnis. Men-

[1] Matth. x, 21. — [2] Gen. iv. — [3] Id. xxvii.

dax est omnis sæcularis amicitia, quæ divini timoris vinculo non est ligata. Non est fides in servis diaboli. Diabolus nec generat, nec generatur: si non generatur, nescit servare jura propinquitatis, qui nullum habet propinquum. Non quia odibile est genus Christianorum, sed quia divinum est, carnales odiunt. Alii adjunguntur multo plures et chariores proximitate conjuncti, beatior commutatio, bonum odium est, « Et eritis odio omnibus hominibus, propter nomen meum [1]. » Id est, omnibus infidelibus: non solum inimicis, sed etiam amicis: non solum extraneis, sed etiam parentibus: non solum parentibus aut fratribus, sed etiam ipsis patribus vestris. O inæstimabile diabolici furoris incendium, quod nec ipsa fraternitatis charitas extinguere potest! Supra naturam et contra naturam persecutio ardens, sapientibus evidenter ostendit, quoniam illa odia non facit more humano accidentium ira causarum, sed invidia diaboli propter Christum. « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit [2]; » quia incipere multorum est, finire vero paucorum. Semper in principio dilectio est, in fine probatio. Nemo enim circa Deum usque ad finem potest perseverare, nisi qui propter Deum tantummodo factus est Dei. Omne enim quod propter carnem fit, corporale est, quemadmodum et caro ipsa temporalis est: quod autem propter Deum fit, æternum est, sicut et Deus æternus est. Cor bonæ fidei, est exitus bonus: quia non incipere aliquod bonum gloriosum est, sed finire. Nam quod incipit, corporis voluptas est frequenter: quod autem finit, virtus est animæ. Nam frequenter concupiscentia carnalis incipit bonum, sed non finit, nisi gratia Dei. Cum ergo conversus fueris ad Deum et cœperis Deo servire, et opera justitiæ facere, ne aliquando acta tua recorderis, sed finem tuum cogita: quia præteritorum bonorum consideratio,

[1] Matth. x, 22. — [2] Ibid.

jactantiam operatur : consideratio autem finis, timorem. « Quoniam qui perseveraverit usque in finem, hic sal» vus erit. »

HOMILIA XXV.

CAPUT X.

I. « In illo tempore, dixit Jesus Discipulis suis : Nihil » opertum quod non reveletur : et occultum, quod non » sciatur [1], » et reliqua. Nunc profectum prædicationis eorum futurum eis annuntiat, quoniam prædicatio eorum habitura fuerat exitum gloriosum. Ecce ego ipse, qui sum lumen absconditum in tenebris, Deus celatus in homine, sublimitas in humilitate. Tunc sicut hoc mysterium absconditum fuit a sæculis, nunc autem per vos manifestabitur cunctis, ut impleatur sermo propheticus, qui dictus est de me : « A summo cœlo egressio ejus, et occursus ejus » usque ad summum ejus. Et non est qui se abscondat a » calore ejus [2]. » Sicut enim nullus est locus ubi non appareat sol, aut non sentiatur calor ejus : sic nullus erit locus, ubi non cognoscatur Christus, aut non intelligatur Divinitas ejus, ut omnis conditio hominum in duas dividatur partes, ita ut credentes merito coronentur, ac non credentes sine excusatione puniantur. Et vos cum interim quasi inimicos suos odiant homines, postea vos cognitos complectentur quasi suæ salutis auctores. Interim quasi maleficos homines vos abominabuntur, postea quasi sanctos venerabuntur. Interim vos quasi persecutores persequentur, postea vos, omnes homines in Ecclesiis suis quasi deos adorabunt. Mementote præterita, et consolamini de

[1] Matth. x, 26. — [2] Psal. xviii, 7.

futuris, quando justitiæ Domini dominata est iniquitas; quando veritatem longo tempore celaverunt tenebrosa mendacia; quando innocentia sub existimatione criminis diu velata est. Moses fuit celatus in Ægypto, dictus est filius Ægyptiæ[1]. Quasi homicida fugatus est, quasi mercenarius contemptibilis, ovium factus est pastor. Nunquam est manifestata sanctitas ejus, nunquam est coronata innocentia ejus? Ecce qui pastor ovium fuerat irrationabilium, factus est dux populi gloriosi. Qui quasi homicida ex Ægypto egressus, postea ingressus est judex Sanctorum, jam non filius Ægyptiæ, sed quasi Filius Dei. Perdidit beneficium suum Ægyptus, non potuit bene nutriendo facere suum, qui melius nascendo fuerat alienus. Qui Pharaonem regem quasi captivus ante timuerat, postea illum decem plagis, quasi servum obnoxium castigavit, quia nihil est opertum, quod non reveletur. Joseph celatus est in Ægypto, quasi adulter accusatus est, castitatis custos fidelis. Numquid non est manifestata innocentia ejus? Numquid non multipliciter coronata est castitas ejus? Qui quasi maleficus in carcere fuerat, quasi Propheta eductus est. In unius pueri vindicta totus mundus fame flagellatus est. Et quem sacerdos Putiphar (13) primum quasi adulterum uxoris suæ condemnaverat, postea gloriosum generum in cubiculum suum locat[2]. Absconditi fuerant et tres pueri in Babylonia, et quasi contemptores regis sunt accusati pro crimine, ad quorum interitum jussum est, ut caminus accenderetur septies amplius quam solebat: non quia ad comburendam carnis naturam tantum incendium necessarium erat, sed quia tantum insanientis regis iracundia suggerebat. Et quid ignis in suo camino, furoris spiritu percussus corrigit? Et perdito suæ virtutis calore, specie sola ardebat, ut incorruptibilem integritatem eorum corruptus ignis os-

[1] Exod. II et seqq. — [2] Gen. XXXIX et seqq.

tenderet, et ardentiorem fidem eorum ardens flamma ostentaret, ipsa natura sua clamans, non in voce: « Quia nihil occultum quod non sciatur. » Sed vos sustinete introitum injuriosum, ut habeatis exitum gloriosum. Et tanquam promissionum consolationem habentes, « Quod dico vobis » in tenebris, dicite in lumine: et quæ in aure auditis, prædicate super tecta [1]. »

II. Quid est, « Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine? » Item tenebras judaïcum populum dicit, sicut scriptum est: « Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt [2]. » Et ideo tenebræ intelliguntur, quia lumen verum cognoscere non potuerunt. Quæcumque igitur Dominus in Judæis locutus est, in Ecclesia manifestanda esse annuntiabat. Lux enim populus christianus intelligitur, sicut et Apostolus ait: « Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis ambulate [3]. » Aut ita: « Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: » id est, « Quod nunc dico vobis in mysterio parabolarum, vos postea dicite manifeste. » Quod enim in mysterio est absconditum, sic est quasi in tenebris positum. Unde et Moses quando legem accepturus ascendit in montem, sicut dicit Scriptura, « Ingressus est Moses in nubem [4], » ostendens quia lex, quæ dabatur in mysterio posita, obscura erat futura, quasi sub nube nigerrima. Quod autem manifeste dicitur, in lumine dicitur. Quid est, « Quod aure auditis, » prædicate super tecta: » id est, « Quod auditis in secreto soli, prædicate coram omnibus, nulli abscondentes verbum, quasi qui stet supra tecta et clamet. Quid est quod Apostoli audierunt in mysterio? Quid? « Exivit seminator » seminare semen suum. Et quædam ceciderunt secus viam, » quædam super petram, quædam inter spinas, quædam

[1] Matth. x, 27. — [2] Joan. I, 5. — [3] Ephes. v, 8. — [4] Exod. xxiv, 18.

» super terram bonam. Et loquebatur eis in parabolis, et » sine parabolis loquebatur eis nihil. Et accesserunt Disci- » puli ejus ad eum secreto, dicentes : Enarra nobis parabo- » lam. Quibus respondit : Vobis datum est nosse mysterium » regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut audientes non » audiant, et videntes cæci fiant [1]. » Quid ergo ? Quod tunc in mysterio solis Apostolis credebatur, nunc Evangelistis referentibus, et Apostolis prædicantibus, quotidie in medio Ecclesiæ omnibus populis enarratur. Ergo hoc est : « Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine [2] : » id est, quod dico vobis in secreto, prædicate coram omnibus, sicut est ubi vocavit Dominus Discipulos suos seorsum, dicens eis : « Vos autem quem me esse dicitis ? Responderunt : » Tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum ve- » nisti. Et mandavit eis : Nemini dixeritis : quia oportet Fi- » lium hominis crucifigi, et tertia die resurgere [3] : » quia si manifeste cognitus fuisset Filius Dei, nemo ausus fuisset manus injicere in eum. Et ideo crucifixus non esset, neque resurrexisset a mortuis. Propterea adhuc infernorum regnum esset in terra, et dominatio diaboli mundum totum teneret. Quid ergo ? Postquam Dominus surrexit a mortuis, quod audierat Petrus in secreto, cœpit coram omnibus prædicare dicens : « Deus patrum nostrorum suscitavit » Filium suum Jesum, quem vos crucifixistis, et denegastis » ante faciem Pilati, judicante illo dimitti. Vos vero Justum » negastis, et virum homicidam petistis donari vobis, prin- » cipem autem vitæ interemistis [4]. » Ergo hoc est, quod id aure audistis, prædicate super tecta.

III. « Et nolite timere eos, qui occidunt corpus [5]. » Ne forte propter timorem mortis non libere dicatis quod audistis : nec fiducialiter prædicetis in omnibus, quod in aure

[1] Matth. XIII, 3-13. — [2] Id. X, 27. — [3] Id. XVI, 15, 16, et 20, 21, et Marc. VIII, 29-31. — [4] Act. III, 13-15. — [5] Matth. X, 28.

soli audistis. Sic ergo ex his verbis ostenditur, quod non solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem palam mendacium pro veritate loquitur ; sed etiam ille qui non libere pronuntiat veritatem, quam libere pronuntiare oportet : aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere oportet, proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, ut veritatem quam audivit a Deo libere prædicet : sic laïcus debitor est, ut veritatem, quam audivit quidem a sacerdotibus probatam in Scripturis, defendat fiducialiter. Quod si non fecerit, proditor est veritatis. « Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio » fit ad salutem[1]. » Hæc autem diximus, quoniam multi Christianorum palam quidem transgredi veritatem putant peccatum, tacere autem veritatem coram infidelibus non putant esse peccatum : et propterea multi inveniuntur in isto reatu. Ideo nos convenit apertius dicere quoniam nihil de veritate neganda præsens loquitur sermo, sed de veritate non libere prædicanda, dicens : « Quod dico vobis » in tenebris, dicite in lumine : et nolite timere eos, qui occidunt corpus, » quominus dicatis in lumine, quod audistis in tenebris. Vide quoniam non solum ille transgressor est veritatis, qui palam denegat veritatem, sed etiam ille, qui propter timorem eorum, qui possunt occidere corpus, tacet veritatem. Et quid dicam? Quia propter timorem mortis tacent homines veritatem, et propter miserum ventrem, et propter spem vani honoris, in conspectu infidelium tacent homines veritatem. Ut puta, eunt homines ad convivium impiorum sacerdotum, et confugiunt ad patrocinium malorum hæreticorum, fit sermo de fide : ille sacerdos impius, vel patronus, blasphemat veritatem tuam, quasi mendacium : fidem tuam, quasi perfidiam, ut aut seducat, aut vulneret conscientiam tuam, et faciat eam infirmam, etsi

[1] Rom. x, 10.

ad plenum capere non potuerit : tu autem, etsi non denegaveris palam veritatem, tamen non contendis cum persona ejus, cujus panem inanem manducas, ut non perdas spem patrocinii, aut rapacitatis : veritatem, quam oportebat te libere defendere, tacens confundis eam in conspectu inimicorum ejus, ut videatur a te tacente falsa quæ vera est. Et quomodo non es tu proditor veritatis? Sed forte dicis : « Si taceo veritatem ante adversarios, numquid consentio mendacio eorum? » Dic mihi, si princeps aliquis imperatoris, videns civitatem Romanam ab hostibus expugnari, cum possit liberare eam, et neglexit defendere, num ipse videbitur tradidisse, quam potuit liberare, si voluisset? Sic et tu videns veritatem ab impiis expugnari, cum eam potuisses defendere, si loqui voluisses, tacens expugnasti, per hoc ipsum quod compassus es expugnari. Et si propter timorem eorum, qui occidunt corpus, tacere veritatem, sicut præsens Scriptura testatur, impietas est, quomodo non sit impietas major, tacere veritatem propter miserum ventrem, et spem vani honoris, et meliorem facere gratiam panis et honoris quam gloriam veritatis Dei?

IV. « Et nolite timere eos, qui occidunt corpus : » quoniam corpus, etsi ab impiis occisum non fuerit propter Deum, a semetipso post modicum morietur propter naturam. Ergo occisi secundum corpus ab impiis, nihil perditis, nisi mortis dilationem, ut corpus quod post modicum fuerat moriturum, ante modicum moriatur, magis autem nec ante ipsam mortis dilationem. Si ergo verum est quia nec folium cadit de arbore sine præcepto Dei, et quia numerati dati nobis sunt dies ad vitam, credere debemus quia nec morimur ante diem, nec transire possumus diem : tamen ponamus quod ante diem moritur, qui moritur propter Deum. Si ergo et gratis, id est, sine molestia percussoris post modicum morituri sumus, nulla Dei causa proposita,

quare non ante modicum in causa Dei cum gloria morimur, ut fiat voluntarium, quod futurum est necessarium, ut offeramus Deo pro munere, quod redditur a te pro debito? Ideo « Nolite timere eos, qui occidunt corpus. » Substantia enim hominis non est corpus, sed anima. Hanc etiam solam Deus ad imaginem suam fecit, et hanc diligit : propter hanc fecit et mundum. Hanc zelat, et persequitur inimicus : propter hanc et ipse Filius Dei venit in mundum. Corpus autem vestimentum est animæ, sicut ait Apostolus : « De » corpore nostro, in quo ingemiscimus onerati, in quo no- » lumus spoliari, sed supervestiri, ut mortale hoc absorbea- » tur a vita [1]. » Sicut ergo vestimentum super homines positum, si quis furibundus scindat, illatorem quidem injuriæ sentit homo, damnum autem non patitur in natura : sic corpus super animam positum, si occidatur ab impiis, anima quidem occisionis ejus sentit dolorem, damnum autem suæ naturæ non patitur. Habemus autem hujus rei unde loquimur argumentum in membris. Sicut enim ungues cum summitatem vestiunt digitorum, quandiu præcidantur, dolorem faciunt corpori : cum vero præcisi fuerint, nullus sensus corporis invenitur in eis, sed ex ipsa natura alteri novi procedunt, ut nullum videatur natura sustinuisse dispendium : sic corpus donec cæditur, sentit anima : cum autem occisum fuerit, nullus sensus aut dolor animæ invenitur in corpore illo, sed iterum super animam in tempore opportuno gloriosius illud retexet corpus, ut nullum detrimentum anima videatur perpessa, sed argumentata (*sic*). Dicam autem quod sentio verius, non solum ad vestimentum animæ caro creata est, sed magis ad tentationem ejus, quasi domestica et naturalis inimica copulata est, et dum expugnatur a carne, nec vincit, nec coronatur a Deo. Hujusmodi mysterii Paulus testis est, dicens : « Caro enim

[1] 2 Cor. v, 4.

» concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus car» nem[1]. » Si ergo caro animæ inimica, tentatio est, quis sapiens non intelligit quia occisio corporis optanda est magis, quam timenda? Ideo tibi corruptibilis natura creata est, inde deponendi corporis tempus est numeratum, ut homo morituro corpori tuo non parcas, sed commerito perituro compares tibi vitam mansuram. Ecce si mutuo accipis, ut puta bovem, vel equum, nonne assidue operaris opus tuum in eum? Dicis enim apud te: « Hodie aut cras tollendus est a me, quia non est meus. » Etiam tu in corpore corruptibili natus, quare non ad utilitatem animæ tuæ uteris temporali corpore tuo, sciens quia post modicum tollendum est a te, quia non est tuum? Quæ ergo est ista insipientia vestra, odire quod nostrum est, et amare quod nostrum non est? Studere servare quod servare non possumus, et negligere quod in æternum habebimus?

V. « Nolite timere eos, qui occidunt corpus. » Quid est timor mortis? non dolor exeundi a corpore, sed desperatio vitæ post mortem. Ille timet mortem, qui non putat se vivere post mortem. Vis scire? Ecce frequenter homines gravem dolorem patiuntur in infirmitate, et non moriuntur, frequenter modicum tædium habent, et moriuntur, et tamen magis contenti sunt gravem dolorem pati, et non mori. Vides ergo quia non dolor mortis, sed ipsa mors timetur? Sicut autem omnia mala operatur timor mortis, sic omnia bona operatur contemptio mortis. Qui timet mori, id est, qui non sperat vivere post mortem, neque eleemosynas dat, neque orationibus instat, neque jejunium celebrat, neque paupertatem sustinet, neque opprobrium suffert, neque damnum substantiæ suæ contentus est pati, neque corporalem injuriam sustinet propter Deum: sed hoc suæ lucrum vitæ existimat, si bonis istius mundi feli-

[1] Galat. v, 17.

citer fruitus fuerit, et hoc damnum vitæ suæ putat, si fuerit alienatus ab istis bonis. Quare? quia laborum suorum præmium in resurrectione non sperat. Qui autem non timet mori, id est, qui vitam sperat post mortem, omnia quæ diximus libenter sustinet propter Deum, quia laborum suorum mercedem multiplicem indubitanter expectat. Ille est ergo perfectus discipulus Christi, qui hæc omnia patitur, aut pati paratus est. Non ergo ideo Dominus mandat : « Nolite timere eos, qui occidunt corpus, » quia necesse est omnem Christi discipulum occidi : sed ne omnes illas res, quas supra diximus, per singulas mandet, quasi per compendium dixit : « Nolite timere eos, qui occidunt cor-» pus, » quoniam qui occidi non timet, multo magis contemnit cætera adversa carnalia, quæ sunt ante mortem : quia omnia carnalia quæ sunt ante mortem, leviora sunt morte. Qui ergo quod gravius est non timet, multo magis contemnit quod levius est. Qui autem cæteras molestias, quæ sunt ante mortem, non est contentus pati propter Deum, quomodo sustinet mortem? Considera autem, ut quid nobis in natura creavit timere mala carnalia, aut diligere bona : non ut mala carnalia timeamus, quæ timemus, sed ut per timorem malorum carnalium intelligamus magis timenda esse spiritualia mala. Ut puta, scis quia malum est pati dolorem carnis, per hoc intellige quia pejus est dolorem animæ pati. Scis quia malum est confundi coram hominibus, per hoc intellige quia pejus est confundi coram Angelis. Quantum enim Angeli meliores sunt hominibus, tantum confusio illa pejor quam ista. Nam dolor et pudor corporalis, cum corpore finitur, aut solvitur : dolor et pudor animæ semper cum anima irruit ad pœnam. Ita non ut diligas bona carnalia quæ diligis, sed ut per bona carnalia intelligas magis diligenda esse spiritualia bona. Ut puta, scis quia bonum est gaudere carnaliter : per hoc in-

telligе quia melius est gaudium animæ. » Gaudium quippe carnis cum carne finitur, gaudium autem animæ cum anima perseverat. Scis quod bonum est gloriari in terris : per hoc intellige quia melius est gloriari in cœlo. Quanto enim clarius est cœlum, quam terra ; tanto gloriosior est illa gloria, quam ista. De maguis autem thesauris bonorum vel malorum quasi modicum gustum dedit in mundo, ut ex modico gustu malorum, vel bonorum, plenitudinem cognoscamus.

VI. « Nolite timere eos, qui occidunt corpus, sed eum » timete, qui potest corpus et animam perdere in gehen- » nam[1]. » Quid dicis, anima perit? Nonne immortalis creata est? Morte enim non solum extinctio corporalis signatur, sed etiam pœna mors dicitur. Unde et Paulus ait : « Quoti- » die morior pro vestra gloria, quam habeo in Christo Jesu[2]. » Et Joannes in Apocalypsi sua sic dicit : « Beatus qui habet » partem in prima resurrectione, ei secunda mors non do- » minabitur[3]; » secunda enim mors est ignis, et sulphur. Vides ergo quia, per damnationem animæ, non dicit ipsam solutionem animæ, sed cruciationem gehennæ, quæ est mors secunda. Et tanquam si aliquis dicat : « Ut quid tanta licentia data est malis, ut etiam contra voluntatem Dei habeant in Sanctis potestatem nocendi? Absit; nihil possunt, Deo nolente : « Nonne duo passeres asse veneunt, et unus » ex eis non cadet sine voluntate Patris vestri[4]? » Si ergo passeres in voluntate Dei positi sunt, non in potestate hominum, quos Deus ad usum hominum fecit, quanto magis vos? non cum estis in potestate hominum, sed in voluntate Dei, quos Deus ad suam gloriam fecit. Si passer eventu non moritur, nec cadit, propter hoc ipsum, quia opus Dei est, quanto magis justus homo non est in eventu positus,

[1] Matth. x, 28. — [2] 1 Cor. xv, 31. — [3] Apoc. xx, 6. — [4] Matth. x, 29.

quia imago Dei est? Sed aut a Deo traditus, moritur : aut a Deo liberatus, evadit. Si in passeribus nihil sine ratione agitur, quorum duorum pretium unus est assis, quanto magis in vobis sine me nihil agitur, quorum pretium est sanguis meus? Si sic habentur passeres, quomodo habendi sunt filii? Ideo ergo non debetis timere homines, quia non est in vobis illorum potestas, sed Dei. Non enim quando volunt impii, tunc possunt nocere Sanctis, sed quando Deus illis nocendi tempus concesserit, ut provideat Sanctis suis coronam. Dicit Pilatus ad Jesum : « Nescis quia potestatem » habeo dimittere te, et crucifigere te [1] ? » Respondit ad eum : « Non haberes ullam potestatem in me, nisi tibi datum » fuisset de sursum [2]. » Quæ ergo est sapientia, illum non timere qui dat potestatem, sed illum timere qui accipit ? Qui enim dat potestatem, quando vult dat : qui autem accipit, non quando vult accipit. Ergo si non es traditus, sine causa times, et si traditus es, sine causa times. Deo enim liberante, homo tibi nocere non potest, etsi vult. Nescis quomodo Pilatus volebat dimittere Christum, sed non poterat, quia Deus eum tradebat?

VII. « Vestri autem et capilli capitis omnes numerati » sunt [3]. » Quid nobis prodest capillos numeratos habere, si morimur? Ideo numerati sunt, ut in æternum vivamus. Numquid ideo numerat aliquid Deus, ut numerum ejus cognoscat, qui ab initio, ut dixit Sapientia, omnia in pondere, numero, et mensura creavit [4]? Sed ideo numeravit, ne aliquid perdat ex ipsis, sicut dicit Propheta : « Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus. Dinumerabo eos, » et super arenam multiplicabuntur [5]. » Non minuuntur qui numerati sunt, sed etiam multiplicabuntur. Vis scire dignitatem numeratorum? considera ovem illam, quomodo pas-

[1] Joan. XIX, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Matth. X, 30. — [4] Sap. XI, 21. — [5] Psal. CXXXVIII, 17, 18.

tor non requievit per desertum discurrere, donec inveniret eam, et ad pristinum numerum revocaret. Nullam ex omnibus se habere putabat, si de numero suo una periret. Qui autem perituri sunt, non numerantur. Ideo Dominus dicit: « Vestri etiam capilli capitis numerati sunt. » Peccatores autem ut quid numerantur, qui esse non æstimantur? Illud enim numerat Deus, quod vult possidere : quod autem non vult habere, ut quid numerat? Ideo non numerantur peccatores, ut quicumque ex ipsis periret non sentiat, neque curet Deus, quasi de non numeratis : sicut scriptum est : « Pro nihilo habentur omnes gentes[1]. » Ergo passeres sunt meliores, quam peccatores? Non, sed similes. Sicut enim Deus non dixit quia non cadunt : sed, « Sine voluntate Dei non cadunt; » Dei enim voluntas est, ut comprehendantur, et ad usum procedant hominum, quia ad hoc creati sunt : sic voluntas Dei est, ut homo, qui sine lege Deivixit, sine lege et pereat : et qui Deum non aspexit, non aspiciat illum Deus. Vere in hoc pejor est homo peccator quam animal, quoniam animal, etsi non glorificat, non exacerbat : homo autem malus non solum non glorificat, sed adhuc exacerbat.

VIII. Quanta autem sit dignitas numeratorum, etiam in libro Numeri ostenditur, quoniam electi et colati numerantur a Mose, per præceptionem Dei[2]. Non numeratur inter eos fœmina. Fœmina autem intelligitur mollities, quæ est corruptio corporalis. Omnis autem vir mollis animo, remissibilis in fide et corruptus in actibus, corpore vir est, et fœmina intelligitur, ideo non numeratur cum Sanctis. Fœmina autem, si virilitatem sanctam habuerit, etsi corpore fœmina est, animo est vir, et numeratur cum Sanctis. Illic quia figura erat caro, fœmina repellebatur : hic autem quia veritas est, fœmineus animus non numeratur. Illic servilis

[1] Isaï. XL, 15. — [2] Num. III et XXVI.

conditio excludebatur, hic autem conversatio servilis expellitur apud Deum. Non ille servus est, qui servus est hominum, sed qui peccati sui. Ergo liber, si opera mala fecerit, diaboli servus est. Servus, si bona opera fecerit, filius Dei est : ideo servilis anima non numeratur. Item neque Ægyptius mundialis. Qui ergo diligit mundum, in sæcularibus negotiis gaudet. Propter negotia mundi transitoria tristatur, propter Deum vero non gaudet. Ille non numeratur, qui anima Ægyptius est. Ægyptius autem, si cœlestia amaverit, Hebræus est. Item nec puer numeratur. Ille qui puer est sensibus, malitia autem perfectus est : qui autem malitia puer est, sensibus perfectus est. Qui autem mensurat plenitudinem ætatis Christi, ille, etsi puer fuerit, sicut Daniel numeratur. Et qui procedit ad bellum contra alienigenas, id est, qui potest pugnare contra immundos spiritus, et desideriorum carnalium destruere castra, ille tantummodo numeratur. Sed nec omnes qui habent virtutem spiritualem, habent israëliticam virtutem. Nam et gentiles habent virtutem animæ, grammaticam, rhetoricam et philosophicam : sed non israëlitica virtus est, quæ non fit propter Deum, sed propter bonam gloriam. Israëliticum autem bonum est, cujus mens Deum videt, sicut Apostolorum, quibus dixit : « Vestri autem et capilli capitis numerati sunt » omnes. »

IX. Spiritualiter autem, capilli sunt subtiles animæ, et innumerabiles sensus Sanctorum, qui de Spiritu Christi, quasi de capite ipsorum prodeunt. Si autem Justus tradidit se in potestate dilectionis, dilectio illa præcidit capillos ipsius, et tollit virtutem, quam habet in capite, sicut Dalila Samsonis[1]. Nam omnis virtus eorum non in corpore, nec in divitiis, sed in virtutibus spiritualibus est posita. Et nulla res sic præcidit virtutem capillorum suorum, sicut corpo-

[1] Judic. XVI.

ralis voluptas. Si ergo perdidit virtutem capillorum suorum, apprehendunt eum alienigenæ, id est, immundi spiritus, et alligabunt eum vinculis diversorum desideriorum, et excæcabunt oculos cordis ejus, ut non videat lumen, id est, viam veritatis, ut egressus suos extendat, ut impleatur in illo quod scriptum est : « Deleantur de libro viventium, » et cum Justis non scribantur[1]. Omnis ergo qui me con» fessus fuerit coram hominibus, et ego confitebor eum » coram Patre meo. Qui autem negaverit me coram homini» bus, et ego negabo eum coram Patre meo[2]. » Et quoniam rem impossibilem, quantum ad naturam carnalem, mandaverat, nunc et pœnam proponit et præmium, ut modo timore pœnæ, modo desiderio præmii virtus animæ adjuvetur. Ecce præmium : « Qui me confessus fuerit coram » hominibus, et ego confitebor eum coram Patre meo. » Sed prius dicit præmium, postea pœnam, quia misericors Deus paratior est ad remunerandum bonos, quam ad puniendum indignos. Vide ergo quantum majus est præmium Dei, quam justitia nostra, et quanto gravior est vindicta, quam nostrum peccatum. Si tu confessus fueris Christum coram hominibus, confiteris quia nihil potes præstare Deo : si autem ille te confessus fuerit coram Deo, confitetur quia potest facere te immortalem. Si tu negaveris Christum coram hominibus, denegans Christum illi nocere non potes : si autem te negaverit Christus coram Deo, denegat qui perdere potest in igne æterno. Quis est tam lapideus, qui non desideret justitiæ suæ testem habere Christum? Si ergo magnum est testem esse Christi, quantum magis est testem habere Christum?

X. Considera etiam denique ne forte dicant etiam fideles Christian : « Si necessitas persecutionis advenerit, interim coram hominibus de negatione patiar pœnas, in corde au-

[1] Psal. LXVIII, 29. — [2] Matth. X, 32, 33.

tem meo veritatem teneo Christi. » Ideo non dicit : « Qui me confessus fuerit in corde suo ; » sed, « Coram hominibus. » Quoniam qui coram hominibus non confitetur, non prodest ei aliquid quod in corde credit in Christum : quia qui ore denegat, non potest fieri ut in corde credat. Radix enim confessionis, fides est cordis : confessio autem, fructus est fidei. Sicut ergo quandiu radix est viva, necesse est ut aut ramos producat, aut folia : si autem non produxerit, sine dubio intelligis quod radix ejus in terra siccata est : sic quandiu fides cordis integra est, semper germinat confessionem in ore : si autem confessio non fuerit oris, intellige sine dubio quia fides cordis ejus jam ante siccata est. Sic enim dicit Apostolus : « Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem [1]. » Ergo nec valet confessio oris sine fide cordis, nec fides cordis sine confessione oris. Si autem tibi prodest corde credere, et non coram hominibus confiteri, ergo et infideli in hypocrisi confiteri Christum prodest, etiamsi corde non credat? Si autem ille nihil proficit confitens sine fide, nec tu proficis credendo sine confessione. Si sufficit Christo qui cognoscit, etsi confessus eum non fueris coram hominibus : ergo et tibi sufficiat, quia cognoscit te Christus, etsi non fuerit te confessus coram hominibus. Si autem tibi non sufficit cognitio ejus, nec illi sufficit fides tua. Si enim sufficeret tibi fides cordis, cor tantummodo tibi Deus creasset : nunc autem et os tibi creavit Deus, ut corde credas, et ore confitearis. Nec tantum ore, sed quinque sensibus carnalibus. Si enim sufficeret cor aut os, sic diceret et Propheta : « Confitemini Domino in cithara [2] unius aut duarum chordarum, Psalmum dicite ei : » nunc autem dicit : « In psalterio » decem chordarum [3] : » quia homo, qui est psalterium, decem sonos habet, quinque carnales, et quinque spirituales.

[1] Rom. x, 10. — [2] Psal. xxxii, 2. — [3] Ibid.

Cum his omnibus oportet confiteri Christum. Si autem vel unus sensus minus fuerit, non est perfecta confessio.

XI. Ergo si quis tibi dicat: « Non manduces idolothytum, sed aspice tantum ad idola, quomodo speciosa sunt : » si aspexeris provocatus, oculis tuis negasti Christum. Non quia aspicere idola aliquid sit, sed quia invitatus aspicis, peccas. Si autem non aspexeris oculis tuis, confessus es Christum. Ideo Scriptum est : « Averte oculos meos ne videant vanitatem[1]. » Si vero dixerit tibi : « Nolo ut aspicias idola, sed tantum ausculta quomodo ille gentilis blasphemat Christum, ut glorificet deos. » Si auscultaveris, auribus tuis Christum negasti. » Si dixerit tibi : « Nolo ut audias blasphemiam Christi, sed ecce quomodo incensum diis offertur, tantum sta, et accipe odorem incensi illius : » si odoratus fueris, odoratu tuo Christum offensus es. Item si dixerit tibi : « Non manduca carnem dentibus tuis, tantum finge te de immolato manducare : » si simulaveris, sic gustu tuo Christum negasti. Si autem nolueris fingere, Christum confessus es, sicut Eleazarus in libro Macchabæorum[2], qui carnes vervecinas sub specie porcinæ noluit manducare. Si dixerit : « Nolo fingas te de immolato manducare, sed tantum tange idolum manu tua, aut tene thuribulum : si tetigeris, aut tenueris, tactu tuo Christum negasti. Si autem nolueris, tactu tuo Christum confessus es, sicut Scriptum est : « Si est iniquitas in manibus meis[3]. » Omnia enim membra animæ vel corporis tui non solum tibi ad usum Deus creavit, sed sibi ad gloriam.

[1] Psal. CXVIII, 37. — [2] 2 Macch. VI. — [3] Psal. VII, 4.

HOMILIA XXVI.

CAPUT X.

I. « In illo tempore, dixit Jesus Discipulis suis : Nolite » arbitrari quod venerim pacem mittere in terram. Non » veni mittere pacem, sed gladium[1], » et reliqua. Cum dixisset Dominus : « Qui me confessus fuerit coram homini» bus, etc. » quasi cogitantibus Apostolis, et dicentibus apud se : « Usque nunc sub tyrannis et gentium dominatione deguimus, et nunc speravimus pacem nobis esse venturam, et quomodo hic nobis persecutiones et judicia futura promittit ? » Respondit ita : « Nolite arbitrari quod venerim pa» cem mittere in terram. » Et est pax bona, et est pax mala. Pax bona est inter bonos fideles et justos, ut in quibus est unius fidei munus, una sit vitæ concordia. Nam fides per verbum quidem Dei nascitur, per pacem autem servatur, et per charitatem nutritur, dicente Apostolo : « Fides est, quæ » per charitatem operatur[2]. » Fides autem, quæ non habet charitatem, nullum potest boni operis fructum perficere. Si ergo aliqua dissensione fideles fuerint separati, hoc est mala discordia, sicut ait Dominus : « Omnis domus in se » divisa non stabit[3] : » Si et separata fraternitas, a semetipsa consumitur, sicut ait Apostolus : « Si autem invicem » mordetis et criminamini, videte ne ab invicem consuma» mini[4]. » Pax autem mala est inter infideles et iniquos, ut quibus est una malitia, sit unus ad malefaciendum consensus. Nam infidelitas et iniquitas ex suggestione quadam

[1] Matth. x, 34. — [2] Gal. v, 6. — [3] Matth. xii, 25, et Luc. xi, 17. — [4] Gal. v, 15.

diaboli nascitur, per pacem autem servatur. Si ergo aliqua occasione infideles, et iniqui ab invicem fuerint separati, hoc est bona discordia : quia sicut in pace bonorum, fides et justitia stant, infidelitas autem et injustitia jacent : cum vero discordia venerit, fides et justitia cadunt, infidelitas autem et injustitia resurgunt : sic in pace iniquorum et injustitia et infidelitas stant, fides autem et justitia jacent. Cum vero concordia venerit, infidelitas et injustitia cadunt, fides autem et justitia surgunt. Ideo ergo Dominus bonam misit separationem in terram, ut rumperet malam conjunctionem. Omnes enim tam boni quam mali, id est, qui diligentes malum, erant in malo, et qui per ignorantiam boni stabant in malo; omnes insimul, quasi sub una domo infidelitatis tenebantur inclusi, ideo misit Dominus separationis gladium inter illos, id est, verbum veritatis, de quo ait Apostolus : « Vivum est verbum Dei, et efficax, et » acumen habens super omnem gladium acutissimum, pe» netrans usque ad interiora animæ et spiritus, artuumque » et medullarum, scrutans corda, et cogitationes [1]. » Iste est ergo gladius bis acutus, ex una quidem parte bonos ab errore præcidens, ex altera autem parte malos ab excusatione, ut nec bonos ignorantia perdat, nec malos excuset : ut et boni, cognita veritate, cum secuti fuerint veritatem, cum judicio et justitia salventur, et mali cum, veritate cognita, secesserint a veritate cum judicio et justitia puniantur.

II. Hoc ergo gladio Dominus separavit bonum a malo, ut et bonum separatum a malo surgat, et malum separatum a bono cadat. Nam bonum, quandiu fuerit mixtum, cum malo jacet, et mortuum est, quia non potest bonum esse conjunctum cum malo : cum autem a malo fuerit separatum, tunc surgit et vivit : quia incipit esse bonum

[1] Hebr. IV, 12.

separatum a malo. Sic et malum, quandiu fuerit mixtum cum bono, stat et vivit, quia sub se opprimit bonum : cum vero fuerit separatum a bono, tunc cadit et moritur : quia manifestatum jam non potest sub se opprimere bonum. Sic et fideles, quandiu cum infidelibus fuerint juncti, jacent, et mortui sunt : quia non possunt esse fideles cum infidelibus mixti. Cum autem fuerint ab infidelibus separati, tunc resurgunt et vivunt : quia tunc incipiunt esse fideles cum fidelibus mixti. Item infideles, quandiu fuerint cum fidelibus mixti, stant, et vivunt : quia sua infidelitate tenent fideles. Si vero a fidelibus fuerint separati, cadunt, et mortui sunt : quia manifesti infideles jam non possunt perdere fideles. Omnis enim res mala tandiu stare videtur et vivere, quandiu bonæ rei potest nocere : cum vero manifestata fuerit, jam non potest nocere, jacet, et mortua est. Omnis autem res mortua, etsi est mala, tamen similis est rei quæ non est. Quid ergo infideles a fidelibus separati, alios quidem timore frangunt, alios autem promissione corrumpunt ? Hæc res non dicit perdere bonos, sed magis glorificare permanentes in bono, cum ille qui aut timore frangitur, aut promissione corrumpitur, nunquam fuerit vere bonus. Tunc enim vere infideles dicuntur perdere fideles, quando fideles per ignorantiam veritatis cum infidelibus sunt. Seductionibus aut persecutionibus fides non corrumpitur, sed purgatur. O mira virtus gladii separantis, cui non solum conjunctio extraneorum resistere non potest, quos amicitia voluntaria jungit, sed nec ipsa dilectio violenta naturæ carnalis. Et ideo non solum illos separat, qui dilectione conjuncti sunt, et natura disjuncti, sed etiam illos, quos carnalis necessitas dulcibus vinculis alligavit. Ideo dicit : « Veni enim separare filium adversus » patrem [1], etc. » Notanda res est, quoniam quos separat

[1] Matth. x, 35.

Christus, fideles sunt : a quibus separat, infideles. Unde ostendit, ex eo quod dicit : « Qui diligit patrem plus quam » me, non est me dignus [1]. » Qui enim plus diligit patrem quam Deum, permanet juxta patrem. Qui autem diligit Deum plus quam patrem, recedit a patre fide, non corpore.

III. Ideo autem diximus quia quos separat Christus, fideles, sunt ut sciamus quia semper fideles ab infidelibus recedunt, non infideles a fidelibus : quia semper diabolus desiderat infideles suos cum fidelibus esse, ut infideles cum fidelibus mixti, corrumpant fideles : et Christus semper fideles festinat ab infidelibus separare, ut ne fideles convenientes cum infidelibus, corrumpantur ab eis. Et ubicumque separatio inter bonos et malos facta legitur in Scripturis, semper boni secesserunt a malis, et non mali a bonis. Cum essent Judæi in captivitate, Deus per Prophetam non ad Assyrios dicit : « Exite, exite de medio populi mei : » sed ad populum suum : « Exite, exite de medio » eorum, et immundum ne tetigeritis [2], » quia malum coinquinat bonum, bonum autem non coinquinat malum. Ut puta junge lutum farinæ, non farina sordidat lutum, sed lutum farinam. Item junge acetum vino, non vinum corrumpit acetum, sed acetum vinum. Nec enim corrumpi potest ab alio, quod naturaliter a seipso corruptum est. Ideo cum dixerint infideles : « A nobis vos recessistis, non nos a vobis, » crede, verum enim est. Semper bonum ante malum fugit, malum autem ante bonum non fugit. Item cum dicit : « Ecce ille sacerdos hæreticus desiderat orare cum fidelibus, et dare benedictionem fidelibus, » crede, verum est enim. Scit enim dato suo coinquinare, non sanctificare accipientem. Si enim sciret sanctificare qui dat, utique rogandus fuerat, non rogaret. Nunc autem

[1] Matth. x, 37. — [2] Isaï. LII, 11.

quia coinquinat datum ejus, non expectat ut quæratur, sed ipse quærit quem perdat. Ecce ille laïcus infidelis benedictionem desiderat accipere a fideli : non ut ipse sanctificetur accipiens, sed ut tu et quod dedisti, perdas : et quia dedisti sanctum canibus, pereas. Non dixit : « Separare filium a patre, » sed, « Adversus patrem : » quia non corporalem separationem jubet, sed spiritualem. Qui enim corporaliter separatur, a patre separatur, non contra patrem : qui autem spiritualiter separatur, corpore quidem cum patre est, fide autem adversus patrem. Nam qui longe est a patre, non potest stare contra patrem : qui autem ante patrem est, ille potest esse contra patrem, respondendo, blandiendo, disputando. Non enim credibile est, ut corporaliter jubeat relinquere patrem, qui dixit : « Honora patrem tuum et matrem tuam [1]. » Si ergo habes patrem infidelem, obsequere ei, et tu invenies mercedem pietatis, et ipse infidelitatis suæ habebit damnationem suam. Et ideo non dixit : « Qui diligit patrem, non est me dignus : » sed ait : « Qui diligit patrem aut matrem plus quam me, non » est me dignus. » Sicut enim post Deum diligere parentes, pietas est : sic plus quam Deum diligere, impietas est. Si ergo habes patrem infidelem, obsequere ei. Si autem voluerit te in eadem foveam infidelitatis immergere, in qua ipse est, tunc plus dilige Deum, quam patrem : quia pater non est animæ, sed carnis. Solus autem Deus omnium animarum sanctarum pater est. Reddite ergo unicuique quod suum est. Carnalibus patribus præbete carnis obsequium, spiritualibus autem patribus animæ sanctitatem. Et vere nihil est, quod amplius diligere debemus quam Deum. Amici enim recedunt, parentes deficiunt, solus autem Christus nec recedit aliquando, nec deficit, donec voluerimus et nos esse cum ipso. Cum de hoc mundo exie-

[1] Exod. xx, 12, et Matth. xv, 4.

rimus, unaquæque anima ad locum suum recedit : et nemo recordatur amplius carnalem affectum, cum de carne recesserit, non pater filium, non filius patrem. Omne enim, quod de terra suscepimus, in terra dimittetur, et neminem nobiscum habebimus, nisi opera nostra, si bona sunt, ad gloriam : si mala sunt, ad pœnam.

IV. « Qui non tulerit crucem suam, et secutus fuerit me, » non est me dignus [1]. » Crucem suam tollit, qui paratus est ad omne periculum propter Deum, si necessarium fuerit, usque ad mortem, magis quam relinquere Christum. Ille talis, etsi de misericordia Dei evadit, tamen quantum ad propositum suum quotidie cruciatur. Ideo etsi nihil tale fuerit passus, mercedem tamen accipiet. Voluntas enim remuneratur, non opus : quia voluntas ex nostro arbitrio procedit, opus autem per gratiam Dei consummatur. « Qui invenit animam suam, perdet eam [2]. » Melius est propter Deum mori, et in perpetuum vivere; quam propter vos vivere, et in perpetuum mori. Si ille pro nobis mortuus est, qui mori non poterat, nisi voluisset, quanto magis nos pro eo mori debemus, qui etsi nolumus, mortales sumus? Si Dominus pro servis mortuus est, et hoc sine præmio, justius est ut servus moriatur pro Domino, et hoc cum præmio. « Qui vos recipit, me recipit [3]. » Quoniam Apostoli et cæteri Christiani in persecutionibus Judæorum et Gentilium constituti, necesse habebant interdum declinandi, et pericula fugere de civitate in civitatem, secundum Christi mandatum, ideo honorem suum dedit eis, magis autem seipsum posuit in eis, ut ad susceptionem eorum omnem Christianum populum provocaret, sibi imputans acceptum, quod illis fuerat datum, ut recipientibus eos dicat in die judicii : « Venite, benedicti Patris » mei, accipite regnum quod vobis paratum est ante consti-

[1] Matth. x, 38. — [2] Ibid. 39. — [3] Ibid. 40.

»tutionem mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc. Quod uni enim ex minimis meis fecistis, mihi »fecistis[1]. »Si enim qui minimis de Ecclesia facit, Christo facit, quanto magis qui Apostolos recipit, cæterasque passiones Christi circumferens in corpore suo, ipsum recipit Christum?

V. « Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit justum in nomine »justi, mercedem justi accipiet[2]. » Prophetæ doctores intelliguntur, sicut supra docuimus. Justi autem omnes Christiani. Prophetæ ergo nomine, voluit ostendere omnes prædicatores Christi. Justi autem nomine, omnem hominem christianum : quia non solum doctorum est, persecutionum causa vagari de civitate in civitatem, sed omnium Christianorum perfectorum in Christo credentium. In nomine Prophetæ, id est, quasi Prophetam Christi. In nomine justi, id est, justum Christi servum. Ut ergo habeat bonum opus mercedem, duo hæc occurrere debent, ut et Christianum recipiant, et quasi Christianum, sive sacerdotem, sive laïcum. Si autem aliquis aut non Christianum quidem recipit, non autem quasi Christianum, mercedem Christiani non recipit. Quid vero est, qui accipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipit? et qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet? hoc est, qualem mercedem habet qui peregrinatur, talem mercedem habet et ille qui suscipit propter Deum peregrinantem. Et fiunt ambo æquales, et ille qui propter Deum laborat, et iste qui propter Deum laborantem refrigerat. Ut puta suscepisti sacerdotem, sacerdotis habes mercedem : suscepisti laïcum justum, justi laïci habes mercedem. Qui recipit Christianum, ille qui Christianus non est, non habet mercedem Christiani illius : quia et Christianum si

[1] Matth, xxv, 34-40. — [2] Id. x, 41.

suscipit, tamen non eum nomine Christiani, aut propter honorem Christi, sed quasi quemcumque hominem. Qui enim Christum non cognoscit, quomodo Christianum suscepisse intelligatur propter Christum? Et qui non credit veritati, quomodo confessorem veritatis intelligatur suscepisse propter veritatem? Non ergo recipit eum in nomine Christi, quasi Christianum, sed quemadmodum cæteri gentiles humanitatis causa recipiunt peregrinos, non propter Christum. Quod autem diximus, sive Christianum receperit, sive sacerdotem, sive laïcum, non habet mercedem, quia non quasi sacerdotem suscepit, nec quasi Christianum, ita est intelligendum, ut suscipiens sacerdotem, mercedem sacerdotis non habeat, et suscipiens Christianum, mercedem Christiani non habeat. Alioqui habet mercedem propter hoc solum, quia bonum opus fecit, quamvis non fecerit propter Christum. Quoniam qui Prophetam suscipit non quasi Prophetam, Prophetæ quidem mercedem non habet, aliquam autem habet. Hujus rei testis est Daniel, dicens : « Et nunc, Domine rex, consilium meum audi, et peccata tua eleemosynis redime [1]. » Si ergo ille rex, idolorum cultor, poterat eleemosynis peccata redimere, cui non prosunt eleemosynæ? Sed audi mysterium, quod Petrus apud Clementem exposuit. Si fidelis fecerit opus bonum, et hic ei prodest liberans eum a malis, et in illo sæculo ad percipiendum regnum cœleste, magis autem ibi quam hic. Si autem infidelis fecerit opus bonum, hic ei prodest opus ipsius, et hic ei reddit Deus bona pro opere suo. In illo autem sæculo nihil ei prodest opus ipsius. Nec enim collocatur inter cæteros fideles propter opus suum, et juste, quia naturali bono motus fecit bonum, non propter Deum. Ideo in corpus suum recipit mercedem operis sui, non in anima sua. Item si Chris-

[1] Dan. IV, 24.

tianus dederit ei, qui non est Christi, non magnam habet mercedem, quia nec Christiano dedit, nec quasi Christiano, dicente Tobia : « Effunde vinum tuum super sepulcra Jus-» torum, et non dederis peccatori [1]. » Item Sapientia : « Re-» cipe, inquit, justum, et ne dederis impio [2]. » Tamen quia scriptum est : « Operemini bonum ad omnes, magis autem » ad domesticos fidei [3], » qui dat infideli, modicam quidem, tamen habet mercedem : qui autem fideli dat, duplicem habet mercedem. Primum quidem, quia creatura Dei est : secundum, quia servus Dei est. Qui autem infideli dat, unam habet mercedem, quia creatura quidem est Dei, voluntate autem adversus Deum. Quod si Christianus, non Christianum, sed infidelem in nomine Christi suscipit, nihilominus habet statutam mercedem, quia quantum ad se non Christianum suscipit, sed quasi Christianum.

VI. « Et quicumque uni ex minimis istis calicem aquæ » frigidæ dederit tantum in nomine Discipuli, amen dico » vobis, non perdet mercedem suam [4]. » Non peribit merces ejus. Quoniam supra dixerat : « Qui recipit Prophetam » in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet : et » qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi acci-» piet, » hic exaggerans mercedem suscipientium, supra modum amplius dicit. Hoc est quod dico, quia qui etiam uni ex minimis istis, qui neque Prophetæ sunt, neque justi, sed tantum credentes in me, aquam frigidam porrexerit : hoc est, non dicam qui eos magnifice susceperit, sed qui vel aquam frigidam porrexerit eis, merces ejus non peribit. Minimi autem sunt in Ecclesia, qui modicæ justitiæ sunt, aut modicæ fidei. Et vide quam proprie de minimis dicat. Non dicit : « Qui unum ex minimis receperit, » sicut cum loqueretur de Prophetis et justis, quia minimi in populo

[1] Tob. IV, 18. — [2] Eccli. XII, 1-6. — [3] Gal. VI, 10. — [4] Matth. X, 42.

christiano, non opus habent susceptione. Nec enim peregrinantur causa persecutionis, nec contenti sunt persecutionis aliquam subire molestiam, sed statim scandalizantur. Unde et alibi dicit propter eos : « Væ prægnantibus » et nutrientibus in illis diebus [1]. » Proprium autem Prophetarum et justorum virorum, est causa persecutionis peregrinari de civitate in civitatem : illos ideo suscipi mandat, his autem aliquid dari, ne forte propter ipsam levem indigentiam scandalizentur. Unde non dixit : « Qui unum ex magnis istis scandalizaverit : » sed, « Unum de » pusillis istis : » quia magnus non scandalizatur, sed pusillus. Vere justus judex. Qui enim et pro verbo otioso constituit pœnam, justum erat ut pro aqua frigida daret mercedem. « Tantum in nomine Discipuli, » supra caute addidit, dicens, sciens quoniam, si quis non propter nomen Christi dederit, non habet mercedem. Frigidam aquam dicit, ut ne calefaciendi impendat laborem. Non quia aliquid est quod dat, ideo habet mercedem : sed ob id, quia magnus est propter quem dat. Quid enim, si aliquis voluit dare, et non potuit? Numquid justum est, ut secundum modicum angustetur larga voluntas? Melius est ergo, ut opus ostendatur secundum voluntatem, quam larga voluntas angustetur secundum opus. Quomodo ergo omnes pauperes volentes benefacere confortat, nolentes autem benefacere inexcusabiles reddit? Qui enim aquæ frigidæ mercedem constituit, puto quod et sine opere nudæ voluntati reddet mercedem.

[1] Matth. XXIV, 19, et Luc. XXI, 23.

HOMILIA XXVII.

CAPUT XI.

I. « In illo tempore, cum audisset Joannes in vinculis » opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi : » Tu es qui venturus es, an alium expectamus [1] ? » et reliqua. Joannes specie homo, gratia Angelus, quia nihil carnis erat in eo, nisi visio sola, corpore tenebatur in carcere, anima autem in cœlo. Et quod Herodes illi faciebat pro pœna, ille suscipiebat pro beneficio. Et ita illius quasi Dei misericordia fruebatur, quia verum gaudium est Sanctorum exire de mundo. Quemadmodum festinantem hominem ad rem aliquam, quam desiderat, si quis nesciens consilium ejus, pro malo compellat eum ire volentem : sic puto esse cum impius hominem justum vult occidere, mori cupientem. Sicut servus, postquam commissi operis impleverit pensum, gaudet ante faciem domini sui apparere : sic et Joannes, commissæ prædicationis mysterio consummato, lætabatur ad Deum transire. Et non solum de morte sua non contristabatur, sed ipsam quoque dilationem vitæ suæ pœnam putabat.

II. Vis scire quod est super humanam naturam ? Missus in carcerem non de suo periculo sollicitus erat, sed de aliorum salute cogitabat, id est, discipulorum suorum. Ideo mittens ad Christum, interrogabat : « Tu es qui venturus » es, an alium expectamus ? » In prima quidem facie extraneum aliquid videtur facere Joannes. Cui enim ad baptismum suum venienti dixerat : « Ego a te debeo baptizari,

[1] Matth. XI, 2, 3.

» et tu venis ad me [1]? » quem inter innumerabiles populos venientem digito loquens monstraverat. « Ecce Agnus Dei, » ecce qui tollit peccata mundi [2] : » et quod amplius est, quem in utero constitutus, priusquam nasceretur, non solum cognovit, sed etiam exultatione spirituali matrem suam fecit ipse prophetam : ipse nunc quasi nesciens interrogat, « Tu es qui venturus es, an alium expectamus? » Sed Joannes in carcere sciens se jam in exitu constitutum, volebat discipulos suos Christo adjungere, tanquam si providus pater moriens, filios suos consignet fideli tutori, Desiderabat enim vivens plenam fidem videre discipulorum, et sine dubitatione aliqua credentes in Christo. Sicut pater moriens, si viderit filios suos bonis moribus ornatos, et omni sapientia perfectos, quasi securus moritur, nihil de cætero timens de illis : sic et Joannes volebat discipulos suos perfectos videre in Christo, ut jocundius moreretur. Magis autem non sicut pater filios suos commendabat Christo quasi tutori, sed quasi pædagogus alienos filios, quos ad tempus accepit ut erudiret, eruditos volebat Christo reddere, quasi proprio patri ipsorum. Ideo interrogabat per discipulos suos : non ut ipse reaccipiens responsum, a Christo audiret, et disceret, sed ut missi discipuli oculis suis viderent opera ejus, et crederent : « Tu es qui » venturus es, an alium expectamus? » Dum dicit : « Tu es » qui venturus es, an alium expectamus? » ostendit quia duo erant qui essent venturi, Christus et Antichristus, de quo et Dominus alibi significat, dicens : « Ego veni in nomine Patris mei, et non recepistis me; alius veniet in » nomine suo, et illum recipietis [3], » significans quod quicumque non receperit Christum, expectat Antichristum venire. Intellexit cogitationem Joannis Christus, animadvertit consilium principis sui rex, sentit sermonem servi

[1] Matth. III, 14. — [2] Joan. I, 29. — [3] Id. V, 43.

sui dominus. Quod enim spiritus in Joanne dictaverat, Deus intellexit, dicente Apostolo : « Qui scrutatur corda[1], » scit quid desiderat spiritus. Propterea spiritualem hominem spiritualis facile intelligit. Carnalis autem non intelligit spiritualem, ipse tamen intelligitur ab eo : « Quia » spiritualis dijudicat omnia, ipse autem a nemine dijudi- » catur[2] : » quia carnalis homo secundum carnem loquitur, et semper secundum carnem intelligit : spiritualis autem secundum cor loquitur, et cogitationes intelligit.

III. Considera denique quomodo se similant sensus eorum et verba. Sicut enim Joannes in prima quidem facie per dicipulos suos interrogabat Christum, « Tu es qui ven- » turus es, an alium expectamus? » revera ad discipulos suos, ait : « Ite, videte, et credite : » quia non est alius qui venturus fuerat, nisi ipse. Sic et Christus in prima quidem facie Joanni renuntiabat, dicens : « Ite, dicite Joanni : Cæci » vident, surdi audiunt, et beatus qui non fuerit scandali- » zatus in me[3]. » Revera autem ad discipulos ejus dicebat : « Ecce videte et cognoscite quia cæci vident, surdi audiunt, et beati eritis, si non fueritis scandalizati in me. » Quid est quod videtis et auditis? Sciens Dominus quia venturi erant discipuli ab Joanne[4], sicut Lucas dicit, in illa hora multis et bonis hospitibus digna convivia præparabat, ut etiam Christo tacente, ipsa opera ejus loquerentur de eo. Nam et qui curati fuerant, gratias agebant. Et quidam vero dicebant? « Nunquam sic factum vidimus » in Israël[5]. » Alii autem dicebant : « Visitavit Deus in bono » plebem suam[6]. » Alii dicebant : « Gloria Deo, quia talem » potestatem dedit hominibus[7]. » Sic ergo discipuli et oculis, et auribus pascebantur, mirabilia sanitatum videntes, gratias agentium voces audientes, aut certe mirabilia ejus

[1] Rom. VIII, 27 — [2] 1 Cor. II, 15. — [3] Matth. XI, 4-6. — [4] Luc. VII. — [5] Marc. II. — [6] Luc. VII, 6. — [7] Matth. IX, 8.

videntes, et doctrinam ejus audientes, aut certe sanitates infirmorum videntes, et confessiones ejectorum dæmonum audientes. O misericordia Christi, omnia faciebat, ut paucorum animas lucraretur. Quia melior est apud Deum unus justus, quam totus mundus peccatoribus plenus.

IV. « Abeuntibus autem illis, cœpit dicere ad turbas de » Joanne [1]. » Quam bene, recedentibus discipulis, cœpit laudare Joannem : non sicut quidam blanditores homines, qui libenter hominem in facie laudant, aut quando vident amicos ejus fideles, aut domesticos ejus, quos credunt quia nuntiaturi sunt illi quidquid audierint. Nam insipiens est, qui gaudet laudatus in facie. Vir autem sapiens quando laudatur in facie, flagellatur in corde. Propter duas ergo causas hominem in facie laudare non debes. Primum si sapientem illum putas, graviter suscepturus est. Et quare illi laudibus tuis molestiam facis ? Si insipientem illum existimas, extollendus non est. Quare insipientiam ejus laudibus tuis nutris ? Numquid dicimus : « Insipiens est qui in facie vult laudari ? » Omnes enim homines volumus laudari. Et ideo bonum faciamus, ut laudem consequamur ex eo, dicente Apostolo : « Quæcumque sunt laudis, quæcum» que bonæ operationis, hæc sectamini, et Deus pacis erit vobiscum [2]. » Nam qui vult laudari propter homines malos, vanus est : qui autem coram domesticis ejus hominem laudat, non est culpa laudati, sed laudantis. Ideo enim coram illis laudat eum, non ut opinionem ejus bonam commendet hominibus, sed ut audiat ille, quia laudavit eum.

V. « Quid existis in desertum videre [3] ? » Non enim exierant in desertum ad hoc ut viderent Joannem : nec enim erat tunc in deserto, sed in carcere. Sed præteritum refert, quia frequenter exibat populus in desertum videre Joannem,

[1] Matth. XI, 7. — [2] Philip. IV, 8. — [3] Matth. XI, 7.

cum esset adhuc in deserto. « Calamum a vento moveri[1]. » Calamus est vacuus, et nullam habet virtutem : et ideo qualisvis ventus flaverit super eum, huc et illuc flectit illum. Sic et homo carnalis et sæcularis, in quo fidei nulla est medulla, et virtus veritatis non invenitur in eo, qualiscumque tentatio venerit super eum, curvat eum. Nam Deus volens ostendere Job in quibus hominibus diabolus requiescit, introducit draconem in figura diaboli. Et cum multa dixisset de eo, inter cætera ait : « Secus calamum » et papyrum requiescit[2]. » Calamus enim est vacuus, papyrus autem nimium levis, et mollis. Sic omnis homo carnalis, vacuus in fide, et levis in sensu, et mollis in passionibus, calamus est et papyrus. Quoniam usque tunc Joannes multis modis plura testimonia in populo dederat de Christo, sicut legimus in principio Joannis evangelistæ : postea autem missis ad eum discipulis, interrogabat eum, dicens : « Tu es qui venturus es, an alium expectamus ? » forsitan apud homines tunc ibi constitutos mirabile videbatur, et levissimi hominis signum, ut prius quasi sciens omnibus prædicaret, modo quasi nesciens interrogaret, si ipse esset, an alius. Propterea Dominus hoc introducit, et dicit, ut non putent hoc ipsum levitatis ejus fuisse, et non rationis alicujus occultioris. Propterea rationem quidem ejus non exponit, sed dignitatem, et gratiam ejus annuntiat : quia talis et talis est Joannes, ut prædicatio quidem dignitati ejus suspicionem levitatis tollat ab eo ; rationem autem transmissorum discipulorum postea digni et fideles intelligant, qui Spiritum Dei habere meruerunt, scrutantes etiam altitudinem Dei. « Quid existis in desertum videre ? » hominem mollibus vestitum ? » id est, amicum sæculi, qui fruitur bonis ejus. Non vidistis quia vestimentum ejus erat de pilis cameli, et zona pellicea circa lumbos ejus ?

[1] Matth. XI, 7. — [2] Job. XL, 16.

Esca autem ejus locustæ, et mel sylvestre, ut ipso conversationis suæ testimonio contemneret mundum cum bonis ejus : stetit enim in mundo. Quod autem intravit in mundum, ideo intravit, non ut ipse remaneret in mundo, sed ut spoliaret mundum : id est, natus quidem est in mundo, sed non est ingressus ab aliqua hujus mundi bona. Quod autem natus in mundo, non ipse peccans remansit in mundo, sed peccatores convertens ad justitiam liberavit de mundo. Multa enim delectamenta mundus iste ad seductionem ostendit hominibus. Sicut homo malignus, si viderit aliquem orphanum habere substantiam paternam, ducit eum frequenter ad prandium, donat illi interdum aliquod speciosum vestimentum, loquitur illi dulces sermones, donec tollat facultates ejus : sic et diabolus videns hominem habentem in se thesaurum cœlestem, id est, animam immortalem a Deo creatam, sapientiam cœlestem in arca terrena positam : ideo ostendit illi aurum et argentum, et concupiscibilia ornamenta, ostendit illi vestes pretiosas, et deliciosos cibos, et gloriosos honores, ut per hoc subjugans eum voluptatibus suis, auferat salutem animæ ejus, et corrumpat gratiam cordis ipsius.

VI. « Quid existis in desertum videre ? Prophetam ? Amen » dico vobis, et plus quam Prophetam [1]. » Prophetæ enim est de Christo prædicare. Numquid Prophetæ fuit, ut in utero constitutus, Deum in utero cognosceret ? Prophetæ est, pro merito conversationis et fidei prophetiam accipere. Numquid prophetæ fuit, ut prius fieret Propheta, quam homo, et ante gratiam acciperet ? Prophetæ est, beneficium a Deo accipere. Numquid Prophetæ est beneficium baptismatis Deo donare? Prophetæ est, verbum ante tempus significare de Christo. Numquid Prophetæ est, facie ad faciem digito Christum ostendere ? Prophetæ est, ut

[1] Matth. xi, 9.

ipse de Deo prophetet. Numquid Prophetæ est, ut Deus de ille prophetet, dicens : « Ecce ego mitto Angelum meum » ante faciem tuam [1] ? » Hic est, de quo dictum est per Prophetam : « Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem » tuam [2]. » Jam nunc incipit dicere causas propter quas amplius erat quam Propheta beatus Joannes, qui talem meruit habere laudatorem. Et Joannes quidem testificatus erat de Christo : « Ecce Agnus Dei [3]. » Sed amplius recepit a Christo, quam præstitit. Joannes enim Christum glorificans, humanam illi contulit laudem : Christus autem Joanni divinam contulit gloriam. Nam iste illum Agnum ostendit, ille autem istum Angelum prædicavit. Iste minus laudavit in Christo quam erat. Nam non solum peccatum mundi abstulit, sed etiam vitam æternam mundo donavit. Ille autem istum supra quam videbatur, erexit, ut qui homo erat, Angelus diceretur.

VII. « Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam. » Audi nunc, et intellige dignitatem. Puto, si non est audaciæ dicere, quod gloriosior est Joannes, quia homo fuit, et propter virtutis meritum Angelus est vocatus, quam si nomine Angelus et natura fuisset. Angelus enim hoc ipsum quod Angelus est, non tantum est virtutis præmium, quantum naturæ proprietas. Iste autem mirabilis est, qui humana natura Angelicam sanctitatem transgressus est, et obtinuit quod non habuit natura per gratiam Dei. Ecce omnes Prophetæ ante faciem Christi transmissi sunt, et Angeli sunt vocati, sicut scriptum est : « Qui accepistis » legem in præceptis Angelorum, et non custodistis [4]. » Et quomodo de solo Joanne quasi gratiæ singularis est indicium, « Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam ? » Omnes quidem Prophetæ ante faciem Christi transmissi

[1] Luc. VII, 27. — [2] Malach. III, 1. — [3] Joan. I, 29. — [4] Act. VII, 33.

sunt : solus autem Joannes sic missus est ante faciem Christi, ut pene cum ipso Christo veniret. Quantum præ cæteris Prophetis Joannes in tempore juxta Christum, tantum justitia præ illis proximior erat Christo. Multæ quidem stellæ ante lucem præcedunt nuntiantes lucis adventum, nulla tamen earum Luciferi nomen habere meruit, nisi una quæ cum ipsa luce procedit : sic omnes Prophetæ ante faciem Christi præcedunt, nuntiantes adventum ejus, solus autem Joannes Præcursor est appellatus; quia non solum adventum ejus annuntiat, sed ipsum illum digito suo ostendit, « Ecce Agnus Dei. » Omnes Prophetæ venturum testati sunt, ille solus jam venisse monstravit. Deinde alii Prophetæ missi sunt, ut adventum ejus annuntiarent : iste autem ut præpararet viam ipsius. Aliud autem est adventum ejus annuntiare, aliud est viam præparare. Nuntiantibus adventum ejus, prædicationis sermo commissus est : præparanti autem vias, humanæ correctionis opus injunctum est. Sicut Angelus de eo : « Et multos filiorum Israël convertet ad »Dominum suum [1]. » Ille ergo correxit, ut iste susciperet : ille mundavit, ut iste sanctificaret : ille præparavit, ut iste inhabitaret.

VIII. Altera causa propter quam melior est Prophetis : « Amen dico vobis : Non surrexit inter natos mulierum »major Joanne Baptista [2]. » De quo Propheta aliquando prophetatum est? Omnes Prophetæ prophetaverunt de Christo, de illis autem non prophetatum est. Ipse autem non solum prophetavit de Christo, sed etiam alii Prophetæ prophetaverunt de ipso. Quis aliquando dictus est « Vox »clamantis in deserto [3]? » Nam omnes portitores verbi fuerunt : iste autem ipsa vox, quæ desertum facere poterat quasi agrum cultum. Quanto vox proximior verbo, non

[1] Malach. IV, 6, et Luc. I, 16. — [2] Matth. XI, 11. — [3] Luc. III. 4.

tamen verbum : tanto Joannes propinquior Christo, non tamen Christus. Quis Prophetarum cum esset Propheta, Prophetam facere potuit? Elias quidem unxit Elisæum in Prophetam [1], non tamen prophetandi gratiam illi donavit. Iste autem in utero matris existens, divini introitus scientiam matri donavit, et os illius in verbo confessionis aperuit, ut cujus non videbat personam, cognosceret dignitatem, dicens : « Unde hoc mihi, ut mater Domini mei veniret » ad me [2]? » Nam quoniam Christus in utero constitutus, Joannem in utero constitutum ordinare non poterat præcursorem : etsi poterat, tamen non sic poterat, ut omnes audirent : ideo fecit Mariam salutare Elizabeth, ut sermo procedens ex utero matris ubi habitabat Dominus, et per aures Elizabeth ingressus descenderet ad Joannem, et illic eum ungeret in prophetam. Nam sicut mater ipsa testatur, statim ut vox salutationis convenit ad aures Elizabeth, statim exultans puer prophetavit, non voce, sed motu. Considera, non dixit : « Inter natos de mulieribus : » sed, « Inter » natos mulierum. » Aliud est esse natum mulieris, et aliud est esse natum de muliere (14). Qui mulieris natus est, in muliere quidem natus est, et initium de muliere habet, et ante mulierem non fuit. Qui autem de muliere natus est, neque in muliere natus est. Ecce enim Christus de muliere quidem natus est. Quantum autem ad sermonem mulieris natus hic : et in muliere natus, qui ante mulierem erat. Ergo qui mulieris natus est, de muliere nascitur : non tamen omnis qui de muliere nascitur, mulieris natus est. Ideo ergo non dixit : « Inter natos de mulieribus, » ne et se cum illis misceret.

IX. Scriptura quidem non dicit Joannem majorem esse cæteris Sanctis, sed cæteros Sanctos non esse majores Joanne. Coæquavit eum cæteris, non præposuit. Sed cum tanta

[1] 2 Reg. XIX. — [2] Luc. I, 43.

sit justitiæ altitudo, ut in illa nemo possit esse perfectus, nisi solus Deus : puto quod omnes sancti, quantum ad subtilitatem divini judicii, invicem sibi aut inferiores sunt, aut priores. Ex quo intelligimus quoniam qui majorem non se habet, omnibus major est. Hoc denique sequens sermo demonstrat, dicens : « Qui autem minor est in regno » cœlorum, major est eo. » Quis autem est minor et major? Christus videlicet minor in corpore, major in Spiritu. Vide ergo quia omnibus Sanctis est major, cui solus Christus est prior, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVIII.

CAPUT XI.

I. « In illo tempore, respondens Jesus dixit : Confiteor » tibi, Domine pater cœli et terræ, quia abscondisti hæc a » sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis [1], » et reliqua. Postquam improperavit civitatibus, magis autem civibus, quod toties seminati sunt in doctrina, et nunquam germinaverunt in fide, qui virtutes et miracula Christi non quasi ædificamenta spiritualia, sed quasi delectamenta carnalia susceperunt : respondens ait, quasi ad sensum Discipulorum secundum Lucam exponentium : « Confiteor tibi, Domine pater cœli et terræ. » Considerandum est quoniam Lucas sic introducit hunc sensum. « In » illa hora exultavit in spiritu Jesus, et dixit : Confiteor tibi, » pater [2]. » Iste autem sic dicit : « Respondens Jesus ait. »

[1] Matth. XI, 25. — [2] Luc. X, 21.

Sicut ex diversis itineribus venientes ad unam mansionem contendunt : sic et Evangelistis ex diversis occasionibus loquentes in unum sensum ingrediuntur. Ille ergo sic introducit : Postquam reversi sunt Discipuli, gratias agentes, et dicentes : « Domine, in nomine tuo etiam dæmonia no» bis obediunt [1] : » Videns gratias Discipulorum Christus, quomodo in consummatione commissi mysterii fuerint fideles, quomodo in gratiarum actionibus erant devoti, quasi congaudens Discipulis suis exultavit, et dixit : « Confiteor » tibi, pater. » Iste autem, postquam implacabiles animos Judæorum, et duras mentes ostendit, quos tot miracula ad fidem flectere non potuerunt, respondit excitatus Discipulorum suorum suasu, illorum bonas imprecationes suscipiens, ad quorum nuntium bonum respondit. Alterum, duritia compulsus Judæorum. Ergo ille gratias agit, quia illuminati sunt rustici et simplices homines, qui totum quidquid fecerint boni imputant auctori. Iste autem gratias agit, non solum quia illuminati sunt parvuli, sed quia excæcati sunt litterati et sapientes Judæorum, et qui omnem gratiam Dei imputant sibi.

II. « Confiteor tibi, Domine pater cœli et terræ, quia ab» scondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea » parvulis. » Quantum ad propositum quidem Christi in hoc loco loquentis, talis est intellectus verborum istorum. Postquam improperavit incredulis civitatibus, occasionem accipiens ab incredulitate earum, justam dispositionem Dei introducit in medium, gratias agens dicit. Quia placuit enim Deo Judæos quidem repellere, qui prius sapientibus dabantur in eloquiis Dei, cum essent insipientes (Sapientia quidem est, non eloquia Dei scire, sed secundum eloquia Dei vivere;) et recipere gentes, quia parvuli erant in scientia Dei, et parvuli per ignorantiam, non per contumaciam.

[1] Luc. x, 17.

Tu autem ad quascumque volueris personas, potes dilatare tractatum, quoniam et ab omnibus sapientibus, qui secundum sensum carnis sunt sapientes, et non secundum spiritum cordis, abscondit Deus semper mysterium veritatis, et parvulis illud revelat, qui parvuli malitia sunt. Qui sunt sapientes? Antiqui philosophi, et oratores, qui naturali sapientia litterarum exercitatione exacuminati, de Dei natura quærere contendebant, non Deum invenire desiderantes, sed altissima disserere cupientes, victi sunt ingenio, defecerunt sermone : in ultimo nihil se amplius invenire potuisse confessi sunt, nisi quia Deus incognoscibilis est. Et ut quid ergo tantum laborasti, si ignorans es postquam requisisti, quemadmodum fueras antequam quæreres? Sicut enim qui innavigabilem Oceanum navigare se usurpat, dum non potest eum transire, necesse est ut per eamdem viam revertatur, unde ingressus est : sic et illi ab ignorantia cœperunt, et in ignorantia finierunt. O homo sapiens, magis autem insipiens! Deus invisibilis est, et quis eum potest videre, nisi ipsi se videat? Serva ergo mandata Dei, sanctifica cor tuum, ita ut inhabitet Deus in te, et videas Deum. Magis autem non tu vides, sed Deus qui est in te, ipse videt te. Deus incomprehensibilis est. Quis enim potest comprehendere eum, nisi ipse se comprehendat? Serva ergo mandata Dei, sanctifica cor tuum, ita ut Deus habitet in te, et quotidie magis ac magis invenies Deum. Non ergo tu Deum, sed Deus invenit te.

III. Qui sunt parvuli? Christiani, qui nihil possunt amplius æstimare de Christo, nisi quod vident in eo, et nihil amplius credere possunt, nisi quod audiunt in libris de ipso. Talis est enim natura infantium, cum viderint rem aliquam, animus eorum simplex nihil potest amplius considerare de ea, quam quod oculi eorum vident : et quod audierint ab aliquo, nihil amplius in sermonibus exponen-

tis intelligunt, neque possunt discutere rem auditam, sed quidquid audierint, credunt. Si bonum, toto corde lætantur : si malum, sine consolatione tristantur. (Sic et infideles, si audierint christum dicentem : « Non sum solus, sed qui misit me Pater, mecum est, » non possunt intelligere, putantes quia non unus est Deus, Pater et Filius. Si enim esset unus, nunquam diceret : « Non sum solus. » Qui enim unus est, et solus est : qui autem solus non est, nec unus est,(15). Si videmus Christum in cruce pendentem, non possumus intelligere ex nobis, quia homo purus est ille qui pendet. Nam recessisse majestatem Dei de corpore nec vidimus, nec audivimus. Sed forte dicis : « Quomodo ergo clamabat in cruce, « Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti [1], » si non esset corpus derelictum? Et non audisti quomodo ad latronem dicebat: « Amen dico tibi, hodie » mecum eris in paradiso [2]? » Homo purus qui se derelictum dolebat, sicut tu dicis, quomodo ad paradisum ducatum præstabat? Clamabat ergo filius ad patrem, ut se ex infirmitate corporis pati probaret hominibus, non ut corpus a Divinitate derelictum ostenderet. Item qui sunt sapientes, a quibus mysterium Christi absconditum est, Sacerdotes, Scribæ et Pharisæi, qui congregati in templo dicebant : « Quousque animam nostram tollis? Dic nobis » palam, si tu es Christi [3]. » Quibus respondit : « Et dixi » vobis, et non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine » Patris mei, ipsa testificantur de me [4]. Et tulerunt lapides, » ut lapidarent eum, dicentes : Propter bonum opus non » lapidamus te, sed propter blasphemiam : quia tu cum sis » homo, facis te ipsum Deum [5]. » Qui sunt parvuli, quibus est revelatus? Quos Dominus interrogat dicens : « Vos au» tem quem me esse dicitis? » Respondentes dixerunt : « Tu

[1] Psal. xxi, 2. — [2] Luc. xxiii, 43. — [3] Joan. x, 24. — [4] Ibid. 25. — [5] Ibid. 31 et 33.

» es Christus Filius Dei vivi [1]. » Si ergo quod Judæi quotidie meditantes legem Dei invenire non potuerunt, piscatores et rustici invenerunt, quotidie tractantes retia in manibus suis : « Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te [2]. » Non dicit : « Qua ratione sic ei placuit, » sed tantum gratias agit Patri, quia sic ei placuit.) Ita et tu nunquam discutias consilia Dei in operibus ejus quid fecit, aut qua ratione sic fecit : sed quomodocumque sic voluit rem suam ordinare, gratias agens sufficiat tibi ad testimonium ipsa Dei natura : quia Deus sine ratione et sine justitia nihil facit. Non enim ad discussionem suam, sed ad honorem suum creavit te. Nec judicem te esse voluit actuum suorum, sed servum præceptorum suorum. Boni enim domini est omnia providere, quæ ad utilitatem pertinent servi. Boni autem servi est, fideliter operari, et non discutere domini sui actus.

IV. « Omnia mihi tradita sunt a patre meo [3]. » A quo illi tradita sunt, si unus est Pater et Filius? Aut quare habere non poterat, nisi tradita illi fuissent, si per omnia Patri suo erat æqualis? Nam significatio traditionis, tam unitatis rationem, quam æqualitatis excludit (16). Nam nec qui accipit, unus est cum dante : nec qui traditum acceperit, æqualis est ei qui tradidit. Tradita sunt ei secundum quod minoratus est paulo minus ab Angelis. Nam secundum illud quod non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, cum eo Deus unus et æqualis est qui tradidit omnia. « Omnia mihi tradita sunt, cœlestia, terres» tria, et infernalia. » Cœlestia quidem, ut jam nunquam sint rebellantia, nec dicat aliquis eorum : « Ponam sedem » meam in nube, et ero similis Altissimo [4]. » Terrestria, ut relinquentes idola et peccata credant in me, et obaudiant

[1] Matth. XVI, 15, et Luc. IX, 20, et Joan. VI, 70. — [2] Mat. XI 26. — [3] Ibid. 27. — [4] Isaï. XIV, 14.

meis mandatis. Infernalia, ut vocentur ad vitam, « Ut in » nomine meo omne genu flectatur, cœlestium, terres- » trium, et infernorum [1]. » Cœlestia, ut sint in adjutorio terrestribus : terrestria autem, ut fiant imitatores cœlestium : infernalia, ut jam non expugnatione hominum proficiant, sed ad probationem Sanctorum.

V. Et vide, non vidit: «Omnes homines mihi traditi sunt: » ut tantummodo de hominibus credituris, sed etiam et de rebus omnibus, quæ ad gloriam ejus fuerant convertendæ, cum essent adversæ, diabolo subvertente : ut puta omnia ei tradita sunt, cœlum et terra, sol, luna, stellæ, aër, et ignis, aquæ, flumina, infernus et mors, ut jam nemo hæc omnia deos esse, aut ingenita esse, suggerente diabolo, arbitretur, sed omnes Christi esse opera, sancto Spiritu docente, cognoscant et fateantur. Non ergo tradita sunt, ut modo Christi secundum naturam fiant, quæ semper ejus fuerant, sed ut modo ejus esse credantur, et modo ad ejus gloriam convertantur : sicut et homini semper extitit Deus, sed usque tunc cognitus non erat. Nunc autem traditi sunt ei absolute, ut cognoscant eum suum factorem Deum, sicut scriptum est : « Sicut dedisti mihi potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti mihi, dem eis vitam æternam. « Hæc » est autem vita æterna, ut cognoscant te unum et verum » Deum, et quem misisti Jesum Christum [2]. » Mihi tradita est vita et mors, ut nec vita ad peccatum sit hominum, nec mors ad pœnam : sed ut qui vivunt, lucrum justitiæ bene viventes faciant, et qui mortui fuerint, melius vivant, mecum regnantes in cœlo. Mihi traditæ sunt divitiæ et paupertas. Usque nunc enim paupertas blasphemare cogebat, furtum committere suadebat. Divitiæ autem inflabant, nocendi virtutem præstabant. Nunc autem mihi traditæ sunt, ut paupertas dum magnanimiter sustinetur, ad gloriam

[1] Philip. II, 10. — [2] Joan. XVII, 3.

Dei proficiat : et divitiæ dum misericorditer dispensantur, ad gloriam Dei proficiant. Mihi traditi sunt servi et reges, ut nec servi in suo servitio erubescant, sed in me domino glorientur : et reges non in sua potentia extollantur, sed mihi genua curvent.

VI. « Et nemo novit Filium, nisi Pater : neque Patrem » quis novit, nisi Filius : et cui voluerit Filius revelare [1]. » Ita intelligendum est, nemo ex se potest cognoscere quemquam illorum, nisi Patrem Filius revelaverit et filium Pater. Nam de Patris quidem persona Christus ipse dixit, quia nemo scit Patrem, nisi Filus revelaverit; de Filii autem persona ideo non dixit : « Nisi Pater revelaverit, » quia jam superius dixerat : « Confiteor tibi, Pater, quia abscondisti » hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvu- » lis [2], » scilicet hæc eadem quæ dispensata sunt in adventu meo de me. Nam et ad Petrum confitentem se dixit : « Non » caro et sanguis revelavit tibi, sed Pater meus [3]. » Et Esaïas dixit : « Ego dominus sanctus vester, qui ostendi Israël re- » gem vestrum [4]. » Aut certe ita, secundum plenitudinem Patris : « Patrem nemo cognoscit, nisi Filius. » Et secundum plenitudinem Filii : « Filium nemo cognoscit, nisi Pater : » quia incomprehensibilem naturam comprehendere non potest comprehensibilis creatura. Quoniam etsi de Patre Filius revelet, aut de Filio Pater, tamen revelat non quantum sunt, sed quantum ille, cui revelatur, potest capere. Aut certe sic datur intelligi ex his quæ præcedunt, quoniam dicit : « Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. » Et ex his quæ sequuntur, quoniam dicit : « Venite ad me omnes » qui laboratis, et onerati estis [5]. » Puto quod secundum hoc nemo cognoscit Filium, secundum quod ei omnia tradita sunt, « Ut omne genu in nomine ejus flectatur, cœlestium,

[1] Matth. XI, 27. — [2] Luc. X, 21. — [3] Matth. XVI, 17. — [4] Isaï. XLIX. — [5] Matth. XI, 28.

» terrestrium, et infernorum : et omnis lingua confiteatur » quia Dominus Jesus Christus est in gloria Dei Patris [1]. » Quæ omnia futura erant, tunc adhuc nemo sciebat. Et secundum hoc nemo cognoscit Patrem, eo quod statuit in Filio suo omnibus dare salutem. Unde Apostolus dicebat : « Mysterii temporibus æternis taciti, manifestati autem » nunc [2], etc. Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati » estis. » Qui sunt qui laborant? Qui legis justitiam operantur. Et qui sunt qui onerati sunt? Ipsi Judæi, quibus post idololatriam vituli talia legis mandata imposuit Moses, in quibus nunquam se explicarent. De quibus et Petrus ait : « Quid tentatis Deum, et vultis imponere jugum super » cervices Discipulorum, quod neque nos, neque patres » nostri potuimus portare? Sed per gratiam Domini nostri » Jesu Christi credimus nos salvos fieri [3]. » Ideo sic dicit : « Qui laboratis, » id est, qui contenditis justi esse, et non potestis : quia præceptum legis dum expleri non potest, semper conscientiam facit obnoxiam (17).

VII. Et apud Judæos quidem erat lex levis et justa, id est, Decalogus, quem ante idololatriam acceperunt, sed sine gratia inveniebatur gravis. Sine gratiæ enim auxilio omnis justitia hominibus gravis est. Quia lex præceptum est nudum, gratia autem virtus est Dei. Lex in libro conscribitur, gratia autem in corde plantatur. Ideo lex insufferribile pondus est, gratia autem delectatio cordis est, dicente Domino per Salomonem : « Transite ad me omnes » qui concupiscitis me, spiritus meus super mel dulcis [4]. » Ergo lex non solum ideo gravis est, quia gravia præcipit observationis mandata, sed et quia præcipit fieri, et faciendi non præstat auxilium. Nec ideo solum gratia levis est, quia levia ponit mandata, sed quod fieri præcepit, et

[1] Philip. II, 10, 11. — [2] Rom. XVI, 25, 26. — [3] Act. XV, 10, 11. — [4] Eccli. XXIV, 26, 27.

ipsa in nobis faciendi operatur virtutem. Ecce enim lex præcipit, « Diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum » tuum : » gratia autem jubet, « Diligite inimicos vestros [1]. » Nonne gravius est gratiæ mandatum, quam legis? Et tamen facilius est nobis per gratiam hæc impossibilia adimplere, quam Judæis per legem illa possibilia : quia in gratia Dei totum possumus, sine gratia autem nihil, dicente Apostolo : « Omnia possum in eo qui me confortat [2]. » Adhuc autem dico : « Etsi impleverit quis omnem justitiam legis, vivit quidem in ea, non tamen justificatus est. » Unde adolescenti Dominus sic respondit dicens : « Hæc fac et vi» ves [3]. » Non dixit : « Et justus eris, » quoniam lex abstinentiam mandat malorum, ut puta « Non occides, » et cætera. Non justitiæ opus injungit, sicut gratia, ut non irascaris sine causa, nec concupiscas. Qui autem abstinet se a malis, innocens quidem est : justus autem non est, nisi et justitiæ opus impleverit. Non quidem morietur, tamen nec gloriam habebit. Propterea dicebat Apostolus : « Qui erat filius Abrahæ, qui conversatus fuerat in lege » sine reprehensione [4]. » Nos, inquit, Judæi, et non de gentibus peccatores, scientes quia in lege nemo justificatur, credimus Jesum Christum, ut ex fide Christi justificemur. Omnis autem qui contendit justitiam facere, et non justificatur, laborat in opere, quia fructu laboris sui non fruitur : qui autem et contendit, et justificatur, non laborat, sed delectatur in opere suo, quia operis sui fruitur fructu. Deinde quis nescit quia minor est justitia legis, quam gratiæ? Ut puta « Non occides, non adulterabis : » hoc facilius est, quam non irasci, aut non concupiscere. Ab hoc enim multi se abstinent, etiam qui non timent Deum. Ab ira autem vel concupiscentia vix etiam spirituales viri : tamen

[1] Luc. XIX, 18, et Matth. V, 43, 44. — [2] Philip. IV, 13. — [3] Luc. X, 28. — [4] Philip. III, 6.

difficilior et onerosior invenitur lex, quia opera quærit, non voluntatem. Justitia autem gratiæ, licet major sit, tamen facilior invenitur, quia voluntatem non opera quærit; ut puta si quis non iratus, sed propter disciplinam palmam alicui dederit, et eventu occiderit, sicut fieri solet, quantum ad gratiam innocens est, quia voluntatem, non opus requirit : quantum autem ad legem reus est, quia opera quærit. Item si in persecutione prostituta fuerit virgo, in lege quasi non virgo jam repellitur, quia opus aspicit, non voluntatem. In gratia autem quasi virgo suscipitur, quia non opera quærit, sed voluntatem. Vides quia injusta est lex et onerosa? Ideo homines de sub pondere judaïcæ legis hortatur Christus exire, et ad delectabilem gratiam pervenire, dicens : « Venite ad me omnes qui laboratis, et » onerati estis, et ego reficiam vos [1], » id est, repausabo.

VIII. « Et vide quomodo dicit : « Qui laboratis ? » Quis est qui laborat? Qui festinat adimplere justitiam, et non prævalet. Qui autem non vult facere justitiam, ille non laborat sub pondere legis : ut puta si ante te videris aliquem ponderis fascem : siquidem contendisti eum tollere super te, et non potes, laboras : si autem nec tentas, nullum sentis laborem de pondere. Ergo non illos vocabat Christus ad se, qui omnino non concupiscebant facere justitiam, sed qui festinabant, et qui laborabant, et prævalere non poterant. Adhuc etiam sermonibus istis etiam Christianos peccatorum pondere prægravatos, ad requiem pœnitentiæ vocat. Putas quod peccatores istius mundi non laborant? Vere enim majores labores et sollicitudines habent, quam servi Dei, dicente Propheta : « Contritio et infelicitas in » viis eorum, et viam pacis non cognoverunt [2]. » Item ex persona peccatorum pœnitentiam agentium dicit Salomon : « Ergo erravimus a via veritatis, et lumen justitiæ non luxit

[1] Matth. xi, 28. — [2] Psal. xiii, 3.

» nobis, et sol non ortus est nobis : lassati sumus in iniquitatis via et perditionis, ambulavimus solitudines desertas, » difficiles autem vias Domini ignoravimus. Quid nobis » profuit superbia nostra, aut quid divitiarum jactatio con» tulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra [1]. » Ergo laborant multum, et conteruntur in sæculo, sed laborem non sentiunt; spiritus enim qui seducit eos, ipse delectat in malo. Sicut enim qui suscipiunt jugum Christi, Christus eos delectat in spiritu, ne fatigentur in bonis operibus : sic et qui jugum suscipiunt diaboli, diabolus eos delectat et decipit, ne discedant a malo impii usque ad mortem suam. Ideo dicit Christus : « Jugum enim meum » suave est et onus meum leve [2]. » Nam etsi corpore non gravantur peccatores, nec laborant, animæ tamen eorum gravatæ sunt et laborant, dicente Propheta de onere peccatorum : « Quoniam iniquitates meæ superposuerunt ca» put meum, sicut onus grave gravatæ sunt super me [3]. » Et iterum Zacharias iniquitatem super talentum plumbi sedere conscribit [4].

IX. « Tollite jugum meum super vos : et discite a me, » quia mitis sum, et humilis corde [5]. » O gratissimum pondus quod magis confortat portantes. Nam pondus terrestrium dominorum atterit paulatim ministrantium vires : pondus autem Christi magis adjuvat bajulantem, quia non nos portamus gratiam, sed gratia nos. Nec nos ad auxilium gratiæ dati sumus, sed gratia magis ad nostrum. « Jugum enim meum » suave est, et onus meum leve. » Suscipite jugum meum, et a me discite, id est, ex ipso jugo meo, quia suave est, et ex ipso onere meo, quia leve est; experimentum accipite, quia mitis sum, et humilis corde. Consequenter et Propheta dicit de Christo : « Gustate et videte, quoniam suavis est Do-

[1] Sap. v, 6-9. — [2] Matth. xi, 30. — [3] Psal. xxxvii, 5. — [4] Zach. v, 7. — [5] Matth. xi, 29.

» minus [1]. » Inexpertis enim gravis est justitia Christi, expertis autem suavis est. Ergo lex immitis fuit, quia quidquid mandavit, in ira sua mandavit post idolum fabricatum, non ut salvet, sed ut puniat eos secundum duritiam cordis eorum. Christus autem mitis est, quoniam quidquid mandat, propter misericordiam suam mandat, non ut puniat, sed ut salvet. Item lex superba est. Vetat enim omnem hominem accedere ad sancta, præter pontificem [2]. » Item mulieres menstruatas, vel virum in fluxu seminis, vetat intrare in templum. Luscum, vel leprosum, vel aliquo membro debilem, vetat sacerdotio fungi. Vides quomodo superba est lex? Christus autem humilis, qui nihil aliud quærit, nisi fidem integram, et conscientiam mundam. « Et invenietis, » inquit, requiem animabus vestris [3]. » Non dixit : « Invenietis » requiem, » et tacuit, sed addidit : « Animabus vestris : » quoniam mandata Christi in hoc sæculo animarum requies sunt, non corporum : quoniam etsi laborant et tristantur in corpore, animæ eorum requiescunt, et gaudent in spiritu et in spe. Ideo alibi dicit : « Hæc autem locutus sum » vobis, ut in me pacem habeatis, in hoc autem mundo tri» bulationes. »

[1] Psal. xxxiii, 9. — [2] Lev. xvi, 17. — [3] Matth. xi, 29. — [4] Joan. xvi, 33.

HOMILIA XXIX.

CAPUT XII.

I. « Tunc oblatus est Jesu dæmonium habens, cæcus et » mutus [1], etc. » Tunc, quid est? quando egressus est de synagoga (in mysterio contempsit synagogam Judæorum) tunc oblatus est ei in uno homine totus mundus, cæcus et mutus, qui neque videbat, neque loquebatur, id est, qui neque cognoscebat Factorem suum, neque gratias illi agebat, ut quod visibiliter in uno homine agebatur, hoc invisibiliter fieri intelligeretur in omnibus. Nam vere nisi Judæam Dominus reliquisset, adhuc omnes gentes in potestate diaboli cæci et muti manerent. Legimus in Scripturis et derelictam Judæam, et non derelictam. Derelictam quidem, sicut Esaïas dicit : « Et derelinquetur filia Sion, sicut um» braculum in vinea [2]. » Non derelictam autem, sicut David dicit : « Quia non repellet Dominus plebem suam, et » hæreditatem suam non derelinquet [3]. » Hanc quæstionem solvit nobis Apostolus, dicens : « Non excidit verbum Dei. » Non omnes qui sunt ex Israël, hi sunt Israëlitæ : neque » qui sunt semen Abrahæ, omnes filii : sed in Isaac vocabi» tur tibi semen [4]. » Ergo non qui filii carnis, hi filii Dei : sed qui filii promissionis, æstimantur semen. Vides ergo quia illa Judæa derelicta est, quæ secundum carnem erat Judæa : quæ autem secundum spiritum fuit Judæa, non solum derelicta non est, sed magis electa est. Nam sicut in homine duplex est homo : est enim homo exterior carnalis

[1] Matth. XII, 22. — [2] Isaï. I, 8. — [3] Psal. XCIII, 14. — [4] Rom. IX, 6, 7.

et corrumpendus, et est homo spiritualis incorruptibilis. Et sicut in lege duplex est circumcisio, a foris quidem carnalis, et rescindenda ; ab intus autem et spiritualis, et adimplenda. Ut puta hoc recisum est in lege, quod erat a foris membrum : illud autem quod fuit ab intus, ut circumcideretur cor, non est recisum. Sic et in Judæa, duplex est Judæa. Et a foris quidem Judæa videtur, qui ex carne Abrahæ nati sunt. Ergo populus in populo erat clausus. Ideo et Dominus ingressus synagogam, id est, quasi in populum, salvavit virum spiritualis populi judaïci figuram habentem. Et ingressus in populum, ut de medio populi populum liberaret, id est, de synagoga. Populus enim ille spiritualis manum habebat aridam, id est, boni homines, qui erant inter Judæos, aridas manus habebant sub lege contractas, quia opera justitiæ facere non poterant. « Quia » ex operibus legis nemo justificatur [1]. » Ut puta amicum diligere secundum legem, et ei benefacere, non est hoc benefacere, sed male non facere. Non enim omnino male non facere, justitiam facere est. Itaque sanavit manus justorum Christus per gratiam, ut non solum amicos, sed etiam inimicos ament, bene omnibus facientes. Vides quia laxata est manus eorum, quasi accipiens gratiæ nervos? Ideo autem prius arida manus sanata est, postea illuminatus cæcus, quia per opera justitiæ venitur ad perfectam cognitionem Dei. Nisi enim quis secundum Deum cœperit ambulare, vel conversari, nunquam potest Deum perfecte cognoscere : bona enim conversatio ad cognoscendum Deum aperit oculos mentis. Per verbum enim quasi modicus gustus Dei datur hominibus, per conversationem autem bonam venitur ad perfectam fidem. Unde scriptum est : « Beati » mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt [2]. » Et ne aliquis putet quia sufficiat homini fideli cognoscere Deum,

[1] Rom. III, 20. — [2] Matth. V, 8.

sed necessarium est et confiteri Deum, ideo cæcum et mutum sanavit : oculos ad cognoscendum Deum, os ad confitendum Deum. Qui ergo cognoscit, et non confitetur, ille etsi oculos mentis habeat curatos, tamen adhuc mutus est. Qui ergo videns non videt Deum, id est, cognoscens non cognoscit Deum, cæcus est, quia non facit præcepta Dei. Et qui loquens non loquitur Deum, mutus est, quia loquens non loquitur Dei laudem, aut gratiam : sed siquidem ea quæ diabolus jussit, ille etsi loquatur et videat, quantum tamen ad Deum mutus et cæcus est. Non enim ille videt Deum qui scit Deum, sed qui timet et diligit Deum. Qui autem timet et non diligit, nomen Dei cognoscit, non potestatem. Et qui orat et psallit, et non facit quæ laudat, ille corpore loquitur, animo autem tacet.

II. «Stupebant autem turbæ, dicentes : Numquid hic est » filius David[1] ? » Quam proprie dixit : « Stupebant, quia ipsum nondum sciebant. Nemo enim potest vere judicare de opere aliquo, nisi personam operantis cognoverit quis est. Ut puta, si magnum opus facit discipulus alicujus artificis, miramur, quia discipulus alicujus constitutus tale opus potuit consummare. Si autem fecerit illud ipse magister, non satis miramur. Quod enim magnum est, ut exercitatissimus magister faciat opus magnum ? Ita et Deus qualecumque opus fecerit, minus est quam potestas ipsius. Ideo faciens filius Dei miraculum, non stuporem debuit excitare, sed fidem. Vis scire quia eum non cognoverunt, ideo stupebant, audi quid dicunt : « Numquid hic est filius David ? » Si enim cognovissent eum, nunquam dicerent : « Hic est filius David ? » sed dicerent : « Hic est Filius Dei. « Pharisæi autem audientes, dixerunt : Hic non ejicit dæmonia, » nisi in Beelzebub principe dæmoniorum[2]. » Videamus : dixerunt hoc Pharisæi, aut cogitaverunt ? Causa autem

[1] Matth. XII, 23. — [2] Ibid. 24.

quæstionis ex eo est, quoniam hic quidem dicit : « Pharisæi autem audientes, dixerunt. » In sequenti autem dicitur ita : « Sciens Jesus cogitationes eorum : » et non dixit : « Audiens dicta eorum. » Quid ergo est ? forsitan quidam dixerunt, sed ex mala cogitatione dixerunt. Frequenter enim dicunt homines de aliquo quod non est verum, non autem dicunt ex mala cogitatione, ut derogent ei, sed dicunt nescientes rei veritatem. Hi autem Pharisæi ex mala cogitatione dixerunt falsum de Christo, non ignorantes rei veritatem, sed ut derogatoriis sermonibus istis populum a fide Christi averterent. Videbant enim turbam stupentem, ac dicentem : « Nonne hic est filius David ? » Quæ verba appropinquantium erant ad fidem. Ideo Pharisæi excitati in zelo, ne, viso miraculo, ejus crederent in eum, dixerunt : « Quid stupore nimio movemini, o viri ? quid superflua dicitis verba, putantes ne filius sit David ? Nos manifeste cognoscimus quoniam hic non ejicit dæmonia, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. » Quoniam ergo ita dixerunt, non ignorantes rei veritatem : sciebant enim quod spiritus Satanæ non hujusmodi miraculum operatur : sed ex mala cogitatione, et ex invido proposito, ut averterent populum a fide Christi. Ideo dicitur : « Sciens autem Jesus cogitationes » eorum, dixit eis [1]. » Aut certe sicut simpliciter sermo demonstrat, hæc Pharisæi non dixerunt, sed cogitaverunt. Mala autem eorum cum essent abscondita, quid nocere poterant gloriæ Christi ? nihil. Qui enim malum cogitat, se perdit, alterum non gravat. Sed vide misericordiam Christi Si illi hoc aperte dixissent, et iste e contra respondisset, diceremus forsitan, quia ideo contra verba illorum respondit, ut confunderet malitiam eorum. Nunc autem manifestum est quia ideo respondit, non ut confunderet malitiam eorum, sed ut sanaret vulneratam conscientiam ipso-

[1] Matth. XII, 25.

rum, ut videntes cogitationes suas in verbis ejus, vel sic intelligant, quia non est homo, qui corda cognoscit. Tanquam si ita dicat ad eos : « Puta quia dæmonia cum potuit sanare Beelzebub, numquid potest Beelzebub occulta cordis aspicere ? »

III. « Omne regnum adversum se divisum, desolabitur[1]. » Aliud est impossibile, aliud falsum. Impossibile est, quod fieri non potest, falsum autem, quod fieri quidem potest, factum autem non est. Quod ergo Judæi adversus Christum dicebant, possibile quidem erat, verum autem non erat. Quomodo non erat verum? Quia Christus quidem in Beelzebub non ejecerat dæmonia : fieri autem poterat, ut in spiritu diaboli dæmones expellerentur. Numquid Pharisæi, homines docti in malo, hoc adversus Dominum blasphemassent, nisi cognovissent fieri posse? Nam falsum quidem dicere, hominum est malignorum : quia falsa res, si bene continuata fuerit, vera et credibilis æstimatur. Rem autem impossibilem dicere, insensatorum hominum est, non malorum : quia quod impossibile est, defensione non indiget, quia impossibilitas rei seipsam defendit. Quod dæmones diximus a Beelzebub posse expelli, quantum ad primam faciem diximus posse, secundum quod multi seductores videntur expellere : revera autem impossibile est, ut in Beelzebub dæmones expellantur : quia expellens dæmonem, non propter odium ipsius dæmonis, neque propter salutem hominis ipsius ejicit eum, sed ut videntes perdat deceptos, quicumque crediderint ei vel ministris ejus, quod possit ejicere dæmones. Nam ejiciens eum, non ejicit eum, sed concludit cum eo, ut inter præcipientem dæmonem, et alterum obedientem seducantur videntes. Ideo et Dominus sciens quia in schemate ejiciuntur, non in veritate : non ad schema, sed ad ipsam veritatem respondit, dicens :

[1] Matth. XII, 25.

« Omne regnum in seipsum divisum, desolabitur. » Id est, sicut non potest fieri, ut quis se persequatur : sic non est possibile, ut diabolus diabolum ejiciat. Regnum diaboli est omne malum, regnum autem Dei omne bonum. Ergo diabolus rex mali : si bonum faciat, ipse destruet regnum suum, quia adversus se agit. Sicut enim malum adversus bonum contrarium est et nocivum, sic bonum adversus malum contrarium est et nocivum. Ejiciens itaque diabolus diabolum, delusorie non bonum fecit, sed malum, id est, non adversus se agit, sed pro se : quia non ejiciendorum dæmonum gratia ejicicit dæmones, sed seducendorum hominum causa. Nam expedit et ipsis dæmonibus obaudire sibi invicem in schemate, et exire de corpore. Melius est enim ei exire de corpore, et animam occupare : unum dimittere, et plurimos possidere. Quia si non exierit de corpore, corpus hominis tantummodo possidet, anima autem vexati hominis innocens vadit ad Deum. Si autem de corpore exierit, quantos homines seducere potuerit, tantorum animas perdit. Deinde dic mihi, si soli servi Dei possunt dæmonia ejicere, an etiam ministri diaboli ? Et si dixeris : « Soli servi Dei, » quantum ad rem quidem verum dicis ; quantum autem ad speciem et illi ejiciunt, sicut testatur Dominus in Evangelio. Nam cum dixisset : « Attendite vobis a falsis prophetis [1] : » postmodum addidit, « Multi dicent mihi in illa die : » Domine, nos in nomine tuo dæmonia ejecimus, et virtutes » multas fecimus. Nunc jurabo illis, quia nescio qui estis [2]. » Si ergo servi Dei tantummodo ejecerunt dæmonia, juste seducebaris, ut quemcumque videris dæmonia expellentem, existimes eum sanctum : nunc autem cum legas et ministros diaboli eadem facientes, qua ratione seduceris, ut quemcumque videris dæmonia expellentem, existimes eum sanctum ? Nam ejicere dæmones commune est opus inter mi-

[1] Matth. VII, 15. — [2] Ibid. 22, 23.

nistros Dei, et ministros diaboli : veritatem autem confiteri, et justitiam facere, privatum opus est tantummodo Sanctorum. Ideo quem videris dæmonia ejicientem, si non est confessio veritatis in ore ejus, nec justitia in manibus ejus, non est homo Dei. Si autem videris veritatem confitentem, et justitiam facientem, etsi dæmonia non ejicit, homo Dei est.

IV. Ecce si tu et vicinus tuus habeatis simile signum unusquisque in equo suo, et perierunt ambo, et inventus fuerit unus ex eis, numquid curris, et dicis : « Meus est equus, quia hoc signum habet ? » Dicit enim tibi vicinus : « Et meus equus hoc signum habuit. » Quid ergo ? Necesse habes aliud signum privatum ostendere, quod vicinus tuus non habet in suo. Si ergo in cognoscendis animalibus sic sapis, quomodo in cognoscendis servis Dei sic non intelligis? Sed per illud signum vis cognoscere servos Dei, quod habent et servi diaboli : cum magis deberes aspicere, quod habent soli servi Dei. Sed dicis : « Ut quid talem potestatem Deus diabolo dedit ad seductionem humanam ? » Si enim ille seductionis potestatem non accepisset, tu probationis mercedem habere non poteras. Nisi enim infideles relicti fuerint, non eliguntur fideles. Nisi aliquorum facta fuerit refutatio, aliorum non potest fieri electio. Omnis enim seductio non potest esse seductio, nisi habuerit boni colorem, per quod videatur bonum esse quod malum est : et tunc non tantum speciem primam rerum bonarum aspicias, sed causam rerum consideres. Omne enim malum voluit Deus posse latere sub colore boni, et omne bonum voluit esse sub caligine obscuritatis, ut tu nec bonum sine labore invenias, nec malum sine labore evites : negligens autem nec bonum inveniat, nec malum evadat. Omnia Deus posuit in labore, ut in omni re mercedem præparet, sicut ait Salomon : « Quoniam Deus distensionem magnam

» dedit hominibus, ut distendantur in ea [1]. » Et Job : « Omnis vita nostra tentatio est [2]. » Aliud testimonium dat, quia non in Beelzebub ejicit dæmonia. « Si ergo, inquit, » ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt [3] ? » Filios eorum Apostolos dicit, qui erant ex illis, quos superius misit ad prædicandum, dans illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos. Qui credentes, dixerunt : « Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis » subjecta sunt [4]. » Id est, interrogate filios vestros, in quo ejiciunt dæmonia. Si illi in nomine meo ejiciunt dæmonia, dicentes : « In nomine Jesu Christi præcipio tibi exire ab illo : » verum est, quia non ego in Beelzebub ejicio dæmonia. Nam quia qui talis est homo, ut in Beelzebub ejiciat dæmonia, nomen ejus non potest sic honorificatum esse, sic terribile, ut in nomine ejus etiam ab aliis dæmonia expellantur. « Ideo ipsi judices vestri erunt [5]. » Quando? « Cum sederint super duodecim thronos, judicantes » duodecim tribus Israël [6]. » Tunc sine dubio dicetis in judicio meo : « Ideo tibi non credidimus dæmonia expellenti, quia putavimus te in Beelzebub ejicere dæmonia. » Respondebunt contra vos filii vestri, et dicent : « Si considerassetis nos, quia in illius nomine dæmonia expellebamus, et intelligere poteratis quia ille non habuit spiritum Beelzebub, in cujus nomine tanta erat virtutis potestas. »

V. « Si autem in Spiritu Dei ejicio dæmonia, appropinquabit in vos regnum Dei [7]. » Regnum Dei, seipsum dicit. Sed ideo quasi de altera re dicebat, quia infidelibus loquebatur, ne forte et alteram occasionem jactantiæ invenientes in Christo, quem non cognoscebant, additamentum facerent blasphemiæ. Hoc ergo videtur dicere : « Si

[1] Eccl. III, 10. — [2] Job. VII, 1. — [3] Matth. XII, 27. — [4] Luc. X, 17. — [5] Matth. XII, 27. — [6] Id. XIX, 28. — [7] Id. XII, 28.

ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia, regnum Dei appropinquat in vobis : si autem in spiritu Beelzebub ejicio dæmonia, regnum Beelzebub appropinquat in vobis.» Corrige sermonem, et manifestius declarabitur mysterium verbi Dei. Id est, si regnum Dei appropinquat, in Spiritu sancto ejiciuntur dæmonia, et virtutes multæ fiunt : quando autem appropinquat regnum Antichristi, in spiritu diaboli ejiciuntur dæmonia, et virtutes multæ fiunt. Illud ergo quod dixit Christus : « Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmo- » nia : appropinquat in vos regnum Dei, » ad consolationem illorum hominum pertinet, qui tunc fuerunt. Hoc autem quid significat, quod jactando regnum Antichristi appropinquat ? in spiritu Antichristi ejiciuntur dæmonia. Ad nostram admonitionem pertinet, ut sciamus quia sicut in adventu Christi ante illum Prophetæ, et cum illo Apostoli in Spiritu sancto faciebant virtutes : sic et in adventu Antichristi pseudo-christiani, et ante illum, et cum illo in spiritu maligno facient virtutes. Qualis enim res mota fuerit, talis odor procedit. Accenso enim thymiamate, suavis fragrantia exit : commoto autem stercore, putredo gravis prodit. Ante lucem aurora exit, ante noctem obscuritas. Quidam autem hoc sub alio intellectu interpretantur. Id est, si ego, inquit, in Spiritu Dei ejicio dæmonia, sicut et est verum, vos autem dicitis me in spiritu Beelzebub ejicere dæmonia, rei estis judicii. Propter quod appropinquat in vos regnum Dei justum, ut secundum blasphemias vestras judicemini.

VI. « Quomodo potest quis intrare in domum ejus, qui » fortis est, vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit for- » tem [1] ? » Huc usque ostendit quomodo intelligeretur, si vellent, quia non in spiritu Beelzebub, sed in Spiritu Dei dæmonia expellebat. Primum, quia Satanas Satanam non

[1] Matth. xii, 29.

expellit, ne ipse sibi adversarius sit, destruens proprium regnum : sed Dei Spiritus est, qui dæmones expellit. Deinde, « Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in » quo ejiciunt? » Id est, numquid non in me, aut in meo nomine? Si enim filii vestri in nomine meo expellunt, multo magis possum ego in nomine meo expellere. Et quod habet opus in spiritu Beelzebub, nunc dat rationem quare dæmones expellantur, ut, expulsis eis, omnes credant in Christum, id est, quia alligatus est a me malitiæ princeps. Nec enim potest quis fortis vasa diripere, nisi prius alligaverit fortem. Quomodo enim poterant homines ad libertatem intellectus sui venire, et ad Deum converti, nisi prius alligatus fuisset, qui mentes hominum erroribus occupatas tenebat? Et hoc ergo intelligimus, quia quos ejiciebat dæmones visibiliter, invisibiliter alligabat. Quomodo, aut ubi, nec hominis est posse exponere, nec intelligere. Sed non tantos visibiliter ejiciebat, quantos invisibiliter alligabat. Ejiciebat enim paucos, alligabat autem omnes, ut per paucos ejectos visibiliter ostenderet quia sic omnes spiritus invisibiliter de sensibus hominum credentium expellebat, et quasi de magna multitudine ejectorum dæmonum, modicam probationem ostendebat in paucis. Et cum multos ejiciebat dæmones, quomodo unum alligare se promittit? Sed dicit principem omnium, de cujus virtute omnes dæmones valent, id est, potestatem habent. Nam sicut, Satana dominante, omnes dæmones erant fortes: sic eo alligato, omnes sunt impediti. Nam omnes de illius veneno malitiæ virtutem accipiunt, et sunt unum in eo. Fortem autem dicit adversarium nostrum, quantum ad nostram infirmitatem, non quantum ad suam virtutem. Deinde fortem dicit, non ut nos terreat, sed ut magis nos faciat esse sollicitos; nec enim hostem debent timere fortem, qui habent principem fortiorem, sed ut vigilemus

et laboremus, ut ne in fiducia principis fortioris contemnamus adversarium fortem. Nam si contendimus contra eum, manifestum est quia fortiores illo sumus : si autem negligimus, ille fortior invenitur. Nam quamvis sit infirmus, tamen fortior est homine negligenti. Fortem enim diabolum nostra negligentia facit, non illius potentia.

VII. Vide deinde quomodo sapienter, postquam dixit fortem, postea ostendit ligatum, ut si te audita fortitudo terruerit, ligatio ejus nuntiata confortet. Jam quali opprobrio dignus est, magis autem tormento, qui adversarium suum ligatum non vincit? Vis scire quia ligatus est adversarius tuus? Considera naturam carnis et spiritus, et intelliges. Quomodo poteras homo carnalis spiritum vincere, nisi eum Dominus alligasset? Alligavit eum, ut nos eum conculcemus : illum humiliavit propter malitiam ejus, nos autem exaltavit super eum propter misericordiam suam : ut et ille victus amplius confundatur, quia spiritus constitutus, a carnalibus conculcatus est, et nos vincentes eum amplius glorificemur, quam victores : quia carnales constituti, spiritum vincimus. Ergo labor ejus et fortitudo (*sic*) ligatus est, nostra autem tantummodo sine labore victoria. Qui enim solutum ligare potuit, numquid non poterat, soluto eo, vasa ejus diripere? Poterat quidem, sed non per justitiam, sed per potestatem. Si enim per vocationem solam vellet vasa ejus diripere, solutus diabolus iterum reduceret ad se. Item si per potentiam diriperet, diceret adversus Christum diabolus : « Si quidem ad virtutem, tu fortior es quam ego : si autem ad amorem, ego amabilior quam tu. Si ergo vis illos tollere, potes : si autem dimittis eos in suo arbitrio, potius me sequuntur quam te. » Nam diabolus quidem facere justitiam non acquiescit, objicere autem scit. Quales sunt omnes, in quibus diabolus est. In servis enim Dei etiam leves arguunt

culpas, in se autem nec crimina recognoscunt. Propterea ipsum quidem ligavit, vasa autem ejus et diripuit, et dimisit ea in domo ejus. Diripuit quidem, ex eo quod traxit ea ad notitiam veritatis : dimisit autem ea in mundo, quia sub seductione mundi istius esse nos voluit. Tanquam si ita dicat ad diabolum : « Ecce alligo te, ut appareant homines, qui secuti fuerint te sua voluntate, et qui coacte. Qui enim te diligunt, etiam ligatum te non dimittent : qui autem te dereliquerint ligatum, manifestum est quia non sua voluntate fuerunt apud te, sed coacte. Ergo non interficio te, neque expello de mundo, ne forte in voluntate non habeant quem sequantur, sed alligo te, ne nolentibus violentiam facias. » Ergo manifestum est quod qui modo diabolum sequitur, non cogitur a diabolo : ligatus est enim, sed ipse diligit diabolum. Si enim solutus esset diabolus, nullus homo ei resistere poterat, aut pauci, sicut nec antea restiterunt, nisi pauci electi. Nunc autem cum videas quosdam quidem homines sequentes eum, quosdam autem recedentes ab eo, intelligere debes quia non est virtus cogentis diaboli, sed voluntas sequentium hominum. Si autem dicis quia fortis est diabolus, et non prævaleo contra eum : stat adversum te Scriptura hæc, dicit quia mentiris, quoniam ligatus est adversarius tuus. Ligatus est enim. Malum quidem consilium suadere potest, cogere autem non potest.

VIII. Quæ est domus illius? mundus iste. Et vasa illius? peccatores et infideles, habitantes in eo. Audiens ergo mundum domum esse diaboli, fuge mundum, ne diutius habitans in domo diaboli, iterum fias servus ipsius. Sicut enim in domo Dei malum non est, ita in domo diaboli non invenitur bonum. Nam sicut Deus in domo sua non vult videre malum; sustinere autem videtur pro tempore malum, non quia delectatur in malo, sed ut convertat eum

ad bonum : sic et diabolus in domo sua non vult videre bonum ; sustinere vero videtur bonum, non quia delectatur in bono, sed ut suadeat eum in malum. Et Deus quidem per suam benevolentiam vocat malum ad bonum, ut non necessitate, sed voluntate corrigatur ad bonum. Diabolus autem per suam violentiam persequitur bonum, ut etsi non voluntate, vel ex necessitate cogatur ad malum. Fuge autem mundum, conversatione, non corpore. Nam et ipse mundus non natura diaboli est, sed corruptione. Nec ab initio fecit hunc mundum diabolus, sed Deus : postea corruptione factus est diaboli. Ergo mundus quidem ipse, Dei est : corruptio autem mundi, diaboli est. Si ergo de mala conversatione recesseris, etsi corpore sis in mundo, recessisse videris de mundo diaboli, et esse in mundo. Nunc quod vivimus, in Dei mundo vivimus : quod autem peccamus, in diaboli mundo peccamus. Fuge ergo de mundo, id est, de voluptatibus mundi, ne forte diutius vivens in possessione operum ejus, fias proprius servus ipsius. Sicut ingenuus homo, si diutius in possessione vel domo potentis alicujus et violenti fuerit commoratus, per possessionem longi temporis usu capit eum in servitute, sic et homo si diutius fuerit in possessione diaboli, usu longi temporis vindicat sibi dominum super eum, ita ut nemo se possit a dominatione diaboli liberare, nisi sola potentia Dei.

IX. « Qui non est mecum, adversum me est [1]. » Diaboli voluntas quæ est? rerum malarum. Mea autem quæ est? rerum bonarum. Vide ergo, quia cum non sim cum diabolo, adversus diabolum sum. Sicut enim bonum non est cum malo, sed semper adversus malum : sic non sunt secum, sed adversus se, quibus et voluntas contraria est, et opus. Ille prædicat fornicationem, ego castitatem. Et ideo

[1] Matth. XII, 30.

repellit ille castos, et congregat lascivos, ego autem repello lascivos, et congrego castos : ille docet discordiam, ego pacem : ille seditionarios congregat et turbatos, ego autem unanimes et mansuetos. Vide ergo quia non congrego cum illo, sed dispergo. Minus dicit, ut amplius significet. Si enim qui mecum non est, adversum me est, quanto magis qui adversum me est, mecum non est? Mecum non est, quia non facit ea quæ ego. Adversum me est, quia contraria facit. Ut puta, ædifico, si quis non adjuvat, etiamsi non destruat, mecum non est, sed adversus me : quia cum possit adjuvare, non adjuvat. Si hæc specialiter destruit, quanto magis adversum me est? Sic et diabolo mala volente vel faciente, et si bona non prædicarem, non eram cum illo, quia non prædico mala quæ vult ille. Cum autem e contrario bona prædicem, quanto magis non sum cum illo, sed adversus illum? Audiant regulam Christiani, qui putant hæreticos Christianos esse, quia sic credunt quomodo nos : tamen quia non sunt nobiscum, adversus nos sunt. Et quia non congregant nobiscum, spargunt. Si ergo quia non sunt nobiscum, adversum nos sunt, et quia non congregant nobiscum, spargere videntur, quanto magis qui et voluntate, et verbis, et actibus contra nos sunt, non sunt nobiscum? Et qui manifeste spargunt, non videntur congregare nobiscum.

HOMILIA XXX.

CAPUT XII.

I. « In illo tempore, accesserunt ad Jesum Scribæ et » Pharisæi dicentes : Magister, volumus a te signum vi-

»dere [1], »et reliqua. Curato dæmoniaco, quidam astantium Judæorum blasphemaverunt eum, dicentes : « Hic »non ejicit dæmonia, nisi in Beelzebub principe dæmonio»rum [2]. » Alii autem tentantes eum, dixerunt : « Magister, »volumus a te signum videre de cœlo. » Diversæ quidem species, perversitas autem omnium una. Nam sicut opera Filii Dei diabolo applicare, blasphemare est Filium Dei, vel Spiritum sanctum : sic signum Divinitatis ejus petere a Filio Dei, injuriam est facere Filio Dei : quoniam nihil est aliud signum Divinitatis ejus petere ab eo, nisi non credere verbis ejus, quasi falsa dicentis de se, nisi signorum ostenderit probamenta. Quoniam autem, curato dæmoniaco, Judæi Dei virtutem ad diaboli potentiam non porrexerunt, et non ædificati miraculo, sed destructi invidia, pro gloria blasphemiam obtulerunt Domino, dicentes : « Hic non ejicit »dæmonia, nisi in Beelzebub. » Dixit eis Dominus : « Omne »peccatum remittitur, spiritus autem blasphemiæ non »remittitur [3]. » Quod audientes quidam Judæi, non quidem timentes, sed timere se fingentes, neque veritatem de Christo quærentes, sed malitiam suam sub colore ignorantiæ abscondere cupientes, interrogaverunt eum : « Magister, »volumus a te signum videre, » id est, quia blasphemia irremediabile peccatum est : sed etsi blasphemamus, ideo blasphemamus, quia te Filium Dei ignoramus. Ideo opera tua diabolo applicamus, quia Spiritum sanctum in te esse nescimus. Si ergo tu es Filius Dei, ostende nobis signum, et adorabimus te, et jam non blasphemabimus. Ut scias quod volumus a te discere veritatem, ecce etiam magistrum te appellamus.

II. O malitia! quomodo sapere nescit? Dum volunt malitiam suam abscondere, magis eam manifestant. Nam cum multa signa vidissent, tanquam si nullum vidissent,

[1] Matth. xii, 38. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 31.

ita signum petebant. Vere enim nullum viderunt, quia corporali aspectu viderunt, non spirituali affectu. Nam mens sine oculis videt aliquando, oculi autem sine mente nunquam viderunt. Similis est natura infidelitatis terræ arenosæ, quæ quamvis pluviam susceperit, tamen quia nullos in se tenet humores, semper adhuc aret. Talis est conditio febrium. Quantumvis biberint febricitantes, calore totum consummante quod biberint, semper adhuc sitiunt. Sic et maligni homines, quidquid boni viderint, aut audierint, infidelitate totum consummante quod vident, aut audiunt, semper vacui sunt, tanquam qui nihil viderint aut audierint. Ecce si quis exponat tibi res, quas non libenter audis, si tota die audieris, nihil eorum retines quæ audisti. Aut ambulans in via, si mens tua aliquo cogitatu fuerit occupata, quamvis omnes videas transeuntes, tamen neminem vides. Sic et Judæi frequenter signa videntes, adhuc signum petebant, quia hoc videbant, quod videre nolebant. Nam sicut semper discere, signum est nihil posse proficere: sic signum semper petere, testimonium est nunquam velle credere.

III. « Jesus autem respondens ait illis : Generatio mala » et adultera signum quærit [1]. » Esaïas dicit : « O quomodo » facta est meretrix civitas fidelis Sion [2] ! » Anima autem hominis fidelis, sponsa est Christi : quæ autem infidelis est meretrix est. In Osee dicit : « Sponsabo te in fide, et cognosces Deum [3]. » Item : « Filii in quibus non est fides in » illis, ipsi in zelum compulerunt me in non Deum, et ego » in zelum expellam eos in non gentem. » Sicut meretrix uxor virum suum se fingit amare, vere autem amat adulterum, et in facie istius quidem est, in corde autem alterius : sic et Judæi videbantur esse Dei cultores, erant autem diaboli amatores. Ideo malam et adulteram generationem

[1] Matth. XII, 39. — [2] Isaï. I, 21. — [3] Osee II, 20.

eos appellat. Mala quidem erat, propter opera eorum mala: adultera autem, quia, relicto viro, qui est verus Deus, idolis subdebantur. Signum vultis videre? Ubi eratis quando dæmones castigati a me, non flagello, sed verbo, clamabant: « Quid nobis et tibi, Jesu Nazarene, venisti ante tempus » torquere nos[1]? Scimus te, quia es Filius Dei[2]. » Dæmones virtutem meam senserunt, et vos quomodo signum operum meorum non aspexistis? Ubi eratis quando cæci secus viam sedentes clamabant: « Jesu fili David, miserere nobis[3], » ut videamus? Tu es virga florens de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendens, et super te requiescent septem spiritus Dei[4]. Septem spiritus Beelzebub adorant, et fugiunt a te. Cæci me non videntes viderunt, et vos videntes me, non vidistis? Percurre si vis et cætera mirabilia ejus.

IV. « Et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ pro- » phetæ[5]. » Quod est signum Jonæ? scandalum crucis. Ut non discussores rationis salventur, sed creditores doctrinæ. Quia crux Christi discutientibus quidem rationem, scandalum est, credentibus autem salus: cujus expositionis testis est Paulus: « Nos autem prædicamus Christum cru- » cifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stul- » titiam, ipsis vero vocatis Judæis atque Græcis, Christum » Dei virtutem et Dei sapientiam[6]. » Quare Judæi signa petunt, Græci sapientiam quærunt? Placuit enim Deo signum scandali crucis, tam Judæis, quam Græcis gentibus prædicari, ut qui non per fidem, sed per sapientiam Christum invenire volunt, incidentes in scandalum stultitiæ pereant. Et qui per demonstrationem signorum Filium Dei cognoscere volunt, non per fidem, incidentes in scandalum

[1] Matth. VIII, 29, et Luc. VIII, 28. — [2] Joan. III, 2. — [3] Matth. XX, 30, et Luc. XVIII, 38. — [4] Isaï. XI, 1, 2. — [5] Matth. XII, 39. — [6] 1 Cor. I, 23, 24.

mortis ejus, in sua incredulitate permaneant. Nihil mirum, si Judæi considerantes mortem Christi, hominem illum putaverunt, quando et Christiani, ut sibi videntur, et non sunt, propter ejus mortem, unigenitam Majestatem crucifixam timent confiteri. Quos interrogamus, ubi est scandalum crucis in Christo? Quis nos scandalizat, si purus homo mortuus prædicetur? Sic ergo infideles intelligendo pereunt, si Deus fuit, non potuit mori : si autem potuit mori, non fuit Deus. Fideles autem sic intelligendo salvantur, quia Christus non incidit in mortem propter infirmitatem naturæ, qua homo : sed ipse traxit in se mortem propter potentiam, quasi Deus : ut non absorbeatur a morte, sed ut ipse absorberet mortem. Ergo non Christum mortuum in cruce credimus, sed mortem mortuam in Christo, sicut scriptum est quia destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam. Nam sicut propter mortem homo visus est, sic propter destructionem mortis Deus apparuit. Ergo infideles mortem Christi considerantes, scandalizantur, immortalitatis beneficium perdunt : fideles autem resurrectionem ejus intelligentes, damnationem mortis effugiunt. « Sicut fuit Jonas triduo in ventre ceti, sic erit » Filius hominis in corde terræ [1], » ut per mysterium similitudinis hujus, et per Christum Jonas propheta fuisse consideraretur, et per Jonam Christus Dei Filius esse demonstraretur. Quid est quod dico? Nisi Christus venisset in mundum, et ea, quæ dicta a Prophetis fuerant, adimplesset, non erat certum de illis quia vere Prophetæ sunt. Nam et illi, qui futura dicere æstimantur, non statim divinatores putantur, sed tunc quando ea, quæ dicta sunt, fuerint consummata. Itaque Christus post Prophetas quidem natus est, sed ante ille Prophetis beneficium præstitit, et postea ille ab illis accepit. Ideo autem Christus illos factis Pro-

[1] Matth. XII, 40, et Jon. II, 1.

phetas ostendit, quoniam illi istum in Filium Dei ostendunt. Nam in Sirach libro adventum Christi sic deprecatur : « Domine, in nomine tuo Prophetæ prophetaverunt. Da » mercedem servis tuis, ut Prophetæ tui fideles invenian» tur [1]. » Nisi enim iste illos Prophetas demonstrasset, Christum credere non poterant. Quomodo enim potest de alio testimonium dare, priusquam ipse idoneus demonstraretur ?

V « Viri Ninivitæ surgent in judicio [2]. » Quia illi Prophetam receperunt, isti Christum dominum illorum Prophetarum repulerunt. Illi neque lege instructi, neque a Prophetis, neque ab Apostolis admoniti, ad Dominum conversi sunt, cognoscentes peccatum suum : isti tot præceptis eruditi legis et Prophetarum, a domino recesserunt. Illi qui semper fuerunt populus diaboli, intra dies tres facti sunt populus Dei : isti qui semper videbantur populus Dei, intra dies tres, crucifixo Christo, facti sunt populus Satanæ. Et illi quidem personam ignorantes, et rem incredibilem audientes, et conversionis suæ signa et virtutes quærere debuerunt ab eo, quibus et persona idonea prædicantis, et prædicationis indubitabilis veritas monstraretur : sed nihil horum audientes, nihil videntes, sola fide salvati sunt : isti autem tot signa facientem testificantia cœlestem naturam viderunt, et non solum a prædicatione ejus recesserunt, sed in mortem illius conversi sunt. Illi cum luctu et lamentatione nimia pœnitentiam agentes, peccatorum suorum indulgentiam acceperunt : isti autem nec sine pœnitentia oblatam sibi remissionem peccatorum accipere voluerunt, quia sine pœnitentia sunt donationes, et vocatio Christi. « Regina Austri surget in judicio, et condem» nabit generationem hanc [3]. » Quæ cum esset gentilis et mulier, tantam longitudinem itineris conficere propter

[1] Eccli. XXXVI, 18. — [2] Matth. XII, 41. — [3] Ibid. 42.

infirmitatem sexus non est impedita. Concupiscentia enim sapientiæ, infirmitati dabat virtutem. Isti autem viri et sacerdotes, quorum proprium esse debuerat amare sapientiam, ante oculos suos et in medio gremio sapientiam positam contempserunt. Illa ad hominem cucurrit, isti a Deo recesserunt. Illa ut semel nuda verba audiret, isti quotidie Divinitatis opera ipsa videntes blasphemabant. Illa famam tantummodo de Salomone audiens concupivit, isti autem veritatem de Christo videntes abierunt. Illa munera multa obtulit, ut audiret eum : isti autem nec præmia regni cœlorum accipere volunt, ut credant. Quid esset illa factura, si audisset mortuos resurgere, cæcos videre? Quomodo cucurrisset, si etiam claudos currere vidisset? Non dixit illa : « Cui commendo gubernationem regalium necessitatum, ne forte dum vado, et redeo tanto spatio, aliqua contra imperium meum adversa nascantur. » Nam paupertas semper secura est, summa autem potestas sine timore periculi nunquam est. Isti nec hoc cogitaverunt, quia dixerunt : « Nescimus quidem unde sit ille Jesus [1]; tamen facta illius bona sunt, et verba illius justa. Et si natura ejus ex hominibus, tamen prædicatio ejus ex Deo est. Etsi non illum timemus quasi Filium Dei, saltem diligamus illum ut hominem bonum. Et si non est dignus ut adoretur, tamen non est meritus ut interficiatur. « Sive Ninivitæ, sive regina Austri exurgentes in judicio, quomodo condemnabunt generationem Judæorum incredulorum? Non ipsi judicantes eos, sed ex comprobatione sua vincunt eos. Et talia dicentes adversus eos, qualia diximus supra : quis fidelior est quam Jonas, sapientior quam Salomon? Non solum tunc inter homines docebat, sed etiam nunc in Ecclesia quotidie docet per sanctos Evangelistas et Apostolos suos. Hæc verba non solum tunc ad Judæos dixit, sed etiam nunc ad

[1] Joan. IX, 29.

omnes Christianos inobedientes similiter dicit. Quomodo viri Ninivitæ exurgent in judicio cum inobedientibus Christianis, et condemnabunt eos? Quoniam illi pœnitentiam egerunt, prædicante Jona, isti a peccatis propriis non recedunt, Domino illis quotidie prædicante : « Agite pœnitentiam, appropinquabit regnum cœlorum [1]. Regina Austri » surget in judicio, » cum Christianis istis, et condemnabit eos, quia ab ultimis partibus terræ venit audire sapientiam Salomonis : et isti de domibus suis vel plateis, in quibus sedent nihil agentes, nolunt venire, et audire sapientiam Christi in Scripturis. Et quid dico, de domibus suis nolunt venire? multi enim et de Ecclesia ipsa, in qua loquitur Christus, exeunt, et solum relinquunt docentem.

VI. « Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, » perambulat loca arida, quærens requiem, et non invenit [2]. » Exit autem spiritus immundus ab homine, cum per fidem baptizatus in nomine Christi desierit esse diaboli, et factus fuerit Dei. Ejectus autem spiritus ille, perambulabat homines aridos, qui nondum pluviam evangelicæ doctrinæ susceperunt in se, aut aquam baptismatis accipere meruerunt, et propterea aut sunt gentiles, aut catechumeni, secundum rationem quam diximus aridi. Per eos enim immundi spiritus vagantur, et plurimam dominationem habent in eis. Quamvis enim gentilis, suscepto fidei verbo, liberari tamen ab immundo spiritu non potest, nisi fuerit baptizatus in nomine Christi. Unde exorcizamus catechumenos, qui sunt baptizandi. Non autem invenit requiem sibi, quoniam necesse est, ut gentili veniente ad fidem, et catechumeno ad baptismum, cum aridi esse desierint, jam ab ipsis immundus ipse spiritus expellatur. Nec mihi dicas, quia nec omnis catechumenus ad baptismum, alioquin nec ad omnem baptizatum et liberatum a

[1] Matth. III, 3. — [2] Id. XII, 43.

spiritu immundo revertitur spiritus immundus, nisi qui vacuus fuerit a Spiritu sancto. Nec apud gentilem catechumenum invenit requiem sibi, quia ad fidem vel baptismum venit. Cogitans ergo spiritus ille, et dicens : « Revertar in domum meam priorem [1]. » Et si invenerit gentilem catechumenum vacuum à Spiritu sancto, sine dubio prævalebit reverti in eum. Revertens autem, quoniam invenit scopis, id est, verbis fidei et veritatis, ab infidelitate et ignorantia mundatum : cum videt eum præceptis evangelicis adornatum, quasi animosior factus assumit secum alios septem spiritus nequiores se dicens, septem, aut plures dicit, aut omnes spiritus vitiorum. Sicut enim ex parte Dei, quamvis plures sint spiritus virtutum, tamen septem dicuntur, quia ex illis septem omnes spiritus virtutum procedunt : quos spiritus enumerat Esaïas, et Salomon signat, dicens : « Sapientia ædificavit sibi domum, et subdidit columnas septem [2]. » Sic ex parte diaboli quamvis multi sint spiritus vitiorum, tamen septem dicuntur, quoniam ex illis principalibus vitiis vitia universa nascuntur.

VII. « Et erunt novissima hominis illius pejora prioribus [3]. » De hoc enim ipso, vel ipsarum rerum experimenta nos docent : quomodo Christianus si malus evaserit, pejor sit, quam si fuisset gentilis. Hæc parabola melius intelligitur de Judæis et gentilibus : ex eo enim quod finita parabola, vel exemplo, sequitur dicens : « Sic erit generationi huic pessimæ [4] : » compellitur ad populum Judæorum referre parabolam, ut intellectus loci non vagus aut instabilis in diverso flexu, atque contradictionibus aliquorum turbetur, sed firmus et stabilis, vel ad priora, vel ad posteriora respondeat. Vere enim immundus spiritus a Judæis exivit, quoniam facta est portio Domini populus ipsius Jacob, funiculus hæreditatis ejus Israël : vel quoniam acce-

[1] Matth. XII, 44. — [2] Prov. IX, 1. — [3] Matth. XII, 45. — [4] Ibid.

perunt legem. Expulsus autem a Judæis, ambulavit per aridas gentes, sed requiem sibi non potuit invenire in eis : quoniam secundum propositum vocationis Dei erat, ut omnes gentes venirent ad fidem. Non inveniens autem requiem in gentibus, dixit : « Revertar in domum meam unde » exivi. » Habeo Judæos, quos ante dimiseram. Et veniens invenit vacuam, quoniam jam Dominus non erat in eis, sed nec spiritus, secundum quod dictum fuerat de eis : « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta [1]. » Videns autem eos diabolus mundatos verbis scientiæ Dei ab ignorantia quasi quibusdam spiritualibus scopis, ornatos autem observationibus legis : propterea assumens secum septem spiritus nequiores se, secundum quod supra tradidimus, habitavit in eis. Et facta sunt posteriora populi illius pejora prioribus. Nam si prius, etsi cultores Dei non erant, tamen nec interfectores erant : et prius quamvis peccabant in eum, tamen populus dicebatur Dei : postea autem, sicut testatur Joannes, synagoga facti sunt Satanæ. Accedentes autem possumus ædificationis gratia etiam ad hæreticos transferre sermonem. Immundus enim spiritus, qui in eis ante habitaverat quando gentiles erant, ejectus est quando facti sunt Christiani : qui perambulans gentiles cæteros, et non inveniens apud eos requiem, credentibus videlicet secundum tempora etiam ex ipsis in Christo, reversus est in eos, quos possederat ante. Inveniens autem eos vacuos a Spiritu sancto, vacuos a timore Dei, et operibus bonis, (quoniam spiritus quidem immundus exierat ab eis propter nomen Christi, Spiritus autem sanctus non supervenerat eis, propter malum propositum cordis eorum, et opera mala) inveniens eos mundatos scopis, qualibus diximus supra, et ornatos institutionibus apostolicis, assumpsit secum alios septem spiritus nequiores, et inhabitavit in

[1] Matth. XXIII, 38.

eis, et facta sunt novissima hæreticorum pejora prioribus. Hæreticos gentibus esse pejores dubitat nemo. Primum, quia gentiles per ignorantiam Christum blasphemant, hæretici autem scientes Christi laniant veritatem. Deinde quia in illis vel spes fidei est, in istis autem incessabilis pugna et discordia.

VIII. « Adhuc eo loquente, ecce mater et frater ejus[1], » etc. » Videns diabolus quia persuadebat populis Christus esse se Filium Dei, dicens : « Et ecce plus quam Jonas hic, » et plus quam Solomon hic[2] : » timuit enim ne, si Dei Filius cognoscatur ille qui putabatur homo, ipse derelinquatur ab omnibus. Ad convincendos sermones ejus, subintroduxit parentes ejus carnales, ut per illorum contemplationem, Divinitatis ejus obscuraret naturam. Ideoque venit aliquis quasi diaboli advocatus, qui humano ore verba diabolica loqueretur, dicens? « Ecce mater tua, et fratres » tui foris stant, volentes loqui tecum[3]. » Ac si dicat : « Quid gloriaris, Jesu, de cœlo dicens descendisse, qui radices habes in terra? « Ecce mater tua, et fratres tui. » Non potest esse Filius Dei, quem homines genuerunt. Non potes illum abscondere, quem natura convincit. Tunc Jesus quasi hominem quidem aspiciebat, tamen vere diabolus loquebatur. « Et quis est mater mea, et fratres mei? » Nescio parentes in mundo, qui ante mundi constitutionem mundum creavi. Nescio principium ex carne, sicut Photinus existimabat, qui jam in principio eram apud Deum. Nam quod hominem me videtis, vestimentum meum est, non natura.

IX. « Et extendit caute manus suas super Apostolos, » dixit : Ecce mater mea, et fratres mei[4]. » Non spernens generationem carnalem, neque erubescens humanam susceptionem, tale dedit responsum : sed volens ostendere quia

[1] Matth. xii, 46. — [2] Luc. xi, 31, 32. — [3] Matth. xii, 46. — [4] Ibid. 49.

præponenda est cognatio spiritualis carnali. Nam carnalis cognatio, non volentibus nobis, neque scientibus contingit. Non enim unusquisque vestrum consuetus est cogitare quorum erit filius, aut quorum cognatus. Spiritualem autem cognationem ex proposito unusquisque per fidem sibi acquirit. Voluntaria enim est obauditio, per quam quicumque voluerit voluntatem Patris facere, efficitur filius Dei, et frater Christi. Unde sapienter superinduxit : « Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ille mater mea et frater est[1]. » In qua cognatione spirituali nihilominus est hæc Maria, quæ non per coïtum carnis, sed per gratiam fidei credendo facta est mater Christi. Deinde matrem et fratres Christi, facientes voluntatem Dei intelligimus, non synagogam, quæ secundum corpus peperit Christum, cæterosque Judæos : sed illam synagogam intelligimus matrem, quæ salvata est credens in Christum, non crucifigens eum. Similiter est intelligendum et de fratribus, qui secundum spiritum erant Judæi, non secúndum corpus, qui Christi erant facientes voluntatem.

HOMILIA XXXI.

CAPUT XIII.

I. « Ecce exiit qui seminat, seminare : et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres, et comederunt ea[2], etc. » Sicut gaudet medicus quando ad eum ægrotantium multitudo prosequitur. Sicut lætatur rex, quando eum magni exercitus manus armata circum-

[1] Matth. XII, 50. — [2] Id. XIII, 3, 4.

dat : sic exultat sacerdos, quando eum audientium populus magnus auscultat. Et ideo ascendit in navem, ut audiret eum populus, et videret, et visus delectaret auditum, et auditus visum. Et docebat in parabolis, dicens : « Exiit se» minator seminare, » non de loco ad locum transmutans, sed voluntate. Nec enim venit ubi non erat, nec relinquit unde egressus est : quia Deus ubique est, præter ubi esse noluerit. Aut certe ideo exivit, quia ibi est Deus, ubi justitia ejus colitur : ubi autem justitia ejus non est, nec ipse est ibi. Et qui intra justitiam suam sunt, intus sunt : qui autem extra justitiam ejus sunt, foris habentur. Propterea quandiu fuit in cœlis ubi omnes sunt justi, intus erat : veniens autem in mundum, qui totus extra justitiam erat Dei, foras exivit, ut ipsum faceret intus. Quoniam ergo omnes gentes, Dei justitiam contemnentes, degebant sub potestate diaboli : ideo exivit, ut plantaret justitiam in mundo, ubi non erat prius propter peccata ipsorum. « Exiit » qui seminat, seminare. » Non sufficit ei dicere : « Seminare exivit : » sed addidit, « Exiit qui seminat, seminare : » ut ostenderet quia non erat novus seminator, nec modo ad hoc opus primum accesserat : sed hoc semper habuit in natura, ut semper seminaret. Ipse enim a principio generis humani totius scientiæ semina ipsa seminavit in natura. Ipse est qui per Mosem semina præceptorum legis seminavit in populo. Ipse est qui loquens in Prophetis, non solum præsentium seminavit correctiones, sed etiam notitiam futurorum. Ipse exivit, ut in corpore constitutus, et per seipsum diviniora seminaret præcepta.

II. « Et quædam ceciderunt secus viam. » Quæ est via? Mundus iste, per quem omnes transeunt, qui nascuntur. Via enim, et peregrinatio, et transitus est omnibus, qui et a Deo exierunt, et ad Deum festinant. Unde et Propheta dicebat : « Quoniam incola sum apud te in terra, et pere-

»grinus sicut patres mei [1]. » Sicut ergo viator in via nihil sollicitus est, nisi quod necessarium habet ad usum : ita et homo in hoc transitu mundi nihil debet esse sollicitus, nisi quod opus habet ad usum. Qui autem suam spem ponit in mundo, et delectatur in eo, est similis homini desperato, qui non habet neque patriam, neque domum, neque familiam, ad quam festinet : sed in quocumque loco inventus fuerit, ipse locus domus ejus est. Quæ est ergo terra secus viam ? Homo secundum istum mundum vivens, qui omnia ea sapit quæ mundi sunt, et nihil quod Dei est : sed hoc solum diebus ac noctibus cogitat, hoc concupiscit, quod pertinet ad bene manducandum et bibendum, et spurcitiam corporis exercendam. Ex his enim omnia mala nascuntur. Propter cibum enim et potum avaritiæ fiunt, furta, violentiæ, perjuria : ex avaritia autem invidiæ et contentiones : ex invidia autem maliloquia et detractiones, inimicitiæ et imposturæ : ex inimicitiis manifesta ira, rixæ, cædes, homicidia, judicia : ex libidine autem fornicationes, adulteria, masculorum concubitus, fœminarum invasiones. Talibus si loqui volueris de spiritualibus rebus, non intelligunt verbum, nec sentiunt verbi dulcedinem. Nec enim est possibile, ut inter tantas amaritudines vitiorum sentiatur dulcedo sermonum. Sicut qui in magno vase aceti modicam guttam mellis immisceat, etiam mel perdit, et acerbitas aceti non mutatur : sic homini in hac malorum multitudine constituto, si collocutus fueris justitiæ verbum, et verbum perdis, et ille non temperatur in concupiscentia mundialium rerum. Nec enim habet bonum in se. Nam homo illud concupiscit, quod jam habet exceptum in se, et scit esse bonum. Ecce si ostendis leoni viridem herbam, aut campum bene florentem, non excitat eum in concupiscentia, quia non habet hoc in natura, ut herbas

[1] Psal. XXXVIII, 13.

manducet : et e contra si ostendas bovi carnes, non concupiscit, quia non est bovis natura, ut manducet carnem : sic et homini mundiali, si de bono cœlesti loquaris, non excitatur in concupiscentia boni. Sed quemadmodum si pluvia super lapidem cadat, desuper quidem sudat, ab intus autem siccus est, quia non descendit humor in eum : sic et tali homini quando loqueris verbum Dei, tantummodo sonus verbi desuper percutit aures ejus carnales, in cor autem ejus nihil descendit. Et merito, jacentia super lapidem semina verbi rapiunt volatiles dæmones. Dic mihi, cujus culpa est, rapientium dæmonum semina, aut hominum durorum non abscondentium ea in sulcis pectoris sui? Puto non esse culpam rapientium dæmonum. Ille enim latro qui parietem perforat, in secreta domus parte ingreditur : qui autem invenit foris impositum et projectum, quomodo quasi latro culpetur? Sic et diabolus si poterat introire in secreta pectoris tui, ut a te nolente raperet verbum, bene culparetur: nunc autem quod a te neglectum est, et contemptum, hoc ille diripit. Denique sciens Propheta hominum abscondentium esse culpam, dicebat : « In » corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi [1]. » Si ergo absconderis verbum in sulco pectoris tui, germinat tibi timorem, timor liberat te a peccato. Si autem foris eum in superficie carnalium aurium dimiseris, quomodo timor tibi germinatur? Si autem timor in te natus non fuerit, quomodo salvus fies, cum sit scriptum : « Timor domini » expellit peccatum [2]? » Qui autem sine timore est, non potest justificari.

III. « Quædam autem ceciderunt super petrosam [3]. » Petra autem in se duas habet proprietates naturæ, fortitudinis et duritiæ. Ideo homines aut propter constantiam fidei petra dicuntur, aut propter duritiam cordis. Ideo

[1] Psal. CXVIII, 11. — [2] Eccli. I, 27. — [3] Matth. XIII, 5.

Propheta dicit : « Et auferam ab illis cor lapideum[1]. » Quid ergo terra ? intellectus carnalis, et non rationabilis super animam duram et fidelem. Nam intellectum bonum multi habent secundum naturam, animam autem fidelem non multi : quia intellectus hominis est ex Deo, anima autem fidelis ex voluntate. Sunt ergo homines, quibus si locutus fueris de gloria Sanctorum, et de beatitudine gloriæ regni cœlestis, statim gaudent, et audientes delectantur : quoniam sapientes secundum naturam etiam facile suscipiunt verbum, sed ne credas gaudio eorum : carnaliter enim gaudent, et carnaliter delectantur. Sciunt enim naturaliter quia bonum est regnum vel lumen. Ideo cum audierint lumen Sanctorum, quasi de lumine gaudent. Sciunt etiam naturaliter quia bonum est regnum cœleste, quasi de audito regno lætantur : et non ideo credunt, quia sic et quomodo lætantur, anima autem eorum non credit. Sed dicis: « Quomodo gaudere poterant, nisi crederent ? Hoc ipso enim quod gaudent, credunt, ideo credunt. » Non est ita : omnis enim qui credit, verum est quod gaudet, non tamen omnis qui gaudet, credit. Nam quod gaudet in nobis, sensus est rationabilis : quod autem credit, spiritus animæ, qui non in gaudio, sed in sollicitudine et compunctione cordis cognoscitur. Quoniam non omnis qui gaudet et credit, tuo te docebo exemplo. Ecce cum tibi exposuero de gloria Sanctorum, de jocunditate paradisi, gaudes et exultas, si tamen non habes etiam carnalem intellectum jam captum et induratum in malis, et quasi terra secus viam. Sed si dixero tibi : « Vide qualis est jocunditas Sanctorum : ergo « Vende » omnia tua quæ habes, et da pauperibus, et hæc omnia » possidebis[2]. » Ecce non facis, sed tristis recedis, sicut adolescens ille a Christo : non ergo credidisti firmiter de quibus gaudebas. Ecce cuncti homines quanta pondera

[1] Ezech. xxxvi, 26. — [2] Marc. x, 21, et Luc. xviii, 22.

auri dant, ut comparent dignitatem, et cum gaudio magno dant, et sine dubitatione dant, ut comparent, et multum sibi quæstum putant, si invenerint cui dant, et putant se jam invenisse cui dederunt. Et amplius dico, si suam pecuniam non habuerint, aliunde mutuum tollunt, et cum gaudio dant. Quare? Quia credunt omnino dupliciter se inventuros esse quod dederunt. Etsi vere credis futura quæ audis, quare non dabas simplum in terra, ut centuplum invenires in cœlo [1]? Quomodo non dabas temporalia, ut invenires æterna? Si dixero tibi : « Abstine te a deliciis, et jejuna : » non facis, quia non credis. Si tædianti, id est, ægrotanti tibi medicus dixerit : « Abstine te ab hoc, » subaudis quia credis te sanandum, si servaveris : et frequenter illud amplius amas quod amarum, manducansque uteris, et vincis desiderium ventris ob desiderium sanitatis, multo magis jejunare poteris, si credideris jocunditatem illam futuram.

IV. Tu ergo qui propter Deum quomodocumque vivere contentus non es, si evenerit res, de qua jocunde vivere non poteris : quomodo propter Deum poteris corporales sustinere dolores? qui nec eleemosynas de rebus tuis dare contentus es, quomodo amissionem substantiæ tuæ propter fidem poteris sustinere? Ideo facta tribulatione aut persecutione propter verbum Dei, scandalizaris. Nam non solum in persecutionis tribulatione prorsus tu scandalizatus es in Christo, sed etiam in tribulatione omnium adversitatum : ut puta, si tibi amissio charorum, aut damnum rerum, aut corporalis infirmitas contigit, statim scandalizaris, et dicis quod Propheta ad tuam consolationem dixit, ut et nec tu scandalizatus sic dicas : « Ecce ipsi peccatores et abundan-
» tes in sæculo obtinuerunt sibi divitias : et dixi : Ergo sine
» causa justificavi cor meum, et lavi inter innocentes ma-

[1] Matth. XIX, 29.

» nus meas[1], » quoniam cum meliora suscipere debui, tunc contigerunt pejora. Ille et ille in omnibus iniquitatibus volvitur, et floret in filiis, et abundat in rebus, et lætatur in sanitate. Et qualis est justitia Dei ? Et non consideras quod qui ad bellum transmittitur, ad gloriam paratur : et cui tentatio imponitur, correctio ostenditur ei. Si videris aut mortalitatem frequenter fieri super terram, aut famem, aut gladium, statim scandalizaris, et dicis : « Patres nostri idola coluerunt, et semper in bonis fuerunt, et nos ex quo Christum colere cœpimus, nunquam nos bona sequuntur. » Et non consideras quia illorum prosperitas non fuit remuneratio Dei, sed contemptio ? At nostra adversitas non est ira Dei, sed admonitio. De illis enim dictum est : « Vir in-» sipiens non cognoscit, et stultus non intelligit, cum exu-» rentur peccatores sicut fœnum. » Et quid addidit ? « Ut » intereant in sæculum sæculi[2]. » De suis autem quid dicit ? « Visitabo in virga iniquitates eorum, misericordiam vero » meam non dispergam ab eis[3]. » Si videris aliquem tumultum Ecclesiæ tuæ, statim scandalizatus dicis : « Ne forte non sit hæc vera Ecclesia apud hæreticos, sed illic sit veritas, ubi floret potestas. » Et non intelligis quod a Deo diligitur, hoc a diabolo expugnatur : quod autem a Deo contemnitur, hoc a diabolo quasi proprium in pace custoditur. Judæa quandiu fuit Dei hæreditas, nec diabolus cessabat eam expugnare suadendo ad idola, nec Deus cessabat eam castigando, et revocando ab idolis custodire : postquam contempta est, quasi pars diaboli facta manet in requie. Quoniam ergo multi non solum propter persecutiones, sed etiam extra persecutiones scandalizantur de verbo : ideo supra non solum dixit : « Facta autem persecutione : » sed etiam, « In tribulatione. »

[1] Psal. LXXII, 12, 13. — [2] Id. XCI, 7, 8. — [3] Id. LXXXVIII, 33, 34.

V. « Alia ceciderunt in spinas [1]. » Primum dicam, quomodo colitur, ut bene intelligatur, quomodo a vicinis suffocatur seminatum in te verbum. Colis, assidue audiendo Scripturas, et traditiones doctorum. Per hoc enim confirmatur in te verbum Dei, et crescit, et satisfacis tibi, quia ita est per omnia, quemadmodum credis. Fructus autem verbi Dei est duplex, in operibus bonis, et in confessione fidei. Sed fructus boni operis gratiosior est apud Deum in pace, quam in persecutione : fructus autem confessionis in persecutione gratiosior est, quam in pace : quia in persecutione nemo te discutit, quomodo vivis, sed quomodo credis. Item in pace non est labor bene credere, sed bene vivere : quia pax ipsa corruptrix est pietatis. Vide jam, quod sollicitudo divitiarum frequentare te Ecclesiam non permittit, ut audias Scripturas et traditiones doctorum, ut nutriatur verbum quod accepisti. Et si venis in corpore, non venis in mente. Et si audis auribus, non audis in corde. Totus autem animus tuus in illis est, de quibus sollicitus es. Opera bona cupiditas divitiarum te facere non sinit. Quomodo autem sinat te tua fœnerare, quæ compellit te aliena colligere ? Item si verbum Dei venerit in periculum, tu propter voluptatem divitiarum, aut quia times perdere quæ habes, aut quæ non habes concupiscis acquirere, veritatem fidei tuæ palam non confiteris. Vides quomodo sollicitudo et voluptas divitiarum suffocant verbum, et fructificare non sinunt ?

VI. « Quædam super terram bonam [2]. » Terra autem bona, sunt qui abstinent se a divitiis malis, et secundum vires suas faciunt bona, et est fructus eorum trigesimus. Si autem omnia bona sua contemnant, et accedant ad serviendum Deo, habent sexagesimum. Si autem et infirmitas corporis eis contigerit, et fideliter sustinuerint, habent

[1] Matth. XIII, 7. — [2] Ibid. 8.

centesimum, et terra bona est. Nam et Job ante tentationem trigesimum habuit in facultatibus suis juste vivendo [1] : post damna substantiæ et filiorum, sexagesimum : post plagam autem corporis, centesimum fecit. Qui centesimum habet, in se sexagesimum et trigesimum habet. Et qui trigesimum habet, sexagesimum non habet. Et qui sexagesimum habet, non etiam centesimum habet. Semper enim majus, quod minus est in se habet inclusum, illud autem quod minus est, majus in se non habet : ut puta, præfectoria potestas habet in se vicariam et consulariam potestatem : consularia autem potestas, neque vicariam, neque præfectoriam habet in se potestatem : ut puta, qui talem fidem habet, ut possit mori pro Christo, ille sine dubio et omnia bona mundi contemnere potest. Nam quomodo sua non contemnat, qui seipsum contemnit? nam et ille centesimum habet. Nam qui se et sua contemnit, multo magis aliena non tollit, multoque facilius de facultatibus suis partem dat, qui totas facultates suas nihil existimat. Item qui sexagesimum habet, id est, qui divitias potest contemnere, in jejunio permanere, caste vivere, corporales injurias sustinere, sine dubio et trigesimum habet. Et qui sciunt sollicitudines sæculi, et voluptates divitiarum, clarius eas contemnere possunt. Qui autem trigesimum habet, id est, qui malum non facit, sed quantum potest benefacit, hoc est enim trigesimum : ille non omnimodo et sexagesimum habet, id est, non omnino potest omnia bona sua contemnere, et omnibus diebus vitæ suæ jejunare, aut in castitate vivere, aut corporales injurias pati. Hoc enim est sexagesimum. Ideo Dominus Apostolis quidem, qui sexagesimum poterant, sic dicit : « Vendite quæ habetis, et date eleemosynam [2]. » Istis autem, qui non poterant sexagesimum, injungit eis trigesimum, dicens : « Omni petenti te, da. Et

[1] Job. I et seq. — [2] Luc. XII, 33.

» qui mutuum petit, non avertas ab eo [1]. » Item qui sexagesimum potest, non omnino et centesimum potest. Quanti sunt, qui et bona sua dimittere possunt, et amissionem rerum suarum patiuntur, et caste vivere possunt, et corporales injurias sufferre, et illud, quod est centesimum, timent sustinere? Quot enim confessores post multas injurias mori timentes lapsi sunt?

VII. Sic et homo, qui secus viam est, omnia mala in se habet, et lapidosus est, et spinosus. Ille autem, qui spinosus est, non omnino lapidosus est. Et ille, qui lapidosus est, non omnino secus viam est : ut puta, qui fornicarius est, qui avarus est, qui perjurus est, qui fur est, omnino si illi persecutio aut tribulatio venerit propter verbum, sine dubio quantum ad hominem scandalizatur, et prævaricatur. Qui enim ante tentationem fidem Deo non servat, quomodo in ipsa tentatione erit fidelis? Item qui lapidosus est et spinosus, id est, qui ex corde non credit, et est infidelis et vacuus, ita ut nec persecutione, aut tribulatione scandalum patiatur : multo magis nec sollicitudines sæculares poterit evitare, aut voluptates carnales. Qui enim illic scandalizatur et prævaricatur, ubi intelligit se perire, si fuerit scandalizatus : quanto magis sollicitudines divitiarum, et voluptates non est contentus repellere, in quibus se gravari intelligit, non perire? Nam sollicitudines divitiarum, et voluptates profectum impediunt, non faciunt peccatorem. Qui autem scandalizatur in Christo, cadit a Christo. Qui ergo et cadere potest, multo magis impedimentum pati contentus est. Qui autem spinosus est, non omnino et lapidosus est. Sunt enim qui tantam quidem fidem non habent, ut divitias suas et voluptates pro nihilo putent, et sollicitudinem earum contemnant, et magis diligant cœlestia quam terrena : tamen si tentatio venerit, non recedunt

[1] Luc. vi, 30, et Matth. v, 42.

a Christo propter timorem perditionis. Nam etsi mundum contemnere non fuerint contenti, vel quia non (*sic*) qui ante desiderabant magnificari apud Deum, tamen a Christo recedere non sunt ausi, quia timent perire. Ideo si necessitas venerit, frequenter et bona sua dimittunt, quorum sollicitudine ante fuerant obligati. Nam multo magis laboriosum est in securitate concupiscentias vincere, quam in periculo divitias posse contemnere. Ipse enim timor periculi adjuvat animam, et facile vincitur delectatio corporalis. Quot sunt enim, qui in securitate non fuerunt contenti pauperes esse, et cum viderunt persecutionem, magis contenti fuerunt bona sua dimittere, quam perire propter illa? Præsciens Deus frequenter præcidit divitias eorum, ut a sollicitudinibus relevati, securius et melius permaneant cum Deo. Item qui lapidosus est, non omnino et secus viam est. Multo enim fideliores sunt, qui in persecutionibus forsitan possunt scandalizari, tamen in iniquitatibus non se omnino obligant : quia cum gaudio accipiunt verbum, et diligunt bonum, sed vincuntur in tribulatione. Et eos forsitan propter misericordiam suam Deus frequenter salvans, non adducit super eos tentationem, unde vincantur : quoniam nemo nostrum idoneus est, si nos jubet Deus orare : « Et ne nos inducas in tentationem[1]. » Qui autem secus viam est, in omnibus malis obrutus est.

VIII. « Et accedentes ad eum Discipuli ejus, dixerunt : « Quare in parabolis loqueris illis[2]? » Vide benevolentiam virorum, vide misericordes Discipulos benigni Magistri. Dolebant quia populus non intellexit, et quia talium verborum ædificatione fraudati sunt, quia perdiderunt audiendi laborem et tempus. Nam qui non intelligit quod audit, perdit quod audit. Et considera quod est benevolentius, quod non primum interrogaverunt de intellectu parabolæ; sed

[1] Matth. vi, 13. — [2] Id. xiii, 10.

mox dixerunt : « Quare in parabolis loqueris illis? » quia magis de aliorum salute solliciti erant quam de sua, sicut ait Apostolus : « Non quæ sua sunt singuli cogitantes, sed » quæ aliorum[3]. » Hæc est enim perfecta charitatis gratia, qui amplius festinat aliis utilis et lucrosus esse quam sibi.

IX. « At ille respondens ait illis : Quia vobis datum est » nosse mysterium regni cœlorum[1]. » Quoniam multi ex his verbis culpam negligentiæ suæ imputant Deo, dicentes : « Quia non est mea culpa si nescio quod mihi Deus scire non præstitit. » Et ista dicunt non vere dolentes, quia non intelligunt aliquid circa Deum, sed peccatorum suorum excusationem quærentes. De talibus dicit Propheta : « Non » declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas ex» cusationes in peccatis, cum hominibus operantibus ini» quitatem[2]. » Ideo de isto loco modico manifestius loquamur. Omnis quidem intellectus de Spiritu sancto est, et gratia Dei est : tamen alia est gratia, quam Deus omnibus hominibus creando donavit : alia est quam non omnibus hominibus, sed dignioribus et excellentioribus, et electioribus donat. Sicut paterfamilias multa mancipia habens, omnibus quidem mediocrem vestem dat, mediocrem annonam dat pro debito dominii sui : quia nec potest esse servus ejus, nisi ab illo vestitus fuerit, et nutritus : quibusdam autem fidelioribus circa se, dat meliorem vestem, et delicatiorem annonam, non propter debitum dominii sui, sed propter bonos mores eorum : sic et Dominus generalem gratiam, id est, intellectum boni et mali omnibus dat pro necessitate naturæ : quia nec videmur esse homines ad imaginem Dei creati, nisi habuerimus divinum intellectum. Dignioribus autem dat specialem gratiam, ut puta cognoscendi mysteria, non pro necessitate naturæ, sed pro re-

1 Philip. II, 4. — 2 Matth. XIII, 11. — 3 Psal. CXL, 4.

muneratione bonæ voluntatis, aut bonorum operum.

X. Vide ergo quomodo dicit : « Vobis datum est nosse » mysterium regni cœlorum. » Non dixit : « Vobis datum » est, » alicui qui habeat scientiam boni et mali. Si ergo est aliquis, qui non habet gratiam scientiæ boni et mali, non culpa hominis est non habentis, sed Dei non dantis. Si autem omnes homines intelligunt bonum et malum, non tamen omnes habent gratiam cognoscendi mysterium regni, non est culpa Dei non dantis, sed hominis non quærentis, nec festinantis, nec laborantis ut mereatur accipere. Si enim illam generalem scientiam boni et mali transegisses, id est, si bene usus fuisses, juste merebaris hanc specialem cognoscendi mysterii scientiam. Si autem illam generalem abscondisti in terram, quæ datur pro necessitate naturæ, quomodo mereberis hanc specialem, quæ pro remuneratione bonæ voluntatis aut operum datur? Et hoc est quod alius Evangelista dicit de servo malo, qui talentum suum abscondit in terram, et nullum fecit fructum de illo. Dominus ejus non solum talentum tulit de eo, sed adhuc jussit eum puniri, id est, quasi non fructificantem jussit puniri reum. Vide quia paratus fuit et alteram gratiam ei donare, si fructum fecisset de prima. « Qui enim habet, dabitur ei, et » abundabit[1]. » Ut habenti quidem addatur possibile est : impossibile autem ut auferatur ab eo qui non habet. Quomodo procedit ? Si enim tollitur ab eo, quomodo non habuit : si autem non habuit, quid tollitur ab eo? Sed ita procedit : Qui habet aliquem intellectum, et non facit cum illo justitiam pertinentem ad gloriam Dei, sede contra circa res terrenas occupat eum, habens non videtur habere : quia quantum ad eum, videns, cæcus dicitur esse. Non habet, qui Deo nihil fert. Sicut homo, cujus oculi iniquitatem vident, non æquitatem : quantum ad Deum videns, cæcus

[1] Matth. XIII, 12.

dicitur esse, sicut Scriptum est : « Sinite eos, cæci sunt, » et duces cæcorum [1] : » quia diabolo vident, non Deo. Sicut qui peccatis vivens mortuus dicitur, sicut Scriptum est : « Et vos cum essetis mortui in peccatis vestris [2] : » quia ille talis non Deo, sed diabolo vivit : sicut qui habet intellectum, et bonum non operatur cum eo, quantum ad Deum, nec habet : et ideo tollitur ab eo, et ipsum quod habet, ut nec intelligat quod est bonum, et jam ut cæcus ducatur a dæmonibus per omnia mala opera.

XI. Quando ergo videris hominem qui etsi non facit opera bona, tamen vel delectatur in audiendo bono : infructuosus est quidem, tamen adhuc non tulit Deus ab illo hoc ipsum quod habebat, sed expectat illum ut convertatur ad pœnitentiam, et faciat bonum. Cum autem videris hominem, qui non solum bonum non facit, sed nec delectatur in ipso audito bono : intellige quia jam tulit ab illo Deus hoc ipsum quod habebat ut intelligeret bonum, et quantum ad Deum mortuus est. Nam non potest reviviscere, nisi forte quantum ad Deum, qui potest etiam mortuos suscitare. Ille ergo qui habendo nod vult, sicut diximus, quod habet quidem naturæ est : quod autem non habet, voluntatis : qui habet quidem, sed non vult habere. Judæi vero, qui habuerunt legem, et vixerunt secundum legem, addita est eis notitia Christi. Qui enim legem habentes quasi non habuerunt, quia non vixerunt secundum legem, ablata est ab eis etiam ipsa lex, quam habebant. Et nihil apud eos de lege remansit, nisi sola Scriptura librorum, omni legis observantia pereunte. Sic enim et Christianis eveniet. Qui enim vere habent Christum, viventes secundum Christi præcepta, dabitur illis regnum, ut jam non credant absentem Christum, sed videant præsentem. Qui autem habentes Christum, quasi non habent, quia

[1] Matth. xv, 14. — [2] Ephes. ii, 1, et Coloss. ii, 13.

non vivunt secundum Christi præcepta : tollitur ab illis etiam hoc ipsum quod videntur agnoscere Christum, ut credant Antichristo. Aut certe ut condemnati in die judicii, separati de parte Christianorum, etiam hoc ipsum perdant, quod videntur esse Christiani, cum infidelibus deputati. Sic et hæresibus factum est, quod habentes fidei veritatem, illam non habuerunt, non viventes secundum eam, ablata est ab eis, ut crederent pro veritate mendaciis. Tales sunt et qui quotidie transeunt ad perfidiam, quoniam habentes fidem male ea utuntur. Tollet eam Deus ab eis, et ad perfidiam transibunt, et projiciet eos, et impletur in eis quod Apostolus dicit: « Eo quod charitatem veritatis » non receperunt, dabit eis Deus opera erroris, ut credant » mendacio, et judicentur[1]. »

XII. « Ideo in parabolis loquor illis, quia videntes non » vident[2]. » Si dixisset : « Ideo in parabolis loquor illis, ut videntes non videant : » forsitan non esset culpa non intelligentium Judæorum, sed Christi qui sic loquebatur, ut non intelligeretur ab eis. Nunc autem dicit : « Ideo in parabolis loquor illis, quia videntes non vident. » Intelligitis ergo quia non est culpa Christi nolentis dicere manifeste, sed eorum qui audientes nolebant audire. Non enim quia Christus in parabolis loquebatur, ideo illi videntes non videbant ; sed quia videntes non videbant, ideo illis Christus in parabolis loquebatur. Ecce viderunt mirabilia Mosi : numquid vere viderunt? Si enim vere vidissent, utique et timuissent Deum miraculorum factorem. Ecce audierunt doctorem legis : numquid vere audierunt? Si enim vere audissent eum, utique et vixissent secundum legem, et credidissent in eum quem prophetabat lex. Viderunt et ea mirabilia, sed videntes non viderunt. Si autem vidissent ea, et profecissent in eis. Cum sit ergo

[1] 2 Thess. II, 10. — [2] Matth. XIII, 13.

facilius videntes cognoscere quod vident, quam intelligentes intelligere quod audierunt : quomodo poterant illi audientes mysteria intelligere, qui videntes mirabilia non cognoverunt? Quia consueti erant Judæi videntes non videre, et audientes non audire, ideo non dedit eis Deus oculos fidei, ut videant divina miracula Christi, nec audiant viva verba ejus, nec similiter contemnant Christum, cognoscentes eum, quemadmodum contempserunt et legem habentes eam : ideo et Propheta illis dicebat : « Auditu » auditis, et non intelligitis[1]. » Videamus cujus rei intellectum denegat illis Propheta. Non illum generalem, qui datus est ad usum naturæ, sine quo vivere nemo potest, sed hunc spiritualem ad cognoscendum mysterium Christi, quod datur ad remunerationem justitiæ.

HOMILIA XXXII (18).

CAPUT XIX.

I. « Et factum est cum consummasset Jesus sermones is» tos, migravit a Galilea, et venit in fines Judææ trans Jor» danem, et secutæ sunt eum turbæ multæ, et curavit eos » ibi [2], » et reliqua. Quantumcumque gratuitum et utile sit bonum ecclesiasticæ pacis, quam flagranti et sollicito animo quærendum sit exponam, ut quilibet inventor exponere possit. Legite, inquam, fidelissimi, hortor, fratres, legite vobiscum, crescite in fide, ut vobiscum corpore absens, efficiar in Christo vobiscum præsens in fide. Incipimus ergo exponere bona de bono. Prosequar quod dicit Evangelista :

[1] Isaï, VI, 9, et Matth. XIII, 14. — [2] Id XIX, 1, 2.

« Et factum est cum consummasset Jesus sermones istos. » Quos istos? quos superius est prolocutus. Quomodo de camino ignis mortiferi carnalium passionum super pectus Apostolorum zeli scintilla ceciderat, et modica quidem jam tantum conflabatur; sed Dominus, qui de longe sentit malorum vaporem, cito per humilitatis doctrinam, quasi cum aliquo fonte aquæ largissimo titionem, priusquam accenderetur, restinxit, dicens : « Amen dico vobis : Nisi con» versi fueritis, et efficiamini sicut pueri, non intrabitis in » regnum cœlorum[1], etc., » et illos tunc sollicitos reddidit, et totum mundum de periculo hujus incendii liberavit. Et illi quidem leviter tacti sunt, nos autem fortiter sumus muniti. Et momentaneæ invidiæ eorum occasio æternum mundo humilitatis refrigerium introduxit. Hos ergo sermones cum consummasset Jesus, transtulit se de Galilæa in Judæam, quasi justus dominus omnium, qui sic diligit alios servos, ut alios non contemnat. Nam sicut omnes illi debent gloriam, quasi Domino : sic ille debet omnibus misericordiam, quasi servis. Nam si semper eum unus teneat locus, jam non est possessor omnium hominum, sed aliquorum.

II. « Reliquit Galilæam, et venit in fines Judææ. » Galilæam patriam suam, de qua natus fuerat, quasi sol altius ascendens, reliquit orientem, et venit in Judæam, quasi ad occasum ubi fuerat obiturus, in pace passionis occumbens, ut iterum nobis aliunde novum ortum sua resurrectione ostenderet, ut dicamus cum Apostolo : « Vetera transie» runt, ecce facta sunt omnia nova[2]. Et secutæ sunt eum » turbæ multæ. » Quasi testimonia salutaris doctrinæ ejus, quasi oves pastorem in manu ipsius genitæ et nutritæ sequebantur eum, quasi parvuli filii patrem peregre longe proficiscentem : et quasi pater proficiscens bona pignora charitatis illis relinquens, peregit debilibus remedia sani-

[1] Matth. XVIII, 3. — [2] 2 Cor. V, 17.

tatum. « Et sanavit eos. » Ibi apparet, quia parati erant populi sequi eum etiam in fines Judææ ; sed ne quis existimet Judæorum, sicut erant detractores, quod ad commendationem opinionis suæ, et ad testimonium virtutum suarum, jactantiæ causa, trahat secum multitudinem infirmorum, ideo sanavit eos ibi, et dimisit eos : maxime cum sufficerent et ipsi ad gloriam, et hominibus ad salutem, testimonia in suo loco nascentia.

III. « Et accesserunt ad eum Pharisæi, tentantes eum, » et dicentes ei : Si licet homini quacumque ex causa uxo» rem suam dimittere [1] ? » Viro casto qualiscumque uxor bona videtur : quia perfecta charitas vitia non sentit. Qui diligit uxorem, de solvendo matrimonio legem necessariam non habet. Ubi autem de solvendo matrimonio lex requiritur, illic jam odium demonstratur : ubi odium invenitur, illic fornicatio esse cognoscitur. Quemadmodum si videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, ex ipsa re statim intelligis quia infirmus est : sic et cum videas sive virum, sive mulierem de dimittendis uxoribus aut viris legem interrogantes, cognosce quia vir ille lascivus est, et mulier illa meretrix est. Sic et Judæi erant homines fornicarii et contaminati, qui habentes uxores, habere non videbantur : quia uxor illis non erat quasi jucunda possessio castitatis, sed quasi desertum æstus libidinis illic religatæ. Nam in matrimonio mox castitas delectatur, libido autem quasi vinculo conjugii colligata torquetur. Et non sit novum quod dicimus, quia castitas in matrimonio delectatur. Nam primus est gradus castitatis, sincera virginitas : secundus autem, fidele conjugium. Ergo species secunda virginitatis, est matrimonii casta dilectio. Adierunt ergo Jesum tentantes ut viderent, si voluntatis eorum amicus esset, an castitatis patronus : ut si quidem diceret, quia

[1] Matth, XIX, 3.

licet dimittere, laudarent eum : si autem non, contradicerent ei : et hoc est proprie tentare. Qui autem vere interrogat, quidquid audierit, conquiescit. « Si licet homini » uxorem suam dimittere quacumque ex causa? » O effrenata lascivia! Sciebant quia nullam causam idoneam habebant circa dimittendas uxores, præter solam turpitudinem, alias atque alias sibi jungebant : ideo timuerunt interrogare, ex quibus causis? ne seipsos intra angustias certarum causarum constringerent. Sed interrogaverunt, si ex omnibus causis licet, scientes quia modum nescit libido : sed quanto exercetur, tanto magis accenditur, non leviter, nec intra terminos unius conjugii capit libido.

IV. « Ille respondens ait eis : Non legistis, quia qui fecit » homines ab initio, masculum et fœminam fecit eos[1]? » Id est, « Legistis quidem, sed noluistis facere quod legistis. » Conscientiam illorum ad testimonium provocat, ut ostendat eis quia ideo interrogant, non ut firmiter discant quod dubitant, sed ut excusabiliter peccent. « Masculum et fœmi» nam. » Non masculum et multas fœminas, ut uni masculo liceat plures fœminas possidere : neque masculos et fœminam, ut uni fœminæ liceat plures viros accipere : sed masculum et fœminam, ut una fœmina nullum masculum putet factum esse in sæculo præter unum : ut unus masculus nullam putet fœminam esse factam in sæculo, nisi unam. Non enim duas aut tres costas detulit de latere viri, et duas aut tres fecit mulieres. Cum ergo secunda aut tertia uxor steterit ante faciem tuam, sicut tunc Eva ante Adam, quomodo illis dicas : « Hoc nunc os de ossibus meis[1]? » Nam etsi vere costa est illa mulier, non tamen tua. Si ergo non illi dixeris, non illam confirmes esse conjugem tuam : si autem dixeris, mentiris. Si ergo Deus ad hoc masculum et

[1] Matth. XIX, 4.

fœminam ex uno creavit, ut sint unum : quare ergo et de cætero vir et mulier non ex uno utero nascantur, sicut volatilia quædam ? Quia Deus quamvis masculum et fœminam quidem creavit propter necessitatem filiorum generandorum : tamen semper castitatis fuit amator, et continentiæ auctor. Ideo illum typum non servavit in hominibus, ut si quidem vult homo nubere secundum primam dispositionem creationis humanæ, intelligat quid est vir et uxor. Si autem noluerit nubere, non habet necessitatem nubendi propter conjunctionem nativitatis, ne forte videatur per suam continentiam alterum perdere, quem nolebat esse in continentia (19) ; quomodo dicemus post conjunctum matrimonium, ne alter altero nolente se separaret.

V. « Propter quod relinquet homo patrem suum et ma» trem suam, et adhærebit uxori suæ [2]. » Propter quid ? Quia ex viro est uxor, et ex una carne sunt ambo. Ergo nunc major charitas debet esse inter fratres et sorores : quia isti quidem conjuges ex ejusdem parentibus exeunt, illi autem ex diversis. Sed hoc magnum est nimis, quia fortior est Dei constitutio, quam virtus naturæ. Non enim præcepta Dei naturæ subjecta sunt, sed natura præceptis obtemperat. Deinde fratres licet ex uno nascantur, tamen ideo nascuntur, ut diversas vias petant. Vir autem et uxor licet ex diversis nascantur, tamen ideo nascuntur, ut in unum conveniant. Ergo hi, quamvis sunt ex uno, tamen non ita sunt quasi ex uno : quia ad hoc creati sunt, ut non sint unum. Illa autem quamvis non sunt ex uno, tamen ita sunt quasi ex uno : quia ad hoc creati sunt, ut sint unum. Vides ergo quia non seipsum loquitur ordo naturæ? sed ordinationem Dei ex te ipso considera. Quod enim est in herbis aut in arboribus humor, hoc est in hominibus amor. Sicut herbæ ex humore nascuntur et crescunt, sic homines per amo-

[1] Gen. II, 23. — [2] Matth. XIII, 5.

rem incipiunt et augentur. Humor quidem de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non revertitur ad radices, sed sursum transmittitur in semen : sic et charitas de parentibus ascendit in filios : de filiis autem non revertitur ad parentes. Ideo parentes quidem filios diligunt, sed non sic diliguntur a filiis : quia sicut herba non deorsum, sed sursum ad semen transmittit humorem : sic et homo non ad parentes, sed ad procreandos filios transmittit affectum. « Et erunt duo in carne una[1]. » Sicut qui spiritualiter se diligunt, multorum animæ quasi una anima esse dicuntur, dicente Scriptura : « Omnium credentium erat cor unum » et anima una[2] ? » sic et vir et uxor, qui carnaliter se diligunt, una caro dicuntur.

VI. « Dicunt illi : Quid ergo Moses mandavit dare libel» lum repudii, et dimitti[3] ? » Displicet peccatoribus doctrina justitiæ, gravis est fornicantibus interpretatio castitatis. Si contra rationem quidem respondere non possunt, veritati tamen credere non acquiescunt. Quid ergo? Conferunt se ad patrocinium viri sanctissimi Mosi, cujus personam verebantur omnes et timebant, ut doctrinam Christi, quam ratione vincere non poterant, per auctoritatem validioris personæ destruerent : ut dum Moses irreprehensibilis reprehendi timetur, veritatis interpretatio taceatur : sicut solent homines facere malam causam habentes, confugiunt ad potentes viros, ut si per justitiam non possunt, vincant per personam. Tanquam si ita invidiose respondeant : « Quid ergo ? Moses præcepit in lege[4], qui fuit quasi visibilis lingua invisibilis Dei, qui incorruptibilem gloriam corruptibilibus oculis vidit, et testimonium Divinitatis in vultum suscipiens portavit ad populum. Tu autem homo vilissimus fabri lignarii filius, quomodo destruis quod ille constituit?

[1] Matth. XIX, 5. — [2] Act. IV, 32. — [3] Matth. XIX, 7. — [4] Exod. XXXIV.

Si Filius Dei es, sicut dicis, quare confundis tuum ministrum? Si homo es similis nostri, quomodo reprehendis tuum auctorem? Si malum est, quare præcepit? Si bonum est, quare destruis?

VII. «Tunc ait Jesus: Moses, inquit, propter duritiam cordis » vestri permisit vobis dimittere uxores vestras [1]. » Frequenter vobis Moses, propter duritiam vestram, injustitiam quasi justitiam præcepit, ut in eremo hostias offerre Deo. Et quomodo dicit Propheta? «Non accipiam de domo tua vitulos, » neque de gregibus tuis hircos [2]. » Sed quia patres vestri egressi erant de Ægypto, corpore tamen, non animo : nam totam Ægyptum secum in moribus bajulabant. Videns itaque Moses propter dilectionem carnalem circa studia sacrificiorum eos esse inclinatos, si mandasset eos recedere a sacrificiis, non fuerat audiendus ; quia annosa passio medicamento momentaneo non curatur ; jussit eos sacrificare quidem, sed jam non dæmonibus, sicut in Ægypto, sed Deo vivo. Dimidium mali permisit, ne totum perderet bonum. Hac ratione permisit vos dare libellum repudii, quia melius judicavit, permittente lege, matrimonia solvi, quam, odio compellente, homicidium fieri. Permisit vobis mala facere, ne faceretis pejora. Ergo hæc vobis permittendo, non vobis justitiam Dei demonstravit, sed a peccato abstulit culpam peccandi, ut quasi secundum legem agentibus vobis peccatum, vestrum non videatur esse peccatum. Ut puta, si quis habeat servum, qui furatur et inebriat se, considerans dominus quia, si utrumque sibi insimul mandaverit observare, nihil proficit, mandat illi quidem, ut bibat quantum vult, sed publice bibat, ut hoc quidem quod bibit sit secum novum bonum, ut paulatim discat obedire præceptis. Sic permissum est dari repudium, malum quidem, tamen licitum a creatione. Et Apostoli præceperunt

[1] Matth. XIX, 8. — [2] Psal. XLIX, 9.

secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere, secundum præceptum Apostoli est[1] : secundum autem veritatis rationem, vere fornicatio est, sed dum permittente Deo publice et licenter committitur, fit honesta fornicatio. Propterea bene dixit : « Quia Moses hoc permisit, non præcepit. » Aliud est præcipere, aliud est permittere. Quod enim præcipimus, semper placet : quod autem permittimus, nolentes præcipimus : quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non possumus.

VIII. « Amen dico vobis, quicumque dimiserit uxorem » suam, nisi fornicationis causa, mœchatur[2]. » Omnis res per quas causas nascitur, per ipsas absolvitur. Matrimonium enim non facit coïtus, sed voluntas : et ideo illud non solvit separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem suam, et aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam etsi corpore jam separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus est. Cum ergo aliam acceperit, tunc plene dimittit. Non ergo qui dimittit mœchatur, sed qui alteram ducit. Sicut autem crudelis est et iniquus qui castam dimittit : sic fatuus est et injustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis ejus est, qui crimen celat uxoris. Imitatores ergo debemus esse Dei, ut sicut ille agit cum Ecclesia, sic nos agamus cum conjuge. Ille enim nunquam derelinquet populum, nisi ad gentilitatem vel ad hæresim voluntarie transierit : alias autem peccantem castigat quidem, tamen misereri non cessat, dicente Propheta : « Si dereliquerint filii ejus legem meam, » visitabo in virga injustitias eorum : misericordiam autem » meam non dispergam ab eis[3]. » Sic et vir meretricem quidem dimittat, alias autem male morigeratam castiget et teneat. Quomodo? tribus modis. Primum docendo secun-

[1] 1 Tim. v, 9.— [2] Matth. xix, 9.— [3] Psal. LXXXVIII, 31, 33 et 34.

dum Deum. Si autem contempserit timorem Dei, improperando, ut vel homines erubescat. Si nec pudorem sentit frequenter confusa, faciat illi quod præcepit Salomon: « Cor durum baculo percute[1]. » Ergo primum admone, quia multum proficit doctrina justitiæ. Deinde confunde, quia frequenter et pudor frenum est vitiorum. Tertio justum est, ut castigetur quasi ancilla, quæ erubescere nescit ut libera.

IX. Aliter, de Galilæa turbæ in mysterium gentium secutæ sunt Dominum in fines Judææ, ibique curatæ sunt. Juste in fines transierunt Judææ, nec enim potuissent curari, nisi, relictis finibus suis, in fines transissent Judææ, sicut scriptum est in Esaïa : « Et venient omnes gentes, et » dicent : Venite, ascendamus in montem Domini, et in do- » mum Dei Jacob, et annuntiabit nobis viam suam, et am- » bulabimus in ea[2]. » Et curatæ sunt gentes in finibus Judæorum ad confusionem ipsorum, quia gentes quidem et in aliena secutæ sunt Christum : Judæi autem in finibus suis constitutum tentaverunt et repulerunt, et in fornicationibus suis corporalibus fornicationem suam confessi sunt spiritualem, dicentes : « Si licet viro dimittere uxorem » suam quacumque ex causa[3] ? » Quia non potest animo esse castus, qui corpore est lascivus : hoc est, non potest Deo esse fidelis, qui uxori suæ perfidus est : sicut nec ex diverso conscientiam servat, qui Deo fidem non servat, sed altera alterius fornicationis est accusatrix. Nam etsi interim non prævaricatur lascivus, tamen jam in eo statutus est ut prævaricetur, si corruptio persuasionis accesserit. Et illi quidem secundum carnem interrogabant, quæ pati merebantur secundum spiritum : « Si licet dimittere uxorem » quacumque ex causa ? » Christus autem respondit eis, quod facere eos non decebat, dicens : « Quicumque dimi-

[1] Prov. x, 13. — [2] Isaï. ii, 3. — [3] Matth. xix, 4.

» serit uxorem, nisi ob causam fornicationis, et aliam duxe-» rit, mœchatur[1]. » Sicut enim uxorem quocumque modo contra voluntatem viri agentem, dignum est repellere, non est autem justum quantum ad gravitatem viri, nisi ob causam fornicationis : sic et Ecclesia quocumque modo contra voluntatem egerit Christi, digna est abjici : non autem abjicitur propter longanimitatem Christi, nisi sola causa transgressionis. Sicut enim si Christus prius dimisisset Ecclesiam Judæorum, non eis subministrans per Scripturas notitiam suæ Divinitatis, ipse faciebat eam adulteram cum diis extraneis, quoniam natura rationabilis et subdita Deo creata, sine Deo non potest esse : sic Christo semper eis scientiam suæ Divinitatis subministrante, quoniam synagoga spernens transibat ad idola, inexcusabilis adultera reperta est. Propter quod repulit Christum, non repulit eam Christus : non quacumque ex causa, sed propter causam fornicationis ipsius : quia non solum, relicto Christo, diabolo se conjunxit, sed etiam interfecit, pro quo mori debuerat. Ab initio enim Deus genuit Christum : deinde creavit hominem, rationabilem naturam Angelorum et animarum, quasi conjugem et potentem suscipere verbum ipsius. Ideo clamat : « Quod Deus conjunxit, homo non se-» paret[2]. » Et multis quidem modis homo separat quod conjunxit Deus. Quando enim quis audet dicere aut facere aliquid, per quod scandalizati homines recedant a Christo : homo separat quod Deus conjunxit. Sed et si nullus alter hoc faciat, ipse autem homo peccans a Deo recedat, repellens spiritum ejus a se, homo videtur separasse quod Deus conjunxit.

X. « Dicunt ei Discipuli : Si ita est causa viri cum uxore, » non expedit nubere[3]. » Audientes cogitabant apud se : Mulier bona difficile invenitur, protestante Salomone : « In

[1] Matth. XIX, 9. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 10.

» mille virum bonum invenies : in omnibus autem his mu-» lierem non invenies[1]. » Quid autem est aliud mulier, nisi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni colore depicta? Ergo si dimittere illam peccatum est, necesse est, ut aut dimittentes adulterium alterum faciamus, aut tenentes quotidianas pugnas et amaritudines habeamus. Ideo responderunt : « Si ita est viri causa cum uxore, non » expedit nubere. » Tunc Dominus non dixit : « Quia expedit, » sed magis consensit, quia non expedit : sed infirmitatem carnis aspiciens dixit : « Non omnes capiunt verbum istud, » sed quibus datum est[2]. » Non dixit : « Non omnes possunt : » sed « Non omnes capiunt : » id est, omnes quidem capere possunt, sed non tamen omnes capere volunt. Palma proposita est. Qui concupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum pugnæ timerent. Ex eo quod quidam non possunt, et a proposito continentiæ cadunt, non debemus circa virtutem castitatis fieri pigriores. Si enim quidam in pugna cadentes non exanimant cæteros, sed dicunt illis sic datum fuisse, rem non applicant pugnæ, sed homini : quanto magis nos cadentium negligentiæ imputare debemus, non difficultati virginitatis? Quod autem dicit : « Quibus datum est : » non hoc significat, quoniam quibusdam datur, quibusdam non datur : sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratiæ acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia non denegatur, in Evangelio Dominus dicit : « Petite, et dabitur vobis : » quærite, et invenietis : pulsate, et aperietur vobis. Omnis » enim qui petit, accipit : et qui quærit, invenit, et pulsanti » aperietur[3]. » Debet autem voluntas præcedere, et sic sequitur gratia. Nam nec gratia sine voluntate aliquid ope-

[1] Eccl. VII, 29. — [2] Matth. XIX, 11. — [3] Id. VII, 7, 8.

ratur, nec voluntas sine gratia potest. Nam et terra non germinat, nisi pluviam susceperit, nec pluvia fructificat sine terra.

XI. « Sunt eunuchi, qui sic nati sunt ex utero matris » suæ : et sunt eunuchi, qui ab hominibus fiunt : et sunt » eunuchi, qui seipsos eunuchos fecerunt propter regnum » cœlorum [1]. » Tanquam si dicat aliquis : « Quid dicis, Domine ? Si ex quacumque causa contigerit homini uxorem non habere, an continentiæ habebit mercedem ? » Non semper. Sicut enim peccatum sine voluntate opus non facit, ita justitia ex opere non consummatur, nisi et voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student, adulterium autem voluntate committunt. Nisi enim ex voluntate sola fornicatio consummaretur, nunquam Dominus diceret : « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, » mœchatus est eam in corde suo [2]. » Ergo voluntas sine opere frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia : non quam transgredi non potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. Ideo dicit : « Sunt eunuchi qui sic nascuntur ex utero matris suæ : » sunt eunuchi qui ab hominibus fiunt : » sed illos tenet necessitas, hunc autem tertium coronat voluntas. Quod autem sic nascuntur, a creatione fit : quomodo nascuntur et sex digitos habentes, aut quatuor, et similia. Si enim Deus, sicut ab initio constituit, unamquamque naturam sic dimitteret, illam immutabiliter semper in suo ordine permanere, in oblivionem deduceretur coram hominibus operatio Dei. Nam æstimaretur natura rerum ipsa se regere : ut puta constituit Deus naturaliter, ut in hyeme frigora sint, calor autem in æstate ; ut terra fructum proferat, ut pluvia descendat de cœlo. Si hæc sicut ab initio constituta sunt, ita in suo statu immutabiliter perseverarent, inveniretur

[1] Matth. XIX, 12. — [2] Id. V, 28.

Deus ab initio quidem constituisse; et de cætero omnem naturam in sua potestate reliquisset, et per hoc fieret ut jam creatura necessarium non haberet factorem. Ideo ergo natura rerum convertitur contra naturam suam interdum, ut semper Deus naturarum opifex in memoriam reducatur, et semper necessarius sit factor suæ naturæ : et non solum semel, sed quotidie opera sua facere videatur. Propterea in Evangelio de cæco, qui sic natus fuerat, Dominus dicit: « Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut » manifestentur opera Dei [1]. » Non solum simpliciter intelligendum est, sicut multi putant, ut cæco sanato Dei potentia cognoscatur, id est, operans Deus. Alioqui omnibus infirmitatibus sanatis, Dei potentia cognoscitur: sed ideo in illius persona hoc dicit, quia contra regulam naturæ sine oculis erat creatus, ut in transversione naturæ opus Dei intelligatur dum emendatur natura.

XII. « Tunc oblati sunt ei pueri, ut manus eis imponeret, et oraret [2]. » Tunc, scilicet quando Dominus de castitate sermonem faciebat, et beatos pronuntiabat eunuchos. De gloria enim continentiæ Domino referente atque dicente ; « Sunt qui se eunuchisant propter regnum cœlorum : » audientes quidam obtulerunt ei infantes, pueros castitate mundissimos. Putabant enim quia Dominus corpore mundos tantum laudaret, non et voluntate: nescientes quia Dominus non illos beatificavit eunuchos, quos pueritiæ necessitas facit castos, sed continentiæ virtus. « Discipuli autem vetabant eos [3]. » O caro amica rerum malarum , et non amica rerum bonarum ! quia non delectatur in bono, ideo facile obliviscitur bonum : malum autem quidquid audierit, quasi naturaliter in corde suo plantatum, sic retinet semper. Nam nunquam potest aliquis oblivisci quod diligit, nec retinere quod odit. Ante enim mo-

[1] Joan. IX, 3. — [2] Matth. XIX, 13. — [3] Ibid.

dicum Christus accipiens puerum dixerat : « Nisi facti fueritis sicut puer iste, non intrabitis in regnum cœlorum [1]. » Et ecce statim obliti Discipuli puerilis innocentiæ, vetabant ad Christum pueros quasi indignos accedere, ad quorum similitudinem ipsi fuerant invitati. Nam quis mereatur appropinquare Christo, si repellitur ab eo infantia simplex ? Putabant enim se honorem facere Christo, damnum facientes gloriæ ejus. Nam quemadmodum damnum est medico, si subtrahantur infirmi : sic damnum est Christo, non habere quos salvet. Si enim expectans Samaritanos peccatores, de quibus ipse mandavit quasi de indignis, « In civitates Samaritanorum ne intraveritis [2] ; » tamen sic de adventu eorum gaudebat, ut diceret : « Escam habeo manducare, quam vos nescitis [3] : » putas quanto magis esuriebat salutem innocentium puerorum ? Ideo dixit : « Nolite vetare pueros [4]. » Nam si sancti futuri sunt, quid vetatis filios ad patrem venire ? Si autem peccatores futuri sunt, ut quid sententiam condemnationis profertis antequam culpam videatis ? « Talium est enim regnum cœlorum [5]. » Talium, non omnium. Nam quales modo sunt, meum est : quales autem postea futuri sunt, ipsorum. Quod ergo meum est, honorate : quod autem ipsorum fuerit, miseremini. Talium est enim regnum cœlorum, qui casti sunt ex virtute, sicut pueri ex ætate. Talium est, qui simplices oculos habent sicut pueri, et non cognoscunt differentias personarum.

XIII. Ecce enim puer, si viderit hominem, nihil aliud videt in eo, nisi hoc solum quia homo est : non dignitatem ejus intelligit, non considerat vestem ipsius. Vir autem perfectus, cum hominem viderit, non aspicit quia homo est : sed statim cogitat de dignitate illius, et æstimat vesti-

[1] Matth. XVIII, 3. — [2] Id. X, 5. — [3] Joan. IV, 32. — [4] Matth. XIX, 14. — [5] Ibid.

menta ipsius. Vides ergo, quia sapientior est imperfectus puer, quam perfectus vir? Vir enim non hominem aspicit, quem Deus fecit Dominus: sed ornatum, quem diabolus adinvenit. Puer autem non ornatum aspicit quem diabolus adinvenit, sed hominem quem Deus creavit. Priusquam puer veneno diabolico mundialis malitiæ repletus fuerit, cognoscit opus Factoris: cum vero inebriatus fuerit mundi spiritu, jam non aspicit opus Factoris, sed illecebras corruptoris. Præsens locus instruit omnes parentes, ut filios suos indesinenter sacerdotibus offerant: quia si sacerdotibus offerunt, offerunt Christo. Non enim sacerdos manus imponit, sed Christus, in cujus nomine manus imponitur. Si enim qui escas suas per orationem non offert Deo, coinquinatas eas manducat, secundum quod de illis ait Apostolus: « Quoniam omnis creatura Dei bona, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem[1]. » Dicens enim: « Sanctificatur per verbum Dei et orationem, » ostendit, quia maculata est, nisi per orationem fuerit omnis esca mundata et sanctificata: quanto magis pueros offerri Deo et sanctificari necesse est? Causa autem sanctificandarum escarum hæc est, quoniam « Mundus totus in maligno positus est[2]. » Ergo et omnis res corporalis, quoniam mundi est pars, in maligno est posita, et ipsam propterea oportet sanctificari. Consequenter et infantes quando nascuntur, et ipsi quantum ad carnem in maligno sunt positi: quoniam et omnis caro quasi pars mundi, in maligno posita est. Propterea necesse est offerri pueros, ut assidue super eos oratio fiat: quoniam escam semel sanctificari necesse est. Manducamus enim eam, et transit: hominem autem quem indesinenter adversarius persequitur et sordidat, semper sanctificari necesse est.

[1] 1 Tim. IV, 4, 5. — [2] 1 Joan. V, 19.

XIV. Aliter: Convenienter confutatis Judæis tentatoribus et lascivis, offeruntur pueri Christo in mysterium gentium in fide parvulorum, et lactis adhuc solius capientium escam, quos obtulerunt Christo patres eorum: sicut ordinis est intelligere, posita sunt Evangelia gentium singularum, quod Discipuli in figura principum judaïci populi prohibebant: quoniam semper Judæi omnia faciebant, ne gentes salvarentur introductæ ad fidem.

HOMILIA XXXIII.

CAPUT XIX.

I. « Et ecce vir unus accessit ad eum, et ait: Magister » bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam [1]? » et reliqua. Non sine ratione quærendum est in hoc loco, cur hic de isto adolescente Christum interrogante: « Magister » bone, quid boni faciam, ut vitam æternam possideam? » cum Dominus implevisset narrationem, in fine sic addidit: « Multi enim erunt, inquit, primi novissimi, et novissimi, » primi [2]. » Quod de Judæis et gentibus dictum esse dubitat nemo. Ne forte ergo hic adolescens in mysterio introducitur judaïci populi semper adolescentuli, semper gloriantis et levis. Sic enim facere solet Christus plerumque, quando de mysterio alicujus rei est locuturus, ante introducit corporaliter facientem idipsum, ut ex eo occasionem inveniens, corporalem narrationem mysterii, quam rei propositum exequatur: ut puta, cum de compescenda jactantia Pharisæorum apud Lucam locuturus fuisset, in-

[1] Matth. XIX, 16. — [2] Ibid. 30.

troducit primo hydropicum, et sanavit[1], ut in corporali tumore hydropici, jactantiæ Pharisæorum pungeretur inflatio. Sic et hic cum de refutatione Judæorum, et electione gentium mysterium exponere voluisset, ex eo verbo quod dicit ad Petrum: « Et omnis qui reliquerit patrem et » matrem, etc. » usque ad parabolam subsequentem de mercenariis conductis in vineam, hora prima, tertia, sexta, et nona, et undecima, quomodo gentes præponendæ erant Judæis: introduxit istum adolescentem gloriantem, et levem, et amantem amplius bona sua carnalia, quam cœlestia Christi promissa: ut passione corporali adolescentis istius, judaïci populi spiritualis passio demonstraretur: propter quam Christo non credidit: id est, propter placentia sibi, propter jactantiam vanam, propter quæstus, quos capiebat ex lege, remansit in lege. Propterea quæcumque dicuntur de adolescentulo isto, sic sunt accipienda, quasi de populo judaïco dicta. Judaïcus ergo populus erat adolescens, non ætate, sed levitate: moribus immaturus, non annis. Nam omnia quidem vitia carnalia, juvenilia sunt, sicut dixit Apostolus: « Juvenilia enim deside» ria fuge, sectare justitiam, misericordiam, pietatem[2], etc. » Præcipuum autem vitium juvenile est gloriatio, quæ amplius vult videri, quam est: aut in toto vult videri non esse qualis est. Nam sic populum judaïcum fuisse cognovimus in Scripturis, sicut et Dominus dicit de illis: « Fa» ciunt omnia, ut ab hominibus videantur[3]. » Item: « Væ » vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui diligitis primas » cathedras in synagogis[4], etc. » Item: « Væ vobis qui jus» tificatis vos ipsos, Deus autem cognoscit corda vestra[5]. » Propter quod et ficus dicti sunt, habentes folia sine fructu, id est, speciem sanctitatis, non ipsam sanctitatem, quam

[1] Luc. XIV, 4. — [2] 2 Tim. II, 22. — [3] Matth. XXIII, 5. — [4] Luc. XI, 43. — [5] Id. XVI, 15.

æstimatione quidem justitiæ sectabantur, opera autem abhorrebant.

II. Et vide quomodo in exordio ipso narrationis populi judaïci mores significat. Dicit enim : « Magister bone, quid » boni faciam, ut vitam æternam possideam ? » Quia semper Judæi interrogatores Dei fuerunt, et non obauditores : laudatores Sanctorum, et non imitatores : auditores legis, et non factores : semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes : gloriantes in lege, et per prævaricationem legis Dominum Deum inhonorantes. Adhuc et illud considera, quia nihil de actione Dei interrogat quid credat, aut quomodo credat : sed hoc, « Quid faciendo vitam æternam possideat ; » quia omnis spes salutis apud Judæos in operibus erat, non in fide, sicut dicit Apostolus de illis et gentibus : « Quoniam gentes quæ non sectabantur » justitiam, in legis justitiam pervenerunt : quia non ex » operibus, sed ex fide : Israël autem sectando legis justi- » tiam, in legem justitiæ non pervenit : quia non ex fide, » sed ex operibus [1]. » Prima autem justitia est cognoscere Deum Patrem, et Christum ejus : novissima autem justitia, est facere opera bona : sicut cum Dominus dixisset quibusdam Judæis : « Operamini cibum, qui non perit, sed qui » permanet [2]. » Interrogantibus eis : « Quid faciemus, ut » operemur opus Dei ? » respondit : « Hoc est opus Dei, ut » credatis in eum quem ille misit [3]. » Illi autem opus agnitionis Dei negligentes, quod est præcipuum Christiani opus, semper ad diabolum transibant, et de operibus justitiæ requirebant. Propterea Dei agnitionem perdiderunt, et opera justitiæ nunquam impleverunt : quia virtus faciendæ justitiæ, agnitio Dei est.

III. « Dicit ei Jesus : Quid me dicis bonum ? Nemo bo-

[1] Rom. IX, 30, 32. — [2] Joan. VI, 27. — [3] Ibid. 28, 29.

» nus nisi unus Deus[1]. » Numquid non erat ipse bonus, cum esset Filius Dei Deus? Nam quemadmodum cum ipse sit Filius Dei, et ipse Deus est, quasi Filius : sic cum sit bonus Deus, et ipse Filius Dei sine dubio bonus est, quasi filius boni. Sicque judaïcus populus unius Dei habens agnitionem, Christum nec Filium Dei, nec Deum cognoscere volebat. Hac ratione laudem sibi oblatam ab eo repulit, quia non quasi Deum bonum, sed quasi hominem bonum eum dicebat. Quod non fecisset, si ille quasi Deum bonum, bonum eum dixisset. Et vere quantum ad Judæos, qui unum Deum colebant, et Christum Dei Filium non cognoscebant, nemo erat bonus, nisi unus Deus : apud Fideles vero, sicut unus Deus Pater est bonus, sic et Unigenitus Deus nihilominus bonus est. Puto autem, si dixisset ei : « Magister sancte, aut etiam juste, » similiter respondisset : « Quid me dicis sanctum, aut justum? Nemo sanctus, nisi unus Deus : nemo justus, nisi unus Deus. » Ex quibus omnibus discimus, quoniam sicut tunc Christus laudem ejus repulit, quia non cognoscebat eum, sic semper repellit laudes omnium ignorantium : consequenter nec pater suscipit laudes eorum qui non cognoscunt eum secundum quod est. Numquid gentes non colebant Deum et ignorabant, secundum quod Atheniensibus dicebat Apostolus : « Perambulans enim simulacra vestra, inveni aram ignoti » Dei. Quem ergo vos ignorantes colitis, hunc ego annun» tio vobis[2]. » Sed non suscipiebat culturam eorum, quia non cognoscebant eum secundum quod ipse cognosci volebat. Si autem nec Christus suscipiebat laudes Judæorum, nec Deus Pater, gentium : quia non cognoscebant eum secundum quod decebat cognoscere eos : sine dubio nec hæreticorum suscipiunt laudem, vel Pater, vel Filius, quoniam nec ipsi cognoscunt quis Pater, quis Filius, er-

[1] Matth. XIX, 17. — [2] Act. XVII, 23.

rantes de ambobus, et confundentes utrumque : quoniam qui Filium cognoscit, ille et Patrem cognoscit. Quod si laudes eorum non suscipiunt, consequenter nec opera, quamvis videantur justa. Propterea cum dixerint: « Nos in » nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia » ejecimus, et virtutes multas fecimus : » dixit eis Jesus, « Discedite a me, nescio qui estis [1]. »

IV. « Si vis venire in vitam, serva mandata [2]. » Quam sapienter ait, « Serva. » Ille enim interrogaverat : « Quid boni » faciam ? » iste contra illi respondit, « Serva. » Non dixit ; « Disce mandata, » quia Deus docuerat eum, factor naturæ rationabilis : sed « Serva, » quia non servabat. Nam in hoc quod admonetur servare, ostenditur non servasse. Nam non est ille bonus, qui interrogat de bono, sed qui facit quod bonum est. « Non occides [3]. » In persona quidem loquens unius illius quicumque fuerit, convenienter loquitur personæ populi Judæorum. Quæcumque enim sciebat, quasi Deus, populum judaïcum esse facturum, vel in se, vel in Discipulos, vel jam facere, anticipans eadem ipsa, præmonet eos, et dicit : « Si vis intrare in vitam, non oc» cidas. » Sed occiderunt et ipsum, et Discipulos ejus. « Ne » adultereris [4]. » Sed adulterati sunt recedentes a Deo suo, et viro animarum suarum, cum diabolo corruptore. « Ne » furtum facias. » Sed fecerunt, furantes quidem fidem Divinitatis ejus ex opere, et dicentes : « Hic non ejicit dæmo» nia, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum [5] : » ne per opus illud crederent Christo. Item furati sunt veritatem resurrectionis ejus de toto mundo, quantum ad se, dantes pecuniam multam' militibus, ut dicerent, quia nobis dormientibus, nocte venerunt Discipuli ejus, et furati sunt corpus ejus [6]. « Non falsum testimonium dices [7]. » Sed dixe-

[1] Matth. VII, 22, 23. — [2] Id. XIX, 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. — [5] Matth. XII, 24, et Luc. XI, 15. — [6] Matth. XXVIII, 12, 13. — [7] Id. XIX, 18

runt contra Scripturas, « Hunc scimus unde est. » Deinde falsum testimonium protulerunt, dicentes : « Nos audivi» mus eum dicentem, quoniam ego dissolvam templum hoc » manu factum, et in triduo reædificabo illud [1]. » Similia et in Stephanum dixerunt. « Honora patrem tuum et matrem » tuam [2]. » Sed non honoraverunt neque Patrem suum Deum, qui seminaverat eos, neque Matrem suam Ecclesiam Patriarcharum et Prophetarum cœlestem : sed tanquam genimina viperarum ruperunt eos, et exierunt ab eis. « Et diliges proximum tuum sicut te ipsum [3]. » Sed non dilexerunt Christum factum sibi proximum, secundum carnis cognationem. Quoniam ergo et olim per Mosem hæc eis servare præcepit, et postea per seipsum : illi autem non servaverunt, ideo non intraverunt in vitam, id est, in agnitionem Dei Patris et Christi.

V. « Et respondit : Hæc omnia servavi a juventute mea [4]. » Nativitas judaïci populi fuit ex tempore Abrahæ, usque ad exitum ejus de Ægypto. Tunc enim quasi infans fuit populus ille, sicut Deus apud Ezechielem prophetam testatur, dicens ad Jerusalem : « In qua die nata es, non est » præcisus tuus umbilicus, et non alligaverunt mamillas » tuas : et etiam in aqua non es lota in salutem, neque » oleo uncta es, neque sale salita, neque pannis involuta » es : neque pepercit oculus meus in te, ut facerem tibi » unum ex istis omnibus, ut pararetur aliquid super te, et » projecta es in faciem campi, et in pravitate animæ tuæ, » in qua die nata es. Et transivi ad te, et vidi te conspersam in sanguine tuo, et dixi tibi : De sanguine tuo bibes. » Et multiplicavi te : sicut hortum agri dedi te, et multiplicata es, et magnificata es, et intrasti in civitates civitatum [5]. » Inventus autem ejus fuit ex tempore Mosi, usque

[1] Marc. XIV, 58. — [2] Matth. XIX, 19. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 20. — [5] Ezech. XVI, 4-7.

ad reges. Virilitas autem ejus ex tempore regum ejus, usque ad transmigrationem Babylonis. Senectus autem ejus a transmigratione Babylonis usque ad Christum, quando est mortuus populus ille, propriam interficiens vitam. De istis autem ætatibus suis etiam per Prophetam testatur populus ille, et dicit : « Domine, memorabor justitiæ tuæ solius : Domine, quam docuisti me ex juventute mea [1], » id est, ex tempore Mosi, quando legem ad eruditionem suam accepit. « Et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua [2] : » quod est id tempore regum. « Et usque ad senectam et senium Deus ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est [3] : » quod factum est in tempore Christi, quando qui digni fuerunt ex eis credere in Christum, brachium Domini annuntiaverunt omni generationi gentium, postmodum credenti in Christo. Quam congruum autem populus ille judaïcus dedit responsum, qui tamen corde nunquam credebat, semper ore commendabat se dicens : « Hæc omnia servavi a juventute mea [4]. » Quod non erat verum. Nam et Prophetas occidit, cumque idolis semper adulteratus est, et furtum veritatis Scripturarum semper commisit, sicut etiam Dominus dicit de illis : « Quia irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram [5]. » Et falsa testimonia dixit in interfectoribus Prophetarum, maxime in Esaïam, apud regem Manassen, dicens : « Quia principes vestros, Sodomitas appellat : et populum israëliticum, Gomorrhæos [6], Dominum sabaoth se vidisse blasphemat, cum dicat Deus : « Nemo videbit faciem meam, et vivet [7] : » propter quod et serratus est lignea serra.

VI. Sed omnia illa specialiter convincere Christus omittens, quasi ex aliis argumentis vult populum judaïcum

[1] Psal. LXX, 16, 17. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 18. — [4] Matth. XIX, 20 — [5] Id. XVI, 6. — [6] Isaï. I, 10. — [7] Exod. XXXIII, 20.

ostendere nihil horum unquam servasse, dicens : « Respondit Jesus : Adhuc tibi restat unum, vade et vende » omnia tua, et da pauperibus, et habebis thesaurum in » cœlo, et veni, sequere me [1]. » Ac si dicat : « Scio quidem quia mentitus es, et interim accipio hæc quasi vera. Si ergo omnia ista servasti a juventute tua, ut fias perfectus, « Vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me. » Quæ sunt quæ possidebat judaïcus populus ? Puto quod illa quæ dicit Lucas hoc modo : « Ad horam autem cœnæ misit invitatos » vocare : illi autem recusaverunt, et unus dixit : Villam » emi, et vado videre illam : et alius, Juga boum emi quin» que, et vado probare ea : alius autem, Uxorem duxi, et » ideo non possum venire [2]. » Quorum omnium interpretatio spiritualis facta est in proprio loco. Hic autem hoc dicimus tantum, quia ex quibus causis illic ponuntur Judæi non venisse ad Christum, ex ipsis causis carnalibus, et terrenis intelligitur populus recessisse a Christo. Tantum differentia in hoc est, quod illic Judæi ponuntur non venisse ad Christum : quia amore carnalium rerum et terrenarum occupati, nec permanserunt in Christo, nec consideraverunt opera ejus, nec audierunt sapientiam ejus : propterea non cognoverunt eum Filium Dei, nec venerunt ad eum. Hic autem illum populum Judæorum demonstrat, qui vel ex Prophetis, vel ex operibus, vel doctrinis ejus cognoverunt Filium Dei, et concupiscentia lucrorum carnalium, vel honorum quæ consequebantur ex lege carnali, propter avaritiam recesserunt a Christo, non ignorantes Divinitatem ejus, sed non sustinentes veram justitiam ejus.

VII. Quæ sunt ergo bona judaïci populi, quæ vendere, et pauperibus dare mandantur ? Primum quidem agnitio Dei unius, lex, templum, sacerdotium, levitica et diversa

[1] Matth. XIX, 21. — [2] Luc. XIV, 17-20.

genera sacrificiorum, quibus omnibus carnaliter utens populus ille, quasi possessiones fructiferas possidebat. Quæ quantum ad æstimationem quidem Judæorum magna videbantur, et multa : quantum autem ad Christi promissa, pauca, et nimis exigua. Quæ omnia mandantur dari gentibus, specialiter pauperibus, et nihil horum habentibus, in quibus populus ille Judæorum fuerat dives. De hoc enim populo Judæorum divite et contemnendo, et de populo gentium paupere et ditando dicit Maria in Evangelio: « Pau» peres implevit bonis, et divites dimisit inanes [1]. » Hoc ergo dicit Dominus ad populum Judæorum, suadens eis, quod melius est unius Dei agnitionem vendere : « Vade, et trade eam gentibus pauperibus, et non habentibus Dei unius et veri agnitionem : tu autem ascende ad majus, veni et sequere etiam me, ut cognoscas quoniam hæc est vita æterna, cognoscere non solum verum Deum, sed etiam Christum Jesum, quem misit ipse. Possides templum : trade id gentibus pauperibus, et non habentibus templum Dei, et imprimis venientibus ad agnitionem Dei, et veni sequere me, ut et ipse efficiaris templum Dei. Nam imperfectorum, et incipientium est habere templum Dei : perfectorum est templum Dei esse. Possides legem : trade eam pauperibus gentibus, et non habentibus legem : tu autem veni, sequere me, et eris in gratia sciens, quia lex non est posita justis, sed impiis peccatoribus : gratia autem perfectionis est præmium. Possides legis diversa mandata, ut puta habes hoc mandatum : « Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus » est [2] : » trade ea pauperibus gentibus, non habentibus unum Deum. Habes, « Non facies idolum [3] : » trade hoc pauperibus gentibus, et per ignorantiam idola multa colentibus : tu autem sequere me, ut habeas vitam æternam. « Hæc est autem vita æterna, ut cognoscas unum Deum

[1] Luc. I, 53. — [2] Deut. VI, 4. — [3] Levit. XXVI, 1.

» verum, et Jesum Christum, quem misit [1]. » Habes, « Non » occides [2] : » trade hoc gentibus homicidia multa facientibus : tu autem sequere me, ut non irascaris. Habes, « Ne » adultereris [3] : » trade hoc gentibus lascivis, ut discant non adulterari : tu autem sequere me, ut ne concupiscas. Habes, « Non perjurabis [4] : » trade hoc gentibus, ut discant non perjurare : tu autem sequere me, ut non jures. Habes, « Oculum pro oculo, dentem pro dente [5] : » trade hoc gentibus, ut nihil mali patientes inferant mala : tu autem sequere me, ut qui te percusserit in maxillam unam, præbeas illi et alteram. Habes, « Ut odias inimicos, et ut diligas » amicos [6] : » da hoc pauperibus gentibus absque omni justitia, qui nec amicis suis bonam conscientiam servabant : tu autem sequere me, ut etiam inimicos diligas : quoniam hæc omnia pauperes debent habere, ut consoletur vita eorum in ipsis. Incipientium sunt omnia illa, non perfectorum. Si ergo hæc omnia tradideris pauperibus gentibus, et secutus me fueris, per hæc majora quæ dixi, manifestum est quia omnia illa a juventute servasti, et proficiens in senectute tua, quæ juvenum erant evacuasti. Si autem per hæc majora me sequi nolueris, manifestum est quoniam omnia illa non solum a juventute tua non custodisti, sed nec modo etiam in senectute tua conservas. Quomodo autem potest fieri, ut sterilis ejus sit senectus, cujus fœcunda fuit juventus? Nec est possibile, ut non crescat in illo bono, qui cœpit ab ipso bono. Nam non stat eum in suo statu pejorem fieri, sed necesse est, ut exercitatus semper crescat ad melius.

VIII. « Ille autem, his auditis, tristis abiit : erat enim ha» bens multas possessiones [7]. » Nam vere propter duas cau-

[1] Joan. XVII, 3. — [2] Exod. XX, 13, et Deut. V, 17. — [3] Ibid. — [4] Levit. XIX, 12. — [5] Exod. XXI, 24, Levit. XXIV, 20, et Deut. XIX, 21. — [6] Levit. XIX. — [7] Matth. XIX, 22.

sas judaïcus populus recessit a Christo. Aut propter peccata sua, quia nunquam servaverat Dei mandata, sicut Dominus ad Nicodemum loquens testatur, dicens : « Qui » autem non credit in Filium Dei, jam judicatus est. Hoc » autem judicium est, quoniam lux venit in hunc mundum, » et homines magis amaverunt tenebras, quam lumen, » erant enim opera eorum mala. Omnis enim qui malum » agit, non venit ad lumen, ne manifestentur opera ejus [1]. » Aut propter lucra carnalia, quæ conferebant ei consuetudines legis : sicut ostendit parabola, in qua se invitati excusaverunt propter villam, propter boves, id est, propter lucra carnalia. Nam sacerdotes quidem non venerunt ad Christum, ne sacrificiorum lucra amitterent : populus autem, quia per sacrificia (ut putabat) delebantur peccata eorum. Qualis autem emundatio fit in eo, qui in sanguine animalium veniam consequitur peccatorum ? Quantum enim dolet de occisione animalium, tantum et emundatur populus. Propterea dicit Propheta : « Si voluisses, sacri» ficium dedissem, utique holocaustis non delectaberis. Sa» crificium Deo spiritus contribulatus [2], etc. » Quomodo autem populus judaïcus tristis secundum animam, abiit a Christo, intelligit qui considerat quæ est lætitia spiritualis. Lætitia enim cordis est bonam conscientiam habere ad Deum, et spiritualiter esse gaudentem, ac propter hoc non desperantem. Quomodo autem poterat populus ille habere bonam conscientiam ad Deum, et spiritualiter esse gaudens, qui intelligens Christum per opera ejus esse Filium Dei, propter peccata sua, aut propter lucra carnalia legis contemnens Christum, maluit esse in corporalibus possessionibus legis, quam in gratia Christi ?

IX. Ideo autem et abeunte illo Dominus dicit ; « Quam » difficile dives intrabit in regnum cœlorum. Facilius est

[1] Joan. III, 18-20. — [2] Psal. L, 18, 19.

» camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare » in regnum cœlorum [1]. » Quoniam facilius gentes, quæ fuerant tortuoso animo, intraturæ fuerant per angustum ostium regni cœlestis, quam Judæi qui divites videbantur. Divites autem erant Judæi in lege, in Prophetis, cæterisque Patriarchis, in Scripturis divites, in templo, in sacerdotibus, in levitis, in sacrificiis, cæterisque dispositionibus ad religionem pertinentibus : quæ omnia non illos ædificaverunt in sanctitate, sed inflaverunt superbia. Apud se quidem delectabantur servire diabolo, coram aliis autem volebant apparere Dei cultores. Gentium autem animæ assimilatæ sunt tortuosis camelis, in quibus gibbus idololatriæ ipsorum erat : quoniam cognitio Dei erectio est animarum. Unde et homines quia acceperant a Deo scientiam Dei, erecti creati sunt : animalia autem, quoniam non habent scientiam Dei, in natura prona sunt facta, id est incurvata. Sic et idololatria, quæ videtur esse erectio eorum, id est religio, potius depressio est animarum. Nam sicut præ omni justitia operum major est justitia cognoscere Deum : sic præ omni peccato majus peccatum est idola adorare. Sicut ergo gibbus cameli, qui videtur esse erectio sublimitatis corporis ejus, ipse est magis depressio ejus, et deformitas : ideo nec collum ejus sursum erigere potest gibbo depressus : sic idololatria gentium, quæ videtur illis esse maxima res, spiritualis justitiæ religiositas, et erectio animarum illorum : ipsa est magis iniquitas, et incurvatio, et depressio animarum ipsorum. Ideo enim nec caput animarum ipsorum sursum erigere possunt ad Deum, nec ad Dei notitiam pervenire, depressi idololatria sua. Et quemadmodum supra dorsum omnium jumentorum non stat sarcina, nisi fortiter fuerit colligata ad ipsum : supra camelum autem etiam sine recolligatione repausat : (nam ipse gib-

[1] Matth. XIX, 23, 24.

bus sarcinam tenet in se, aptus est enim ad pondera bajulanda.) Ita in cæteris quidem peccatoribus tamen Deum cognoscentibus. Omnes enim peccatores jumenta dicuntur, sicut dictum est : « Homines et jumenta salvabis, Domine [1] : » non stat sarcina peccatorum in corde ipsorum, nisi cum magna violentia et virtute diabolus tenuerit in corde ipsorum, alligans eam delectationibus. Ipsa enim cognitio Dei excutit a se pondera peccatorum, nisi hoc modo, quo diximus, fuerint colligata. In gentibus autem sine labore diabolus tenet peccata : quia non est illis cognitio Dei, quæ excutiat pondera peccatorum, sed idololatria ipsa, quasi gibbus retinet in se universa peccata : apta est enim ad bajulanda pondera peccatorum. Dum enim sciunt gentes idola sua neque videre, neque audire, neque intelligere quæ aguntur, neque irasci, neque vindicare posse : non solum non se abstinent ab idololatria, et non se convertunt ad verum Deum, sed quotidie magis addunt peccata, sicut ait Salomon : « Peccator adjiciat ad peccandum [2]. » Deinde omnia animalia quamvis libenter terram aspiciant, semper tamen quando volunt, possunt tollere collum suum ad cœlum : solus camelus autem nunquam potest sursum tollere collum suum gibbo depressus : sic omnes peccatores libenter quidem semper terrena aspiciunt, tamen quandocumque volunt, possunt convertere se ad cœlestem justitiam : gentes autem nullo modo possunt explicare se, et ad divina convertere, idololatria sua curvati, et excæcati. Ideo sicut camelus neque deorsum recto collo aspicere potest, sicut cætera animalia : neque sursum recto collo aspicere potest sicut homo, sed inter sursum et deorsum caput ejus pendet in medio : ita et gentiles neque animalibus assimilantur ad plenum, neque hominibus similes sunt. Propter humanum et rationalem intellectum suum

[1] Psal. xxxv, 7. — [2] Eccli. III, 29.

hominibus non sunt similes, quia nunquam cœlestia, sed terrena semper attendunt.

X. Deinde sicut omnia animalia æqualia habent crura corporis sui : (quantum enim habet altitudinis corpus uniuscujusque animalis, tantum pene altitudinis habent et pedes eorum, aut modice amplius : præ omnibus autem animalibus multo amplius camelus altiores habet pedes quam corpus, homo autem æquales habet corpori suo pedes :) sic omnes viri justi, secundum quod sunt, talia proposita habent, cogitationes et actus. Pedes autem sunt proposita, quibus de re transeunt ad rem : unde et Propheta dicebat : « Domine, non est exaltatum cor meum, » neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, » neque in mirabilibus super me [1]. » Item Apostolus : « Parco » autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, » aut audit aliquid ex me [2]. » Peccatores autem majora proponunt, quam sunt : proposita sua, et cogitationes, et actus majores faciunt, quam habent virtutes, ut semper majores videantur esse quam sunt ; maxime autem gentiles, qui super istam jactantiam, quam habent omnes homines peccatores et mundiales, etiam ad secreta cœlestia extenderunt proposita sua, et cogitationes, et actus, volentes se ostendere supra quam erat natura ipsorum humana. Adhuc et alia ratione gentes assimilantur camelo, quoniam nec camelus ad plenum immundus est, nec ad plenum mundus. Mundus quidem est, quia revocat et ruminat : immundus autem, quia non habet duas ungulas fissas ; sic et gentes, quoniam vacuæ sunt, nec mundæ ad plenum, mundæ quidem fuerunt, quia et tractabant quæ Dei erant ; id est, ruminabant, et conversabantur rationabiliter pene secundum Deum ; sed conversationem, quæ pes est, non habent divisam in duo, id est, et in fidem, et in opera, sed habent

[1] Psal, cxxx, 1. — [2] 2 Cor. xii, 6.

opera tantum. Et sicut cameli pes ambulantis non dissipat terram, sed cum sit mollis, concordat ei, et complectitur eam : sic et conversatio gentium, quamvis non esse bona, non erat dissipans terram, hoc est carnalem naturam, sed conveniens erat naturæ carnali, et secundum voluntatem ipsius erat. Ut autem manifestum fiat quod dicimus, accipiamus exemplum quod dicitur apud Job de intelligibili equo et bellatore, hoc modo : « Qui in iracundia, inquit, » demolitur terram [1]. » Qui ergo intelligibilis et bellator equus Christi est, ipsum in se portans sessorem, omne opus bonum et spirituale quod agit, in iracundia agit naturæ suæ irascens carnali, in eo quod displicet ei malevolentia carnis : et adversans ei in destructionem carnis suæ agit, quod agit, et dissipat carnem suam. Nam si quis spirituales virtutes exequitur, propria mortificat membra : quanto magis et dissipat, id est, demolitur terram? Gentiles autem etsi bona opera faciebant, tamen quia non propter Deum faciebant, sed aut propter æstimationem humanam, aut propter futuram nominis memoriam, aut propter hoc solum, quia bonum facere, bonum est : ipsa conversatio ipsorum non dissipabat naturam carnalem, quia hoc ipsum bonum quod propter vanum aliquid fit, et non propter Deum, secundum carnem est, et secundum voluntatem naturæ carnalis, et non est contrarium naturæ carnali, propter quod nec dissipat eam.

XI. Acus autem est verbum Dei, quod est Filius Dei ipse : cujus prima pars subtilis est, atque acuta. Subtilis secundum causam Divinitatis ipsius, acuta autem secundum causam incarnationis ejus. Tota recta, et nullam habens deflexionem, aut scrupulum, per cujus vulnus passionis gentes jam ingressæ sunt vitam æternam, qui vulnera consuere solus potest, a quo consuta est immortalitatis

[1] Job. XXXIX, 21.

tunica, quæ olim conscissa erat super Adam. Ipsa est acus, quæ spiritui consuit carnem, ulterius separare se non potentem. Hæc acus judaïcum populum junxit, simul et gentium, de quo dicit Apostolus : « Ipse enim est pax nostra, » qui fecit utraque unum [1]. » Hæc est acus, quæ diruptam amicitiam Angelorum et hominum copulavit. Hæc est acus, quæ configit et pertransit, et vulnus non facit. Et ut quid difficile populus judaïcus intrat in regnum cœlorum ? Primum, sicut diximus, propter carnales usus : quoniam lex corporalia habet lucra, et præsentia : Christus autem spiritualia promittit et futura. Apud carnales autem homines semper præsentia præponuntur futuris, et spiritualibus corporalia. Et non solum sacrificiorum usus erat carnalis, sed et omnis promissio legis corporalis erat, et terrena. Si enim Christianis suadere non possumus divitias contemnere oportere : dicunt enim nobis, « Si noluisset Deus homines habere divitias, non creasset eas in mundo : » quanto magis difficile erat populo judaïco diviti secundum homines persuaderi, ut derelinqueret divitias legis, et totius judaïci cultus, quas a Deo susceperat ? Dicebant enim : « Si Deus voluisset legem contemni et templum, illa omnia cum tanta ratione et diligentia non tradidisset. » Populum autem gentium, id est. camelum, facile erat per foramen acus transire, id est, per angustum ostium, de quo scriptum est : « Contendite intrare per angustum ostium [2]. » Quare ? quia omnis cultura gentium vana et irrationabilis erat. A cultura autem irrationabili homines rationabiles non erat magni laboris ad cultum Dei vivi convertere. Et si gentes cum tanto labore ab irrationabilibus deorum suorum divelluntur culturis : quanto magis Judæi difficilius evelluntur a rationabilibus Dei culturis ? Ideo dixit : « Facilius est ca-

[1] Ephes. II, 14. — [2] Luc. XIII, 24.

» melum per foramen acus transire, quam divitem intrare in » regnum cœlorum. »

XII. « Turbati autem sunt Discipuli ejus, dicentes : Et » quis potest salvus fieri? Quibus respondit : Apud homines » hoc impossibile est : apud Deum autem omnia possibilia » sunt [1]. » Et vere quantum ad homines et incredibile et impossibile fuit populum Judæorum posse salvari, qui post tot peccata actuum iniquorum, post tantas idololatrias, post tot Prophetarum occisiones, novissime etiam ipsum Dominum cœli et terræ quantum ad se occiderunt; sed apud Deum possibile factum est. Quoniam autem possibile fuit Deo salvare judaïcum populum, multas in lege divitias possidentem, credentium Judæorum multitudo testatur, sive per ipsum Christum, sive per Apostolos ejus ; ut bonitatis illius investigabile pelagus humana æstimatio non apprehendat, sed victa miretur. Tamen quia dixit Dominus : « Apud homines hoc impossibile est, quantum ad humanam naturam, apud Deum autem possibile, » ecce subito excitatur Petrus unus de populo divite, et ex persona difficile credentium Judæorum, et clamat quasi testis potentiæ Dei factus, et confirmat Christi promissionem, et dicit : « Ecce » nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit » nobis [2] ? » Quoniam autem et ipse Petrus, et omnes Apostoli et cæteri credentium Judæorum contra possibilitatem humanam per Dei potentiam crediderunt in Christum, ipse testatur dicens ad Petrum : « Beatus es Simon Bar- » Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater » meus qui in cœlis est [3]. » Sermo iste convenit ad omnes, ut singulis quibuscumque dicatur : « Quoniam beatus es tu, » quia non revelavit caro et sanguis tibi, sed Pater meus qui » in cœlis est. »

XIII. « Jesus autem dixit eis : Amen dico vobis, quod

[1] Matth. XIX, 25, 26. — [2] Ibid. 27. — [3] Id. XVI, 17.

» vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit Filius » hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super se» des duodecim, judicantes duodecim tribus Israël [1]. » Futurum autem erat, ut in die judicii responderent Judæi: « Domine, non te cognovimus Filium Dei in corpore constitutum. Quis enim hominum videre poterat thesaurum in terra absconditum? Solem in nube celatum? Quis suspicabatur stellam matutinam nasci super terram? Quis putabat mulierem quæ clausit paradisum, ut nemo intraret in eum, ut ipsa fieret prima porta paradisi, ut per illam lux prodiret per quam tenebræ intraverunt? Ergo in injuriam tuam non nos impulit contumacia cordis, sed decepit consideratio carnis. » Vos respondebitis eis : « Et nos homines fuimus sicut et vos, similem habentes animam, eamdemque carnis naturam, et in uno viximus mundo, eisdem factionibus mundialium spirituum periclitantes, ipsis protectionibus Dei adjuti : in hoc etiam vos meliores fuistis nobis, quoniam nos fuimus homines peccatores et rustici, et obscuri in plebe, vos autem sacerdotes et scribæ, et principes populi. Nos illum cognoscere potuimus homines peccatores et rustici : et vos eum cognoscere non potuistis sacerdotes et scribæ, qui habebatis Scripturas præ oculis vestris quasi lampades et semitas? Nos antequam mirabilia ejus videremus, intelleximus eum : vos autem vel post testimonia cunctarum virtutum intelligere non poteratis? Quomodo poterat fieri, ut pene tota gens ignoraret, quem duodecim cognoverunt? Esto quia non ei credidistis, nescientes eum Filium Dei, qua causa interfecistis eum, nullam culpam invenientes in eum? Sed in nobis bona voluntas facta est quasi lucerna rusticitatis nostræ : in vobis autem malitia facta est quasi caligo scientiæ vestræ. » Adhuc autem audeo et subtiliorem introducere sensum, et sententiam alterius

[1] Matth. XIX, 28.

sapientis cujusdam viri referre. Exponit enim sic : Quoniam sicut Judæorum populus in duodecim tribus fuit divisus, sic et universus populus christianus divisus est in duodecim tribus, secundum quasdam proprietates animorum et diversitates cordium, quas solus Deus discernere et cognoscere potest : ut quædam animæ sint quasi de tribu Ruben, quædam autem de tribu Simeon, vel Levi, vel Juda. Puto enim, quia omnes sancti quinque virgines prudentes esse dicuntur, quamvis sint innumerabiles, propter quinque sensus spirituales : et omnes peccatores, quinque virgines fatuæ, quamvis innumerabiles sint, propter quinque sensus carnales. Et sicut omnes Ecclesiæ Christi septem Ecclesiæ dicuntur propter septem spiritus, quamvis sint multæ. Omnes enim in quibus præ cæteris virtutibus abundantior est sapientiæ virtus, una habetur Ecclesia. Item in quibus præ cæteris virtutibus abundantior est intellectus, altera dicitur Ecclesia : et sic per singulos spiritus tractans invenies septem Ecclesias. Similiter et propter gratias duodecim quas in persona duodecim virginum exponit Angelus in Pastore, si tamen placet illa Scriptura omnibus Christianis, inveniuntur duodecim esse tribus : ut puta omnes animæ, in quibus præ cæteris virtutibus præcellit virtus veritatis, una est tribus. Nec enim omnes gratiæ æqualiter in omnibus sunt, sed unus quidem amplius præcellit in ista, alter vero in illa. Omnes autem Christiani in quibus habitat Christus, sedes sunt Christi.

XIV. Quod ergo ait : « In regeneratione cum sederit » Filius hominis in sede majestatis suæ, et vos sedebitis super duodecim thronos, » promittit eis tempus Christianitatis futurum post ascensionem suam, quando omnes suscipient verbum Apostolorum in se, sicut verbum Christi. Illud est enim tempus regenerationis, quando homines regenerati per baptismum facti sunt ex filiis hominum filii Dei.

Illud est tempus, quando Christus sedet in sede majestatis suæ, sicut testatur Propheta de gentium fide futura : « Regnabit Dominus super omnes gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam [1]. » Nos putabamus quia de die judicii hoc dicit. Quicumque enim Christum credendo in se suscipiunt, sedes sunt majestatis ejus. Et vide quia non de tempore futuri judicii dicit, sed de vocatione gentium universarum. Non enim dixit : « Cum venerit Filius hominis, sedens super sedem majestatis suæ; » sed ita, « Cum sederit in » sede majestatis suæ. » In sede autem majestatis suæ ex eo cœpit sedere, ex quo gentes credere cœperunt in eum. Ex quo ergo Christus sedit super sedem majestatis suæ, ex eo et Apostoli sederunt super duodecim thronos, id est, in omnibus Christianis secundum diversitates animorum, quas supra tetigimus. Omnis enim Christianus, qui suscipit verbum Petri, thronus fit Petri, et Petrus sedet in eo : sic et omnium Apostolorum throni sunt, qui omnium Apostolorum doctrinam susceperunt et tenent in se. Hanc interpretationem de diversis tribubus populi christiani, et de sessuris Apostolis in sedibus commendat Propheta, dicens: « Jerusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio » ejus in idipsum. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus » Domini testimonium Israël, quia illic sederunt sedes in » judicio [2]. » Si ergo Jerusalem, quæ ædificatur, Ecclesia est : sine dubio et qui ascenderunt illic tribus, Christianorum sunt tribus : et sedes, quæ sederunt illic, Apostoli sunt: Apostoli enim sedes Dei sunt. Nec modica gloria est Apostolorum, ut sermones eorum sedeant in hominibus fidelibus, sicut Christi sermones, et in sermonibus eorum vita omnium constat, sicut in sermonibus Christi. Sic ergo sedentes Apostoli in thronis christianis, in duodecim partes distincti secundum differentias animarum, judicant duo-

[1] Psal. XLVI, 9. — [2] Id. CXXI, 3-5.

decim tribus Israël, id est, omnes Judæos. Quando enim per verbum Apostolorum, quod est in nos, judicare videtur Judæos : quando autem verba Apostolorum judicant Judæos, et ipsi Apostoli judicare eos videntur. Sed videndum est, si omnes Christiani et Apostolorum sunt sedes et Christi : quare omnes Christiani in persona quidem Christi quasi una sedes dicuntur. Nec enim dixit : « Cum sederit Filius hominis super sedes suas : » sed, « Super sedem suam. » In persona autem Apostolorum, duodecim throni esse dicuntur omnis populus Christianus. Vide si habet rationem ista solutio, quoniam omnes Apostoli omnia quidem bona habuerunt. Non autem omnia ad perfectum, sed unusquisque eorum in aliquo bono privato magis perfectior fuit quam alter : ut puta Petrus in fide perfectior quam cæteri. Joannes autem in innocentia simplicior quam cæteri, et sic solus potest discernere Christus, qui animarum differentias novit. Ideo Petrus requiescit in fide, Joannes requiescit in innocentia, et uniuscujusque Apostoli virtus illa est thronus, in qua perfectior cæteris fuit. Christi autem omnes virtutes quasi una est sedes, quia in omni virtute ille æqualiter solus perfectus est.

XV. Nam quoniam de retributione in hoc mundo Apostolis danda loquitur Christus, illud est testimonium quod sequitur, hoc modo dicens : « Et omnis qui reliquerit hoc » et hoc, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit[1]. » Id est : « Non solum vos, sed et omnes qui secuti fuerint me, sicut vos. » Si ergo omnes in hoc sæculo centuplum accipient, recipiunt sine dubio et Apostoli etiam in hoc sæculo, quibus merces futura promittebatur. « Et omnis qui » reliquerit domum, vel fratres, etc. » Quoniam Petro interrogante ex persona Apostolorum, cæterorumque fidelium Judæorum, quasi priori omnium Christus ita promisit, non

[1] Matth. XIX, 29.

soli Petro, sed Apostolis omnibus, ne forte postmodum legentes homines hæc Christi promissa, æstiment tantum Apostolis vel Judæis promissa, utiliter superaddit dicens : « Et omnis qui reliquerit, » id est, sive Judæus, sive gentilis. Et in aliis quidem Evangelistis secundum alium exposuimus intellectum. Hic autem secundum quod adolescentem illum proposuimus in mysterio judaïci populi esse, et ipsum Petrum interrogantem in mysterio credentium populorum, interpretatio hujus loci convenit talis, ut de gentibus relinquentibus omnia quæ gentilium sunt, et ad fidem Christi confugientibus omnia ista tradamus : id est, et omnis non solum Judæus, sed etiam gentilis, qui reliquerit patrem suum diabolum, et matrem suam ignorantiam, per quam assidue diabolus ex semine interdicti erroris generat filios, aut fratres, aut sorores, videlicet ejusdem erroris socios sociasque. Aut si reliquerit ille, qui fuit sacerdos idololatriam ipsam conjugem suam, per quam quotidie generabat filios et filias, et ipsos pariter cum matre eorum relinquens. Aut si alicujus professionis magister relinquens ipsam professionem, quasi agrum fructiferum, credat in Christum : aut dignitatem sæcularem, quasi domum optime se adumbrantem despiciat propter fidem. Sed et secundum traditionem simplicem convenit intellectus : ut cum quis intellexerit quocumque modo Filium Dei esse Christum, non propter affectus parentum suorum, aut fratrum, aut filiorum, aut possessionum relinquat Christum, manens in perfidia sua priori, sed propter fidem Christi displiceant omnia illa, et sequatur Christum, centuplum accipiet.

XVI. Sed hoc videamus, qui reliquerit omnia, centuplum in hoc sæculo quomodo recipere potest? Hæc autem difficultas contingit, quia in hoc sæculo recepturos dicit alter Evangelista, alioquin in illo sæculo non est difficile.

Ergo secundum sanam doctrinam ita nos convenit intelligere quod dicit : « Centuplum accipiet[1] : » non ut ipsam rem, quam dimittit, centuplum accipiat. Nec enim possibile est, quod patrem aut matrem relinquens, centum patres aut matres recipiat : sed ita, tantam gloriam, tantam gratiam, tantam mirificam beatitudinem consequetur, ut centuplum valeat illi, quam res fuit quam dimisit. Ecce qui reliquerit patrem, et elegerit sibi patrem Deum, imo ei plus quam centuplum constat recepisse quam pater carnalis, ut illi obsequatur diebus ac noctibus, illius faciat voluntatem, illius expectet hæreditatem, qui postquam substantiam suam tradiderit suis, nunquam moritur : sed nec relinquet filios suos orphanos : sed et filii quasi perfecti viri possident divitias ejus, et pater semper illos sic tutatur, sic protegit, quasi semper infantes. Qui matrem relinquit, ut diligat magis matrem Ecclesiam : nonne ei plus est centuplum quam mater carnalis? Illa enim carnem ejus peperit corporalem, hæc autem animam ejus regeneravit æternam. Qualis caro, talis et mater carnalis. Cum enim mortua fuerit caro, perit generatio carnis ejus, et solvitur generationis affectus. Ex illo enim nec ille illi filius, nec illa illi mater : quia anima nec generat, nec generatur, et nullum cognoscit patrem, nisi eum cujus voluntate creata est : nullam cognoscit matrem, nisi Ecclesiam, quæ illam regeneravit in fide, quæ dedit ei mandata divina ex duobus testamentis, quasi escam salutarem dulcissimi lactis, ex duabus mamillis quæ illi de aqua et spiritu texuit tunicam immortalem, quæ illum ad perfectum sanctitatis adduxit, ut dignus fieret patris sui substantiam possidere. Qui reliquerit fratrem, ut habeat Christum fratrem, nonne melior est ei, quam centum fratres? Qui fratribus suis non invidet, qui super hæreditate non certat, qui propter lucrum non

[1] Marc. x, 30, et Luc. xviii, 30.

rumpit fraternitatis affectus, qui non solum omnia sua, sed etiam seipsum dare paratus est : qui cum omnia dederit, nihil ei minuitur. Nam humana substantia semper pauper est, et quantumvis homo habuerit, nihil se putat habere. Illa autem substantia sola vera est, quæ omne desiderium satiat, et adhuc superabundat. Qui relinquit sorores, statim eum suscipiunt gratiæ Dei, quasi charissimæ sorores. Non enim ulla soror sic dulciter complectitur fratrem suum, quomodo gratiæ Dei complectuntur animam sanctam. Nam quoties gratiæ Dei in sensibus nostris hærent et delectant nos, quoties animas nostras complectuntur, quasi osculari videntur. Si filios dimiserit, providet illi Deus filios spirituales quos doceat, quos erudiat, et quibus dicat apostolica voce : « Nam in Christo Jesu per Evangelium » ego vos genui [1] : » qui patris mortem non expectant. Nam filii carnales, si modicum pater eorum fuerit senex, tædiantur de vita ipsius; desiderant eum mori : et si cito mortuus non fuerit, contemnunt eum quasi delirum. Filii autem spirituales quanto perfectiores fuerint in fide, tanto amplius diligunt doctorem suum. Si dimittit substantiam, ab omnibus diligitur, ab omnibus honoratur, a quibusdam autem et timetur. Nam ipse Deus cui se tradidit, dat ei gratiam coram omnibus. Nonne melius est ei hoc, quam universa terra? Aut quæ substantia præstat homini tantam gloriam super terram, quanta est opinio sanctitatis? Adhuc pro substantia terrena datur ei substantia spiritualis, quam junior filius et lascivus accepit a patre suo, et consumpsit vivendo luxuriose, id est, sapientiam, scientiam, cæterasque virtutes innumerabiles, quas consequuntur qui, relictis facultatibus mundialibus, se tradiderunt Deo.

XVII. Multi enim erunt novissimi primi, et primi novis» simi [2]. » Prima enim synagoga vocata fuerat ad salutem,

[1] 1 Cor. IV, 15. — [2] Matth. XIX, 30.

sed illa infidelitatis vitio ægrotante, in domo patris sui, id est, legis, Ecclesia surgens de infirmitate peccatorum suorum cucurrit ad Christum, vincens fide languorem, et sic transmissam gratiam synagogæ præripuit. Synagoga autem videns Ecclesiam non solum ab infirmitate sua sanatam, sed etiam accepto Spiritu sancto filiam Dei factam, accessit et ipsa ad Christum, magis zelo urgente quam fide : sicut dicit Apostolus : « Sed eorum delicto, salus est gentibus ut » illos æmulentur [1]. » Sic synagoga quæ primo loco vocata est, secundo credidit. Ecclesia quæ secundo vocabatur, salutis primitias obtinuit apud Deum.

HOMILIA XXXIV.

CAPUT XX.

I. « Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, » qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. » Conventione autem facta cum operario ex denario diurno, » misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam ter- » tiam, vidit alios stantes in foro otiosos, et dixit illis : Ite et » vos in vineam meam, et quod justum fuerit, dabo vobis. » Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa horam sex- » tam et nonam, et fecit similiter. Circa undecimam vero » exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis : Quid hic statis » tota die otiosi ? Dicunt ei : Quia nemo nos conduxit. Dicit » illis : Ite et vos in vineam meam. Cum sero autem factum » esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo : Voca opera- » rios, et redde illis mercedem, incipiens a novissimis usque

[1] Rom. XI, 11.

» ad primos. Cum venissent ergo qui circa undecimam ho-
» ram venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes
» autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi :
» acceperunt autem et ipsi singulos denarios. Et accipien-
» tes, murmurabant adversus patremfamilias, dicentes : Hi
» novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti,
» qui portavimus pondus diei et æstus? At ille respondens
» uni eorum, dixit : Amice, non facio tibi injuriam. Nonne
» ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est, et
» vade. Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. Aut
» non licet mihi, quod volo facere? An oculus tuus nequam
» est, quia ego bonus sum? Sic erunt novissimi primi, et
» primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi [1]. »
Homo paterfamilias Christus est, cui cœli et terra quasi una est domus : familia autem quasi cœlestium et terrestrium multitudo creaturarum, qui quasi tristegam domum ædificavit, id est, inferos, cœlum, et terram : ut super terram habitarent certantes, in inferno autem victi, in cœlo victores. Ut et nos in medio constituti, non contendamus ad eos descendere, qui sunt in inferno, sed ad eos ascendere, qui sunt in cœlo. Et ne forte nescias quid debeas fugere, aut quid debeas sequi, utriusque dedit tibi quasi modicum gustum inter lumen et tenebras habitanti. Noctem de inferno, lumen de cœlo. Nox tibi referat de tenebris inferorum, et lux tibi referat de splendore cœlesti.

II. « Conducere operarios in vineam suam. » Quæ est vinea Dei hic? non homines, sicut alibi : homines enim vineæ cultores dicuntur. Vinea enim justitia est, in qua diversæ species justitiarum positæ sunt, quasi vites : ut puta mansuetudo, castitas, patientia, longanimitas, cæteraque innumerabilia bona, quæ omnia generaliter justitiæ appellantur. Attendamus ergo cum quali studio cœlestem vineam

[1] Matth. xx, 1-16.

colamus. Adam enim positus est in paradiso colere et operari eam : sed quia neglexit eam, projectus est de ea. Et nos positi sumus super colendam justitiam; si neglexerimus, projiciemur de ea, sicut et Judæi projecti sunt : de quibus Scriptum est : « Appone iniquitatem super iniquitatem eo- » rum, ut non intrent in tuam justitiam[1]. » Ruina præcedentium admonitio debet esse sequentium. Si autem et nos sequentes ceciderimus in ipsam, magis veniam merentur illi, qui primi ceciderunt, quam nos qui secundi. Sicut autem mercenarius positus in vinea, si neglexerit eam, non solam mercedem suam perdet, sed etiam desertæ vineæ exigetur ab eo damnum : sic et nos, si neglexerimus justitiam nobis commissam, non solum nullam mercedem habebimus, sed etiam dissipatæ justitiæ dabimus rationem. Vinea enim Dei non extra nos, sed in nobis ipsis plantata est. Ideo qui peccatum facit, dissipat in se justitiam Dei : qui autem bona opera facit, colit eam in se. Bene autem culta justitia Dei in sensibus tuis generat botryonem, id est, Christum. Nam qui operantur justitiam, Christum formant in se, sicut scriptum est : « Filioli mei, quos iterum » parturio, donec formetur Christus in vobis[2]. » Et quia qui vineam consignat alicui operandam, non tantum propter illius utilitatem consignat, quantum propter suam. Deus autem justitiam suam dans in sensibus nostris, non propter suam utilitatem dedit eam, sed propter nostram. Nec enim Deus opera hominum necesse habet, sed ut nos operantes justitiam, vivamus propter eam. Si ergo ille, qui propter suam utilitatem vineam commisit alicui, talem illam quærit recipere, qualem illam commisit; quomodo non a nobis sic immaculata justitia requirenda est, quomodo eam creavit in nobis, quibus non propter se dedit eam, sed propter nostram salutem? Scitote quia mercenarii sumus conducti.

[1] Psal. LXVIII, 28. — [2] Gal. IV, 19.

Si ergo mercenarii sumus, cognoscere debemus quæ sunt opera nostra. Mercenarius enim sine opere non potest esse. Opera autem nostra sunt opera justitiæ : non ut agros nostros colamus, et vineas : non ut divitias acquiramus, et congregemus honores , sed ut proximis prosimus. Et quamvis hæc sine peccato facere possumus, tamen non sunt opera nostra, sed diaria nostra.

III. Sicut ergo nemo ideo sic conducit mercenarium, ut hoc solum faciat, quod manducet : sic et nos non ideo vocati sumus a Christo, ut hæc sola operemur, quæ ad nostrum pertinent usum, sed ad gloriam Dei. Et sicut mercenarius, qui hoc solum facit quod manducat, sine causa ambulat in domo : sic et nos, si sola hæc facimus, quæ ad nostram pertinent utilitatem, sine causa vivimus super terram. Et sicut mercenarius prius aspicit opus suum, deinde diaria sua : sic et nos, si mercenarii Christi sumus, primum debemus aspicere quæ ad gloriam Dei pertinent, proximique profectum. (Quia charitas et verus amor erga Deum non quærunt quæ sua, sed ad libitum amati cuncta desiderat perficere,) deinde quæ ad nostram utilitatem. Et sicut mercenarius totum diem circa Domini opus impendit, unam autem horam circa suum cibum : sic et nos omne tempus vitæ nostræ debemus impendere circa opus gloriæ Dei, modicam autem partem circa usus nostros terrenos. Et sicut si mercenarius, qua die opus non fecerit, erubescit intrare domum , et petere sibi panem, quomodo tu non confunderis intrare in Ecclesiam, et stare ante conspectum Dei, quando nil boni in conspectu Dei gessisti ? Exiit primo mane, et vocavit Adam, et qui cum eo fuerunt. Hora tertia Noë, et qui cum eo fuerunt. Hora sexta Abraham, et qui cum eo fuerunt. Hora nona Mosen, et qui cum eo fuerunt : aut David, et qui cum eo fuerunt. Nam ad istos posuit testamenta. Hora undecima gentes intellige, quia jam nos in

novissima mundi margine stamus, sicut et Joannes in Epistola sua testatur, dicens : « Filioli, jam novissima hora est [1]. » Apostolus autem dicit jam aliquam partem duodecimæ horæ transisse, sic : « Nunc enim propior est nostra salus, quam » cum credidimus [2]. » Puta erat undecima hora. Nostro tempore jam si non est duodecima hora integra, sed sine dubio modicum restat. In duodecima hora sumus.

IV. Unde putas quia candor justitiæ jam recessit de mundo, et sol radios gratiarum suarum in se colligens revocavit, et totam terram nigredo iniquitatum vel mendaciorum quasi nox fulca cooperuit, nisi quia jam et ipsa duodecima hora finiatur ? Ubique tenebras vides, et dubitas diem transisse ? Prius etenim in vallibus fit obscuritas, die declinante ad occasum. Quando ergo colles videris obscurari, quis dubitat quin jam nox est ? Sic primum in sæcularibus et laïcis Christianis incipit prævalere obscuritas peccatorum. Nunc autem quando jam vides, quod sacerdotes positos in summo vertice spiritualium dignitatum, qui montes et colles dicuntur, apprehenderit iniquitas tenebrosa : quomodo dubitetur quia finis est mundi ? « Item » exiit circa tertiam, et vidit alios stantes in foro otiosos. » Videamus qui sunt otiosi. Non peccatores : illi enim mortui dicuntur, non otiosi. Sicut enim surdus apud Deum dicitur, qui non audit quæ Dei sunt, sed quæ diaboli : sicut cæcus dicitur, qui non corporaliter cæcus est, sed per cujus oculos diabolus videt, et non Deus : sic qui diabolo vivit, mortuus est apud Deum. Quis est ergo otiosus ? Qui opus Dei non operatur. Puta si alienas res tollis, non es otiosus, sed mortuus. Si autem aliena quidem non tollis, tamen nec de tuis rebus impotentibus das, tunc otiosus es. Nam quia aliena non tollis, non quidem peccas, tamen nec justitiam, nec misericordiam operaris. Vis non esse otiosus ? Nec

[1] I Joan. II, 18. — [2] Rom. XIII, 11.

aliena tollas, et de tuis des, et operatus es in vinea Domini, et coluisti misericordiæ vitem. Inebriaris, in deliciis es, non es otiosus : sed sicut ait Apostolus : « Vivens mortuus es[1]. » Si autem mensurate manducas et bibis, non quidem peccas, quia non male manducas, tamen otiosus es, quia nullam jejunii operaris vitem. Vis ergo non esse otiosus? Jejuna, et quod manducaturus fueras diurno, da impotenti, et coluisti jejunii vitem. Item fornicaris, mortuus es, non otiosus. Si autem tuam habes uxorem, non quidem peccas, nec tamen castitatis operaris vitem. Visque esse non otiosus? Sine uxore es, ne quæsieris uxorem. Si vidua es, noli transire ad secundas et tertias nuptias, et operata es castitatis vitem. Sed forte dicis : « Sine uxore esse non possum. » Ostendo tibi, ut uxorem habeas, et castitatis vitem colas. Abstine te a menstruata, abstine te a prægnante, erubesce facere quod animalia non faciunt. Omne animal conceptionis suæ servat honorem, et tempus : homo autem solus contemnit. Quando dies festus est, aut dies jejunii, serva ut impleas apostolicum præceptum : « Nolite fraudare invi» cem, nisi forte ex consensu, ut vacetis jejunio et orationi[2]. » Item si invides meliori, mortuus es, non otiosus : si autem nec invides, nec congaudes, otiosus es. Non solum ergo non invideas, sed etiam congaudeas meliori, et benevolentiæ vitem colis.

V. « In foro. » Forum est iste mundus, ubi omnia venalia sunt. Sicut enim proprium est fori, ut omnia illic venumdentur, et emantur, et invicem se circumveniant ementes et vendentes : sic in hoc mundo omnes vendendo et emendo vivunt, et invicem sibi fraudem facientes, vitam suam sustentant. Inter emptores autem et venditores accipe tibi omnes divitias et honores sæculi hujus, quæ et ipsæ nihilominus et venduntur et emuntur, et omnis quæstus eorum in ven-

[1] 1 Tim. v, 6. — [2] 1 Cor. vii, 5.

ditione seu mercatione consistit. Fuge ergo forum, ut nec patiaris fraudem, nec facias. Si autem passus fueris, ipsa res te compellit et facere. Nam si injuriam passus fueris, si nocitus fueris, difficile est, ut et tu ad invicem non noceas. Prima ergo laus est Christiano, alienum esse a foro, nullam causam habere cum illo, sicut ait Apostolus : «Rogo autem » vos, studium habere quietis et silentii, ac negotii proprii » operando manibus vestris : et nullius vestrum desiderium » sit ad eos qui foris sunt [1]. » Si enim in foro permanseris, et quod habes, perdes : si autem in vinea assiduus fueris, et quod non habes, acquires.

VI. « Item exiens circa sextam et nonam. » Ideo junxit sextam et nonam, quia in sexta et nona generatione vocavit Judæos, et frequentavit cum hominibus disponere testamenta, quasi definito salutis omnium tempore jam propinquante. Nam post Noë ad neminem legimus Deum locutum fuisse, nisi primum ad Abraham, post eum confestim ad Isaac et Jacob. Deinde non post multum temporis ad Mosen, cui et legem dedit. Post eum ad Jesum Nave. Transacto autem non multo post tempore, ad Samuëlem et David, et in singulis quibusque generationibus ad multos Prophetas, cum singulis testamenta disponens. Sicut enim quis in itinere constitutus, aut in opere quodam, ante sextam quidem non operatur, aut ambulat, sciens quia longus ei adhuc superest dies; transacta autem sexta, cum cœperit esse octava, aut nona, incipit properantius agere, ut opus suum vel iter tempore definito concludat : sic et Deus usque ad Abraham, qui fuit in sexta hora, venit ad homines disponere testamentum : post Abraham autem usque ad transmigrationem frequenter properans, ut adventum suum in hunc mundum, et vocationem gentium definito tempore consummaret quasi vespere jam propinquante.

[1] 1 Thess. IV, 10, 11.

VII. « Item exiit circa horam undecimam, et dixit : Quid » hic statis tota die otiosi ? » Vide quia ubique otiosos vocat, non peccatores. Denique considera, servus ille qui acceperat a domino suo unam mnam, ut quid audivit : « Serve » nequam [1] ? » ut quid missus est in tenebras ? quia perdidit mnam suam ? aut quia nihil est lucratus de ea ? sine dubio quia nihil lucratus est de ea. Qui autem peccat, perdit gratiam quam accepit. Si ergo ille non est impunis in die judicii, qui otiosus stetit in foro, et nullam injustitiam operatus est, quid faciet in die judicii qui peccavit, et mnam suam perdidit ? « Quid hic statis tota die otiosi ? » An nescitis quia qui non operatur in hoc sæculo, non manducat in illo ? Et qui, aliis manducantibus et bibentibus, in hoc sæculo operatur, in illo sæculo, aliis jejunantibus, ipse non jejunabit, sed recumbet cum Abraham, et manducabit de prandio vitæ. Qui autem hic, aliis operantibus, stat otiosus, aliis recumbentibus in illo sæculo ipse expelletur foras. Dies enim iste, dies operationis est : dies autem ille, qui sequitur, dies est feriarum.

VIII. « At illi dixerunt : Nemo nos conduxit. » Quæ est conductio nostra, et quæ conductionis merces ? Promissio vitæ æternæ. Quid est : « Nemo nos conduxit ? » Id est, nemo nos docuit. « Quia hæc est vita æterna, ut cognoscant » te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum [2]. » Nemo nos conduxit, dicens : « Quicumque reliquerit do- » mum, aut villam, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, » aut filios, centuplum accipiet » in hoc mundo, et in futuro « Vitam æternam possidebit [3]. » Nemo nos conduxit, dicens : « Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam, et » habebitis thesaurum in cœlo [4], » Et nota quoniam illi, qui aut in prima hora vocati sunt, aut in tertia, vel in sexta, vel in nona, non responderunt : « Quia nemo nos conduxit. »

[1] Luc. XIX, 22.— [2] Joan. XVII, 3.— [3] Matth. XIX, 29.— [4] Ibid. 21.

Omnes enim illi conducti fuerunt, et habuerunt notitiam Dei, et sciverunt Dei promissa. Gentes autem solæ neque Deum sciebant, neque Dei promissa, ideo excusabiliter responderunt: «Nemo nos conduxit.»

IX. «Et dixit eis : Ite et vos in vineam meam, et quod »justum fuerit, dabo vobis.» Nota quia cum primis solis convenit specialiter dare denarium, istos autem omnes sub incerto pacto conduxit, id est, quod justum fuerit. Sciens enim Dominus quia prævaricaturus erat Adam, et omnes postmodum in diluvio fuerant perituri, certum pactum fecit ad eum, ne quando dicant ideo se neglexisse justitiam, quia nesciebant quæ præmia fuerant recepturi. Istis autem non fecit pactum. Benignus enim paterfamilias sciebat largitatem suam, quia tantum paratus est retribuere, quantum mercenarii recipere non sperabant. De dato enim ejus nemo juste murmurat, quia amplius dat, quam omnis homo desiderat.

X. «Cum autem sero factum fuisset, dicit dominus vi»neæ procuratori suo : Voca operarios, et redde illis mer»cedem, incipiens a novissimis usque ad primos.» Considera quia sero, non autem mane reddit mercedem. Ergo adhuc stante sæculo isto, judicium est futurum, et unicuique merces sua reddenda. Propter duas rationes judicium in hoc sæculo fit. Primum, quia illic ipsa beatitudo ventura, ipsa est merces justitiæ. Ideo non in illo sæculo fit judicium, sed ante illud. Deinde ante adventum diei illius præmittitur judicium, ne videant peccatores beatitudinem diei illius, dicente Propheta : «Tollatur impius, ne »videat gloriam Dei[1].» Dicit procuratori suo. Cui procuratori? Sine dubio Filius dicit Spiritui sancto. Et si volueris, concedo tibi ut Pater Filio dicat. (Non quæro utrum Filius

[1] Isaï. XXVI, 10.

sit Patris procurator, aut Spiritus sanctus Filii : sed hoc dico, quia procurator domus, et paterfamilias, nec ejusdem substantiæ possunt esse, nec una persona esse, nec æqualis dignitas. Si ergo alter paterfamilias, alter procurator patrisfamilias, quomodo locum habeat ternitas tua ? Si autem ejusdem substantiæ iste est, et est minor, injuriam facit substantiæ : si vero non æqualis dignitas, ubi est una substantia ? (20) « Incipiens a novissimis usque ad primos. » Quare non a primis usque ad novissimos, sed primum a novissimis ? Attende, naturalis est ratio. Omnes namque, qui ante adventum Christi fuerunt, quasi ex operibus suis facti sunt sancti, gentes autem ex gratia Christi. Semper libentius aliquid damus his, quibus pro solo honore nostro donamus. Ergo omnibus Sanctis Deus reddens mercedem, justus ostenditur ; gentibus autem dat misericordiam, dicente Apostolo : « Gentes autem super misericordia honorare Deum [1]. » Aut certe propter demonstrandam immensam misericordiam suam, sicut est ibi, ubi ait Apostolus : « Et nos qui » vivimus, qui remansimus, non prævenicmus eos qui dor» mierunt [2]. » Magis enim secundum rem erat, ut prius viventes immutarentur, postea mortui resurgerent incorrupti. Sed quia in convertendis viventibus una est virtus, hoc solum quod ad immortalitatem mutantur : quod autem mortui incorrupti resurgant, duo sunt opera ; primo, quia resurgunt ; secundo, quia incorrupti resurgunt. Ergo ut ostendat Deus inæstimabilem potentiam suam, quando quod difficillimum est, mortuos suscitat incorruptos, postea viventes immutat. Sic et in hoc loco secundum rem quidem erat, ut primi priores acciperent suam mercedem : sed ut ostendat Deus ineffabilem misericordiam suam, primum novissimis et indignioribus reddit mercedem, postea primis : sicut illic potentia immutandorum hominum ex-

[1] Rom. xv, 9. — [2] 1 Thess. iv, 14.

clusit ordinem, ita et hic nimia misericordia ordinem non aspexit.

XI. « Cum venissent autem qui circa undecimam horam » venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem » et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi : acce- » perunt autem et ipsi singulos denarios [1]. » Non injuste. Nam et qui in prima parte sæculi natus est, non amplius vixit quam statutum tempus vitæ suæ. Et quid illi nocuit, si post illius exitum stetit mundus? Et qui circa finem nascuntur, non minus vivunt, nisi quanti dies numerati sunt eis. Et quid illis prodest ad compendium laboris, si cito mundus finitur, cum ipsum pensum vitæ suæ compleant ante mundum? Deinde si in hominis esset potentia quando nasceretur, prius aut postea? justa ratione primam habebit mercedem, qui prius nasci voluit, secundam autem qui postea venit ad vitam : nunc autem cum in Dei sit potestate, quando hominem producat in mundum, nec ille sibi priorem honorem defendere debet qui prius natus est, nec ille contemptibilior debet esse, qui postea. Dicit enim : « Et si me prius creasset, prior eram. »

XII. « Accipientes autem murmuraverunt adversus pa- » tremfamilias, dicentes : Quoniam hi novissimi una tan- » tum hora fecerunt, et æquales illos nobis fecistis, qui por- » tavimus pondus diei, et æstus [2]? » Si verum est quod diximus, quia et illi suum tempus vixerunt, et non amplius : et isti suum tempus, et non minus : et unicuique mors sua consummatio est ipsius : quid est quod dicunt : « Totius » diei pondus portavimus, et æstus? » Quia magna nobis est virtus ad faciendam justitiam, cognoscere nos oportet prope esse finem mundi. Unde armans nos Christus dicebat : « Ap » propinquabit regnum cœlorum [3]. » Item Apostolus : Præ-

[1] Matth. xx, 9, 10. — [2] Ibid. 11, 12. — [3] Matth. iii, 3, iv, 17, et x, 7, et Marc. i, 15.

» terit enim figura hujus mundi, volo vos sine sollicitudine » esse[1]. » Si ergo nobis virtus est scire propinquum esse finem; nam quamvis usque ad finem illius vita nostra forsitan non extendatur, tamen quasi accendimur, et præparamur ad suscipiendum finem : consequenter et illis infirmatio erat cognoscere mundi spatia esse longinqua. Et quamvis ante finem mundi in manu Dei essent ituri, tamen quodammodo negligentes eos faciebat circa justitiam, et refrigescere faciebat animas eorum expectatio sæculi longioris. Ideo ergo quamvis non per omne sæculum vixerint, tamen totius sæculi gravamina et impedimenta pertulisse videntur. Item tunc mundus in juventute constitutus omnibus bonis prosperabatur, et felix erat : nunc autem mundus senescens, omnibus adversitatibus premitur, et ideo concupiscibilis non est. Qui ergo tunc fuerunt homines, cum majori difficultate et labore justitiam servaverunt : quia ipsa felicitas mundialium rerum impedimentum est animæ ad justitiam faciendam. Nunc autem facilius homines justitiam facere possunt, quia ipsa adversitas, et angustia mundialium rerum, adjuvat animam ad justitiam faciendam. Sicut facilius est homini pauperi, et in angustiis constituto disciplinam tenere, diviti autem et abundanti difficile : sic illis inter gaudia mundi difficile fuit tenere justitiam : nobis autem inter tribulationes mundi facile. Multum ergo tunc bonus erat, et fortis in fide, qui poterat evadere vanitatem, nunc autem multum injustus. Et modo multum malus est, et miser in fide, qui se non stringit ad Deum. Ergo pondus, quod dicit, opus justitiæ significat; quia grave est homini carnali amare justitiam. Æstum autem dicit, concupiscentias sæculi, quas tunc patiebantur mundo juventute florente. Ergo etsi non per omnem mundum vixerunt, tamen totius mundi impugnationem passi sunt, quia totius vitæ

[1] I Cor. VII, 31, 32.

virtus in juventute ostenditur. Aut pondus diei dicit, onerosa legis mandata, propter quæ et alibi Dominus hortatur Judæos, et dicit : « Venite ad me omnes qui laboratis, et » onerati estis, et ego vobis requiem dabo[1]. » Æstum autem dicit, vel urentem tentationem errorum, quam conflabant spiritus maligni in eos, ad æmulationem gentium eos irritantes : a quibus omnibus gentes liberæ extiterunt Christo credentes, et per compendium gratiæ ad plenam salutem revertentes. Nam neque legis onera portaverunt, sicut Judæi : nec seductiones passæ sunt diversorum errorum, quemadmodum illi.

XIII. « At ille respondens uni eorum, dixit : Amice, » non facio tibi injuriam[2]. » Ergo illi non dolebant, quasi fraudati de mercede sua : sed quia illi amplius quam merebantur, acceperant. Hoc est enim proprium invidiæ, quando alteri aliquid additur : sic dolent invidi, quasi illis sit aliquid subductum, quod illi est additum : ut puta, si viderit fieri aliquem ditiorem, putat invidus se pauperem factum. Si aliter sapientior fuerit factus, ita dolet quasi ipse sit insipiens factus. Intelligis quia ex vana gloria nascitur invidia ? Nam ideo dolet esse secundus, quia desiderat esse prior.

XIV. « Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. » Multi sunt vocati, pauci vero electi[3]. » Postquam superius de Judæis et gentibus hanc ipsam dixisset sententiam, et qui erunt primi novissimi, et novissimi primi : videlicet quia Judæi et in primo loco vocati sunt ante gentes, in secundum autem salvati sunt post gentes, introduxit parabolam istam. Et ut cognoscamus quia ad manifestationem præcedentium verborum hanc parabolam introduxit, ideo in fine ejus eam ipsam sententiam repetiit, quam supra dixerat. Aut ideo primos dicit novissimos futuros, et no-

[1] Matth. XI, 28. — [2] Id. XX, 13. — [3] Ibid. 16.

vissimos primos : non ut novissimi digniores sint quam primi, sed ut coæquentur. Dicit enim propheta Esaïas, volens omnium Sanctorum unam ostendere vocationem, et nullam inter eos esse differentiam temporis causa, dicit omnium Sanctorum numerum esse quasi coronam[1]. Sicut enim in corona, cum sit rotunda, nihil invenies quod videatur esse initium aut finis : sic inter Sanctos, quantum ad tempus in illo sæculo, nemo novissimus dicitur, nemo primus. Ideo ergo quibus datum est primum nasci, novissime remunerantur. Et quia Sancti quasi corona erunt æquales : qui novissime nati sunt, primi remunerantur, ut illi illam gloriam habentes, isti per hanc coæquentur. Quod autem dicit : « Multi sunt vocati, pauci vero electi : » Non ad superiores Sanctos pertinet, sed ad gentes : quoniam ex ipsis gentibus, qui multi vocati sunt, pauci sunt eligendi.

HOMILIA XXXV.

CAPUT XX.

I. « Et ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit duodecim Discipulos secreto, et ait illis : Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condemnabunt eum morte, et tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum, et crucifigendum, et tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo. Qui dixit ei : Quid vis? Ait illi : Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus

[1] Isaï. XXVIII et LXII.

» ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Jesus, dixit : Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bi» biturus sum? Dicunt ei : Possumus. Ait illis : Calicem » quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam » vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus para» tum est a Patre meo. Et audientes decem, indignati sunt » de duobus fratribus. Jesus autem vocavit eos ad se, et » ait : Scitis quia principes gentium dominantur eorum : et » qui majores sunt, potestatem exercent in eos? Non ita erit » inter vos. Sed quicumque voluerit inter vos major fieri, » sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, » erit vester servus. Sicut Filius hominis non venit minis» trari, sed ministrare, et dare animam suam in redemp» tionem pro multis [1], » et reliqua. Omnis gloria Dei, et omnis salus hominum in Christi morte posita est. Nulla enim est res, quæ amplius ad salutem hominum pertineat, quam mors ipsius. Nec est aliquid, propter quod magis Deo gratias agere debeamus, quam propter mortem ipsius. Ideo cum turba plurima fidelium eum sequeretur in via, duodecim Apostolos solos tulit in secreto, et illis tantummodo mortis suæ annuntiavit mysterium : quia semper pretiosior thesaurus in melioribus vasis includitur. Multi quidem viri erant cum eo, sed propter modicitatem fidei suæ infirmi. Multæ mulieres, etsi in fide fortes, infirmæ tamen in sexu : si audissent quia ideo Christus ascendebat Jerosolymam, ut interficeretur, et viri forsitan turbarentur propter infirmitatem fidei, et mulieres propter mollitiem suæ naturæ. Nam proprie animus mulieris mollis est, et in tali negotio citius excitatur in lacrymas. Non recordamur, quod superius cum de morte Christi Petrus audisset, dolore commotus non timuit ipsum Dominum increpare, dicens : « Pro» pitius esto tibi, et hoc tibi non erit [2]. » Si ergo Petrus in

[1] Matth. xx, 17-28. — [2] Id. xvi, 22.

morte Christi turbatus est, cujus alterius fides posset sustinere tanti mali dolorem? Si petra immobilis pene commota est, quomodo terra sufferret impetum tempestatis?

II. « Ecce ascendimus Jerosolymam. » Ecce, contestantis est sermo, ut memoriam præscientiæ hujus in cordibus suis recondant. Tanquam si dicat: « Ecce nunc jam tertia vice prædico vobis mysterium passionis meæ futuræ, ut altius insideat mentibus vestris, frequentius repetitum. » Et quare illis prædicit passionis suæ mysterium? Quia omnis adversitas, quæ subito evenit hominibus extra spem, nimium gravis est: quam vero ante cognoscimus, et præparamus nos contra eam, cum supervenerit expectantibus nobis, levior invenitur, quam esset futura si repentina venisset. Ideo ergo nuntiat illis de sua morte futura, ut cum dies ille passionis advenerit, non illos turbet cognoscentes, quia omnino erant ventura. Si enim toties præmoniti Apostoli de morte ejus futura, tamen quando comprehensus est, scandalizati sunt omnes, et reliquerunt eum, quanto magis scandalizandi fuerant, si præmoniti non fuissent? Numquid non se præparaverunt, num statuerunt in animo suo ut non expavescerent? Si enim se non præparassent, non promisissent una cum Petro dicentes: « Parati sumus tecum » ire usque ad mortem[1]. » Sed in illa hora fides eorum defecit, et præparationem animæ absorbuit timor carnalis. Vel ideo prædicit eis futurum, ut ab exitu cognoscatur præscientia ejus. Ex præscientia autem ejus intelligatur Divinitas ejus: consideratio autem Divinitatis ejus confortet fidem ipsorum in tempore passionis ejus: ut totum illud quod patiebatur dispensationi voluntatis ejus applicarent, non necessitati naturæ.

III. « Ecce ascendimus. » Ac si dicat: « Videte quia voluntarie vado ad mortem. Nemo me vocat Jerosolymam,

[1] Marc. xiv. 31.

nemo me admonet, nullius potestatis præceptum timeo, nullius violentiæ necessitate compellor. Cum ergo venerit tenebrarum potestas, cum videritis me in cruce pendentem, ne æstimetis me hominem esse tantum. Nam etsi posse mori, hominis est : tamen velle mori, hominis non est. » Ut quid putas, ab itinere declinavit seorsum ? Numquid non poterat in itinere constitutus hæc eadem eis loqui, cum sint paucissima verba ? Sed declinavit seorsum ab itinere, forsitan sciens quod ventura erat mater filiorum Zebedæi cum filiis suis ut peterent ea quæ petierunt, et audirent ea quæ audierunt, ut præpararet eis locum ad eundum, ad petendum, et ad audiendum. Forsitan enim et applicuerunt ibi, donec mulieres retro venientes occurrerent. Nec enim credibile est mixtas cum ipso ambulasse mulieres, sed longo intervallo de longe mulieres sequentes, et longo intervallo separati inter se ambulabant. Christus enim et Discipuli sui primi, sequentes autem de longe mulieres, Sine dubio ergo nulla alia causa Jesus seorsum secessit, nisi ut illa adeundi licentiam inveniret. Sciebat enim cogitationes eorum, et consilia eorum quæ facere cupiebant : et non solum prædicens Discipulis suis de sua passione futura, sed etiam aptans petituræ mulieri locum, præscientia sua Divinitatem ostendit.

IV. Aliter : « Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius » hominis tradetur principibus sacerdotum, et scribis, et » condemnabunt eum morte, et tradent eum gentibus ad » deludendum et crucifigendum, et tertia die resurget [1]. » Ne putes quod tunc tantummodo Christus traditus est sacerdotibus et scribis, et condemnaverunt eum morte, et tradiderunt eum gentibus ad deludendum et crucifigendum : sed et nunc traditur, et morte damnatur. Et traditur gentibus ad deludendum et crucifigendum. Christus enim ver-

[1] Matth. xx, 18, 19.

bum est veritatis. Sicut enim tunc tradidit Deus Christum sacerdotibus et scribis, ad manifestandam fidem Sanctorum, et perfidiam iniquorum. Fidem quidem Sanctorum, si forte fideles videntes eum quasi hominem pati, non recedant, neque scandalizentur a fide Divinitatis ipsius. Ad manifestandam autem perfidiam iniquorum, si intelligentes eum esse Dei Filium secundum testimonia Scripturarum, non timeant, sed ausi sint eum interficere quasi hominem : sic et modo tradit Deus verbum veritatis sacerdotibus et scribis, id est, sapientibus Scripturarum, ad manifestandam fidem Sanctorum, et perfidiam iniquorum. Fidem quidem Sanctorum, si forte videntes verbum veritatis a mendacio opprimi, quasi mendacium, non cadant neque scandalizentur a fide veritatis ipsius. Ad manifestandam autem perfidiam iniquorum, si forte intelligentes verbum veritatis, quia vere verbum est veritatis secundum testimonia Scripturarum, ausi sint interficere eum cruce verbis mendacibus. Quando enim vides Scripturas Prophetarum et Evangelii, et Apostolorum traditas esse in manus falsorum sacerdotum et scribarum, num intelligis quia verbum veritatis traditum est principibus iniquis, et scribis ? Et sicut tunc sacerdotes, vel propter vanam gloriam, vel propter avaritiam condemnaverunt Christum morte, cogitantes quoniam si tenuerint Christum, ipsi sacerdotes esse non poterunt secundum legem, nec solemnia illa lucra percipere : ita nunc impii sacerdotes et scribæ verbum veritatis dignum judicant interire, cogitantes quia si verbum veritatis tenuerint, ipsi sacerdotes esse non possunt, nec sacerdotalia lucra percipere.

V. Propterea tradunt eum gentibus, id est populis ineruditis, et indisciplinatis, et barbaris, qui nec quærunt, nec audiunt eum cum judicio, qui nomen habent Christianorum, mores autem gentilium. Tradunt autem veritatis ver-

bum perversis expositionibus suis ad deludendum et crucifigendum. Deludunt enim verbum veritatis, quando simulant se sequi Christum, et disputant de eo sine Dei timore : non proposito inveniendæ veritatis, sed studio subvertendæ. Hoc autem modo deludunt verbum veritatis, non colunt. Crucifigunt autem eum, et interficiunt, quando falsa confessione mendacii, verbum veritatis suffocant, et occidunt in se. Et sicut tunc sacerdotes illi nullam culpam idoneam invenientes in Christo, falsam accusationem detulerunt adversus eum : sic modo nullam rationem idoneam habentes dicere contra verbum veritatis, falsa interpretantur de illo, et falsa proferunt testimonia Prophetarum, adversum verbum veritatis. Sicut enim tunc falsos testes subornaverunt adversus Christum, et sicut tunc sacerdotes quidem et scribæ cognoscentes eum, quia vere Christus est, quasi hominem illum maleficum gentibus tradiderunt, gentes autem non cognoscentes eum esse Christum, deluserunt, et crucifixerunt eum, quasi hominem maleficum : sic et modo sacerdotes, et scribæ hæreticorum cognoscentes quia verbum est veritatis secundum Scripturas quas legunt : tradunt eum, sicut diximus, populis et gentibus ad deludendum, et crucifigendum. Populi autem per ignorantiam verbum veritatis deludunt, et crucifigunt, quasi mendacium. Sed ignorantia eorum non eos excusat, quoniam si vellent cum judicio quærere, invenire poterant veritatem : sicut nec illos excusavit gentiles, quoniam et ipsi si quærere voluissent, poterant invenire : quoniam non erat homo tantum, sed et Deus Christus : quoniam sicut tunc per signa virtutum suarum manifestabatur Christus, sic modo per signa operationum suarum verbum veritatis ostenditur. Christus leprosos mundabat, cæcos illuminabat, surdos audire faciebat, mortuos suscitabat [1] : ita modo, qui

[1] Matth. XI, 5.

vult cognoscere ubi sit verbum veritatis, operum ejus signa consideret. Ubi enim verbum veritatis est vivum, unitum, atque divinum, ibi mundantur assidue homines a lepra peccati, et fit salutis eorum testimonium conversatio ipsorum, atque mens eorum. Qui audiunt verbum veritatis, illuminantur ad intelligenda divina mysteria : aures eorum interiores aperiuntur, ut libenter suscipiant divina præcepta. Quos hodie vides mortuos in peccatis, cras resurgunt in pœnitentia vivificati per verbum Dei. Ubi autem non vivum verbum veritatis, sed mortuum mendacium prædicatur inter eos, nihil horum fieri vides, sicut dat de illis testimonium vita ipsorum. Sed et post tres dies resurget id animabus credentium sibi, cum tres dies fuerint consummati in eis. Prima dies Pater, secunda dies Filius, secundum quod dictum est in Propheta : « Annuntiate de die in » diem salutare ejus[1]. » Quis est autem dies alius de die, nisi genitus Deus de ingenito Deo ? Consequenter et Spiritus sanctus tertia dies est, quoniam his tribus illuminantur corda credentium. In quibus ergo trium istorum scientiæ fuerint consummatæ, in eis veritatis verbum resurgit, et vivit et operatur. Sed nec resurgent, nisi qui jejunantes a malo, et flentes sunt propter eum, et desiderant resurrectionem ejus videre in anima sua : sicut et Apostoli jejunantes et flentes fuerunt Domino crucifixo, usque ad diem resurrectionis ipsius.

VI. « Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum » filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo. » Hæc est Salome, cujus apud alterum Evangelistam ponitur nomen, vere pacifica, secundum interpretationem : quæ filios genuit pacis. Non solum autem ex Marco Evangelista, qui manifeste ipsos fratres exponit accessisse ad Jesum[2], et hæc eadem postulasse intelligere possumus, quoniam a filiis suis erat

[1] Psal. xcv, 2. — [2] Marc. x.

submissa, sed etiam ex præsentibus Christi sermonibus, quibus non quasi ad mulierem ipsam se petentem, sed quasi ad filios submittentes respondit : « Nescitis quid petatis. » Æstimo enim quod fratres, cum audissent Dominum de passione et resurrectione sua prophetantem, cœperunt dicere intra se, cum essent fideles : « Ecce Rex cœlestis descendit ad regna tartarea, ut regem quidem mortis destruat. ipsam autem mortem Divinitatis suæ potentia calcet, et sic vinculo tenebrarum soluto, captivas animas ad sua regna perducat. Nec innumerabilis militia dæmonum resistere poterit contra eum. Quem enim in corpore constitutum timuerunt, dicentes : « Quid nobis et tibi, Jesu Fili Dei ex- » celsi, venisti ante tempus torquere nos [1] ? » quomodo nudam ipsam Divinitatem contra se descendentem poterunt sustinere ? Ecce post tres dies mortis suæ revertetur ab inferis, quasi victor de bello. Nam cum victoria fuerit consummata, quid aliud restat, nisi ut regni gloria subsequatur ? Ergo faciamus, fratres, quomodo possumus regni illius fieri participes. Scimus quia invidus non est. Qui enim seipsum donavit hominibus, quomodo regni sui societatem non donabit ? Petentis negligentia reprehenditur, ubi de dantis misericordia non dubitatur. Si nos rogamus Magistrum, forsitan cæterorum fratrum corda concutiemus : et dum nobis duobus volumus providere, inter omnes scandalum excitabimus. Nam etsi sancti sint, tamen homines sunt. Etsi vinci a carne non possunt, quasi jam spirituales, tamen percuti possunt, quasi adhuc carnales. Ut quid ergo vel leves occasiones demus, quibus improba carnis natura tranquillas eorum animas inquietet ? Submittamus ergo matrem nostram, ut suo nomine deprecetur pro nobis, et fiunt duo bona. Si enim res ipsa reprehensibilis inventa fuerit, facile meretur veniam, quasi mulier. Ipse enim sexus excusat er-

[1] Matth. VIII, 29.

rorem. Si autem non fuerit importuna, facilius impetrabit mater pro filiis suis rogans. Ipse enim Dominus, qui maternos animos filiorum miseratione implevit, facilius exaudiet maternum affectum.

VII. Magna laus mulieris hujus ex hoc loco colligitur. Primum, quia non solum illi reliquerant patrem, sed etiam ipsa reliquerat virum suum, et secuta fuerat Christum. Et illi ostenderunt quia filii erant hujusmodi matris, et ipsa ostendit quia mater erat talium filiorum. Quoniam autem vivum reliquerat virum sermo demonstrat, qui de vocatione eorum scriptus est, dicens : « Illi autem reliquerunt patrem » suum Zebedæum in navi cum mercenariis, et secuti sunt » Jesum[1]. » Nisi forte quis dicat, quia Christus plus quam triennio docuit, et intra tempus vocationis Apostolorum et passionis Christi mortuus est Zebedæus, et sic illa secuta est : Jesum tamen secuta est. Qualis radix, talia et germina. Et qualis terra, talis et fructus. Non eam vicit, sicut cæteras mulieres, maritalis affectus : quia ille temporalis erat maritus, iste autem perfectus sponsus. Illius amor deceptio erat carnalis, istius autem dilectio incorruptibilis vitæ. Non illam tenuit miseratio senectutis ejus, quia ille sine ista vivere poterat, ista autem sine Christo salva esse non poterat. Cogitavit enim quoniam amplius proderit viro suo, si propter Deum reliquerit virum, quam si propter virum reliquerit Deum. Propterea sexu fragili, et jam ætate defecta, Christi vestigia sequebatur ; quia fides nunquam senescit, et religio fatigationem non sentit. Deinde quia non sentit illa, sicut cæteræ matres, quæ corpus natorum suorum amant, animam autem contemnunt. Desiderant enim illos valere in sæculo isto, et non curant quid passuri sint in alio. Alii militias filiis suis provident, alii honores, et nemo filiis suis providet Deum. Per-

[1] Matth. IV, 22, et Marc. I, 20.

ditionem illorum cum magno pretio comparant, et salutem illorum nec dono accipere volunt. Si viderint illos pauperes, tristantur, et suspirant : si autem viderint illos peccantes, nemo tristatur : ut ostendant quia corporum sunt parentes, non animarum.

VIII. « Accessit ergo ad Jesum, rogans et petens aliquid » ab eo. » Audacem enim fecerat eam natorum affectus, et reverentiam forsitan spiritualem vicerat amor carnalis. « Dicit ei Jesus : Quid vis? » Non interrogat quasi nesciens, ut audiret quid vellet : sed ut, illa exponente, manifestam faceret irrationabilem petitionem ipsorum : quoniam petebant quidem quasi religiosi, et cœlestis gloriæ amatores, non quasi scientiam habentes inutilium postulationum, et nocivarum. Nam frequenter Dominus patitur Discipulos suos aliquid non recte aut dicere, aut agere, aut cogitare, ut ex illorum culpa occasiones inveniat docendi, et exponendi regulam pietatis, sciens quia et ipse error eorum non nocet, præsente magistro, et omnes non solum in præsenti, sed etiam in futuro doctrina ejus ædificat.

IX. « At illa dixit : Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus » ad dexteram tuam, et alius ad sinistram tuam in regno » tuo. » Non dicimus, quia recte petiit : sed hoc dicimus, quia non terrena, sed cœlestia filiis suis optabat. Tunc Dominus occultorum cognitor, non ad verba intercedentis mulieris respondit, sed ad consilia suggerentium filiorum respondit, dicens : « Nescitis quid petatis. » Concupiscentia enim carnalis omnem in vobis spiritualem considerationem exclusit. Non audistis me referentem, cum venerit Filius hominis in majestate sua, ponet oves ad dexteram, hœdos autem ad sinistram, et dicet eis, qui ad sinistram sunt : « Discedite a me maledicti in ignem » æternum [1]? » Quomodo vos vultis, ut unus sedeat ad

[1] Matth. xxv, 41.

dexteram, et alius ad sinistram? Ego vos vocavi ad partem dexteram de sinistra, et vos vestro consilio curritis ad sinistram.» Ideo forsitan, et per mulierem res agebatur. Vidit enim diabolus quia per illos ipsos adversus eos agere non valebat, contulit se ad consueta arma mulierum : ut sicut Adam per mulierem spoliavit[1], ita et istos separaret per matrem. Nam etsi mater erat, tamen mulier erat. Propter quod etsi affectus ejus dulcis erat erga filios quasi matris, intellectus tamen ejus nocivus erat quasi mulieris. Sed jam non poterat per mulierem perditio introire in Sanctos, ex quo de muliere salus cunctorum processit. Intelligere ergo debemus et nos, ut non illud a Deo petamus quod nos bonum esse judicamus, sed orantes in ejus potestate ponamus, ut nos illud petentes exaudiat, quod ipse nobis expedire cognoscit.

X. « Nescitis quid petatis. » Bonum quidem desiderium, sed inconsiderata petitio. Ideo etsi impetrare non debebat simplicitas petitionis eorum, tamen confundi non merebatur, quia de amore Domini nascebatur. Propterea non voluntatem, neque propositum eorum culpat, sed solam ignorantiam reprehendit, dicens : « Nescitis quid petatis. » Quis autem athleta idoneus, ante certamen de præmio pactum facit? Si enim certamen bene processerit, judex postea potest secundum meritum certaminis præmium mensurare et æstimare. Si autem præmium ante fuerit constitutum, non omni modo secundum qualitatem præmii potest exitum habere certamen : quia quale præmium detur, in potestate est munerantis : qualem autem exitum habeat unumquodque certamen, non est in potestate certantis. « Nescitis ergo quid petatis. » Desideratis quidem bonum, sed non intelligitis quid est bonum. Si autem intelligeretis, illud petere debebatis, di-

[1] Gen. III, 6.

centes quoniam in hoc mundo periculosissimo vivimus, quasi in pelago, ubi nunquam est minor tempestas. Etsi tempestas interdum non fuerit, tamen semper timor est tempestatis. Sic et in hoc mundo viventibus, nunquam est minor tentatio : etsi tentatio interdum facta non fuerit, tamen timor tentationis semper est. Ideo da nobis auxilium gratiæ tuæ, ut non vincamur a malo, sed ipsi omne malum vincamus. Sicut enim in sæculari bello videmus, quia qui vadens ad pugnam de præda victoriæ cogitat, difficile vincit : qui autem vadens sic vadit quasi ad mortem, ille facile superat : sic et nos in hoc certamine spirituali viventes, non debemus cogitare qualem gloriam consequamur, sed quomodo evadamus ruinam peccati. Qui autem de gloria cogitat, et non magis timet de casu, ille nec infirmitatem carnis suæ cognoscit, nec versutias considerat diaboli, nec intelligit, quod ait Apostolus : « Non est nobis » colluctatio cum carne et sanguine, sed adversus principa» tus et potestates, adversus rectores hujus mundi tenebra» rum [1]. » Propterea sumite omnia arma Dei. Sicut enim miles, si toto corpore fuerit armis vestitus, et unam partem habuerit nudam : nihil ei prodest, quod totus fuerit ferro vestitus, si per illam unam partem eum sagitta percusserit, sed sic cadit, quemadmodum si totus fuisset nudus : sic et Christianus, quamvis omnem justitiam fecerit, si in uno peccaverit, similiter peccator statuitur, quemadmodum si semper peccasset. Sicut ait Jacobus : « Si omnem legem » adimpleas, et in uno transgrediaris, similiter prævarica» tor es legis [2]. »

XI. Ideo et Dominus illis respondit : « Potestis bibere » calicem, quem ego bibiturus sum? Aut baptismate, quo » ego baptizor, baptizari? » Numquid nesciebat Dominus quia passionem ipsius poterant imitari? Sed ideo eis dicit,

[1] Ephes. XI, 12. — [2] Jacob. II, 10.

ut Domino interrogante, et eis respondentibus, omnes nos audiamus quia nemo potest cum Christo regnare, nisi passionem Christi fuerit imitatus, sicut ait Apostolus : « Si » commortui sumus, et convivemus : si sustinemus, et con» regnabimus [1]. » Res enim pretiosa vili pretio non comparatur. Magnum laborem necesse est nobis impendere, si volumus ad regna cœlestia pervenire. Passionem autem Domini dicimus suscipere nos debere, non omni modo persecutionem gentilium, sed omnem laborem, et molestiam, quam patimur in corpore contra peccata certantes. Nam si gentiles defecerint, qui persequebantur, numquid ideo prompta voluntas fidelium debet sine fructu sterilis permanere? ideo etsi gentes non habes, quæ te persequantur, habes principem gentium diabolum, qui hominem persequi nunquam cessat. Si enim principem potueris vincere in peccato, non est magnum superare ministros ejus in corpore tuo. Ecce ostendo tibi magnam et insuperabilem persecutionem in corpore tuo. Incipe resistere desideriis tuis, et tunc intelliges quam fortes sunt spiritus desideriorum malorum, qui te persequuntur. Hæc est enim pugna periculosa, et hæc est gloriosa victoria qui potuerit odire quod amat, et amare quod odit. Aut ideo dixit eis : « Potestis bibere calicem quem ego bibiturus » sum? » Dominus enim cognoverat propositum istud petentium fratrum, quia non primatum sibi petebant secundum mundiales honores : quem si ex duobus vel tribus unus acceperit, necesse est cæteros fieri eo inferiores : sed perfectionem pietatis petebant in regno cœlesti, quam et multi consequi possunt : et cum fuerint consecuti, alterius perfectio alterius perfectione non minuitur : ut puta, sedere ad dextram Christi, vel ad sinistram : numquid duorum est tantum? Innumerabiles enim possunt sedere ad

[1] 2 Tim. II, 12, 13.

dextram Christi, vel ad sinistram : tamen alter alterum a perfectionis ordine non excludit : quoniam hanc perfectionem pietatis nemo potest consequi, nisi qui legitime certaverit usque ad mortem.

XII. Ideo interrogat eos : « Potestis bibere calicem, » quem ego bibiturus sum? » ut, illis respondentibus : « Quia possumus, » audiant cæteri condiscipuli, et conquiescant, intelligentes quoniam et ipsi si parati sunt mori cum Christo, nihilominus possunt juxta Christum sedere, per illorum sessionem nequaquam exclusi, sicut ipse dicit per Prophetam in Psalmo : « Oculi mei semper ad fideles terræ. » ut sedeant hi mecum [1]. » Non enim locus sedendi major et minor est juxta Christum, sed fides patiendi cum Christo. Non est calix et baptismum unum. Calix enim passio est, baptismum autem ipsa mors. Dictum est autem baptismum secundum similitudinem lanæ intinctæ. Sicut enim lana intingitur naturalem habens colorem, ut coloretur purpurea, aut alicujus coloris accipiat dignitatem : sic et nos in mortem descendimus corporales, et resurgimus spirituales, sicut ait Apostolus : « Seminamur in infirmitate, » surgimus in virtute : seminamur in ignobilitate, resurgi- » mus in gloria : seminatur corpus animale, surget corpus » spirituale [2]. » Omnis quidem mors habet in se passionem, non habet in se omnis passio et mortem. Multi enim fuerunt, qui passi sunt, et non sunt occisi, quales sunt confessores. Illi omnes calicem quidem Domini biberunt, baptismo autem ejus baptizati non sunt. « Dicunt ei : Possumus. » Non tantum confidentia cordis sui, quantum ignorantia tentationis hæc responderunt. Nescientibus enim desiderabile est bellum, sicut et inexpertis levis videtur esse tentatio passionis et mortis. Si enim Dominus cum in tentationem passionis venisset, dicebat : « Pater, si potest fieri,

[1] Psal. c, 6. — [2] 1 Cor. xv, 43, 44.

» transeat a me calix iste [1] : » quanto magis Discipuli non fuerant dicturi : « Quia possumus, » si scissent qualis est tentatio mortis ? Magnum quidem dolorem habet passio, tamen mors habet majorem timorem.

XIII. Et dicit eis : « Calicem quidem meum bibetis, et » baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini ; sedere autem ad » dexteram meam, aut ad sinistram, non est meum dare » vobis, sed quibus paratum est a Patre meo. » Numquid non habebat potestatem præstare cui volebat, cum sit scriptum : « Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu » ejus [2] ? » Sed ideo non refutavit petitionem eorum, ne exanimaret eos, et pusillanimes faceret. Nam non facile de cætero resumit sperandi virtutem, qui semel de eo quod speraverat, cadit. Noluit autem suscipere petitionem eorum, ne cæteros omnes tristaret. Nam necesse erat, quod vel talia cogitarent, adhuc sine auxilio Spiritus sancti constituti. Si semel istis duobus totius regni illius societas dividenda est, si unus sessurus est ad dexteram, alter ad sinistram ejus, ergo nos quid sumus facturi, aut quid fieri jam speramus ? Ideo eum secuti sumus, ut illis electis de medio nostrum nos inveniamur relicti. In omni labore similes eis fuimus, et nunc inventi sumus in honore dissimiles. Nam necesse erat, ut carnalia cogitarent, qui necdum facti fuerant spirituales. Si enim petitio eorum suscepta non est, et omnes conturbati sunt, quare vel hoc ipsum petere ausi sunt, quanto magis fuerant conturbandi, si petitio eorum suscepta fuisset ? Ideo neque dixit : « Non sedebitis, » ne duos confunderet ; neque dixit : « Sedebitis, » ne cæteros irritaret. Sed quid ? « Hoc non est » meum dare vobis, sed Patris. » Tanquam benignus et providus pater sic omnia disponit et ordinat, ut inter fratres unanimes, fraternitatis charitas non rumpatur.

[1] Matth. xxvi, 39, et Luc. xxii, 42. — [2] Joan. iii, 35.

Videte quomodo et nullum ex eis turbavit, et omnes fecit sperare, dicens : « Non est meum dare vobis, sed Patris. » Nam quod uni aut duobus specialiter non promittitur, a cunctis speratur. Quid ergo, mentitus est Christus, dicens : « Non est meum? » Non. Omnis enim qui habet potestatem, si acceptam habet ab alio, illius est vere qui dedit. Nam quid habebat Filius proprium, cum ipse non esset suus, sed Patris? [Ergo inter eum cujus non est, et inter eum cujus est, nec persona una est, nec æqualis potestas. Si enim unus Deus et Pater, et Filius, aut certe potest, aut certe non potest. Quis vidit talem unum Deum cœlestem colere, qui in dimidio potens est, et in dimidio impotens? Aut quis illos putet æquales, quorum non est æqualis postas?(21)] Audiamus hæc et intelligamus nos Christiani, ut quando aliquid petimus a Deo, et non impetramus, non frangatur fiducia nostra, neque cadat spes nostra a Deo, ut de cætero desperemus de misericordia ejus : quia nec fratrum istorum fracta est fiducia, aut cecidit spes, cum non impetrassent. Quid enim, si non expedit nobis accipere quod petimus, sicut nec illis expediebat? Quamvis autem putas te spiritualem rem petere secundum Deum, et dignam impetratione : tamen si non impetraveris, graviter ferre non debes. Nam Jacobus et Joannes rem spiritualem, et dignam Deo se petere æstimabant : tamen reprobata est petitio eorum, et inutilis judicata. Non enim omne quod apud homines justum videtur, jam etiam apud Deum similiter justum est : quanto major est Deus homine, tanto profundiora sunt Dei judicia quam hominis. Numquid digniores esse possumus Jacobo et Joanne, ut non impetrantes quod petimus, doleamus, cum nec illi de non impetrato beneficio sunt contristati?

XIV. « Et audientes decem, contristati sunt de duobus » fratribus. » Quemadmodum isti carnaliter petierunt, sic

et illi carnaliter contristati sunt. Nam sicut isti si spiritualiter sapuissent, non fuerant petituri, ut essent super omnes : sic et illi si spiritualiter intellixissent, non fuerant contristaturi esse aliquos ante se. Nam velle quidem esse super omnes, vituperabile est : sustinere autem alterum supra se, nimis est gloriosum. O error salutaris, qui totius mundi solvit errorem ! Si enim Apostoli non sic errassent, unde nos cognoscere poteramus quia non omne quod videtur bonum, desiderare bonum est, quia malum ? Putabamus quia malum desiderare, malum est, ut avaritiam aut furtum : nunc autem scimus quia aliud est opus bonum, aliud est primatus honoris. Et opus quidem bonum desiderare, bonum est : primatum autem honoris concupiscere, vanitas est : quoniam bonum opus implere, nostræ voluntatis, et nostri operis est, et laboris, propter quod et nostra est merces : primatum autem consequi, judicii Dei est, propter quod ex primatu honoris nescio si aliquam mercedem justitiæ adipisci meremur. Nam desiderium primatus ex jactantia nascitur cordis : qui autem humilis est corde, et indigniorem se aliis arbitratur, secundum illud præceptum apostolicum, quod ait : « Alter alterum æstimans superiorem se, nunquam desiderat superior apparere [1]. » Primatus enim fugientem se desiderat, desiderantem se odit. Videns autem Dominus alienum spiritum in cordibus Discipulorum, quasi hostem in suis castris vagantem, non eos increpavit, non projecit a facie sua, et istos male petentes, illos non bene tristantes. Si enim rex terrenus videret, quod civitatem illius occupatam teneat hostis, quid facere potest ? Nihil, nisi ut ponat arietes, circumducat exercitum, et destruat muros, quos forte ipse ædificavit, ut tantummodo hostem expellat.

XV. Sed videamus sapientiam nostri regis. Postquam

[1] Rom. XII, et Philip. II.

vidit sua castra occupata a spiritu alieno, sic hostem expulit, ut castra sua non læderet, dicens : « Scitis quod » principes gentium dominantur eorum : et qui majores » sunt, potestatem exercent in eos? Non ita erit inter vos, » sed quicumque voluerit inter vos major fieri, erit omnium » minister : et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester » servus. » Fructum humilitatis terrestris, posuit primatum cœlestem : et primatus terrestris fructum posuit confusionem cœlestem. Quicumque ergo desiderat primatum cœlestem, sequatur humilitatem terrestrem : quicumque autem desiderat primatum in terra, inveniet confusionem in cœlo : ut jam inter servos Christi non sit de primatu certamen : nec festinet unusquisque eorum, quomodo aliis major appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur : quoniam non qui major fuerit in honore, ille est justior, sed qui justior fuerit, ille est major. Conversatio ergo melior est desideranda, non dignior gradus. Volens certe Dominus et duorum fratrum ambitionem extinguere, et decem Discipulorum invidiam, introduxit differentiam inter principes mundiales et ecclesiasticos, ostendens quia primatus in Christo nec ab aliquo appetendus est non habente, nec alteri est invidendus habenti : quoniam principes mundi ideo fiunt, ut dominentur minoribus suis, ut servificent eos, et spolient eos, et comedant, et usque ad mortem abutantur vita eorum ad suas utilitates et glorias. Principes autem Ecclesiæ fiunt, ut serviant minoribus suis, et ministrent eis quæcumque acceperunt a Christo, ut suas utilitates negligant, et illorum procurent : ut, si opus fuerit, neque mori recusent pro salute inferiorum suorum, sicut Apostolus dicit : « Ego autem impendar, et superimpendar ipse pro animabus vestris [1]. »

XVI. Si hæc ergo ita habent, sæcularem quidem pri-

[1] 2 Cor. XII, 15.

matum desiderare, etsi ratio non est, vel causa est; quia etsi justum non est, vel utile est. Primatum autem ecclesiasticum concupiscere, neque ratio est, neque causa : quia neque justum est, neque utile. Quis enim sapiens ultro se subjicere festinat servituti, labori, dolori, et quod majus est, periculo tali, ut det rationem pro omni Ecclesia apud justum Judicem, nisi forte qui nec credit judicium Dei, nec timet uti abutens primatu suo ecclesiastico sæculariter, convertat eum in sæcularem? Sed ne forte qui talis est in appetendo primatum, profectum pietatis pie prætendat, dico : «Numquid qui in ordine prior est, jam et meritis est melior? »

XVII. Quamvis quidem differentiam esse inter Sanctos denegare non possumus, tamen ut cognoscat unusquisque si melior, aut deterior sit, nemini est concessum. Ideo prudenter Apostolus membris corporis assimilavit Sanctos Ecclesiæ. Sicut enim homo quidem intelligit, quod membrum honorabile habet in corpore suo, quod inhonestum : unumquodque autem membrum non se cognoscit ipsum, si honorabilius sit, aut contemptibilius : alioquin et quæ honorabiliora sunt, gratularentur : et quæ contemptibiliora sunt tristarentur, et per hoc fieret inter ea scissura : sic differentiam inter sanctum et sanctum Christus solus cognoscit, cujus membra nos omnes sumus. Ipsis autem Sanctis non est concessum, ut cognoscant differentiam suam ad invicem, ut non meliores superbiant contra deteriores, et deteriores tristentur contra meliores, et per hoc soluta charitate, inter eos discordia nascatur, maxime in hoc sæculo facinoroso, in quo occasiones jugiter quærit diabolus odiorum seminandorum. Quod autem in hoc sæculo differentia dignitatis facta est inter Sanctos, dignitatis dico, non sanctitatis, ut alter quidem sit Apostolus, alter autem episcopus, vel minister, vel laïcus :

contumacia carnis coëgit, ut perversitas mundi, et occulta operatio inimici coërceatur : quoniam diabolus imperans carni et mundo, in multam indisciplinationem excitat homines, quandiu sunt in carne, et in mundo subdito ei, alios in lasciviam, alios in delicias, alios in invidiam, alios in avaritiam, alios in iram et superbiam ; nisi ergo sint quos timeant, solvitur disciplina. Denique ipsi honores in Christo in prima quidem facie videntur honores, revera autem non sunt honores diversi, sed sunt diversa ministeria : ut puta, honor oculi videtur, quia illuminat corpus : sed ipse honor illuminandi non est ei honor, sed ministerium ejus. Et pedum humilitas esse videtur, quia bajulant corpus : sed ipsa humilitas bajulationis non est eorum contemptio, sed ministerium eorum. Propterea dominus corporis, scilicet homo, nec oculum suum amplius honorat quam pedem : nec pedem magis contemnit, quam oculum : quia nec oculus pro aliquo suo merito honoratus est, ut oculus sit, sed ad hoc ministerium creatus est : nec pes pro sua culpa contemptus est, ut sit pes, sed ad hoc ministerium est creatus. Propterea unumquodque membrorum nil minus se habere intelligens, secundum ministerium ad quod est creatum, nec amplius : nec invidet alteri membro, quasi plus habenti, nec spernit alterum membrum, quasi minus habens.

XVIII. Sic est et inter Sanctos. Uniuscujusque Sancti honor, non est honor ejus, sed actus ipsius : ut puta Apostoli, apostolatus putatur a nobis honor esse ipsius Apostoli : vere autem non est honor ejus, sed ministerium ejus. Unde Paulus de apostolatu suo dicebat : « Nam si evange-» lizem, non est mihi gloria : necessitas enim mihi incum-» bit : væ enim mihi, si non evangelizavero [1]. » Si enim volens hoc ago, mercedem habeo : si autem invitus, dis-

[1] I Cor. IX, 16.

pensatio mihi credita est. Similiter et diaconatus, diaconi contemptibilitas videtur a nobis, vere autem non est contemptibilitas ejus, sed actus ipsius. Propter quod Deus nec Apostolum amplius diligit, quam diaconum, quia Apostolus est : nec diaconum minus quam Apostolum, quia diaconus est : quia nec Apostolus pro merito suo antecedenti honoratus est, ut esset Apostolus : sed ad hoc ministerium aptus est judicatus secundum motum animæ suæ : [Nec diaconus pro merito suo antecedenti contemptus est, ut esset diaconus : sed ad hoc ministerium aptus est judicatus secundum motum animæ suæ.] Propter quod neque Apostolus laudem habebit apud Deum, quia Apostolus fuit, sed si opus apostolatus sui bene implevit : neque diaconus exprobrandus est, quia diaconus fuit, sed si opus suum neglexit. In nullo ergo hominis est honor, nisi in quo bene implevit opus suum : et nulla contemptio ejus est, nisi in quo neglexit proprium opus. Unde sicut pes libenter servit oculo, quasi sibi servienti, sciens quia nisi oculus suo ministerio fuerit usus, nec ipse suo poterit uti : et oculus libenter servit pedi, quasi sibi servienti, sciens quia nisi pes suo officio fuerit usus, nec ipse suo poterit uti : sic et Sancti invicem sibi debent esse subjecti, ut minor majori non invideat, quasi majori : sed libenter ei obsequatur, quasi sibi servienti, in eo ipso quod major est : et major non contemnat minorem, quia major est, sed libenter ei obsequatur quasi sibi servienti. Hæc omnia tractavimus propter duos fratres, qui petierunt sibi primatum, cum non debuissent, et decem Apostoli indignati sunt contra eos, cum non debuissent.

XIV. « Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed » ministrare, et dare animam suam in redemptionem pro » multis. » Ad hoc enim ad imaginem Christi facti sumus, ut imitatores efficiamur voluntatis ejus et conversationis.

Numquid ad similitudinem majestatis ejus sumus creati? Nam ille quidem nostram carnem imitari potuit, nos autem illius Divinitatem imitari non possumus : sed in hoc sumus imago ejus, ut quod ei bonum videtur, et apud nos sit bonum : et quod ei malum videtur, et apud nos sit malum. Quicumque autem, Domino humilitati studente, jactantiæ studet, non est imago Christi. Et qui, Domino paupertatem amante, divitiarum amator est in hoc sæculo, repellit a se Christi similitudinem. Non est verus discipulus, qui non imitatur magistrum : nec est vera imago, quæ similis non est auctori.

HOMILIA XXXVI.

CAPUT XX.

I. « Et egredientibus eis ab Jericho, secuta est eum » turba multa [1], etc. » Testimonium studiosi agricolæ, est messis fœcunda : assidui autem doctoris documentum, Ecclesia plena : negotiatoris prosperata felicitas, apotheca multiplex. Neminem labor itineris impedivit, quia amor spiritualis fatigationem non sentit. Neminem sexus muliebris retinuit, quia inter virum et mulierem, corporis quidem differentia est, gratia autem una est, et una conditio in omnibus. Illic ergo differentia sexus requiritur, ubi causa carnalis est, et ubi caro, non spiritus operatur. Neminem possessionum suarum sollicitudo retraxit, quia ingrediebantur in possessionem regni cœlestis. Vere enim non habet super terram quod amet, qui bonum cœleste in veritate gustaverit. Sicut enim qui pretiosum gustaverit

[1] Matth. xx, 29.

cibum, postmodum ei hæc esca communis ingrata videtur : sic et qui semel de dulcedine Christi bene gustaverit, terrenorum bonorum de cætero non multum sentit saporem. Quis non desideret illum, aut quis non sequatur eum, quem etiam duo cæci, antequam corporaliter viderent, spiritualiter aspexerunt, et antequam audirent, crediderunt? Nimirum hæc est illa rosa in campis Jericho, de qua sapientia loquitur per Salomonem : « Sicut palma » exaltata sum in Cades, et sicut plantatio rosæ in Jeri- » cho [1]. » Ergo hæc est illa speciosissima rosa sanctitate justitiæ candida, et passionis sanguine rubicunda. Sicut enim rosa, antequam videatur, sentitur, et antequam inveniatur, tenetur in odoribus suis : sic et Dominum transeuntem de longe, duo cæci antequam viderent, Divinitatis ejus fragrantiam senserunt.

II. « Et ecce duo cæci [2]. » Ecce, dicendo, opportunitatem ostendit : hoc est, opportune oblati sunt ante faciem Christi, ut apertis oculis, quasi testes virtutis ejus, ascenderent cum eo in Jerusalem, quia futurum erat, ut sacerdotes repleti invidia, dicerent contra eum : « In qua potes- » tate facis hæc [3]? » ut videlicet cæci respondeant, etsi non voce, tamen ipsa re : « Ecce nos cæci fuimus, et videmus. » Quid ergo de potestate requiritis, qui videtis virtutem? Erubescite, carnales oculi, qui ante vos Christum stantem non aspicitis, quem etiam crediderunt duo cæci sedentes secus viam, non in via. Duo cæci, duo populi sunt, judaïco, et gentilis. Aut sicut quidam interpretantur, ambo gentium, unus ex Cham, alius ex Japhet. Ideo autem cæci, quia nondum eis apparuerat unigenita lux : « Secus » viam : » id est, juxta veritatem conversabantur, sed veritatem invenire non poterant, quia via veritatis certior adhuc demonstrata non fuerat : vel secundum rationem

[1] Eccli. XXIV, 18. — [2] Matth. XX, 30. — [3] Id. XXI, 23, et Luc, XX, 2.

verbi degentes, non autem in ipsa ratione verbi consistentes : quia notitiam verbi nondum acceperant. Sicut enim qui in tenebris ambulat, si semel viam perdiderit, interdum tota nocte ambulat juxta viam errans, et non invenit viam, donec superveniat dies : sic et homines ambulantes in erroribus vel peccatis, postquam Dei cognitionem semel perdiderunt, ad perfectam notitiam veritatis redire non poterant, nisi dies, scilicet Christus venisset, quamvis circa veritatem vivebant. Quomodo juxta veritatem vel rationem verbi gentes conversabantur? Leges rationabiles proponebant, sincera judicia judicabant, dicente Apostolo : « Cum » enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ » legis sunt, faciunt [1]. » Ergo quasi justitiam quidem faciebant, sed justitiam tenere non poterant, non intelligentes quomodo oporteat scire : quia qui Deum diligit, hic cognitus est a Deo. Judæi autem quomodo erant cæci? quia legem sectantes, legis justitiam non invenerunt : quia ex operibus, et non ex fide justi erant. Dicit enim Paulus : « Testimonium illis perhibeo, quia æmulationem Dei ha» bent, sed non secundum scientiam [2]. » Nam volentes justitiam suam statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.

III. « Audierunt quod Jesus transiret, et clamaverunt » dicentes : Miserere nobis, Domine fili David [3]. » Currentium strepitum audiebant, et personas non videbant. Undique festinantibus cunctis, soli sedebant indissolubili tenebrarum catena ligati, nihil solutum habentes de toto corpore, præter vocem. Et ideo quia pedibus eum sequi non poterant, voce tenebant dicentes : « Miserere nobis, » Domine fili David. » O tenebræ omni lumine clariores ! O acutissimus cæcitatis aspectus ! Puta quanti homines sani, et juxta Jesum, qui via est, ambulantes, hominem illum putabant : et duo cæci, et longe sedentes Deum

[1] Rom. II, 14. — [2] Id. X, 2. — [3] Matth. XX, 30.

prospexerunt. Audierunt enim gentes de transitu Jesu, secundum testimonium Prophetarum annuntiantibus sibi Apostolis. Audierunt enim adventum ejus in mundum, et passionem ejus, et resurrectionem, et ascensionem ejus in cœlum : audierunt de transitu ejus, cum jam egressus fuisset ab Jericho, id est, de hoc mundo.

IV. « Turba autem increpabat eos, ut tacerent [1]. » Videbant sordidas vestes, et non considerabant conscientiæ claritatem. Ideo vetabant eos, non invidentes eis, sed honorantes Christum. Indignum enim eis videbatur ut tales homines vociferarent ad eum. Ecce fatua sapientia hominum. Existimabant injuria pati magnos viros, si a pauperibus honorarentur. Quis enim pauper ausus est divitem publice salutare? Mox indignatur, quasi injuriam passus. Aut hi, qui vetabant, in mysterio Judæorum vetabant, quia omnia faciebant, ne gentes in Christum credentes salvarentur.

V. « At illi magis clamabant dicentes : Miserere nobis, » Domine fili David [2]. » Invitabantur vetiti, magis quam compescebantur. Talis est enim natura fidei, quanto magis vetatur, eo magis accenditur. Propter quod et servi Dei in persecutionibus non vincuntur, sed quanto magis afflicti fuerint, tanto amplius accenduntur. Virtus ergo fidei in periculis secura est, et in securitate periclitatur. Quid enim aliud sic vigorem fidei in hominibus laxat, quam longa tranquillitas? Ergo vetantes eos, addebant eis et alteram causam doloris. Primum, ne clamarent, quia cæci erant : secundo, quia vetabantur ad lumen venire.

VI. « Et stans Jesus vocavit eos, et ait : Quid vultis ut » faciam vobis? Dicunt ei : Domine, ut aperiantur oculi » nostri [3]. » O Domine, quid interrogas quod ipse oculis vides? Infirmitas clamat, et ut quid vocem perquiris? Non

[1] Matth. xx, 31. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 32, 33.

quæro propter passionem, sed propter fidem. Non cupio audire quid dolent, sed volo cognoscere quid de me sentiunt. Tu, Domine, occultorum es cognitor, et nescis quid de te sentiunt? Etiam scio, sed volo ut procedant ad medium populi, et cunctis audientibus dicant quod volunt : et dum cæci me Dei Filium confitentur, confundantur videntes, qui me hominem tantum putant. Dominum me vocant, et verum dicunt : sed dum filium David dicunt, dissipant quod bene confessi sunt. Nam abusive et homines domini dicuntur, vere autem nemo Dominus est, nisi Deus. Si ergo dicunt : « Domine fili David, » abusive secundum hominem me honorant : si autem solummodo Dominum, secundum Deitatis divinitatem me confitentur. Quia unus Deus ex quo omnia, et unus Dominus, per quem omnia [1]. Filius enim David cæcos illuminare non potest, Filius autem Dei potest, ideo interrogat : « Quid vultis ? » Tunc illi jam non dixerunt : « Domine fili David : » sed tantum, » Domine, ut aperiantur oculi nostri. »

VII. « Misertus est autem eis Jesus, et tetigit oculos » illorum, et confestim viderunt [2]. » Quandiu ergo dixerunt : « Domine fili David, » suspensa est sanitas, mox autem ut dixerunt tantummodo, « Domine, » infusa est sanitas super eos. Tetigit ergo oculos eorum. Tetigit homo carnaliter, nam verbo sanavit ut Deus : tetigit, quia David filium eum dixerunt : sanavit eos, quia crediderunt potentiæ ejus, ut una eademque operatio sanitatis et fidem eorum remuneret, et infidelitatem castiget. Bonum munus obtulerunt Christo sananti. Quale? Secuti sunt eum. Nam quid homo in vicem reddat Deo digne pro beneficiis ejus, nisi id quod ipse admonet per Prophetam ? « O homo quid » quærit Deus a te, nisi ut facias judicium et misericordiam, » et paratus sis ire cum Domino Deo tuo [3] ? » Consequenter

1 Cor. VIII, 6. — [2] Matth. XX, 34. — [3] Mich. VI, 8.

et gentium oculos mentis tetigit Dominus Jesus, dans eis gratiam Spiritus sancti. Tangere enim Christi, est dare gratiam Spiritus sancti. Quæ gentes cum fuissent illuminatæ, secutæ sunt eum operibus bonis, nunquam postmodum relinquentes eum, sicut aliquando Judæi fecerunt.

HOMILIA XXXVII.

CAPUT XXI.

I. « Et cum appropinquasset Jesus Jerosolymis [1], etc. » Puto res ipsa exigit, ut quæramus. Frequenter quidem Jesus venit in Jerusalem, sicut Joannes testatur, nunquam tamen sibi adhibuit ministeria jumentorum, nec ramorum circa se virentia constituit ornamenta, nec ad terribilem laudem suæ Divinitatis animos populi excitavit : nisi modo quando, ut pateretur, ascendit. Ideo ergo cum tanta gloria est ingressus, ut amplius eorum adversus se excitaret invidiam, quia jam tempus passionis ejus instabat, et non mors eum urgebat, sed ipse magis adversus se compellat mortem. Quoties enim de manibus sacerdotum elapsus evasit, cum esset invisibilis factus? Quando Judæi Christum voluerunt occidere, tangere eum non potuerunt. Quando autem ipse secutus est mortem, parcere ei Judæi non potuerunt. Ergo si Christus eos provocavit, forte ne de morte sua fecit eos innoxios? Absit. Excitavit eos, non ut facerent quod ante noluerant, sed ut possint facere quod prius volebant : facultas eis data est, non mutata voluntas.

II. « Tunc Jesus misit duos Discipulos, dicens eis : Ite

[1] Matth. xxi, 1.

»in castellum quod contra vos est, et confestim invenietis »asinam alligatam, et pullum cum ea. Solvite, et adducite »mihi [1]. » Asina et pullus ejus Judæi sunt et gentes. Judæa enim secundum Deum mater est gentium. Sic enim dicit ad eam Deus per Esaïam prophetam : « Et constituam »principes tuos sicut antea, et consiliarios tuos sicut ab »initio [2]. » Et tunc vocaberis civitas justitiæ, et mater civitatum, id est, Ecclesiarum, fidelis Sion. Propter quasdam tales similitudines, animalibus his assimilati sunt homines, Deum vel Dei Filium non cognoscentes. Est enim animal hoc immundum, et præ cæteris pene jumentis magis irrationabile et stultum, et infirmum, et ignobile, et oneriferum magis : sic fuerunt et homines ante Christi adventum idololatræ, passionibus diversis immundi et irrationabiles, verbi ratione carentes, quantum ad Deum stulti. Quid autem stultius quam Factorem contemnere ? quam facturam et opus manuum suarum adorare, quasi factorem ? Erant enim infirmi secundum animam et ignobiles, non valentes resistere passionibus suis, et obliti generationem suam cœlestem, facti fuerant servi passionum suarum et dæmonum, quibus resistere non valebant. Et quicumque dæmonum vel philosophorum cujusque erroris vel dogmatis alicujus sarcinam eis voluisset imponere, sufferebant : et omnia non bona patientia supportabant, nec resistebant. Propter quæ omnia et Apostolus ad Corinthios dicit : « Vi»dete vocationem vestram, fratres, quia non multi sapien»tes secundum carnem, non multi fortes, non multi nobiles, »sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sa»pientes : et infirma mundi elegit Deus, ut confundat for»tia : et ignobilia, et contemptibilia mundi elegit Deus, et »ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret [3]. » At ubi Christus super eos ascendit, et induxit in templum, lavati

[1] Matth. XXI, 2. — [2] Isaï. I, 26. — [3] I Cor. I, 26-28.

per baptismum, facti sunt de immundis animalibus homines sancti. Percepta enim verbi ratione, sapientia Dei facti sunt rationabiles, et prudentes, et inventa est irrationabilitas eorum esse simplicitas, et stultitia eorum mansuetudo. Nam simplicitas sine ratione verbi, hominis irrationabilitas est : et mansuetudo, si non fit propter Deum, stultitia est. Adhuc autem accepta gratia, et recognita regeneratione sua cœlesti, facti sunt de infirmis et de ignobilibus fortes et nobiles : et quæ videbatur infirmitas, innocentia est inventa in eis, ignobilitas autem humilitas. Nam innocentia sine Deo infirmitas æstimatur, et humilitas non propter Deum ignobilitas judicatur. Item rejicientes a se onera dæmonum, suscipientes super se jugum Christi suave, et onus ejus leve, et ipsum sessorem in cordibus suis suscipientes, facti sunt patientes. Nam patientia irrationabilis onerifera æstimatur et ligata, id est, diabolici erroris vinculo impedita, ut non haberet libertatem ire quo vellet.

III. Nam omnes homines antequam peccemus, liberum quidem habemus arbitrium, si volumus sequi voluntatem diaboli, an non. Quod si semel peccantes obligaverimus nos operibus ejus, jam nostra virtute evadere non possumus(22). Sed sicut navis, fracto gubernaculo, illuc ducitur ubi tempestas voluerit : sic et homo, divinæ gratiæ auxilio perdito per peccatum, agit non quod vult, sed quod diabolus vult. Et nisi Deus valida manu misericordiæ suæ solverit eum, usque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit. Ergo nostra quidem voluntate et negligentia alligamur, sed per Dei misericordiam absolvimur. Sicut enim videmus in istis mundialibus regnis, quomodo imprimis quidem nemo potest facere seipsum regem, sed populus creat sibi regem quem elegerit : cum rex ille fuerit factus et confirmatus in regno, jam habet potestatem in hominibus, et non potest populus jugum ejus de cervice

sua repellere. Nam primum quidem in potestate populi est facere sibi regem quem vult, factum autem de regno repellere jam non est in potestate ejus, et sic voluntas populi postea in necessitatem convertitur : sic et homo priusquam peccet, liberum habet arbitrium utrum velit sub regno esse diaboli : cum autem peccando se tradiderit sub regno ipsius, jam non potest de potestate ejus exire, et sic prima voluntas ejus in necessitatem convertitur. Et hoc est quod homines sæculares et peccatores dicere solent : « Numquid nolumus esse sancti? Et quis non vult esse justus? Sed non possumus. » Verum quidem est quod dicunt, sed non habent excusationem : quia primum potuerunt non esse sub potestate diaboli, si voluissent. Postquam vero posuerint thronum diaboli in cordibus suis, jam nemo potest eos de potestate diaboli eripere, nisi solus Deus.

IV. « Solvite, » inquit. Quomodo? Per doctrinam vestram, per miracula vestra : quia omnes Judæi et gentes per Apostolos sunt liberati. « Adducite mihi. » Per ministerium, id est, ad gloriam corrigite illos. Duos autem misit Apostolos, quia per duo generalia mandata omne genus hominum de peccato absolvitur. Qualia? « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum » sicut te ipsum [1]. » In his duobus mandatis omne peccatum expellitur, et omnis justitia consummatur. Aut certe alia duo : « Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris. » Item, « Quod » vultis ut faciant vobis homines, facite et vos similiter [2]. » Quidam autem istos duos Petrum et Philippum Apostolos exponit intelligi oportere, quoniam hi primum transgredientes judaïcos fines, gentes adduxerunt ad Christum : Philippus quidem Samariam, quam ipsam Samariam asinam esse interpretatur : Petrus autem gentes, accipiens

[1] Deut. vi, 5, et Matth. xxii, 37 et 39. — [2] Id. viii, 1, et Luc. vi, 31.

Cornelium ex gentibus, quasi Samariæ pullum. « Et si quis » vobis aliquid dixerit, dicite : Dominus operam eorum de» siderat [1]. » Ne dicatis : « Dominus tuus : » neque, « Dominus noster : » neque, « Dominus jumentorum : » ut intelligant omnes quia ego solus Dominus, non solum animalium, neque solum eorum qui mihi subditi sunt, sed omnium hominum etiam, qui mihi contrarii sunt. Nam et peccatores conditione quidem mei sunt, voluntate autem sua diaboli. « Meus est enim orbis terræ et plenitudo ejus [2]. » « Dominus operam eorum desiderat. » Justum est ut aliquando creatura serviat suo Creatori. Gentes enim Deus in potestate diaboli pro tempore reliquit ut tentet, non in æternum contempsit ut perdat. Necesse est autem ut fiat quod scriptum est : « Homines et jumenta salvabis, Domine. Con» festim autem remittet eos [3]. » Animal quidem postquam ingressum est in Jerusalem Judææ, ad dominum suum remissum est, animalis autem prophetia in Judæa remansit. Nam de animali illo non hoc quod videbatur necessarium erat Christo, sed illud quod intelligebatur, id est, non caro, sed ratio : ideoque caro remissa est, ratio autem retenta est. Aut ita, non dixit : « Et iterum remittet eos ad te : » sed tantum, « Remittet eos, » ut ne mysterium præcederet rationem. Nam puto imprimis homines non sermone nudo vocavit Apostolorum, sed per virtutem Spiritus sancti solvit pariter et adduxit. Postquam autem adduxit, iterum dimisit eos in arbitrio, ut labore suo comitante gratia justificentur. Nam quod vocati sumus, Dei est ; quod autem digne post vocationem vivimus, nostrum pariter est et Dei. Hoc est quod ait, « Iterum remittet eos, » non ad diabolum qui prius tenebat eos, sed in arbitrio suo, adjuvante gratiæ scilicet dono.

V. « Hoc autem totum factum est ut impleretur quod

[1] Matth. XXI, 3. — [2] Psal. XXIII, 1. — [3] Id. XXXV, 7.

» dictum est per Prophetam dicentem : Dicite filiæ Sion, » ECCE REX TUUS venit tibi mansuetus, sedens super asi» nam, et pullum filium jumenti[1]. » Dominus noster ascendens ad mortem Jerosolymam, magnam gratiam pacis et concordiæ mundo universo quasi in testamento reliquit. In mysterium enim gentium futurarum sedens super asinam et pullum ejus intravit in templum, et sic gentes Judæis conjunxit. Sciens autem Propheta malitiam Judæorum, quia contradicturi fuerant Christo ascendenti in templum, ideo præmonuit, ut per hoc signum cognoscerent regem suum Judæi, dicens : « Ecce rex tuus venit tibi » mansuetus, sedens super asinam et pullum ejus. » Ecce, ostendentis verbum est : id est, non corporali aspectu, sed spirituali intellectu opera virtutum ejus aspicite, non schema visionum ejus. Si enim schema ejus aspexeritis, dejiciendi estis in natura humana : si autem opus ejus consideraveritis, salvandi estis in virtute divina. Ante tempora autem multa constitutus Propheta, videns cum spirituali aspectu, qui nondum natus fuerat, ideo dicebat : « Ecce, » ut ostenderet quia ille, de quo loquebatur, antequam nasceretur jam erat.

VI. Cum ergo videritis eum in templo, o Judæi, nolite superbe agere contra eum dicentes : « In qua potestate hæc » facis[2] ? quia ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens » super asinam. » Nolite considerare in qua potestate facit, sed considerate tantum si facere potest : quoniam hoc credere est, illud autem tentare. « Ecce rex tuus venit tibi » mansuetus, sedens super asinam. » Nolite dicere : « Nos, » non habemus regem, nisi tantummodo Cæsarem[3]. Ecce » rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. » Si intellexeris, venit tibi : si non intellexeris, veniet contra

[1] Zach. IX, 9, et Matth. XXI, 4, 5. — [2] Luc. XX, 2. — [3] Joan. XIX, 15.

te : id est, si intellexeris, veniet ut salvet te, et sub pedibus tuis subjiciat gentes, et dicas per Prophetam gaudens : « Quoniam Deus excelsus, terribilis, et rex magnus » super omnem terram : subjecit populos nobis, et gentes » sub pedibus nostris. Elegit nos in hæreditatem sibi, spe» ciem Jacob quem dilexit [1]. » Si autem non intellexeris, veniet ut perdat te, et de templo sanctitatis expellat, et aliam sponsam de gentibus castiorem inducat in cubiculum sanctitatis, ut tu projecta et in tenebris constituta dicas per Salomonem : « Ne aspexeritis me, quoniam ego sum » denigrata, quoniam despexit me sol [2]. »

VII. Vis cognoscere mansuetudinem venientis? considera speciem adventus ejus. Non sedet in curru aureo, pretiosa purpura fulgens : nec ascendit super fervidum equum discordiæ amatorem et litis, qui gloriæ jactantia pectus habet repletum, qui de longe odorat bellum, et gaudet ad vocem tubæ, et cum viderit sanguineam pugnam, dicit in corde suo : « Bene est factum ; » sed sedet super asinam tranquillitatis et pacis amicam. Non autem vides in circuitu ejus splendentes gladios, aut cætera ornamenta terribilium armorum. Sed quid? Ramos frondentes testimonia pietatis. Venit ergo mansuetus, non ut propter potentiam timeretur, sed ut propter mansuetudinem amaretur.

VIII. « Sedens super asinam et pullum ejus. » Super matrem sedebat. Numquid et super pullum sedebat? Tamen etsi corporaliter fieri non poterat, ut super animal utrumque sederet, spiritualiter poterat, cum esset Deus, ut et in Judæis sederet, et in gentibus simul. Sedere autem super jumenta, est in præcordiis eorum habitare, ut dicat illis Christus : « Tollite onus meum super vos, et videte quia » mitis sum et humilis corde [3]. » Mansueti enim mansuetum

[1] Psal. XLVI, 3-5. — [2] Cant. I, 5. — [3] Matth. XI, 29.

debent portare : qui vocavit eos sessor est, non ut illos puniat propter peccata eorum, sed ut ipse requiescat in eis propter mansuetudinem eorum. Nam sicut hoc genus jumenti, si quid errat, in simplicitate errat, et non in asperitate : ita et homines qui crediderunt in Jesum Christum, sive ex Judæis, sive ex gentibus, ante Christum non in malitia, sed in ignorantia peccaverunt. Ideo se deridebant non puniri sub gravi sessore. Nam sicut peccatores equi sunt diaboli, ita et Sancti equi dicuntur Christi ; quia diabolus in peccatoribus sedens, instigat eos per deserta facinorum, id est, per fornicationes, per avaritias, et cætera. Christus sedens in Sanctis, dirigit eos per plana justitiæ, id est, in castitate, in humilitate. Ergo equitatus diaboli, perditio est : equitatus autem Christi, salus, sicut Habacuc dicit in Canticis suis ad ipsum Christum: « Qui » ascendis super equos tuos, et equitatus tuus sanitas est [1]. » Ergo induxit pullum in templum, ut gentes Judæis conjungat, ut adimpleat quod Jacob benedicens filium suum Judam prophetavit : « Alligans, inquit, ad vitem pullum » suum [2]. » Quæ est illa vitis? Judæa quæ de Ægypto translata est, et in Oriente plantata. Et sicut prophetavit Noë de filiis suis, dicens : « Benedictus filius meus Sem, dilatet » Deus Japhet, et inhabitabit in tabernaculo Sem [3]. » Sem enim pater fuit Judæorum, Japhet autem pater gentium, quæ per Christum ingressæ sunt in tabernacula Judæorum.

IX. « Euntes autem Discipuli, fecerunt sicut præceperat » eis Jesus, et adduxerunt asinam et pullum [4]. » Quoniam euntes Apostoli solverunt asinam alienam, ministerium quidem fuit eorum, virtus autem et auctoritas Christi. Nec enim potuissent tollere jumentum alienum ab illo domino, qui eos non cognoscebat unde essent, nisi præve-

[1] Habac. III, 8.— [2] Gen. XLIX, 11.— [3] Id. IX, 26, 27. — [4] Matth. XXI, 6, 7.

niens spiritus Christi cor domini ejus præparasset ad dandum. Sic quod Apostoli solverunt Judæos, vel gentes de vinculo inimici : in prima quidem facie eorum videbatur opus : revera autem fuit virtus et gratia Christi. Nec enim a Christo duodecim constituti totum mundum ligatum sub potestate diaboli solvere potuissent, nisi gratia Christi confregisset virtutem inimici.

X. « Et imposuerunt super eum vestimenta sua, et eum » desuper sedere fecerunt [1]. » Vestimenta sunt præcepta divina, et gratia spiritualis. Sicut enim turpitudo nuditatis vestimento tegitur, sic naturalia mala carnis nostræ præceptis et gratia divina teguntur. Omnis enim homo naturaliter non solum peccator est, sed etiam totum peccatum, dicente Apostolo : « Eramus natura filii iræ, sicut et cæ» teri [2]. » Unde et Adam ideo se vidit nudum, id est, peccatorem : et ideo foliis fici, id est, mandatis asperæ legis cooperuit nuditatem suam. Et alibi promittens Deus justitias suas, et gratias ablaturum de gente Judæa, sicut dicit Dominus per Osee prophetam : « Et auferam vestimenta mea, » et linteamina, ostendam gentibus turpitudinem tuam [3]. » Ergo imposueruut vestimenta sua super eos, id est, mandata et gratias quas ipsi acceperunt a Christo : super Judæos et gentiles imposuerunt, id est, tradiderunt, nec enim requiescere in eis potuisset Christus, nisi mandata ejus fuissent in eis.

XI. « Plurima autem turba vestimenta sua sternebat. » Alii autem cædebant ramos de arboribus, et sternebant » in via [4]. » Videlicet ut eo veniente calcarentur a jumento. Vestimenta sunt mandata, sicut diximus : frondes autem, speciem tenent pietatis. Quoniam ergo et mandata legis, et species judaïcæ religionis a Christianis fuerant conculcanda

[1] Matth. XXXI, 6, 7. — [2] Ephes. II, 3. — [3] Osee II. — [4] Matth. XXI, 8.

in via, id est, in Christo, ideo tunc illa sub pedibus jumenti sternebant in via. Et vide quoniam super jumentum quidem Apostoli posuerunt vestimenta sua, sub pedibus autem jumenti cætera turba judaïca : quoniam mandatis Apostolorum sternuntur quidem Christiani et adornantur, legis autem mandata conculcant. Quotiescumque enim circumcisionem spernimus, sacrificia Judæorum pro nihilo æstimamus, et cæteras consuetudines judaïcas reprobamus. Vestimenta Judæorum, quibus ipsi induebantur, nos qui sumus ex gentibus, sub pedibus nostris conculcamus. Alius autem sic : « Qui vestimenta, inquit, deposuerunt super asinam, Apostoli sunt, cæterique doctores : vestimenta autem sunt decus et schema gloriæ. » Gloriam ergo quam Christus accepit a Patre, dedit Discipulis suis : Discipuli autem accipientes eam a Christo, dederunt eam gentibus, ut delectabiliter Christus sederet in eis, sicut ipse dicit : « Et ego gloriam, quam mihi dedisti, » dedi eis, ut sint unum sicut et nos unum sumus[1]. » Turbæ autem, quæ vestimenta sternebant in via, credentes erant ex circumcisione, qui gloriam quam habebant ex lege, videntes Christum dejecerunt in terram, semetipsos humiliantes, et cum apostolo Paulo dicentes : « Secundum » justitiam quæ ex lege est conversatus sum sine querela, » sed quæ fuerunt mihi lucra, hæc æstimavi propter Christum » detrimenta, et arbitror stercora esse, ut Christum » lucrifaciam[2]. » Quid est autem aliud, quam justitiam legis terræ coæquare, ante sublimem gloriam Christi ? Qui autem ramos de arboribus præcidebant frondentes, ipsi erant credentes et eruditi doctores, qui ex Prophetis accipientes exempla viva de Christo, quasi de arboribus semper virentibus, et nunquam folia verborum suorum dejicientibus, ramos frondentes ante pedes subjugalis populi sternebant,

[1] Joan. XVII, 22. — [2] Philip. III, 6-8.

et per ea exempla quasi per ramos frondentes, virentes sine offendiculo ambularent per viam vitæ istius, donec introirent in sanctuarium Dei.

XII. « Turba autem quæ præcedebat, et quæ sequebatur, clamabat, dicens : Hosanna filio David [1], etc. » Memores populi mirabilium ejus, quæ ostendit eis, et sanitatum quas præstitit eis, exultantibus cordibus suis, ante et retro clamabant : « Hosanna filio David. » Qui præcedebant seniores erant, id est, Patriarchæ, Prophetæ, cæterique Sancti, qui ante adventum Christi de adventu ejus et prædixerunt, et cognoverunt. Sequentes autem juniores, id est, Apostoli, Martyres, cæterique doctores, qui post ascensum Christi de resurrectione ejus et ascensione vel operibus prædicaverunt et prædicant : et licet diversis quidem temporibus fuerunt, tamen in omnibus unus exultationis spiritus fuit. Et illi quidem prophetantes de Christo venturo clamaverunt : « Benedictus qui venit in nomine » Domini [2]. » Hi autem laudantes clamant de adventu Christi jam impleto, « Hosanna filio David. » Hosanna autem quidam interpretantur gloriam, alii redemptionem, alii salvifica, sive salvum fac. Nam et gloria illi debetur, et redemptio illi convenit, qui omnes redemit, et pretiosi sanguinis effusione salvavit.

[1] Matth. xxi, 9. — [2] Ibid.

HOMILIA XXXVIII.

CAPUT XXI.

I. « Et cum intrasset Jesus Jerosolymam, commota est » universa civitas, dicens : Quis est hic [1], etc. » Merito commovebantur videntes rem mirabilem : homo enim laudabatur quasi Deus, sed Deus laudabatur in homine. Dicebant enim : « Hosanna filio David. » Puto autem quod nec ipsi, qui laudabant, sciebant quid laudabant, sed spiritus subito ingressus in eos, nesciente animo, veritatis verba fundebat. « Et intravit Jesus in templum Dei [2]. » Hoc erat proprium boni filii, ut et veniens ad domum curreret patris, et illi honorem redderet, qui genuit eum, ut tu imitator Christi factus, cum in aliquam ingressus fueris civitatem, primum ante omnem actum ad Ecclesiam curras. Hoc erat boni medici ut ingressus ad infirmam civitatem salvandam, primum ad originem passionis intenderet. Nam sicut de templo omne bonum egreditur, sic et de templo omne malum procedit. Quemadmodum medicus quando primo ingreditur ad infirmum, statim de stomacho ejus interrogat, et eum componere primum festinat : quia si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum est : si autem dissipatus fuerit, totum corpus infirmum est. Ita si sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret : si autem corruptum fuerit, omnium fides marcida est. Cor autem et stomachus sacerdotes intelliguntur, quia in rebus spiritualibus per eos totus populus gubernatur. Et sicut cor sapientiæ locus est, ita sacerdotes sunt receptacula sapien-

[1] Matth. XXI, 10. — [2] Ibid. 12.

tiæ spiritualis, Esaïa dicente, de regibus quidem : « Omne » caput in dolore : » de sacerdotio autem, « Omne cor in » tristitia[1]. » Sicut enim stomachus accipiens cibum, coquit eum in seipso, et per totum corpus dispergit : sic et sacerdotes accipiunt scientiam sermonis per Scripturas ex Deo, et excoquentes eam in se, id est, tractantes et meditantes apud se, universo populo subministrant. Et sicut stomacho subministrante, unumquodque membrum suscipit nutrimentum, et convertit ipsum in se, secundum suam naturam : ut puta quod suscipit jecur, totum fit sanguis : quod autem suscipit fel, bilis efficitur totum : quod vero ascendit in pulmonem, phlegmata fiunt : quod autem in mamillas, totum efficitur lac. Sic sacerdotibus in Ecclesia loquentibus, verbum omnes suscipiunt, unusquisque autem convertit illud secundum proprium cor, ita ut unum idipsum verbum in cordibus quidem rectis procedat ad vitam, in cordibus autem perversis suscitet iracundiam, quasi bilis : in aliis autem operatur dilectionem dulcissimam, quasi lac : in aliis autem odia, quasi phlegma nocivum et expuendum. Videte ergo sacerdotes quomodo vos componatis in verbo et opere. Quoniam sicut in corpore, si aliquod infirmatum fuerit membrum, non omnino languet et stomachus : si autem stomachus languerit, omnia membra inveniuntur infirma. Sic si aliquis Christianorum peccaverit, non omnino peccant et sacerdotes : si autem et sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus convertitur ad peccandum. Ideo unusquisque Christianorum pro suo peccato reddet rationem : sacerdotes autem non solum pro suis, sed et pro omnium peccatis reddituri sunt rationem[2]. Vidit arborem pallentibus foliis marcidam, et intellexit studiosus agricola, quia læsurum in radicibus haberet. Nam vere quemadmodum cum videris arborem pallenti-

[1] Isaï. I, 5. — [2] Hebr. XIII, 17.

bus foliis, marcidam intelligis, quia aliquam culpam habet circa radicem : ita cum videris populum indisciplinatum et irreligiosum, sine dubio cognosce quia sacerdotium ejus non est sanum.

II. « Et ejiciebat vendentes et ementes de templo [1], » significans quia homo mercator vix aut nunquam potest Deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator, aut si voluerit esse, projiciatur de Ecclesia Dei, dicente Propheta : « Quia non cognovi negotiationes, introibo » in potentias Domini [2]. » Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, et se commendare, sine maliloquio non potest esse : necesse est enim ut et isti male loquatur de illo, et illi male loquatur de isto : sic qui emit et vendit, sine mendacio et perjurio esse non potest : necesse est enim ut negotiatoribus hic juret, quia non tantum valet res, quantum comparat eam, et ille juret quia plus valet res, quam vendit. Sed est nec stabilis substantia eorum. Talium enim substantia aut ipsis viventibus peritura est, aut a malis hæredibus dissipanda est, aut ad extraneos et inimicos hæreditas ipsorum ventura est. Non potest ad bonum proficere quod congregatur de malo. Quemadmodum si triticum, aut aliquam bladi speciem cernas in cribro, dum huc illucque jactas eum, grana omnia paulatim deorsum cadunt, et in fine in cribro nihil remanet, nisi stercus solum : sic et substantia negotiatorum, dum vadunt, et veniunt inter emptionem et venditionem, minuitur, et in novissimo nihil illis remanet, nisi solum peccatum. Ergo ostende nobis quis est negotiator? omnes enim homines videntur negotiatores. Ecce qui arat, comparat boves ut spicas vendat : et qui operatur lignum, comparat lignum, ut utensilia vendat : et linteonarius com-

[1] Matth. xxi, 12. — [2] Psal. lxx, 15, 16.

parat linteamina, ut vendat et ostendat : et fœnerator mutuat pecuniam, ut tollat usuras.

III. Et quomodo antiqui Judæi et Apostoli artificia laudaverunt? quia magis sunt sine peccato. Sicut et Paulus fuit sutor tabernaculorum, et ipse mandat, dicens : « Curent et nostri bonis operibus præesse[1]. » Et Apostoli quidam, sicut legimus, piscatores fuerunt. Ego ostendam qui non est negotiator, ut qui secundum regulam istam non fuerint, intelligas omnes negotiatores esse : id est, quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram et immutatam vendat, sed ut opus faciat ex ea, ille non est negotiator : quia qui materiam operandi sibi comparat unde faciat opus, ille non rem ipsam vendit, sed magis artificium suum, id est, qui rem vendit, cujus æstimatio non est in ea ipsa re, sed in artificio operis, illa non est mercatio : ut puta, faber comparat ferrum, et facit ferramentum : sed ferramentum illud non tantum habet ferri quantum valet, sed secundum opus ferramenti appreciatur. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram et immutatam dando lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei ejicitur. Unde super omnes mercatores plus maledictus est usurarius. Si enim qui rem comparatam vendit, mercator est et maledictus : quanto magis maledictus erit, qui non comparatam pecuniam, sed a Deo donatam sibi dat ad usuram? Secundo, quia mercator dat rem, ut jam illam non repetat : iste autem postquam fœneraverit, et sua iterum repetit, et aliena tollit cum suis. Adhuc dicit aliquis : « Qui agrum locat, ut agrariam recipiat : aut domum, ut pensiones recipiat, num est similis ei qui pecuniam dat ad usuram? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem usum disposita est, sicut ager, vel domus, sed ad pretium emendi vel vendendi. Secundo, quoniam qui

[1] Tit. III, 8.

agrum habet, arat eum, et fructum accipit ex eo : similiter et qui domum habet, usum mansionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum, vel domum, usum dare videtur, et pecuniam accipere, et quodammodo quasi commutare videtur lucrum cum lucro : pecuniam autem si repositam in sacculo teneas apud te, nullum usum capis ex ea. Tertio, ager vel domus utendo veterascit : pecunia autem cum fuerit mutuata, nec minuitur, nec veterascit.

IV. « Et mensas numulariorum subvertit [1]. » Pecunia spiritualiter homines intelliguntur : quia sicut nummus habet charagma Cæsaris, sic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum solidus qui non habet charagma Cæsaris, reprobus est : ita et homo qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus æstimatur. Unde Esaïas dicebat ad Jerusalem : « Pecunia tua reproba est, caupones tui miscent vi» num aqua, et cætera [2]. » Ideo ergo mensas nummulariorum evertit, significans quia in templo Dei non debent esse nummi, nisi spirituales, id est, qui Dei imaginem habent : et non illi nummi, id est, non illi homines, qui terreni regis imaginem portant, id est, diaboli. Nam sicut homo bonus in se imaginem Dei ostendit, sic et homo malus imaginem diaboli habet. Aut certe mensas spiritualiter dicit Scripturas nummulariorum, id est, sacerdotum. Vere enim sacerdotum illorum Scripturæ eversæ sunt, ut jam nemo eorum pascatur in eis, succedente Novo Testamento priori. « Et » cathedras vendentium columbas evertit [3]. » Loquens etsi non sermone, tamen ipso facto : quid faciunt in templo multæ columbæ venales, ex quo una columba gratuita descendit in templum corporis mei? Id est, Spiritus sanctus replevit Ecclesiam meam. Non enim in sacrificio columbarum postmodum placiturum est Deo templum, id est, Ecclesia, sed in Spiritu sancto. Dixi enim vobis per Pro-

[1] Matth. XXI, 12. — [2] Isaï. I, 22. — [3] Matth. XXI, 12.

phetam : « Non accipiam de domo tua vitulos, neque de » gregibus tuis hircos; quoniam meæ sunt omnes feræ syl» varum, jumenta in montibus et boves : cognovi omnia » volatilia cœli. Immola Deo sacrificium laudis [1], » quia non hostias volo, sed corda : non sacrificia, sed fidem. Item dixi vobis per eumdem Prophetam : « Afferte Domino glo» riam et honorem [2]. » Et si vere vultis in templo Dei consistere, tollite hostias, et sic introite in atria ejus sancta. Tollite tauros de templo, quia unus taurus est offerendus pro grege universo, de quo Jacob dicebat accusans Levitas, id est, sacerdotes : quia in ira sua occiderunt hominem, et in furore suo subnervaverunt taurum. Tollite oves de templo, quoniam unus agnus occidetur. Quoniam ergo per Prophetas admonuerat eos, ubi hostias de templo tollerent animalium, et corda sua contribulata et humiliata offerrent, illi autem non obaudierunt : juste nunc tanquam iratus super inobedientia eorum, propria virtute expellit eos, ostendens per hæc, quoniam ipse est qui tunc per Prophetas admonuerat eos de hostiis expellendis.

V. « Scriptum est enim : Domus mea, domus orationis » vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum [3]. » Templum autem Dei speluncam facit latronum, qui lucra terrena et illicita, non etiam spiritualia in animarum salutem sectatur. Cultusque religionis eo modo non tam cultus Dei est, quam iniquæ negotiationis occasio. Nam quotidie ingreditur Jesus in templum suum, id est, in sanctam Ecclesiam, et ejicit omnes vendentes gratiam Dei de Ecclesia, episcopos, presbyteros, diaconos, omnesque ecclesiasticos, nec non et laïcos : quia unius criminis habentur, pariter Dei dona vendentes et ementes : quia scriptum est : » Gratis accepistis, gratis date [4]. » Columbas quoque ven-

[1] Psal. XLIX, 9-11 et 14. — [2] Id. XXVIII, 2. — [3] Isaï. LVI, 7, et Matth. XXI, 13. — [4] Id. X, 8.

dentium cathedras evertit, ut quod honor sacerdotalis debet auferri ab eis, doceret, qui pro terrena mercede opus Dei faciendum existimant. Quod igitur de ecclesiasticis diximus, hoc unusquisque de se intelligat. Dicit enim Apostolus : « Vos estis templum Dei vivi, et Spiritus sanctus » habitat in vobis [1]. » Non sit igitur in domo pectoris tui negotiatio illicita. Nihil boni quod facimus, vel facere possumus, adjuvante Domino, appetitu jactantiæ faciamus, non terreni lucri concupiscentia, non malarum cupiditate rerum, ne ingrediatur Jesus iratus et rigidus, et non aliter emundet templum suum, nisi flagello adhibito, id est, correctione gravissima : et de spelunca latronum, id est, de habitaculo dæmonum per usum iniquæ cupiditatis : et de domo negotiationis, id est, de corde terreni lucri inhiante, suæ faciat domum habitationis.

VI. Unde quia paucorum est tam solida fortitudo, cruciantur delicti sanandis vulneribus, quibus humana fragilitas sauciatur. Diligens est adhibenda curatio. Unde dicit Scriptura : « Quis enim gloriabitur castum se habere cor, » mundum a peccato [2]? » Omnes igitur intelligant delictorum indulgentiam, et reparationis suæ necessariam sibi esse medicinam. Nemo enim est tanta firmitate suffultus, ut de justificatione sua debeat esse securus. Utamur igitur, dilectissimi, saluberrimi temporis venerabilibus institutis, et solertiori cura nostras maculas tergamus. Quantumlibet enim caste et sobrie mortalis hæc vita ducatur, quodam tamen pulvere terrenæ conversationis aspergitur, et nitor mentium ad Dei imaginem conditarum, non ita a fumo totius vanitatis est alienus, ut nulla possit sorde fuscari, et non semper indigeat expoliri. Quod si etiam castissimis animis necessarium est, quanto magis est expetendum, qui tota forte anni spatia aut sæcularius, aut negli-

[1] I Cor. III, 16. — [2] Prov. XX, 9.

gentius transierunt? Quos charitate debita commonemus, ut confugiant omnes ad præsentem ubique Dei misericordiam, et digna se confessione cum observantia mandatorum Dei cunctorum corda sanctificent. Mitescat sævitia, iracundia mansuescat. Remittant sibi omnes culpas invicem suas. Nec exactor sit vindictæ, qui petitor est veniæ. Dicentes enim: « Dimitte nobis debita, sicut et nos dimit» timus debitoribus nostris [1] : » durissimis nos vinculis colligamus, nisi quod profitemur impleamus. Clementes autem et mites animos largitas deorum. Nihil enim est dignius, quam ut homo sit auctoris sui imitator, et secundum modum propriæ facultatis divini operis sit executor. Nam cum aluntur esurientes, vestiuntur nudi, nonne auxilium Dei manus explet ministri? Et benignitas servi, munus est domini. Et merito Deo gratiæ referuntur de pietatis officiis, cujus opera videntur in famulis. Propterea ipse Dominus Discipulis suis ait : « Sic luceat lux vestra coram homini» bus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem » vestrum qui in cœlis est [2]. Et accesserunt ad eum cæci et » claudi in templo, et sanavit eos omnes [3]. » Ut quod illi verbis clamabant, iste factis ostenderet. Quasi testis vocis eorum sanavit cæcos, ut cæci videntes, cæcos aspicientes viderent et ipsi : ut istorum illuminatio corporalis fieret illis spiritualis lucerna cordis. Curavit et claudos, ut claudicantes Judæi in fide currerent ad Christum, ut meliores pedes illi acciperent videntes quam isti.

VII. « Videntes autem principes sacerdotum, et scribæ » mirabilia quæ fecit, et pueros clamantes in templo, et » dicentes : Hosanna filio David : indignati sunt, et dixe» runt ei : Audis quid isti dicunt [4] ? » Quibus ipse poterat dicere : « Et vos videtis quid ego facio? Illos loquentes at-

[1] Matth. VI, 12. — [2] Id. V, 16. — [3] Id. XXI, 14. — [4] Ibid. 15, 16.

tenditis, et me facientem non consideratis. Ego enim factis interpretor voces illorum?» Quemadmodum columna in templo, si steterit recta, accepto pondere amplius confirmatur: si autem modice obliqua fuerit, suscepto pondere, non solum non confirmatur, sed amplius vadit ad latus: sic et cor hominis si rectum fuerit, videns opera alicujus viri justi, aut audiens, per doctrinam sapientiæ ejus amplius confirmatur: si autem fuerit perversum cor, videns opera alicujus viri justi, aut audiens, non solum non confirmatur, sed magis ad invidiam excitatur, et magis pervertitur. Hoc modo et sacerdotes videntes sanitates ægrotantium, et audientes laudem puerorum, non solum non crediderunt in Christum, sed magis excitati sunt contra eum, dicentes: « Audis quid isti dicunt? » Utinam vos audiretis quid dicunt. Hæ enim sanitates ægrotantium de vocibus clamantium testimonium dant, quia vera sunt quæ dicuntur. Item voces clamantium de sanitatibus ægrotantium testimonium reddunt, quia magna sunt quæ fiunt. Si sanitates ægrotantium mentiuntur de Christo, interrogate voces clamantium. Si voces clamantium mentiuntur, interrogate ægrotantium sanitates. Et ut quid quasi reum arguitis, quem tanti testes defendunt? Si juste clamant, consentite clamantibus, et credite in Christum: si autem injuste dicunt, reprehendite illos magis injuste, dicentes: «Et ut quid Christum culpatis?» Quid enim culpant Christum, si intelligunt illi quid dicunt?

VIII. « Jesus autem dixit eis: Utique nunquam legistis, »Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem[1]?» Tanquam si dicat: «Esto istud mea culpa est, quia isti clamant: numquid mea culpa est, quia ante tot millia annorum hoc futurum Propheta prædixit?» Si recordamur quomodo superius dixit: «Turba autem quæ præcedebat, et

[1] Psal. VIII, 3, et Matth. XXI, 16.

» quæ sequebatur, clamabat [1] : » intelligimus quia infantes dicebantur, non ætate, sed simplicitate cordis. Infantes autem lactentes, nec intelligere aliquid, nec laudare possunt. Lactentes autem dicebantur, quoniam quasi lactis suavitate, ita mirabilium delectatione excitati clamabant, sicut scriptum est : « Sic exaltavi animam meam, sicut ab-» lactatus super matrem suam [2]. » Lac enim dicitur opus miraculorum, panis autem doctrina perfectæ justitiæ, sicut ait Apostolus : « Et verbum meum, et prædicatio mea non » in persuasione sapientiæ verbi, sed in ostensione spiritus » et virtutis [3]. » Item post modicum sic dicit : « Et ego non » potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnali-» bus : quasi parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non » escam [4]. » Omnis prima inductio fidei, id est, simplex doctrina, lac dicitur, quoniam sicut lac sine labore, et sine opere dentium manducatur, et manducantem suavitate sua delectat : sic et mirabilia nullum laborem videntibus ponunt, sed videntes admiratione delectant, et ad fidem molliter invitant. Panis autem perfectioris doctrinam justitiæ significat, quam accipere non possunt, nisi exercitati sensus circa res spirituales : quoniam qui audit, necesse habet intra se tractatibus quibusdam discutere et meditari : quasi quibusdam dentibus spiritualibus molere. Unde et lex ruminantia animalia voluit esse munda [5]. Illa enim esca doctrinæ non tantum carnalibus suavis est, quantum spiritualibus utilis est ad salutem. Sicut enim infanti si dederis fragmentum panis, quoniam angustas habet fauces, offocatur magis quam nutritur : sic et homini imperfecto in fide, et puero sensibus, si altiora mysteria sapientiæ volueris dicere, angustam habens fidem et sensum, magis scandalizatur, quam ædificatur. Et quemadmodum viro per-

[1] Matth. XXI, 9. — [2] Psal. CXXX, 2. — [3] I Cor. II, 4. — [4] Id. III, 1, 2. — [5] Deut. XIV.

fecto si dederis lac, fauces quidem ejus delectat, membra autem ejus non confortat. De pane enim scriptum est, non de lacte, quia confortat cor [1]. Si autem panem manducet, non tantum fauces ejus delectat, quantum præstat ei virtutem: sic et viro perfecto in fide, et maturo sensibus, si miracula ostenderis, delectatur quidem aspectu, nihil autem proficit ei ad ædificationem sensus, aut notitiam veritatis : si autem verbum sapientiæ exposueris ei, et ratione delectatur, et ædificatur in fide.

IX. « Et relictis eis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam, et mansit ibi [2]. » Ut recedendo compesceret, quos respondendo non potuit : quia malitia non compescitur sermonibus, sed excitatur. Malum enim hominem melius locum dando potes vincere, quam respondendo. Nam si contendis irrationabilem ratione placare, et illum non placas, et te ipsum subvertis. « Et mansit ibi. » Noluit manere in Jerusalem, de qua jam voluntate recesserat, quæ in mortem Domini sui jam manus armatas tenebat, seipsam magis occisura quam Dominum, sed mansit apud Lazarum et sorores ejus, ut illic requiesceret corporaliter, ubi et spiritualiter repausabat. Nam sanctorum virorum est non ibi quærere mansionem, ubi clariores sunt viri, sed ubi fideliores: nec gaudent ubi epulæ largæ sunt, sed ubi sanctitas floret.

[1] Psal. CIII, 15. — [2] Matth. XXI, 17.

HOMILIA XXXIX.

CAPUT XXI.

I. « Mane autem revertens in civitatem, esuriit, et videns » fici arborem unam secus viam, venit ad eam, et nihil in» venit in ea nisi folia tantum, et ait illi : « Nunquam ex te » fructus nascatur in sempiternum [1], etc. » Non quasi homo cibum, sed quasi Deus salutem humanam : non quasi indigens quærit nostram justitiam, sed quasi misericors desiderat nostram salutem. Si autem quasi homo esuriisset cibum, nunquam mane esuriisset : sed ideo ad hoc mane esuriit, quia semper esuriit, qui justitiam illorum esuriit, aut aliorum salutem. Merito ergo veniens ad gentem Judæam Christus, mane esuriebat, cum per tot millia annorum nullum justitiæ suæ desiderat cibum. « Mane autem, » id est, initium duodecimæ horæ, de qua supra locuti sumus. Vides ergo quia mutationes istæ sæculi hujus, et horæ dicuntur et dies : et si consideres per singula sæcula, quasi et mane invenies fieri et vespere. Ecce factum est mane super Adam, quando creavit eum Dominus, et dedit ei mandatum justitiæ quasi lucem. Deinde magis atque magis hominum iniquitate crescente, et quasi nocte veniente, justitia quasi lux recessit ab eis. Iterum factum est alterum mane, quando Dominus veniens ad Noë propter reparationem sæculi, ad eum et ad filios ejus posuit justitiæ testamentum, quasi lumen. Iterum crescente hominum iniquitate, quasi nocte prævalente, recessit ab eis sol, id est, Dominus cum luce justitiæ suæ. Iterum revertens re-

[1] Matth xxi, 18, 19.

duxit tertium mane, eligens Abraham, et ostendens ei quasi lumen animæ notitiam veritatis, ponens testamentum in eo circumcisionis et fidei. Item prævalente iniquitate quasi nocte veniente, recessit ab eis quando filii Israël secundum idola Ægyptiorum vivebant. Nunquam enim afflixissent eos Ægyptii, si quantum ad primam faciem lux fuisset in eis. Item rediens quarto mane apparuit Mosi, et educens Israël de Ægypto lucem legis ostendit eis. Item crescente iniquitate quasi nocte novissima deducti sunt in captivitatem filii Israël. Revertens iterum Dominus reduxit quintum mane, revocans filios Israël de captivitate, restaurans plebem per Zorobabel, et per Jesum filium Josedech, de cætero reparans legem per Esdram prophetam. Iterum crescente iniquitate quasi nocte veniente, subtraxit ab eis Dominus misericordiam suam quasi lucem, et facti sunt iterum sub Romanorum potestate. Sexto autem mane reversus est Christus ad Judæos et gentes, et dedit eis seipsum manifestissimum lumen. Etiam modo sicut videtis Christianorum iniquitate crescente, quasi nocte veniente, recedet a nobis, et auferet gratiæ suæ lumen a nobis, sicut ipse testatur, dicens : « Putas cum venerit Filius » hominis, inveniet fidem super terram [1] ? » Septimum autem lumen daturus est nobis, cum venerit reddere singulis secundum opera eorum. Et quotiescumque peccata hominum prævalentia excludunt a se misericordiam Dei, illud tempus nox dicitur : quotiescumque autem misericordia Dei prævalens, non aspicit peccata nostra, sed visitat homines in bono, dies dicitur visitatio ejus. Ut scias autem de nocte, quæ fit ante Christi adventum priorem, dicit Propheta : « Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matu» tinum lætitia [2]. » De nocte autem consummationis futuræ ipse Dominus dicit : « Cum sero factum esset, vocavit ope-

[1] Luc. XVIII, 8. — [2] Psal. XXIX, 6.

»rarios, et reddidit eis mercedem [1].» Ergo per istos sex dies et noctes laboravit Dominus vadens a nobis, et revertens ad nos. Vadens propter peccata nostra, et rediens propter misericordiam suam. Cum autem factum fuerit septimum mane, tunc requiescet in septimo die, quia postmodum hominibus viventibus sine successione peccatorum lux justitiæ est permansura, et semper sol Christus erit nobiscum, dicente Apostolo: « Rapiemur in nubibus ob-»viam Domino in aëra, et sic semper cum Domino eri-»mus [2].» Ideo ergo mane revertens esuriit: quod mysterium intelligitur ex tempore resurrectionis ejus, quando relicta est synagoga, et suscepta est Ecclesia.

II, « Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad »eam, et nihil invenit in ea, nisi folia tantum [3].» Arbor fici, est synagoga. Nam synagoga propter multitudinem multorum granorum sub uno cortice habitantium, dicta est ficus quasi multorum hominum fidelium habitantium in una domo, sicut scriptum est: « Deus qui inhabitare fa-»cit unanimes in una domo [4].» Denique vide ipsa folia fici, quomodo secundum similitudinem manus formata sunt. Folia autem viriditatis, sunt species tantummodo sanctitatis in homine, aut sine fructu operum verba religiosa. Quicumque ergo homo religiosus, id est, arbor rationabilis, profitetur se esse Dei, et justitiam non operatur, arbor est tantummodo, folia sine fructu portans, quales sumus nos, de quibus prophetavit Apostolus: «Erunt, inquit, in »novissimis diebus homines seipsos amantes, cupidi pecu-»niarum, elati, superbi, parentibus non obedientes, vo-»luntatis suæ amatores magis quam Dei, speciem quidem »pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, quos »in finem maledicturus est Dominus, ut nunquam ex illis

[1] Matth. xx, 8. — [2] 1 Thess. iv, 16. — [3] Matth. xxi, 19. — [4] Psal. LXVII, 7.

» fructus nascatur, sicut maledixit Judæis, et aruerunt [1]. » Secus autem viam, est juxta mundum. Ideo ergo nullum in Judæis fructum Christus potuit invenire, quia juxta mundum viventes erant, id est, secundum mundum. Mundus enim via est communis, per quam omnes transeunt qui nascuntur, sicut exposuimus in parabola seminantis. Quicumque ergo homo fidelis, id est, arbor rationabilis, juxta mundum vivens, nunquam potest in se fructum justitiæ tenere. Unde Paulus dicebat ad Timotheum : « Nemo » militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei pla» ceat cui se probavit [2]. » Ut quid non potest fructus suos tenere? Transeuntes enim et retranseuntes dæmones, vel ministri ipsius per viam, id est, vagantes per mundum suum, excutiunt eos. Sicut enim irrationabilis terra, quæ secus viam posita est, semper conculcatur, et dura est, et semina doctrinæ in sulcos sensus sui non recipit, sed volatiles spiritus rapiunt ea: sic et omnis arbor rationabilis juxta viam posita nunquam potest esse fructifera, id est, homo secundum mundum vivens, nunquam potest evadere a peccato, ut sit justus. Frequenter enim transeuntes spiritus, ipsas gemmas justitiæ excutiunt de ramis ejus antequam aperiantur in flores. Interdum autem ipsos flores jam apertos excutiunt, interdum vero etiam poma ipsa formata deponunt. Rami enim sunt animæ sensus ipsius, de quibus omnia bona procedunt. Gemmæ autem sunt bonæ cogitationes cohærentes in sensibus. Aperti autem flores, sunt bonæ voluntates. Sicut enim de gemmis flores procedunt, ita de bonis cogitationibus nascuntur bonæ voluntates. Sicut autem flores non possunt procedere, nisi fuerit gemma : sic bona voluntas nasci non potest, nisi præcesserit in homine cogitatio bona. Bona enim cogitantes, incipimus desiderare quæ bona sunt apud Deum. Nam

[1] 2 Tim. III, 3-5. — [2] Id. II, 4.

voluntates bonæ sic suaves sunt apud Deum, quemadmodum odoriferi flores. Unde Salomon dicebat : «Fili, serva »te a cogitationibus quæ sunt sine intellectu[1].» Poma autem sunt opera justitiæ perfectæ. Sicut enim ex floribus poma formantur, ita ex bonis voluntatibus opera perfecta nascuntur. Sicut autem ante pomum flos præcedit, ita ante opus bonum, bona voluntas. Omnis itaque homo qui jam nec cogitat aliquando quæ bona sunt, ipsas gemmas justitiæ de ramis, id est, de sensibus ejus, transeuntes dæmones excusserunt. Qui autem cogitat quidem bona, et proponit in corde suo facere quod bonum est, puta aut eleemosynam facere, aut jejunare, aut continens esse, et tamen concupiscentia sæculi victus, aut ex quacumque occasione mutaverit voluntatem suam : de illius sensu jam apertos flores dæmones excusserunt. Qui autem cogitavit bona, et proposuit, et perfecit quod proposuit, ille poma produxit. Quod si iterum peccaverit, et propter peccata sequentia justitiæ opera priora perdiderit, de illis sensibus dæmones jam perfecta poma excusserunt. Sicut ergo difficile est arborem juxta viam positam, fructus suos usque ad maturitatem servare : sic difficile est virum fidelem juxta istum mundum viventem, id est, in actibus ejus, justitiam immaculatam usque in finem servare. Si vis ergo fructus justitiæ usque in finem tenere, recede de via, et plantare in loco secreto, ut nec mundus tecum aliquid habeat commune, nec tu cum mundo.

III. «Et ait illi : Nunquam ex te fructus nascatur in »sempiternum[2].» Non quia maledixit arborem, ideo fructus non dedit, sed quia non dabat, ideo maledixit ei, ut nec folia ipsa proferret : id est, non ideo Judæi perdiderunt justitiam, quia Deus eos dereliquit, sed ideo eos Deus dereliquit, quia justitiam non afferebant, ut nec ipsa spe-

[1] Sap. I, 5. — [2] Matth. XXI, 19.

cies pietatis esset in eis, aut sermo. Et vere sicut melius est ut non sit arbor, quam ut sit quidem, et secundum genus suum fructum non faciat : sic melius est ut nec sit homo Dei, quam ut sit quidem, et conversationem non habeat secundum Deum. Qui enim tuus non est, si tibi non obaudit, non doles : de illo autem graviter doles qui tuus est, et te contemnit, et aliis servit : sic Deus non tantum de alieno, et aperte diabolo servienti irascitur, quantum de suo diaboli faciente voluntatem. Ideo in fine sæculi ipse Deus mittet operationem erroris in tales, sicut et quotidie fieri videmus ut credant mendacio, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati, ut judicentur omnes. Non vult enim ut videantur esse ipsius, qui vere non sunt ejus. Uxor meretrix melius est ut nec sit viri sui, quam ut ipsa illius male ambulando excitet eum in zelo.

IV. « Et arefacta est continuo ficulnea. Et videntes Discipuli, mirati sunt dicentes : Quomodo continuo aruit ficulnea [1] ? » Mirati sunt, quia sermo ejus quasi flamma descendit ad radices ipsius. O Apostoli, qui vidistis Lazarum sepultum, et putridum iterum venientem ad vitam solo sermone [2] : quid miramini, si videtis arborem solo sermone siccatam? Qui enim potest vitam donare, ille potest et vitam auferre : qui autem vitam auferre non potest, nec vitam dare potest.

V. « Respondens autem Jesus, ait illi : Amen dico vobis, » si habueritis fidem, et non hæsitaveritis, non solum de » ficulnea facietis: sed et si monti huic dixeritis : Tolle te, » et jacta te in mare, fiet [3]. » Mons ille invisibilis, qui arbores infructuosas producit, ubi loca petrosa et aspera, ubi præcipitia pendentia, et cavernæ, non hominibus ad habitandum aptæ, sed bestiis, ubi nulla est planities ad

[1] Matth. XXI, 19, 20. — [2] Joan. XI. — [3] Matth. XXI, 21.

requiescendum in pace, sed ascensionibus et descensionibus plenus est. Quicumque enim diabolo stant, alias ascendunt, alias descendunt. Qui mons est dictus, non propter altitudinem dignitatis, sicut Angeli sancti, sed propter inflationem superbiæ; non propter firmitatem virtutis, sed propter immobilem et incorrigibilem malitiam suam. Istum montem tollite de medio Sanctorum, ubi fides, ubi spes, ubi charitas, ubi planities pacis, ubi speciosi fontes doctorum, ubi prata florentia rore gratiarum, ubi volucres sancti, assidue vernantes cantibus delectant. « Et mitte te » in mare : » id est, in istum mundum, ubi aquæ sunt salsæ, et non procedentes ad usum, id est, populi iniqui, non proficientes ad gloriam Dei, in quos omnia dulcia flumina spiritualium gratiarum currunt, et salsitatem eorum mutare non possunt, sed magis illorum salsitas corrumpit in se dulcedinem venientium fluminum in mare hujus mundi, ubi semper dominantur potestates, et diversorum spirituum periculosa certamina. Sicut enim assidua est in mari tempestas, sic in isto mundo persecutio Satanæ, ubi nunquam tranquillitas est, sed ascendentibus undis, id est, tentationibus impellentibus et impulsis, invicem se percutiunt aquæ, et invicem se frangunt et confringuntur, et invicem se confringentes quemdam irrationabilem sonum dant. Sic seipsos homines occasionibus hujus mundi ex ipso mundo nascentibus, quasi undis se invicem comedunt, et impugnant, et ex se quasi insanas voces pelagi dimittunt. Unde dicebat Apostolus : « Omnis clamor et ira tollatur a vobis [1]. Mitte te in mare. » Ubi sonus confusus, ubi inconstantia æterna, ubi infatigabilis contentio undarum, ubi timor est, et semper mortis fluit imago. « Et omne » quodcumque petieritis in oratione, credentes accipietis [2]. » Gratiam quidem fidei Deus donat, tamen homines eam

[1] Ephes. IV, 31. — [2] Matth. XXI, 22.

nutriunt, et faciunt fortem : fides autem facit abstinentiam rerum malarum, et opus bonarum. Quanto magis te abstinueris a malo, et secutus fueris bonum : tanto amplius fidem tuam fortem facis. Quanto autem minus abstinueris a malo, et negligentius feceris bonum : tanto magis fidem infirmam habes.

VI. « Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum » docentem principes sacerdotum, et seniores populi, di» centes : In qua potestate hæc facis ? et quis tibi dedit hanc » potestatem [1] ? » Quoniam autem unum diem viderant sa[illegible] Christum cum magna gloria introëuntem in tem[illegible]dus undique voce angelica clamaret : [illegible]avid. » Qui ingrediebatur ut homo, lau[illegible]. Qui celabatur in carne, demonstrabatur in voce : quem malitia sacerdotum quasi hominem blasphemabat, hunc innocentia parvulorum quasi Deum exaltabat. Quantum autem ille glorificabatur, tantum sacerdotes invidia torquebantur, et illius honor illis fiebat in tormentum. Sic enim est res, ut quando boni in sua virtute laudantur, mali autem in sua invidia cruciantur. Itaque non sufferentes in pectore suo invidiæ stimulantis ardorem, prorumpunt in vocem. « In qua potestate hæc fa» cis ? » O invidia, quæ sibi semper est inimica ! Nam qui invidet, sibi quidem ignominiam facit, illi autem cui invidet, gloriam parat. Ipse vituperabilis invenitur de sua invidia, ille autem laudabilis demonstratur de sua virtute. Ergo invidia sibi soli nociva est. Alterum autem non solum non gravat, sed adhuc magis commendat. Venerunt ergo ad eum quasi ad peccantem in templo, et dum non inveniunt culpam, criminantur beneficium, dicentes : « In qua » potestate facis hæc ? » Corpus sanum aliquoties percutitur, et non facile vulneratur : corpus autem debile ab in-

[1] Matth. XXI, 23.

tus tacitam habet læsuram, etiamsi modice tactum fuerit, citius dissipatur. Sic animal liberum et integrum non facile offenditur : animal vero invidia vulneratum, non solum causa idonea, sed etiam levis occasio excitat in dolorem. Sic et sacerdotes Judæorum invidentes Christo, dum justas causas accusandi non inveniunt circa eum, etiam de bono ejus turbantur, dicentes ; « In qua potestate facis » hæc ? » Cogitabant in dolore apud se : » Nos fuimus columnæ templi, et ecce super illum recumbit tota Ecclesia, et nos inventi sumus sine causa erecti, quia ministerium perdidimus, et nomen vacuum possidemus [illegible]mus tacentium Scripturarum quasi lingua vi[illegible] resonat in medio templi, et nos conter[illegible]i cithara dissipata. Nos fuimus patres populi, [illegible]e generat filios, nos autem steriles sumus inventi. » [illegible]m ferentes dicebant : « In qua potestate facis hæc ? » Dicendo : « Quis tibi dedit hanc potestatem ? » ostendunt illi quasdam esse personas, quæ dant hominibus potestatem, sive corporalem, sive spiritualem. Tanquam si ita dicant : « De sacerdotali familia genitus non es, senatus tibi hoc non concessit, Cæsar non donavit. » Si autem credidissent quod omnis potestas ex Deo est, nunquam interrogassent, « Quis » tibi dedit hanc potestatem? » Scientes quia « Omne datum » perfectum de sursum est, descendens a Patre luminum[1] » Et, quia « Nemo potest accipere aliquid, nisi datum fuerit » ei de Cœlo[2]. »

VII. Omnis homo secundum se æstimat alterum ; nec potest ipse melius sentire de alio, quam ipse senserit de se. Ecce fornicarius neminem æstimat castum. Item castus non facile de fornicario suspicatur. Superbus neminem putat humilem ; humilis neminem credit esse superbum. Sic qui non est ex Deo sacerdos, nullius sacerdotium putat ex

[1] Jacob. I, 17. — [2] Joan. III, 27.

Deo. Unde autem putas fieri, ut invicem se sacerdotes contemnant et persequantur, nisi quia per ambitionem facti sacerdotes, omnes tales æstimant, quales sunt et ipsi? Sacerdos autem qui est secundum Deum, omnem sacerdotem timet offendere, quia omnes ex Deo fieri arbitratur, quamvis ex hominibus sit factus. Ecce enim David quamvis manifestum sciret Saül non esse regem secundum Deum, tamen frequenter sibi traditum nolebat occidere, dicens : « Non injiciam manum meam in unctum Domini [1]. » Item cum Paulus maledixisset sacerdotem Ananiam, et audisset quoniam erat sacerdos, pœnitentia ductus respondit : « Nesciebam, fratres, quia princeps erat sacerdotum [2]. » Aut certe scientes sacerdotes, quoniam multi quidem faciunt signa, non ex potestate Dei, sed ex potestate contraria, sicut in multis exposuimus locis ; ideo blasphemantes interrogabant : « In qua potestate facis hæc ? » in spiritu Dei, an in spiritu Beelzebub ? » Sicut alibi blasphemantes dicebant de eo : « Quia hic non ejicit dæmonia, nisi in Beelze-» bub principe dæmoniorum. Respondens autem Jesus, » dixit : Interrogabo vos unum verbum, quod si dixeritis » mihi, et ego vobis dico in qua potestate hæc facio : Bap-» tisma Joannis unde erat, de cœlo, an ex hominibus [3] ? » Sciens Dominus inconvertibilem eorum malitiam, proposuit eis quæstionem undique catenatam, ut non respondentes audiant, sed ut impediti non interrogent. Quia præceperat : « Nolite sanctum dare canibus [4]. » Et non decebat, ut transgrederetur præceptum, quod ipse præposuit. Deinde etiam si dixisset, nihil profecisset : quia non potest sentire quæ lucis sunt tenebrosa voluntas. Quid prodest, si cæco aliquam pulchritudinem monstras ? Cæcitas autem spiritualis est malitia cordis. Sicut enim cæ-

[1] 1 Reg. XXIV, 7. — [2] Act. XXIII, 5. — [3] Matth. XX, 24, 23. — [4] Id. VII, 6.

cus non potest aspicere in splendorem luminis, sic non potest intelligere homo malignus mysteria pietatis. Sicut enim cautus venator, bestiam comprehendere volens : cum viderit ex una parte illius præcipitem locum, ex altera parte erigit retia, ut ex quacumque parte exilierit, aut in retia incidat, aut in præcipitium cadat : sic et Dominus illis simplici interrogatione laqueum posuit, ut si quidem de cœlo dicerent, in laqueum reprehensionis inciderent. Diceret enim eis : « Quare ergo non creditis eis ? » Si autem de terra dicerent, quasi in præcipitium, sic in periculum mortis incurrerent apud populum, ut lapidarentur. Interrogantem enim oportet docere, tentantem autem quocumque modo retundere, et objectionis illius astutiam rationabili percussione confundere, et non veritatem ejus mysterii publicare. Sic enim alibi Dominus diabolo fecit, cum protulisset adversus eum exemplum Scripturæ, quam non intellexerat, dicens : « Scriptum est enim : » Angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne » forte offendas ad lapidem pedem tuum [1]. » Non ei dixit ; « Non sic intelligitur Scriptura illa, » sed sic dimisit eum in ignorantia. Et altero eum manifestiori confudit exemplo, ut et audaciam ejus confunderet, et prophetica mysteria non revelaret.

VIII. « Et respondentes dixerunt Jesu : Nescimus. Et » ipse ait eis : Nec ego vobis dico in qua potestate hæc facio [2]. » Non dixit : « Nec ego scio. » O vos scitis ut homines, et denegatis ut mali : ego autem scio ut Deus, et non dico quasi justus indignis. Nam mendacia si non habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur. Sic et veritas si non invenit quem salvet, ipsa se sibi conservat immaculatam. Quid autem vobis videtur? Quos reos proponit in causa, ipsos et judices petit, ut a nullo mereantur absolvi,

[1] Psal. xc, 11, et Luc. iv, 10, 11. — [2] Matth. xxi, 27.

qui seipsos condemnant. Magna est fiducia justitiæ, ubi causa adversario ipsi committitur, reddi veritatis exitum non timet. In parabolis figurat personas eorum, ut quia non intelligunt, ipsi adversus se sententiam dicant. Sic et aliquando cum David in peccatum incidisset, quasi stupore alicujus somnii vigilabat : nam quamvis peccaverat, tamen adhuc David erat sanctissimus [1]. » Itaque a Nathan parabolarum retibus comprehensus, coëgit ut ipse adversus se judicium mortis proferret. Et circumventio quidem tunc talis, sed circumventionis exitus modo non talis : ille enim comprehensus ad pœnitentiam flexus est, isti autem magis ad malitiam sunt excitati : hæc est enim proprietas bonorum hominum et malorum. Bonus enim comprehensus in peccato, ingemiscit, quia peccavit : malus autem comprehensus, fremit, non quia peccavit, sed quia comprehensus est in peccato. Ut puta domesticum animal, si aliquanto tempore extra domum errando fuerit evagatum, cum venerit in manibus domini sui, quasi in recordationem naturæ suæ rédactum, cito iterum mansuescit : animal autem sylvestre, cum fuerit comprehensum, aut morsibus appetit, aut calcibus repugnat. Sic et malus homo correptus, non solum pœnitentiam non agit, sed adhuc adversus corripientem magis irascitur.

[1] 2 Reg. XII.

HOMILIA XL.

CAPUT XXI.

I. « Homo quidam habebat duos filios, et accedens ad » primum, dixit : Fili, vade hodie operari in vineam meam. » Ille autem respondens, ait : Nolo. Postea autem pœni- » tentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit si- » militer. At ille respondens, ait : Eo, domine, et non ivit. » Quis ex duobus fecit voluntatem patris ? Dicunt ei : Pri- » mus. Dicit illis Jesus : Amen dico vobis, quia publicani et » meretrices præcedunt vos in regno Dei. Venit enim ad » vos Joannes in via justitiæ, et non credidistis ei : Publi- » cani autem et meretrices crediderunt ei : vos autem vi- » dentes, nec pœnitentiam habuistis, postea ut crederetis » ei [1]. » Quis est ille, nisi Deus, qui omnes homines creavit, paterno affectu diligit : qui cum sit natura dominus, tamen magis vult diligi quasi pater, quam timeri ut dominus? Propterea in principio mandatorum legis non dixit : « Timebis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, » sed « Diliges [2]. » Dilectionem enim ab hominibus exigere, non est dominii, sed paternitatis : « Qui duos filios ha- » buit. » Unum quidem gentium populum, alterum Judæorum : quorum major filius erat gentium populus, minor autem populus Judæorum, quoniam gentes quidem erant ex patre Noë, Judæi autem ex Abraham.

II. « Et accedens ad primum, dixit : Fili, vade hodie » operari in vinea mea. » Hodie, id est, in tempore sæculi hujus. Quomodo locutus est filiis suis? Non in facie

[1] Matth. XXI, 28-32. — [2] Deut. VI, 5.

ut homo, sed in corde ut Deus. Homo in auribus verbum sonans, sed Deus in mentibus suggerit intellectum. Quoniam autem sic loquitur Deus, ipse signat dicens Eliæ : « Descende in Sarreptam Sidoniæ, et illic mandabo viduæ, ut pascat te [1]. » Quomodo putas mandavit viduæ? Non sermone, sed in spiritu, nec enim legitur specialiter ei Deus mandasse. Quis autem non intelligat Deum invisibiliter in corde ei locutum? Quando enim venit ad eam Elias, illa colligebat hastellas, ut sibi quidem et filiis suis, non autem ut Eliæ cibum pararet, sed repente magnanimiter obtulit admonenti, quod ante cum extrema desperatione paraverat. Quando enim modicam habebat farinam in capsa, sed magnam fidem habebat in corde, quam esuriebat Elias : reges quidem esuriebant, vidua autem pascebat, quia in illa tentatione horrea quidem defecerunt, capsa autem exuberabat, ut impleretur quod fuerat scriptum : « Divites eguerunt et esurierunt : inquirentes autem Dominum non deficient omni bono [2]. » Quid est operari in vinea? justitiam facere. Vineam enim justitiam diximus supra, quam generaliter quidem in natura omnium hominum Deus plantavit, specialiter autem dedit eam in libro Judæis : cujus diversæ vites sunt diversæ species justitiarum : in qua vinea unusquisque secundum proprias vires, aut paucas vites operatur, aut multas. Nescio autem si totam vineam quis hominum sufficiat operari.

III. « At ille dixit : Nolo. » Quomodo dixit : « Nolo? » in cogitatu. Qui enim habens intellectum boni et mali, relinquit bonum, et sequitur malum, in cogitationibus suis contra Dominum respondere videtur : « Quia nolo, » id est contra intellectum suum creatum sibi a Deo. Nisi enim dixerit in corde suo : « Nolo, » non potest fieri ut aliquando

[1] 3 Reg. XVII, 9. — [2] Psal. XXXIII, 10, 11.

peccet, dicente Propheta : « Dixit injustus, ut delinquat » in semetipso [1]. » Gentes enim a principio relinquentes Deum et justitiam ejus, et transeuntes ad idola et peccata, in cogitationibus suis respondere videntur : « Nolumus facere justitiam, quam scimus ex nobis. »

IV. « Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At » ille respondens, ait : Eo, domine, et non ivit. » Judaïcus enim populus, id est, minor filius interrogatus, et per Mosem, et per Joannem quasi a Deo per eos loquente, spopondit se omnia facturum quæcumque præceperat Dominus : postea autem aversi, mentiti sunt Deo, sicut de illis dicit Propheta : « Filii alieni mentiti sunt mihi [2]. » Quis ex » duobus fecit patris voluntatem ? At illi responderunt : » Primus [3]. » Vide quomodo, sicut jam diximus supra, attracti parabolæ veritate, ipsi adversum se sententiam protulerunt, dicentes priorem filium patris voluntatem fecisse, id est, populum gentium : quia melius est non promittere, et facere justitiam Dei, quam promittere et mentiri.

V. Quorum judicium abundanter confirmans addidit, et dicit : « Amen dico vobis, quia publicani et meretrices » præcedunt vos in regnum Dei [4]. » Ac si dicat : « Non solum populus gentium melior est vobis Judæis, sicut judicastis et ipsi, sed etiam publicani et meretrices, qui sunt inter vos manifeste turpissimam profitentes vitam, præcedunt vos in regnum Dei : quanto magis populus Gentium ? » Puto quod ex persona omnium virorum peccatorum publicani ponuntur, et ex persona omnium mulierum peccantium meretrices, quoniam quamvis multa sint peccata in viris et mulieribus præter ista, tamen præcipue in viris avaritia abundat, fornicatio autem in mulieribus :

[1] Psal. XXXV, 2. — [2] Id. XVII, 46. — [3] Matth. XXI, 31. — [4] Ibid.

ut puta, mulier quamvis potest esse avara aut superba, tamen non facile per avaritiam, aut superbiam peccat : quoniam non habet facile honores, pro quibus avaritiam exerceat : aut sit superba inter eos, cum quibus conversatur, ut in superbia peccet, quæ in domo sua sedet inclusa. Ideo autem facile peccatum fornicationis incurrit, maxime quia hoc vitium facile ex vacantia et otio nascitur. Nam qui sollicitudinibus animum habet occupatum, non facile fornicationi operam dat. Nam definitio amoris hæc est animæ vacantis passio. Vir autem quoniam in actibus rerum diversarum est assidue, in avaritiæ peccatum incurrit : in fornicationem autem non facile, nisi forte multum sit lascivus. Nam occupatio virilium sollicitudinum, suggestionum voluptates plurimum excludit. Unde proprium est hoc adolescentium nihil agentium.

VI. Nunc exponit causam, propter quam publicani et meretrices præcedunt eos, dicens : « Venit ad vos Joannes » in via justitiæ, et non credidistis ei ; publicani autem et » meretrices crediderunt ei : vos autem videntes, nec pœ- » nitentiam egistis postea, nec credidistis [1]. » Ac si dicat : « Etsi non venisset ad vos Joannes in via justitiæ, sed tantum baptismum pœnitentiæ prædicasset, vos quasi sacerdotes et prudentes, quasi judices non personarum, sed rerum debueratis ei credere, etsi non quasi Justo, tamen quasi justa dicenti. Quid enim pertinet ad auditorem vita prædicatoris? Si enim male vivit, illius est damnum solius : si autem bene docet, omnium audientium lucrum est. Nunc autem venit ad vos in via justitiæ sic manifesta, ut conversatio ejus venerabilis et angelica vita etiam publicanorum et meretricum corda concuteret, et percussa pavore flecteret ad credendum, et vestra corda non tetigit. Videtis quia juste publicani et meretrices præcedunt

[1] Matth. XXI, 32.

vos in regnum Dei? Considera autem, quomodo conversatio bona prædicatoris prædicationi suæ præstat virtutem, ut etiam indomabilia domet corda. Et ipsa quidem prædicatio justa unam ex se habet virtutem : duplicem autem habet, quando et prædicatio justa est, et ipse qui prædicat justus. Sic dicit : « Vos autem nec pœnitentiam egistis, quasi publicani et meretrices credentes Joanni : » illi fecerunt quod majus est, isti autem neque pœnitentiam egerunt, quod est minus. Numquid publicani et meretrices credentes in Christum, sine pœnitentia crediderunt? Neque enim possibile erat credere in eum sine pœnitentia, qui baptismum pœnitentiæ prædicabat.

VII. Quod ergo vult dicere, tale est : « Debueratis vos quidem sacerdotes quasi justitiam Scripturarum habentes. quasi populi præcessores ante populares credere Joanni, ut omnes illi vestrum sequerentur exemplum : et non solum hoc non fecistis, sed nec postquam vidistis publicanos et meretrices credentes, nec nunc confusi estis, aut compuncti : quia publicani et meretrices crediderunt, qui credere non sperabantur : vos autem id duritia permansistis, qui videbamini totius justitiæ sectatores, et ne tunc quidem pœnitentiam egistis, ut crederetis, ut vel illorum exemplum sequeremini, quibus debueratis ipsi esse exemplum. Numquid vos magis sine peccato eratis quam illi, ut illis credentibus ei, vos non crederetis Christo? Non, sed magis contemptores Dei, magis superbi, et vanæ gloriæ amatores, et duri, qui nec præcedere illos voluistis in fide, nec sequi. Et vere magna confusio est sacerdotum, et omnium clericorum, quando laïci inveniuntur fideliores eis, aut justiores. Quomodo autem non sit confusio esse illos inferiores laïcis, quos etiam æquales esse confusio est? Per hanc ergo parabolam eis prophetabat quia gentes quidem quasi meliores fuerant eligendæ, quæ imprimis

quidem contumaciam ostenderunt, postea autem obedientiam exhibuerunt : et Judæi quasi deteriores abjiciendi, qui imprimis quidem professi sunt obedientiam, postea autem inventi sunt contumaces : quia melius est apud Deum non promittere et facere, quam promittere, et mentiri. Tamen in figuratione Judæorum et gentilium, quam exposuimus, multorum traditionem sequentes, aliquid mihi videtur esse contrarium. Si enim vere hi duo filii Judæi et gentiles essent intelligendi, postquam sacerdotes interrogati responderunt priorem filium voluntatem patris fecisse, concludens Christus parabolam, sic debuit dicere : « Amen dico vobis, quia gentes præcedunt vos in regnum Dei : nunc autem dicit : « Quia publicani et » meretrices præcedunt vos in regnum Dei. » Quod magis profanorum hominum conditionem ostendit, quam gentium statum : nisi forte sic intelligamus, ut supra jam diximus, quia ex hac narrationis causa publicanos introduxit et meretrices, pro eo ut dicat : « Sic gentium populus magis placens est Deo quam vos, ut etiam publicani ipsi et meretrices acceptabiliores sint apud Deum propter conversationem suam, quam vos propter promissionem vestram mendacem. »

VIII. Si ergo placet propter hanc rationem traditio illa, bene : sin autem, potest et altera esse traditio talis. Cum sacerdotes non discendi causa, sed terrendi interrogarent : « In qua potestate facis hæc ? » audierant frequenter, sicut exponit Joannes, quando dicebat, ut unum proferam de multis exemplum : « Dixi vobis, et non credidistis : opera » quæ ego facio in nomine Patris mei, ipsa testificantur de » me[1]. » Item : « Si non facio opera Patris mei, nolite cre- » dere mihi. Quod si facio, etsi mihi non vultis credere, » vel operibus credite, ut sciatis et credatis, quia ego in

[1] Joan. v, 36 et xiv.

» Patre, et Pater in me est[1]. » Hoc enim non erat manifeste pronuntiare quia in potestate Dei hæc faciebat. Quoniam ergo hæc eo dicente, ex populis multi in eum crediderunt, sacerdotes autem juxta quod non crediderant, sed adhuc frequenter insurrexerant super eum, introduxit parabolam duorum filiorum : ostendens eis per eam quoniam meliores sunt populares, qui a principio sæcularem et carnalem profitentur vitam, quam sacerdotes, qui ab initio profitentur se Deo servire : quoniam populares quidem, vel satiati actibus suis malis, aliquando compuncti convertuntur ad Deum, et incipiunt operari justitiam Dei : sacerdotes autem impœnitibiles constituti, nunquam desinunt peccare in Deum. Duos ergo filios, dicit laïcorum conditionem, et ordinem sacerdotum. Quis est prior filius? populus. Prior enim populus creatus est, deinde sacerdotes qui regunt populum. Alioquin ante creati rectores, quam regerent? Non enim populus propter sacerdotes creatus est, sed sacerdotes propter populum. Nam et mundum Deus ante creavit, et postea hominem qui regeret mundum. Denique populus Dei ex tempore Abrahæ cœpit, sacerdotes autem ex tempore Aaron.

IX. « Et dixit uni eorum : Fili, vade hodie operari in » vineam meam. At ille respondit : Nolo. Postea autem pœ» nitentia motus, ivit. Et accedens ad alterum, dixit simili» ter. At ille respondens, ait : Eo, Domine, et non ivit[2]. » Nam sicut omnes Judæi quamvis interrogati, et per Mosem et per Jesum, quasi a Deo per eos loquente, spoponderunt omnia se facturos, quæ præceperat eis Deus, et non fecerunt : gentes autem quamvis non promiserint prius, tamen postea obedientiam Deo dederunt : ita enim et populares per hoc ipsum, quod sæcularem suscipiunt vitam, denegare videntur obedientiam Deo ; sacerdotes autem magis viden-

[1] Joan. x, 37, 38. — [2] Matth. xxi, 28-30.

tur obedientiam promittere Deo, præcipue per hoc ipsum quod specialiter in ministerio Dei constituuntur. Nam qui doctor populi constituitur, sine dubio profitetur se talem fore, qualem esse oportet doctorem. Sicut enim qui sutoriam, verbi causa, aut quamcumque alteram profitetur artem, etsi specialiter non spondeat, tamen per hoc ipsum quod sutoriam professus est artem, et opificium vel magisterium ejus artis aperuit, videtur tacite omnibus spopondisse, ut sine reprehensione impleat quam professus est artem : sic sacerdos, et omnis clericus, etsi specialiter non promittat, tamen per hoc ipsum quod doctor constituitur aliorum, tacite promittere Deo videtur in omnibus obauditurum se Deo. Quæ sit autem vinea, vel quomodo Deus loquatur ad homines, diximus supra.

X. « Quis e duobus fecit voluntatem patris? At illi responderunt : Primus. » Et verum est, quia melior est laïcus qui in prima facie sæcularem vitam profitetur, revera autem complectitur spiritualem : quam sacerdos, qui in prima quidem facie profitetur vitam spiritualem, revera autem amplectitur vitam carnalem. Et melior est laïcus ante Deum pœnitentiam agens, quam clericus permanens in peccatis. Laïcus enim in die judicii stolam sacerdotalem accipiet, et a Deo chrismate ungetur in sacerdotium : sacerdos autem peccator spoliabitur sacerdotii dignitate, quam habuit, et erit inter infideles et hypocritas, dicente Domino de malo dispensatore : « Si autem cœperit sedere servus manducare » et bibere cum ebriosis, veniet Dominus ejus die, qua non » sperat, et hora qua ignorat, et dividet eum, partemque » ejus ponet cum hypocritis et infidelibus[1]. » Unde et modo sic invenies rem. Sæcularis homo post peccatum facile ad pœnitentiam venit : nam occupatus negligentia sæculari, dum Scripturis non satis attendit, semper ei quæ in Scriptu-

[1] Luc. XII, 45, 46.

ris posita sunt, nova videntur : ideoque cum audit aliquid de gloria Sanctorum, aut de pœna peccatorum, quasi novum aliquid audiens, expavescit : dumque aut bona concupiscit, aut mala timet compunctus, ad pœnitentiam cito decurrit. Nihil autem impossibilius, quam illum corrigere, qui omnia scit, et tamen contemnens bonum, diligit malum. Omnia enim quæcumque sunt in Scripturis, propter quotidianam meditationem ante oculos ejus inveterata, et vilia æstimantur. Nam quidquid illic terribile est, usu vilescit. Propterea clericus, qui semper meditatur Scripturas, aut omnino observaturus est, et erit perfectus : aut si semel cœperit illas contemnere, nunquam excitatur in illis, ut timeat. Quis aliquando vidit clericum cito pœnitentiam agentem? Sed etsi deprehensus humiliaverit se, non ideo dolet quia peccavit, sed confunditur, quia perdidit gloriam suam.

XI. Putas-ne Dominus quasi crudelis, clericis pœnitentiam denegavit, dicens : « Si sal infatuatum fuerit, in quo » condietur [1] ? » Sed quasi naturalem rem esse considerans, quia non est qui doceat illum errantem, qui errantes alios corrigebat, ideo addidit, et dicit : « Amen dico vobis, quia » publicani et meretrices præcedunt vos in regnum Dei. » Id est, non dico populares, qui secundum rationem verbi vitam suam dispensant : sed publicani et meretrices, qui desideriis mundialibus et voluptatibus carnalibus seipsos mancipaverunt, præcedunt vos in regnum Dei, quia illi conversi desiderant esse quod non erant : vos autem denegatis in opere quod videmini profiteri in verbo, et estis tanquam arbores folia sine fructu habentes, non pascentes dominum suum, sed deludentes. Et vide quod non dixit, aut quia publicani et meretrices introibunt in regnum Dei, vos autem repellemini longe : aut quocumque alio verbo

[1] Marc. IX, 49, et Luc. XIV, 34.

significante non eos intraturos in regnum Dei, sed ita : « Præcedunt vos in regno. » Ubi alius præcedit in cœlesti regno, alter sequitur, qui etiam lætatur : etsi in secundo loco, tamen nihilominus erit in regno. Adhuc autem vide quia non dixit quasi de futuro, « Præcedent vos : » sed quasi de præsenti, «Præcedunt vos.» Secundum hæc igitur verba et sacerdotes significabantur ingressuri in regno Dei, id est, credituri in Christo. Sed quia, credentibus publicanis et meretricibus Joanni, et baptizatis, ab eo sacerdotes æstimantes se justos, neque credere voluerunt ei, post publicanos et meretrices intraturi annuntiantur, sicut et factum est. Post ascensionem autem Domini multi eorum per Apostolos crediderunt in Christo, sicut testantur Actus Apostolorum, dicentes : « Et multa turba sacerdotum obediebat fidei [1]. » Et qui sunt publicani et meretrices, qui præcesserunt eos in regno? Matthæus publicanus, et Zachæus princeps publicanorum, et cæteri publicani, qui cum ipsis et propter ipsos crediderunt in Christo. Et quæ meretrices? Quas exponunt Evangelistæ nuper testantes quia publicani et meretrices crediderunt Christo adhuc in mundo hoc degenti. Sacerdotes autem post ascensum illius per Apostolos crediderunt. Ergo propter misericordiam quidem Dei ingressi sunt et ipsi in regno, propter elationem autem cordis sui post publicanos et meretrices ingressi sunt, ut fieret eis pro pœna superbiæ præcessio meretricum et publicanorum. Ut per hoc cognoscamus quia nihil sic impedit fidem quam elatio cordis : unde dicebat ad eos :« Vos qui justificatis vosmetipsos, Deus » novit corda vestra : quia quod hominibus elatum est, » abominatio est ante Deum [2]. Audite et aliam parabo- » lam [3]. » Ac si dicat : » Iterum vos vulnero, ut aliquando

[1] Act. VI, 7. — [2] Luc. XVI, 15. — [3] Matth. XXI, 33.

sentiatis dolorem : nam aspera medicina citius sanat, ubi tamen sanabilis morbus est.

XII. « Homo erat paterfamilias [1]. » Homo nomine, non natura : similitudine, non veritate. Si quis autem existimat Christum hac causa etiam tantum animam habuisse humanam, quia dictus est homo, audiat et Deum patrem hominem dictum. Præscius Dei Filius, quoniam per appellationem humani nominis, quasi homo purus fuerat blasphemandus : etiam Deum patrem invisibilem constitutum hominem appellavit, ut dum et Pater homo dicitur, Filius de hæreticorum blasphemiis liberetur. Paterfamilias est, cui cœlum et terra quasi una sunt domus, qui Angelorum et hominum natura dominus est, benevolentia pater. Qui ideo se patrem omnium voluit dici, ut omnes considerantes bonitatem ejus, non sub specie simulata ei serviant, quasi mali servi domino : sed in veritate, quasi boni filii genitori.

XIII. « Qui plantavit vineam [2]. » Quam vineam? Quam de Ægypto transtulit. Quomodo plantavit vineam illam? Quomodo vinitor studiosus, qui primum omnes in circuitu infructuosas sylvas excidit, et sic postea plantat, ne forte arbores lascivientes, dum huc et illuc per longa spatia ramos suos exporrigunt, adhuc tenerum effocent malleolum. Sic Deus gentes sine fructu justitiæ constitutas occidit, et sic collocavit Israël, ne forte gentes indisciplinatæ, dum in longum terminum suæ dominationis extendunt, affligant populum Dei novitium.

XIV. « Et sepem circumdedit ei, et torcular fodit in ea, » et ædificavit turrim [3]. » Quid est sepis, nisi Angeli in circuitu, custodientes populum Dei, ne in vineam Christi invisibiles latrones irrumpant? Angelos enim præesse hominibus et Apostolus dicit : « Mulier velamen debet habere

[1] Matth, xxi, 33. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

» super caput propter Angelos [1]. » Item Dominus : « Amen » dico vobis, quia Angeli eorum quotidie vident faciem » Patris mei [2]. » Et in Actibus Apostolorum dicitur ad puellam nuntiantem de Petro, « Ne forte Angelus ejus sit [3]. » Quid est torcular, nisi Ecclesia? Sicut enim area Ecclesia intelligitur, quia in ea per multam triturationem et ventilationem triticum separatur a paleis : sic rationabiliter Ecclesia torcular est intelligenda, in qua omnes fructus vineæ, id est, opera servorum Dei, et fides roborata ad Dei gloriam transmittuntur. Ecclesia autem torcular est, habens in se verbum Dei, quo non delectatur natura carnalis, acquiescit autem ei contorta propter timorem judicii, vel amorem præmii, ut non tantum ipsa Ecclesia torcular videatur, quantum ipsum verbum Dei quod traditum est in ea fossum. Si enim verbum Novi Testamenti, quod leve est, cruciat hominem, contradicente carnis natura, quanto magis Veteris Testamenti quod importabile erat? Ubi ergo verbum Dei positum erat in lege, modum vivendi constituens, torcular erat fossum : ubi autem de fide Dei prophetabatur, turris ædificata erat. Nam sicut in turri consistentes duo bona consequuntur, et hostium irruptionem ipsi facile patiuntur, et hostes de turri facile conterunt : sic et qui in fide Christi consistunt, vel in lege Dei, et dæmones super se irruere non sinunt, et spiritualibus bonorum operum sagittis eos facile vulnerant : et dæmones super illos irruere nequeunt, et a spiritualibus malorum operum sagittis non facile vulnerantur. Aut ita : Sepis meritum est et custodia patrum justorum, qui tanquam murus factus est populo Israël. Nam propter promissionem factam a Deo, sic possidebantur ab eo, etiam contra meritum suum, septi meritis patrum suorum.

XV. « Torcular autem fodit in ea. » Prophetas, ex quibus quasi ex torcularibus gratia Spiritus sancti decurrebat

[1] 1 Cor. XI, 10. — [2] Matth. XVIII, 10. — [3] Act. XII, 15.

ut mustum. Ex quibus nonnunquam potati filii Israël, musti admirabantur virtutem. « Ædificavit turrim. » Hoc est legis fiduciam et altitudinem, ex qua sacerdotes velut speculatores Christum specularentur venturum. « Et loca- » vit eam colonis. » Qui sunt coloni, quibus locatus est populus, id est, vinea, nisi sacerdotes ? Plantatus est autem populus primum in Abraham, quando imprimis locutus est ad eum Deus, dicens : « Exi de terra tua, et de cognatione » tua [1], etc. » Ex eo enim facta est vocatio seminis ejus. Locatus est colonis tempore Mosi, quando per legem constituti sunt sacerdotes et Levitæ, et procurationem regendi populi susceperunt ad magnam suam gloriam, et ad grande periculum. Ad gloriam quidem, si diligenter tractaverint populum Dei : ad periculum autem, si negligenter. Si enim ille pro negligentia debet timere periculum, qui procurationem suscepit terrenarum rerum de manu alicujus hominis potentis, quanto magis sacerdotes, qui de manu Dei susceperunt animarum procurationem sanctarum ? Plantatus quidem legitur populus in terra repromissionis, secundum quod scriptum est : « Vineam de Ægypto trans- » tulisti, ejecisti gentes, et plantasti eam [2]. » Sed illam plantationem hic intelligere non oportet, ne prius locatam eam colonis inveniamur exponere, quam plantatam. Quoniam autem diximus sacerdotes populum Dei colere, Deum autem reddere mercedem vitæ : nemo sacerdos existimet quoniam juste pro merito operum suorum accipiet a Deo mercedem, et non potius propter gratiam et misericordiam Dei. Non enim sacerdotes præstant Deo docentes populum ejus, sed Deus sacerdotibus committendo eis populum suum in spiritu. Nos autem doctrinæ mercedem acquirere non poteramus, nisi nobis procuratio populi commissa fuisset. Ergo coloni sunt sacerdotes, qui colentes populum

[1] Gen. XXXI, 1. — [2] Psal. LXXIX, 9.

quasi vineam, cum acutissimo ferro sermonis faciunt eos bonos fructus justitiæ Domino exhibere. Sicut autem duram terram ferrum emollit, sic et verbum duritiam cordis relaxat. Sicut rastro ferreo herbæ radicitus evelluntur a vinea, sic et acri sermone vitia de populo resecantur. Ut sicut colonus quamvis de suo munera obtulerit domino, non sic eum placat, quomodo si de vinea ejus reditus ei obtulerit : sic et sacerdos non tantum propter suam justitiam placet Domino, quomodo si populum Dei in sanctitate docuerit, quoniam ipsius justitia una est, populi autem multiplex.

XVI. « Cum autem tempus appropinquasset fructuum, » misit servos suos ad colonos, ut acciperent de fructibus » suis. Et apprehendentes coloni servos ejus, unum cæci- » derunt, alium autem occiderunt, alium vero lapidaverunt. » Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt eis » similiter. Novissime autem misit ad eos filium suum, di- » cens : Verebuntur filium meum [1]. » Servos suos dicit Prophetas, quos per singulas generationes misit ad populum Judæorum. Considera quomodo per singulos gradus misericordiæ divinæ malitia Judæorum crescebat, et quomodo per singulos gradus judaïcæ malitiæ Dei misericordia addebatur, et contra clementiam Dei malignitas humana certabat. Ecce qualisvis amicus alicujus fuerit homo, si semel ab illo fuerit passus injuriam, quantumcumque frangitur ejus affectus : si iterum passus fuerit, iterum magis minuitur : et si iterum amplius non minuitur amicitia ejus, certe tamen non additur. Dei autem misericordia, quanto magis a Judæis offendebatur, tanto amplius addebatur in eis. Ecce enim post tanta beneficia Dei, et sine admonitione Domini, debuerant Domino justitiæ suæ tributa persolvere : tamen non reddentibus eis, misit paucos servos suos,

[1] Matth. xxi, 34-37.

quibus occisis, addidit bonitatem cum debuisset irasci, et misit plures. Item pluribus interfectis, accumulavit bonitatem, et misit filium suum, et hunc non quasi ad obnoxios pœnæ sententiam bajulantem, sed patientiæ veniam : et post tot scelera adhuc eis misericordiæ locum servabat. Sic enim dicit : « Forsitan filium meum reverebuntur. » Ergo misit confundere illos, non autem punire. Nam pro tantis injuriis benigno Domino sufficiebat sola vindicta pudoris. Cogitavit ergo apud se quamvis neque contumeliare servos meos debuerant : quia qui servis faciunt injuriam, dominum exhonorant : tamen mittam filium meum, qui totum possidet in natura, Si amare eum voluerint, est quod ametur in eo, quia post me solus est bonus : si voluerint eum timere, est quod timeatur in eo, quia post me solus terribilis est Deus.

XVII. « At illi videntes filium, dixerunt intra se : Hic » est hæres, venite, occidamus eum, et obtinebimus hære» ditatem ejus [1]. » Ex omnibus operibus ejus cognoverunt eum Filium Dei esse, hoc enim significat dicens : « Ecce » hic est hæres : » tamen postquam introivit in templum, et omnes vendentes animalia quæ ad sacrificium vendebantur, foras ejecit, in quibus sacerdotes avari tunc delectabantur, tunc præcipue cogitaverunt eum occidere, dicentes intra se : « Si populus istum habuerit Deum, necesse est ut dimittat consuetudinem hostiarum, quæ ad nostrum pertinent lucrum, et acquiescat offerri sacrificium justitiæ, quæ ad gloriam Dei pertinet, et sic jam non erit populus iste possessio nostra, sed Dei : videlicet non ad nostrum quæstum pertinens, sed Dei. Si autem occiderimus eum, dum non est qui justitiæ fructus a populo quærat neglecta justitia, sic semper tenebitur consuetudo offerendarum hostiarum, et sic fiet nostra possessio ad nostrum perti-

[1] Matth. xxi, 38.

nens lucrum. Et hoc est quod dicit : « Et nostra erit hæredi- » tas. » Hæc cogitatio communis est omnium sacerdotum carnalium, qui non sunt solliciti quomodo populus vivat sine peccato, sed aspiciunt quid in Ecclesia conferatur, et hoc existimant sacerdoti sui lucrum. Et non solum sacerdotes, sed etiam omnes homines carnales hoc solum existimant suum, et hoc lucrum habere se de hac vita arbitrantur, quod secundum carnem delectati fuerint in hac vita. Quoniam autem volentes ostendere quidem Filium semper fuisse, quemadmodum Patrem : cum dicimus illis : « Si filius est, et natus est, et unicum habet. » Propositione negativa respondent, non de proprietate filii Dei secundum carnem : quia post incarnationem dictus est filius ex baptismo, sicut et cæteri sancti : antea autem Verbum fuit semper cum Patre. Quos etiam Deus ex hoc loco convincit, dicens : « Mittam Filium meum. » Quando ergo adhuc cogitabat de transmittendo Filio post Prophetas, jam Filius erat. Deinde si eo modo dicitur filius, sicut omnes sancti, ad quos factum est verbum Dei : debuit autem et Prophetas filios dicere, sicut et Christum : aut et Christum servum dicere, sicut et cæteros Prophetas : ex qua re Prophetas quidem servos omnes, hunc autem solum filium appellavit. « Et ejecerunt eum extra vineam [1]. » Id est, extra civitatem Jerusalem. Et Judæi suo consilio usi ejecerunt eum, et Deus suo consilio ejici eum ordinavit. Isti cogitabant ut crimen mortis ejus extra civitatem expellerent : Deus cogitabat ne virtus resurrectionis ejus civitatem scelerum salvaret, id est, ut Judæis quidem moreretur ad mortem, gentibus autem resurgeret ad vitam.

XVIII. « Cum ergo venerit dominus, quid faciet colonis » illis ? Dicunt illi : Malos male perdet [2]. » Non est illorum quod juste judicaverunt, sed ipsius causæ. Est enim causa

[1] Matth. XXI, 39. — [2] Ibid. 40, 41.

veritatis, quæ quasi violentiam illis fecit, ut non possent eam celare. Sicut sole in nubibus constituto, hoc quod est dies, non est nubium permittentium eum apparere super terram : sed virtus solis, quæ pertransiens nubes, etiam impedientibus eis apparet : sic juste pronuntiavit Judæorum non placata, sed apposita malignitas. Erraverunt bene dicendo. Nam mendaces quantum ad se tunc mentiuntur, quando dixerint veritatem : sed, in hoc sæculo ubi licet hominibus aliud sentire in corde, et aliud dicere in sermone, tamen ita veritate Christi circumdantur homines et tenentur, ut ipsi adversus se judices fiant. Putas quomodo in die judicii convincendi sunt peccatores in suis peccatis, ita ut nullum colorem excusationis inveniant? ubi ipsa opera statuentur ante oculos peccatoris, dicente Propheta : « Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua [1] : » ubi animam ipsæ cogitationes cordis accusant, et e contra excitatur conscientia quasi domestica testis, dicente Apostolo : « Cogitationibus se invicem accusantibus, aut etiam » defendentibus in die cum judicabit Dominus occulta hominum [2]. » Sic et sacerdotes, vineæ spiritualis cultores, qui populum non ad Dei gloriam exercebant, sed ad suum lucrum fructificabant : ita eos Dominus suis parabolis circumclusit, ut ipsi se sua sententia condemnarent. Quis illum defendet, qui seipsum accusat? Aut quis eum existimet innocentem, qui seipsum pronuntiat reum? Væ animæ, quæ sibi defensionem conscientiæ non præparat in die judicii. Datur enim nobis exemplum, ut per hoc judicium, consideremus futurum judicium Christi.

XIX. Sciendum est autem, quia Lucas quidem Evangelista sic dicit : « Adduxerunt eum extra vineam, et occi- » derunt : cum ergo venerit dominus, malos illos male per- » det : et responderunt sacerdotes : Absit : intellexerunt

[1] Psal. XLIX, 21. — [2] Rom. II, 15, 16.

» enim quod de ipsis diceret [1]. » Secundum Lucam ergo sacerdotes contradicunt sententiæ Christi : secundum Matthæum autem suscipiunt et confirmant. In prima quidem facie videntur esse contraria, revera autem non sunt contraria, sed diversa ratione sunt dicta. Ille enim secundum responsionem sermonis illorum exposuit, iste autem secundum responsionem cordis. Nam vere visibiliter quidem in facie contradixerunt, dicentes : « Absit : » in corde autem et in conscientia sua susceperunt, dicentes : « Malos male » perdet. » Quid est quod dicimus ? Omnis homo et malum cognoscit, et bonum, et intelligit quod est justum, et injustum. Posuit enim Deus quemdam spiritum scientiæ boni et mali in hominibus, ut quotiescumque peccamus, ille in silentio quasi factum nostrum accuset, et in conscientia tacite ad animam loquitur, dicens : « Malum est hoc, et hoc bonum est. » Propterea si fecerit homo malum, et deprehensus fuerit in eo, verbis quidem denegat, et excusat : ab intus autem conscientia ejus recognoscit, et sibi ipsa discussa, per spiritum confitetur quod fecit. Unde scriptum est : « In cogitationibus impii interrogatio erit [2]. » Ecce si servum tuum deprehenderis in furto, et volueris eum castigare, verbis quidem denegat : et si interrogas eum utrum dignus est castigari, dicit : « Non : » conscientia autem ejus confitetur quia dignus est cædi. Sic ergo et sacerdotes malæ conscientiæ, verbis quidem dixerunt : « Absit : » conscientia autem confessi sunt, quia malos male perdet. Frequenter autem Scripturæ cogitationes cordis ita exponunt, quasi dicta sermonis, sicut ait Job : « Dicit impius » Deo : Discede a me, quia vias tuas noscere nolo [3]. » Item Propheta : « Pupillum et advenam occiderunt, et dixerunt : » Non videbit Dominus, neque intelliget Deus Jacob [4]. »

[1] Luc. xx, 15, 16. — [2] Sap. I, 9. — [3] Job. xxi, 14. — [4] Psal. xciii, 6, 7.

Item Salomon : « Omnis homo transgrediens in lecto suo » dicit : Quis me videt? parities et tenebræ circumdant me, » quem verebor? Non memorabitur Altissimus delictorum » meorum [1]. » Alioqui quomodo potest fieri, ut qui intellexerant contra se dictas esse parabolas, ita ut vellent eum tenere, consentirent sententiæ ejus?

XX. Denique quasi non acquiescentibus illis, ideo introducit aliud testimonium Scripturæ, dicens : « Nunquam » legistis : » id est, si parabolam meam non intellexistis, vel istam Scripturam non cognoscitis? Quod si non acquievissent confiteri dignos se esse pœna, utique non erat necesse adhuc eis aliud proferre exemplum? « Lapidem quem re» probaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli [2]. » Id est, quare non intelligitis quia vos estis ædificatores : et quomodo non cogitatis, in cujus ædificii angulo ponendus est ille lapis? Numquid in vestro, unde reprobatus est? Non, sed in alio. Ergo aliud ædificium est futurum. Si autem aliud ædificium est futurum, ergo vestra ædificatio contemnenda est. Ædificatores enim sunt sacerdotes, qui generationes hominum super generationem per doctrinam ædificantes, quasi lapides super lapidem ponentes, domum Dei componunt. Sicut enim ædificatores, nodosos lapides, et habentes torturas, ferro dolant, postea vero ponunt eos in ædificio, alioqui non dolati lapides lapidibus non cohærent : sic et Ecclesiæ doctores vitia hominum, quasi nodos acutis increpationibus primum circumcidere debent, et sic in Ecclesiæ ædificatione collocare : alioquin vitiis manentibus, Christiani Christianis concordare non possunt. Unde putas lites in Ecclesia, inimicitias, altercationes invicem, nisi propter avaritiam, propter invidiam, aut propter superbiam, propter vanos honores? Tolle hæc, et nulla discordia invenietur in Christianis. Et sicut artifex ex omnibus

[1] Eccli. XXIII, 25, 26. — [2] Psal. CXVII, 22, et Matth. XXI, 42.

lapidibus eligit meliores, et ponit a foris in facie ædificii, cæteros autem lapides qualescumque mittit intus : sic Ecclesia meliores Christianos eligit, et ponit in facie Ecclesiæ, id est, alios facit sacerdotes, alios diaconos, cæterosque ministros Ecclesiæ, ponit senes et viduas sanctam vitam habentes in Ecclesia, permanentes, ponit continentes juvenes et virgines : cæteri autem si mediocres fuerint, proficiunt in medio Ecclesiæ, id est, ædificii propter misericordiam Dei. Sicut ergo forani lapides nullum debent habere nodum, aut angulum, nec debent esse alter lapis intus, alter foris : quia si sic fuerint, totum ædificium deturpant : sic et clerici senes, et vides continentes, et virgines nullam debent habere maculam, neque in verbo, neque in cogitatu, neque in facto, neque in opinione, quia ipsi sunt pulchritudo Ecclesiæ et virtus : et si mali fuerint, totam deturpant Ecclesiam. Sicut enim lapides qui sunt intus in ædificatione nemo aspicit, sed eos qui foris sunt considerant omnes: sic sæcularium hominum vitia neque sic considerantur, neque sic nocent Ecclesiæ. Nam quamvis populus sæcularis sit et indisciplinatus, tamen si isti boni fuerint, tota Ecclesia speciosa videtur. Nam sicut forani lapides intraneos intra se tenent, et constringunt : sic totus populus istorum meritis et sanctitate salvatur. Lapis autem dicitur Christus propter duas causas. Primum, quia suis fundamentum est forte, et neque aliqua seductione illecebrarum solvuntur, qui super eum consistunt, neque tempestatibus persecutionum moventur. Deinde, quia in Christo iniquorum est magna confractio. Sicut enim omnis res, quæ percutit lapidem, ipsa quidem colliditur, lapidem autem non lædit : sic et omnis qui contra Christianitatem agit, se quidem corrumpit, Christianitati autem non nocet.

XXI. Quia ergo magnus est lapis Christus, « Qui ceci» derit super eum, confringetur : super quem autem ceci-

» derit, comminuet eum [1]. » Aliud est confringi, aliud est autem comminui. Quod confringitur, aliquid remanet de eo quod fuerit fractum : quod autem minuitur, minutatim quasi in pulverem convertitur, et nihil invenitur ex eo. Qui enim super lapidem cadit, non lapis eum frangit, sed ipse se frangit ad lapidem. Ideo quod cadit super lapidem, non tantum se frangit, quantum est lapidis virtus, sed quantum fortiter ipsum ceciderit. Fortiter autem cadit, quod cadit, propter duas causas; aut propter pondus suum, aut propter altitudinem suam. Quod enim ponderosum est, etsi de humili loco cadit, fortiter cadit : quod autem de alto cadit, propter altitudinem spatii, etsi leve fuerit, graviter cadit. Super quod lapis cadit, non quæritur an grave fuit quod inventum est subtus, aut leve, nec de alto, nec de humili. Qui sunt qui super lapidem cadunt? Christiani, qui credentes in Christum stant super ipsum, quasi super proprium fundamentum. Si quis de istis peccaverit, non eum Christus corrumpit : sed ipse se corrumpit, offendens in Christum, et ideo Christianus peccans non tantum periit, quantum potest perdere Christum : sed quantum seipsum secundum opera sua perdiderit. Homo Christianus fortiter cadit in peccato, propter duas causas; aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis : ut puta si sit clericus, aut continens vidua, aut monachus, aut virgo, id est, qui se Deo tradidit. Propter magnitudinem autem peccati : ut puta, si quis homicidium fecerit, aut adulterium, aut aliud aliquid de gravibus peccatis : ille talis, etsi de humili loco cadit, id est, etsi laïcus sit, aut sæcularis, fortiter perit propter pondus peccati. De alto vero cadit, ut puta clericus, cæteræque spirituales personæ. Illi etsi pondus peccati non habent, id est, etsi grande peccatum non fecerint, sed leve, tamen fortiter pereunt prop-

[1] Matth. xxi, 44.

ter altitudinem dignitatis. Sicut enim quod de alto cadit, grandem sonum facit, ut audiant omnes : sic et qui de alto gradu cadit, ruina illius ubique auditur. Qui sunt super quos lapis cadit? Judæi, et gentes, qui non crediderunt in Christum. Ergo illi non secundum sua opera pereunt, neque secundum suas personas, sed tantum pereunt, quantum potest perdere Christus. Si videris ergo infidelem hominem, ne dicas : « Bonus est, aut malus, justa opera facit, aut injusta : » sed omnes æqualiter ad nihilum deducuntur. Ideo dicit Propheta : « Non sic impii, non sic, sed » tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ. Ideo » non resurgunt impii in judicio, neque peccatores in con- » cilio justorum [1]. » Sicut vas quod leviter cadit, et læditur, est quidem vas, sed ad usum non proficit : quod autem dispersum fuerit, nec videtur esse vas : sic Christianus peccator resurgit quidem, sed inter Sanctos ponitur, infidelis autem non resurget in judicio. Quomodo autem resurget, super quem talis decidit lapis? Qui autem neque de alto honoris, neque de pondere gravioris peccati ceciderit super Christum, interdum neque læditur : et si læditur, non multum læditur.

XXII. « Et cum audissent principes sacerdotum, et Pha- » risæi parabolam ejus, cognoverunt quod de ipsis diceret, » et quærebant eum tenere [2]. » Homo qui grave fecit peccatum, dum non habet amplius quod jam speret in Deum, pejora committit, dicente Salomone : « Cum venerit impius » in profundum malorum, contemnit [3]. » Sicut enim infirmus, donec mediocriter habet aliquam passionem, et sperat se posse curari, servat se a nocivis escis : si autem intellexerit insanabilem se esse, jam non sibi parcit. Sic et homo donec mediocriter peccat, et sperat salutem, quantumcumque potest, observat se a malo : si autem graviter peccando

[1] Psal. I, 4, 5. — [2] Matth. XXI, 45, 46. — [3] Prov. XVIII, 3.

cœperit desperare, jam nihil dubitat facere : quasi qui jam peccatis suis vincit judicium Dei : nesciens miser quia sicut in bono gradus sunt gloriarum, et unusquisque secundum mensuram boni sui accipit gloriam : sic et in malo gradus sunt pœnarum, et unusquisque secundum mensuram mali sui accipiet pœnam. Sicut enim infinitus est Deus in retributione bonorum, sic infinitus est in retributione malorum. Similiter et sacerdotes omnibus malis repleti, qui jam in Deum sperare non poterant, in ipsum Deum manus mittebant : non ignorantes eum esse Filium Dei, sed sibi jam non parcentes. Et mirum tibi videtur hoc? Vere omnis homo malus, quantum ad voluntatem suam, et manus mittit in Deum, et occidit eum. Qui enim Deum excitare ad iracundiam non dubitat, qui præcepta ejus conculcat, qui nomen ejus contemnit, qui blasphemat, qui murmurat contra Deum, qui turbato vultu aspicit contra cœlum, qui in ira sua manus audacter sublevat contra eum : nonne, si potuisset fieri, manus mitteret in Deum, et occideret eum, ut jam licenter peccaret? « Et respondens Je- » sus, iterum dixit eis in parabolis [1]. » Domino de vinea proponenti parabolam et dicenti, quoniam justitia Dei a Judæis fuerat auferenda, non sunt territi, sed magis exasperati, et volebant manus mittere et tenere eum. Quod intelligens Dominus, non tacuit, sed pejorem iram Dei per aliam parabolam annuntiavit eis esse venturam. Nam si illi qui timere debuerant, non timuerunt, sed magis exasperati sunt, quanto magis Christus tacere non debuit, qui timere non poterat? Illos enim malitia fecit audaces, istum autem potestas.

[1] Matth. xxii, 1.

HOMILIA XLI.

CAPUT XXII.

I. « Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit » nuptias filio suo [1], etc. » Homo rex dicitur Deus pater, qui nunquam humanam suscepit formam : ut intelligamus quia nomen hominis præjudicium non facit divinæ suæ naturæ. Sed propter causam parabolæ homo dicitur, non quia pars aliqua hominis erat in eo. Ideo quando audis in Scripturis Filium Dei hominem dici, quia si Pater Deus, qui tantum Deus est, et non homo, tamen homo nominatur, quanto magis necessarium fuit, ut homo diceretur unigenitus Dei Filius, cum non esset homo purus, qui humanam suscepit naturam? Quoniam autem nuptias nominavimus, utile est ut breviter ostendamus, prout dant nobis sensum bonum Scripturæ, quomodo animæ fideles Christo in die illo jungendæ sunt, interim nunc desponsatæ. Omne bonum viva substantia est, et vita est, vita autem est Christus. Omne autem malum sine substantia est, et nihil est. Ita quidquid virum creatum est super terram, ex vita vivit. Nec enim potest esse aliquid vivum, in quo non sit spiritus vitæ. Ex malo autem nulla res esse potest. Cum vero ipsum malum nihil sit, quomodo potest facere rem aliquam esse? Tamen perdere potest, sed non ipsum malum perdet rem : sed de illa re, in qua est malum, subtrahit se bonum propter inhabitans malum in ea : et sic bono recedente, res vadit ad nihilum. Ergo res in qua solum bonum est, viva et

[1] Matth. XXII, 2.

immortalis est : in qua autem et bonum et malum habitat, vivit quidem, tamen pro tempore propter inhabitans bonum : moritur autem propter inhabitans malum, et est res mortalis, sicut homo. Homo autem ideo ex bono et malo creatus est, ut contempto malo, sequatur bonum, et per hoc habeat electionis mercedem. Quod si contempto bono secutus fuerit malum, suscipiet eum æternus interitus. Si autem dimisso malo secutus fuerit bonum, in morte natura carnis ejus solvetur ab omni malo : et cum resurrectio facta fuerit Sanctorum, tunc suscipiet eum sola vita, quæ est Christus, et mortalitatem ejus in sua immortalitate absorbebit : et sicut desiderat Paulus, ut mortale hoc absorbeatur a vita, ut tunc impleatur Scriptura, quam interpretatur idem Apostolus : « Erunt, inquit, duo in carne una [1]. » Christus enim cum anima, quasi unus spiritus factus, habitabit in carne universa, secundum quod dictum est : « Qui » adjungit se Domino, quasi unus spiritus est [2]. » Nunc enim quasi modicas arrhas futuri conjugii Spiritum sanctum accepimus, tunc autem ipsum Christum plenius in nobis habebimus.

II. « Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias [3]. » Ergo quando misit servos suos, jam invitati erant. Primum ergo dicamus, quid sit ipsum convivium. Secundo, quando sunt invitati. Tertio, quando cœpit præparare convivium, et quando misit invitatores. Prandium enim est doctrina justitiæ, et verba cœlestium mysteriorum de Filio Dei venturo. Quæ omnia mandens homo, id est, audiens, acquirit sibi vitam æternam. Multas enim proprietates habet sermo ad escam. Sicut enim qui mittit in os suum fragmentum panis, aut qualemcumque cibum, primum molit eum dentibus, et ita dimittit in stomachum : sic et cum audimus omne verbum, necesse est ipsum meditari in ore sensus,

[1] 1 Cor. VI, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Matth. XXII, 5.

et quasi quibusdam dentibus, id est, tractatibus molere, et videre quid est quod dicit, aut unde dicit, aut propter quam rem dicit. Nam quemadmodum qualemcumque cibum, nisi masticaverimus dentibus, non sentimus saporem ejus : ita et verbum quod audimus, nisi masticaverimus ipsum tractantes in nobis, non possumus intelligere virtutem verbi illius. Nam et manna quod edebatur in eremo, figuram habebat verbi. Ideo dicebatur manna, quod interpretatur hebraïce, Quid est hoc? ut quotiescumque audimus verbum, admoneat nos ipsum nomen requirere, quid est hoc quod audimus? Et sicut cibum postquam masticaverimus, dimittimus in stomachum : ita et verbum postquam bene tractaverimus, commendamus ipsum memoriæ quasi stomacho. Nam quemadmodum non prodest cibus, nisi cum fuesit masticatus, et in stomachum descenderit : sic non proficit ad salutem verbum, nisi cum fuerit intellectui et memoriæ traditum. Nam sicut cibus nihil prodest si manducaverimus, et iterum evomimus eum de stomacho : sic nihil in nobis prodest verbum, quod audimus, et obliviscimur illico. Cibus qui in stomacho stat, ille confortat : et sermo, qui in memoria manet, ille salvat. Unde et apud Judæos illa animalia sunt munda, quæ revocant cibum, et ruminant. Ergo animal illud est mundum, quod masticat et tradit utero, et iterum de utero revocat, et ruminat [1]. Et homo ille est spiritualis et sanctus, qui audiens verbum, tractat : et cum intellexerit, memoriæ quasi utero tradit, et iterum de memoria quasi de utero revocat, et ruminat, et retractat. Ille autem homo immundus est ante Deum, qui non recordatur aliquando, nec retractat quod audit. Qui autem manducat de spirituali convivio, impletur spiritu, dilatatur sensibus, nutritur in veritate, pinguescit in fide, et sic ingreditur ad interiora voluntatis Dei, et manens

[1] Levit. XI, et Deut. XIV.

in eis acquirit sibi vitam æternam. Qui autem ab hoc convivio verbi longe fuerit factus, evacuatur spiritu, angustatur sensibus, deficit a veritate, distillat a fide, et sic egrediens ab omnibus voluntatibus Dei ad inferiora, novissime cadit in mortem.

III. Quando sunt invitati? in tempore Abrahæ, quando dixit ad eum Deus : « Exi de terra tua, et de cognatione » tua, et veni in terram quam tibi demonstravero. Et omnem » terram quacumque tetigeris pedibus tuis, tibi dabo eam, » et semini tuo in æternum [1]. » Quam terram? Terram orientalem, fluentem lac et mel. Quod verum non est de terra illa Judææ, quoniam illa terra nunquam fluxit lacte et melle, sed terram rationabilem, quam Christus suscepit. De illius enim incarnatione lac et mel processerunt. Lac enim opus est miraculorum, quoniam et sine labore dentium, et cum suavitate comeditur, per quod rudes in fide quasi pueri sustentantur. Mel autem eloquia et doctrinæ dicuntur ; sicut ait Propheta : « Quam dulcia faucibus meis » eloquia tua, super mel et favum ori meo [2]. » Ergo Christi incarnatio promittebatur, qui lacte miraculorum, et melle doctrinæ nutriturus fuerat gentes rudes in fide. Vide ergo quoniam jam ex eo ostendebat Deus, quoniam non aliter Judæi poterant Christo credere, nisi ut relinquerent Judaïsmum, quod est, « Exi de cognatione tua : » et opus circumcisionis, quod est, « Exi de terra tua. » Ergo ex eo jam Judaïsmus relinquendus ostendebatur. Non solum autem Judæi, sed nullus homo potest lac et mel manducare Christi, nisi cognationem suam reliquerit, sicut scriptum est : « Nisi quis reliquerit patrem aut matrem [3], etc. » Item, « Qui meus vult esse Discipulus, abneget semetipsum [4]. » Relinquit ergo cognationem suam, non qui contemnit eam,

[1] Gen. XII, 1 et 7. — [2] Psal. CXVIII, 103. — [3] Matth. XIX, 29. — [4] Luc. IX, 23.

sed qui amplius diligit Deum, quam parentes. Relinquit terram suam, qui carnis suæ non sequitur voluntatem : qui autem concupiscentias carnales exigit, terram corporis sui exercet, sicut Caïn. Qui vero perfecte cognationem suam et terram relinquit, hic lac et mel manducat, cum legit mirabilia aut eloquia Christi. Quando cœpit hoc convivium præparari ? a tempore Mosi, quando lex Domini data est irreprehensibilis, convertens animas : quando testimonium Domini fidele datum est, sapientiam præstans parvulis, quando justitiæ Domini rectæ lætificantes corda : quando præceptum Dominum lucidum illuminans oculos : quando timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi : quando judicia Domini vera, justificata in semetipsa : quando ex decem speciebus confectus est cibus Decalogi salutaris. Sicut enim regale prandium multis ciborum speciebus ornatur, ita et hoc convivium Scripturarum diversis justitiarum speciebus est decoratum. Ex eo etiam tempore invitatores exierunt Prophetæ, qui homines ad nuptias futuri sponsi vocarent, id est, ad fidem Christi, prophetantes eis de ipso. At illi noluerunt venire.

IV. « Item misit alios servos, dicens : Dicite invitatis : » Ecce prandium meum paravi, tauri mei et saginata occisa » sunt, et omnia jam parata, venite ad nuptias [1]. » Qui sunt alii servi ? Apostoli, quos et ille misit, dicens : « In viam » gentium ne abieritis, et in civitates Samaritatorum ne in» traveritis, sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Is» raël. Euntes autem prædicate, dicentes quia appropin» quavit regnum cœlorum [2]. » Hoc est quod dicit : « Prandium meum paravi, id est, ex omni lege, et ex omnibus Prophetis Scripturarum mensas ornavi. » Qui sunt tauri et saginata occisa ? Prophetæ, qui occisi sunt pro salute populi. Sancti quoque occisi sunt pro salute ejusdem populi, quemadmo-

[1] Matth. XXII, 4. — [2] Id. X, 5-7.

dum docet nos Apostolus, dicens : « Ego autem impendar » et superimpendar pro animabus vestris[1]. » Item alibi : « Ego enim jam delibor[2]. » Hominis libatio aliqui pro aliquo offertur. Deo ergo immolandus fuerat Paulus pro populo quem docebat. Sic et Prophetæ occisi sunt, unusquisque pro salute populi quem docebat. Et quoniam mors Prophetarum sustentabat quidem ex parte salutem humanam, non tamen plene salvare poterat totum mundum : ideo novissime immolatus est Agnus, qui totius mundi reatum innocentia sua detergeret. Propterea et in diebus Scenopegiæ, quæ interpretatur Fixio tabernaculi, diversæ hostiæ occidebantur in figura Sanctorum, novissime autem occidebatur et agnus. Si ergo agnum illic occisum intelligimus figuram Christi, consequenter et cæteras hostias intelligimus præcedentium Sanctorum occisiones. Sed et Christus de figurata Sanctorum suorum immolatione dicebat : « Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arieti» bus, offeram tibi boves cum hircis[3]. » Nec enim Christus aliquando hujusmodi animalia obtulit Patri. Obtulit autem rationabiles arietes, id est, principes omnium Christianorum. Obtulit boves, rationabilem terram colentes. Obtulit etiam hircos ex gentibus, qui pro nomine Christi sunt passi. Hæc autem diximus, ut ostendamus tauros et saginata occisa, intelligi debere Sanctos occisos. Omnes ergo Prophetæ et Christus ideo occisi sunt, ut hoc spirituale tabernaculum firmiter figeretur. Denique sicut viscera agni, ita eloquia Christi homines non manducaverunt, nisi postquam occisus est. Nam post mortem ejus Evangelia prædicata sunt et credita, et in eis homines quotidie nutriuntur. Sic et viscera ejus Prophetarum, id est, eloquia, non sunt ante suscepta, nisi postquam occisi sunt. Quis audivit, aut credidit verbis Esaïæ viventis ? Si enim suscepissent sermo-

[1] 2 Cor. XII, 15. — [2] 2 Tim. IV, 6. — [3] Psal. LXV, 15.

nes ejus, nunquam eum serrassent : sed postquam occisus est, tunc postmodum Judæi susceperunt prophetias ejus, et cœperunt legere in synagogis suis. Quis Jeremiæ verba suscepit viventis? Si enim suscepissent verba ejus, nunquam eum post multas injurias lapidassent. Sed postquam occisus est, postea consecraverunt prophetias ejus, et cœperunt legere eas in conventu. Et sic invenies actum in omnibus Prophetis, quia viventes eos nemo coluit, sed post mortem. Unde et Dominus dicit : « Qui ædificatis sepulcra Prophe-» tarum, et dicitis : Si fuissemus in diebus patrum nostro-» rum, non fuissemus participes eorum in sanguine Prophe-» tarum [1]. » Sicut enim viventis animalis viscera nemo manducat, ita viventium Prophetarum sermones nemo suscepit, sed post mortem ipsorum.

V. Saginati autem sunt gratia Dei pleni. Ideo dixit, et saginata, et tauros : non quia et tauri non fuerunt saginati, sed quia omnes saginati non fuerunt tauri. Ex Prophetis enim omnibus quidem tantummodo Prophetæ fuerunt, quidam autem Prophetæ et sacerdotes sicut Jeremias, sicut Ezechiel, sicut filius Joïadæ. Ergo saginata dicit Prophetas tantummodo, qui fuerunt Spiritu sancto repleti. Tauros autem, qui et Prophetæ fuernnt, et sacerdotes. Sicut enim tauri duces sunt gregis, ita sacerdotes sunt principes populi. Quosdam autem legi, dicentes, tauros hic dici martyres, tunc imprimis pro Christo occisos, Apostolis adhuc viventibus : saginata autem parvulos, Spiritu sancto pinguificatos. Quorum omnium interfectiones, multas spiritualium gaudiorum epulas præbuerunt, et nuptias Christi adornaverunt.

VI. « Et omnia jam parata. » Quidquid quæritur ad salutem, totum jam adimpletum est in Scripturis. Qui ignarus est, inveniet ibi quod discat. Qui contumax est peccator, inveniet ibi futuri judicii flagella, quæ timeat. Qui laborat,

[1] Matth. XXIII, 29, 30.

inveniet ibi glorias et promissiones vitæ perpetuæ, quas manducando amplius excitetur ad opus. Qui pusillanimis est et infirmus, inveniet ibi mediocres justitiæ cibos, qui etsi pinguem animam non faciunt, tamen mori non permittunt. Qui magnanimus est et fidelis, inveniet ibi spirituales escas continentioris vitæ, quæ perducant eum prope ad Angelorum naturam. Qui percussus a diabolo, et vulneratus est in peccatis, inveniet ibi medicinales cibos, qui eum per pœnitentiam revocent ad salutem. Ut quid ibi scriptum est, « Achar propter furtum laminæ aureæ lapidatus [1], » nisi ut habeant fures quod timeant? Ut quid ibi filii Israël, qui fornicati sunt cum filiabus Moabitarum, percussi refugerunt in Beelphegor [2], nisi ut habeant fornicatores quod perhorrescant? Ut quid concupitores carnis castigati sunt in deserto [3], nisi ut nemo delicias concupiscat? Ut quid David arguit Nathan et suscepit [4], nisi ut adulteri et homicidæ pœnitentiæ remedium non desperent? Rahab meretrix sanctificata est [5], ut meretricibus spes daretur. Nihil ergo minus est in hoc convivio, quam quod necessarium habet salus humana.

VII. « At illi neglexerunt, et abierunt alius in villam suam, » alius in negotiationem suam [6]. » Omnis actus quem agunt homines in hoc mundo, duplex est. Aut enim villa est, aut negotiatio. Et quando aliquem laborem quidem manuum nostrarum facimus, exercentes terram, aut aliquod opus terrenum, ut puta agrum, vel vineam, vel hortum, vel opus ligni aut ferri, villam colere videmur, id est, terram. Quando autem non labore manuum nostrorum, sed aliter lucra quocumque modo consequimur, ut puta honores gerere, ut divitiæ permaneant alicui, aut mercari, omne hoc negotiatio appellatur. Duobus ergo vobis omne opus humanum

[1] Jos. VII, 25. — [2] Num. XXV. — [3] Exod. XXII, et Num. XI. — [4] 2 Reg. XII. — [5] Jacob. II, 25. — [6] Matth. XXII, 5.

conclusit, sive honestum, sive inhonestum. Honestum quidem opus est villæ cultura : sicut ait Salomon : « Non oderis rusticam operationem, et agriculturam ab Altissimo » creatam[1]. » Et Apostolus hortatur : « Rogo autem vos, » fratres, studium habere quietis, et negotii proprii, et operandi manibus vestris, et nullum desiderium sit in vobis » ad eos qui foris sunt[2] : » inhonestum est enim apud Deum opus negotiationis, sive dignitatis, sive militiæ. Unde nihil horum antea Judæi agebant, propter quod dicit Propheta : « Qui non cognovit negotiationes, intrabit in potentias Do» mini[3] : » quia difficile quis negotians intrat in regnum cœlorum. O miserrimus mundus, et miseri qui eum sequuntur ! Semper enim homines mundialia opera excluserunt a vita. Sed forte dicis : « Et villam colere peccatum est ? Et si quidem impedimentum fidei, aut religionis tibi non facit villa, sicut fecit Judæis, non habes peccatum : si autem vel a fide, vel a religione tibi facit impedimentum, fit peccatum. Non ergo ipse villæ cultus peccatum est, sed tu præferendo eam Deo, facis eam esse peccatum. Opera enim nostra authentica, opera sunt justitiæ : opera autem carnalia superoperationes dicuntur, non opera : quia justitia ad vitam æternam pertinet veram : opus autem terrenum non ad vitam, sed ad sustentationem vitæ hujus temporalis. Ideo ergo opus justitiæ attente facere debemus, opus autem terrenum transitorie. Si ergo honestum opus sequendo homines debitum honorem Deo non reddiderunt, talem iram merentur : putas quali ira sunt digni, qui non honesta opera, sed negotiationes sequendo, non veniunt ad Deum ?

VIII. Aut ita : Villa est iste mundus, circa quem homines amatores mundi occupantur quæstibus ejus, quasi villæ cujusdam reditibus delectati. Negotiatio autem prædicatio legis, et procuratio templi, quam avari sacerdotes quasi

[1] Eccli. VII, 16. — [2] 1 Thess. IV, 12. — [3] Psal. LXX, 15, 16.

negotiationem æstimant, quando lucrosam et non dispensationem divini operis putant, et non onerosam. Ergo per operationem villæ populares significantur homines, quos mundi delectatio separavit a Christo. Per operationem autem negotiationis, sacerdotes cæterique ministri templi significantur, quos lucri obtentu venientes ad ministerium legis et templi, avaritia separavit a fide.

IX. Non dixit: « Malignati sunt, » sed « Neglexerunt : » quia non omnes Judæi crucifixerunt Christum, nec audierunt doctrinam ipsius, aut consenserunt in mortem ejus. Quidam enim sæcularibus negotiis occupati, non venerunt ad Christum, nec audierunt doctrinam ipsius, nec viderunt mirabilia ejus, ideoque non crediderunt in eum. Qui ergo odio, aut invidia crucifixerunt Christum, illi malignati sunt : qui autem negotiis impediti sunt, non crediderunt : illi neglexisse dicuntur, non malignati. Nam sunt quidam homines, qui possunt et audire et credere, sed sollicitudo rerum necessariarum, et delectatio mundi separat eos a Deo, quos Dominus terram spinosam appellat. Reliqui vero tenuerunt servos ejus, et contumelia affectos occiderunt. De sua morte tacet, quia jam in priori parabola dixerat : sed ostendit mortem Discipulorum suorum, quos post ascensum ipsius occiderunt Judæi, maxime sacerdotes Stephanum lapidantes[1], in Jacobi morte gaudentes[2]. Item Jacobum Alphæi lapidantes : propter quæ omnia Jerusalem destructa est a Romanis. Ideo dicit : « Audiens autem rex, iratus est, et » misit exercitum suum, et perdidit homicidas illos, et ci- » vitates eorum succendit[3]. » Romanus exercitus, dicitur exercitus Dei : « Quia Domini est terra, et plenitudo ejus[4]. » Nec enim venissent Romani in Jerusalem, nisi Dominus eos excitasset. Quidam autem exercitum Angelos dicit, et

[1] Act. VII, 57. — [2] Id. XII, 2, 3. — [3] Matth. XXII, 7. — [4] Psal. XXIII, 1.

civitatem pro civibus ponit : ac si dicat : « Misit Angelos suos, et cives illos misit in ignem æternum. »

X. « Et dixit servis suis : Ite ad exitus viarum, et quos» cumque inveneritis, vocate ad nuptias [1]. » Manifestum est quidem quia post contemptam contumaciam Judæorum, de vocatione gentium dicit, quod dicit : « Ite ad exitus via» rum. » Propterea requiramus quæ sunt viæ istæ, et ad quarum exitus misit Christus Discipulos suos. Puto ergo quoniam sicut generalis et publica via est Christus, quæ ducit ad vitam : et viæ dicuntur omnes Prophetæ, et omnes Apostoli : hæ enim omnes viæ ducunt ad Christum, Christus autem ad Patrem : sic generalis et publica via est diabolus, quæ ducit ad mortem, et viæ sunt omnes professiones sæculi istius. Ut puta professio philosophiæ, una est via : professio militiæ, altera est via : mundialis dignitas, altera est via : professio ludorum, altera via est mundi. Et quid plura dicam ? Quantæ sunt diversitates actuum in hoc mundo, tantæ sunt viæ, quæ omnes viæ ducunt ad diabolum, generalem viam perditionis. Ideo ergo dicit : « Ite ad exitus viarum, » et cujuslibet conditionis homines vocate ad fidem. Adhuc sicut castitas via est quæ ducit ad Christum, et misericordia, cæteræque virtutes : sic et fornicatio via est quæ ducit ad diabolum, et avaritia, cæteræque species malæ. Jubet ergo ut cujuscumque conversationis homines invitent ad fidem, quoscumque sive servos, seu liberos. Deus enim corporalem servitutem non contemnit, nec corporalem elegit libertatem. Omnis qui diaboli sequitur voluntatem, servus est diaboli, etsi sit liber : qui autem obaudit Deo, ille vere ingenuus est, etsi fuerit servus. Ingenuitatem enim spiritualem non sordidat servitus corporalis, nec turpitudinem spiritualem honestat corporalis libertas. Servitutem enim non Dei dispositio, sed

[1] Matth. XXII, 8, 9.

humana violentia introducit. Omnis enim homo liber creatus est, quem Deus in libero arbitrio posuit, nisi ipse fecerit se servum. Et sicut non est distantia in natura creationis hominum, sic non fit differentia in vocatione salutis eorum omnium, sive barbarorum, sive sapientum : quoniam potens est Dei gratia barbaras mentes corrigere ad rationabilem intellectum, qui cor Nabuchodonosor ad feralem sensum mutavit, et iterum feralem sensum ejus ad humanum intellectum reduxit [1]. Potens est, inquam, mutare omnes, sive bonos, sive malos : boni, ne pereant; mali, ut inexcusabiles fiant. Nemo propter ignorantiam pereat, nemo propter ignorantiam excusetur. Omnes videant lumen, ut appareant, qui amant tenebras, et qui lumen. Qui enim filius est tenebrarum, etsi compellas eum, non accedit ad lumen : qui autem filius est luminis, nec si repellas eum, recedit a lumine.

XI. « Intravit autem rex, ut videret discumbentes [2]. » Intravit autem Deus, non quia est aliquis locus ubi non sit, sed ubi vult aspicere, ibi fit præsens : ubi autem non vult, absens videtur. Dies enim aspectionis, est dies judicii, quando visitaturus est Christianos, qui super mensam Scripturarum sanctarum recumbunt : id est, requiescunt in fide earum, et cœlestibus epulantur doctrinis. Aut dies aspectionis, est dies tentationis : quando dignatur tentare Ecclesiam suam, ut videat qui habent fidem, et opera digna Christi vocatione. Nuptiale vestimentum est fides vera, quæ est per Jesum Christum et justitiam ejus : de qua ait Apostolus : « Expoliate vos veterem hominem cum actibus » suis, qui corrumpitur secundum concupiscentiam erro» ris, vestientes vos novum hominem, qui secundum Deum » creatus est in justitia, et sanctitate veritatis [3]. » Quod di-

[1] Dan. IV, 26-34. — [2] Matth. XXII, 11. — [3] Coloss. III, 9, et Ephes. IV, 24.

cit : « In justitia, » ad conversationem pertinet : quod autem dicit : « In sanctitate veritatis, » ad fidei veritatem. Vestimenta ergo veteris hominis sunt pannosa et sordida opera carnis, corruptibilia et immunda : vestimenta autem novi hominis, sunt fortia et decora opera spiritus, incorruptibilia et sancta.

XII. Quemadmodum enim si aliquis cum nigris vestimentis inveniatur in nuptiis, sordidat gloriam nuptiarum : ita et qui opera habet tenebrosa, et inter Christianos quasi unus ex eis conversatur, ipsi Christianitati facit injuriam. Homo itaque aut secundum locum eligat vestem, aut secundum vestem eligat locum, id est, aut secundum opera eligat professionem, aut secundum professionem faciat opera. Qui vult esse Christi, faciat opera Christi : qui autem non vult opera Christi facere, non veniat ad Christum ; alioquin audiet in die judicii : « Amice, quomodo huc » intrasti non habens vestem nuptialem? et obmutescet [1]. » Hic enim abscondimus opera nostra, et invicem corda nostra celamus : in illa autem die nihil est quod respondeamus, ubi cœlum, et terra, et aquæ, sol et luna, dies et noctes, et totus mundus stabit adversum nos in testimonium peccatorum nostrorum. Et si omnia taceant, tamen ipsæ cogitationes nostræ, et ipsa opera nostra specialiter stabunt ante oculos nostros, accusantes nos ante Deum, dicente Apostolo : « Cogitationibus invicem se accusantibus, » aut etiam defendentibus in die cum judicabit Deus oc» culta hominum, per Jesum Christum Dominum nos» trum [2]. Tunc dicet rex ministris : Ligate ei manus et pe» des, et mittite eum in tenebras exteriores [3]. » Sicut est differentia gloriarum in Sanctis secundum opera, dicente Apostolo : « Stella enim a stella differt in claritate, ita e

[1] Matth. XXII, 12. — [2] Rom. II, 15, 16. — [3] Matth. XXII, 13.

» resurrectio mortuorum[1] : » sic quoque differentia est tormentorum in peccatoribus. Sunt enim primæ tenebræ et exteriores, et novissimi lacus. Ex eo autem quod dixit : « Ingressus, ut remuneraret amicos : » non autem dixit : « Congregavit rex omnes qui venerunt ad nuptias : » datur suspicio æstimandi, ne forte dicat hoc de vindicta judicii. Adhuc autem, quia non dixit : « Mittite eum in tenebras inferiores, ut eas tenebras inferiora loca inferni æstimemus : » sicut ibi, « Et eripuisti animam meam ex inferno in» feriori[2] : » sed ita dicit : « In tenebras exteriores. » Ergo quotiescumque tentat Deus Ecclesiam suam, et ventilat ventilabro judicii, ingreditur ad eam, ut videat discumbentes qui sunt, aut quales sunt : si digni sunt cœlestibus nuptiis, et convivio illo vivo.

XIII. Et si invenerit aliquem non habentem vestem nuptialem, secundum ea, quæ diximus, interrogat eum in cogitationibus suis, sicut scriptum est : « Quia in cogita» tionibus impii interrogatio erit[3]. » Et interrogat eum, quæ sunt opera ista quæ agis, quia non sunt opera Christiani. Ut quid factus es Christianus, si hæc opera diligebas ? Ita ut non habeat quid respondeat contra conscientiam suam. Et hunc ergo talem cum viderit in Ecclesia Christus, jubet ministros suos, id est, aliquos spiritus seductionum. Nam mala per malos spiritus reddet : qualis fuit spiritus erroris, quem misit Deus, ut seduceret Achab, sicut scriptum est in tertio libro Regnorum[4]. Vel qualis est illa operatio erroris, quam dabit eis Deus, qui charitate Dei non acceperunt, ut credant mendacio. Et ligant manus hominis illius : id est, opera ejus, quæ sunt animæ manus, quæ homines rectius tollunt ad mandata Dei. Ligant et pedes ejus, id est, motus animæ ejus, quibus anima solet ince-

[1] 1 Cor. xv, 41. — [2] Psal. LXXXV, 13. — [2] Sap. 1, 9. — [4] 3 Reg. XXI, per totum.

dere et transire, non de loco ad locum, sed de malo ad bonum, vel de bono ad malum : id est, obligant, et inebriant, et involvunt opera ejus, ut quomodo nescit sic in laqueum perditionis incurrat. Et apprehendentes eum, per ipsa opera ejus, mittunt eum in tenebras, id est, in errores vel gentium, vel Judæorum, vel hæreticorum. Et forsitan propinquiores tenebræ sunt gentilium, exteriores Judæorum, plus autem exteriores hæreticorum. Quoniam gentiles veritatem spernunt, quam non audierunt : Judæi autem, quam non crediderunt, hæretici autem, quam audierunt et didicerunt. Ipsarum quoque hæreticarum tenebrarum quædam sunt prope lucem veritatis ; aliæ autem longius a veritate, et ideo nigriores : aliæ autem amplius longe, et ideo pressiores et exteriores. Ideo dixit : « Mittite eos » in tenebras exteriores, » id est, in hæreses perversissimas. « Ibi erit fletus, et stridor dentium [1]. » Videte quia non dixit : « Ibi est fletus et stridor dentium : » sed, « Erit. » Ergo modo mittuntur in illas tenebras mali, postea patientur fletus, ubi est et stridor dentium.

HOMILIA XLII.

CAPUT XXII.

I. « Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt, ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos » cum Herodianis, dicentes : Magister, scimus quia verax » es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de » aliquo : non enim respicis personam hominum. Dic ergo » nobis quid tibi videtur : licet censum dari Cæsari, au

[1] Matth. xxii, 13.

» non ? Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait : Quid me » tentatis hypocritæ ? ostendite mihi numisma census. At » illi obtulerunt denarium. Et ait illis Jesus : Cujus est imago hæc et superscriptio ? Dicunt ei : Cæsaris. Tunc ait » illis : Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ » sunt Dei, Deo. Et audientes mirati sunt, et relicto eo, abie- » runt. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt » non esse resurrectionem, et interrogaverunt eum, dicen- » tes : « Magister, Moses dixit : Si quis mortuus fuerit non » habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, et sus- » citet semen fratri suo[1]. Erant autem apud nos septem fra- » tres ; et primus, uxore ducta, defunctus est, et non habens » semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secun- » dus et tertius, usque ad septimum. Novissime autem om- » nium et mulier defuncta est. In resurrectione ergo cujus » erit de septem uxor ? omnes enim habuerunt eam. Res- » pondens autem Jesus, ait illis : Erratis, nescientes Scrip- » turas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque » nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in » cœlo. Et de resurrectione autem mortuorum non legistis » quod dictum est a Deo, dicente vobis : Ego sum Deus » Abraham, Deus Isaac[2], etc. » Omnis quidem malitia confunditur aliquoties ratione veritatis, corrigitur autem nunquam, maxime eorum qui proposito malo, et non ignorantia peccant. Sic etenim sacerdotes postquam terrere Dominum non potuerunt, dicentes : « In qua potestate facis » hæc[3] ? » postquam parabolarum ratione constricti, sic judicio ipsi se reos fecerunt, dicentes : « Malos male perdet[4], » nemine contra eos dicente testimonium, nisi conscientia sola : numquid compunxit eos timor peccati ? Numquid compescuit eos vel libertatis consideratio ?

[1] Deut. xxv, 6.— [2] Exod. III, 6.— [3] Matth. xxII, 15-32.— [4] Luc. xx, 2. — [5] Matth. xxI, 41.

II. Sed quid? « Abierunt, et consilium acceperunt ut » eum caperent in sermone [1]. » Quemadmodum si aliquis claudere voluerit aquæ currentis meatum, si una ex parte exclusa fuerit aqua, violentia aliunde sibi semitam rumpit : sic et eorum malignitas ex una parte confusa, aliunde sibi aditum adinvenit. Sicut enim non potest fieri, ut ligna mittendo extinguas ignem : sic non potest fieri, ut rationem dicendo places hominem malum. Sicut enim ignis quanto amplius ligna susceperit, in majorem flammam erigitur : sic animus malus quanto magis veritatem audierit, eo amplius in malitiam excitatur. Abierunt ergo, et consilium acceperunt. Quo abierunt? Ad Herodianos. Nam ex eo quod non dicit : « Consiliati sunt, » sed, « Consilium acceperunt : » et ex eo quod pariter cum Herodianis venerunt, apparet, quia cum illis ejusmodi circumventionis consilium tractaverunt. Homo colonus, cujus terram possidet, illius auxilio opus habet. Qui justitiam tenet, nullius patrocinio indiget, nisi Dei. Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adjutorium necessarium habet. Colonus enim Dei, diaboli auxilium non requirit : colonus autem diaboli, auxilium Dei et si quærit, non invenit. Vidisti aliquando euntem ad furtum Deum orare, ut bene prosperetur in furto? Aut qui vadit ad fornicationem, numquid sibi signum crucis ponit in fronte, ut non comprehendatur in crimine? Quod si fecerit, non solum non adjuvatur, sed adhuc amplius traditur : quia nescit justitia Dei patrocinium dare criminibus. Sic et isti Christum expugnare cupientes, convenienter non ad servos Dei, viros religiosos, sed ad gentiles, id est, Herodianos se contulerunt. Quale est consilium, tales et consiliatores. Quis autem poterat dare consilium contra Christum, nisi diabolus qui erat adversarius Christi? Cogitabant enim apud se sacer-

[1] Matth. XXII, 15.

dotes, si nos soli euntes interrogaverimus Christum, quamvis dixerit quia non licet dari Cæsari tributum, tamen nemo nobis credet dicentibus contra eum : jam enim omnes sciunt quia inimici ejus sumus. Inimicorum autem testimonium in judicio, etsi verum fuerit, quasi suspectum reprobatur. Sed nec per seipsos Christum interrogare volebant, quia in magna suspicione inimicitiæ eorum fuerant apud Christum, ne forte quasi suspecti circumvenire eum non possint. Nam inimicus manifestus melior est, quam amicus fictus. Ille dum timetur, facile vitatur : iste dum non agnoscitur, prævalet. « Miserunt ergo discipulos suos [1], » quasi adhuc minus cognitos, et minus suspectos, ut aut abscondite facile deciperent eum, aut deprehensi minus erubescerent apud eum. Nam consilio malo deprehenso, tanto minor nascitur confusio, quanto fuerit persona deterior. Sed discipuli illi magistris suis ætate minores erant, malitia autem pares. Nam et pulli serpentium statura breviores, veneno autem æquales sunt. Et catuli luporum adhuc teneri constituti, etsi venationem exercere non possunt, jam tamen sanguine gaudent, et morsibus ludunt.

III. « Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces [2]. » Magistrum eum vocant et veracem : magistrum, ut quasi honoratus et laudatus, mysterium sui cordis simpliciter eis aperiat, tanquam volens eos habere discipulos. Hæc enim est hypocritarum prima potentia, simulata laudatio. Laudant enim quos perdere volunt, ut per delectationem laudis, paulatim corda hominum ad simplicitatem benignæ confessionis inclinent. Veluti si quis taurum validum viribus non potest subjugare, et vinculo flectere, mollibus manibus nodosam ejus fricat cervicem, ut quem virtute tenere non potuit, per blandimentum comprehendat : sic et isti catenam subdolæ laudis portantes in

[1] Matth. xxii, 16. — [2] Ibid.

ore, et gladium malitiæ abscondentes in corde, taurum ecclesiastici gregis dolo laudis comprehendere festinabant. De quo tauro prophetans Jacob, jam tunc increpabat Levi filium suum, quia de Levi erant nascituri sacerdotes, qui interfecturi erant Christum. « Simeon et Levi fratres con- » summaverunt iniquitates suas. In cogitationes eorum non » venit anima mea, et in consilia eorum non cadant præ- » cordia mea, quia in ira sua occiderunt virum, et in fu- » rore suo subnervaverunt taurum [1]. » De talibus dicit Propheta : « Molliti sunt sermones eorum super oleum, et ipsi » sunt jacula [2]. Quid tibi videtur? licet censum dari Cæ- » sari, an non [3] ? » Non est justum, ut servi summi regis, terrenis regibus serviamus. Si enim indignum est, ut ex duobus regibus homo alterius alteri obsequatur, et injuriam facit suo, si subjacet alieno : quanto magis indignum est, ut cultores Dei humanarum potestatum gravamina cognoscamus? Cognita autem eorum nequitia Jesus, non secundum sermones eorum pacificos blande respondit, sed secundum conscientiam eorum crudelem aspera dixit, quia Deus plerumque ad animam loquitur, non ad corpus, voluntatibus respondet, non verbis.

IV. « Hypocritæ, quid me tentatis ? Ostendite mihi nu- » misma census. At illi obtulerunt ei denarium [4]. » Dicit eis : « Hypocritæ, » ut quod ab eo audierunt in aure, apud semetipsos inveniant in corde : ut considerantes eum humanorum cordium cognitorem, quod facere cogitabant, perficere non auderent. Vide ergo quod Pharisæi quidem blandiebantur, ut perderent : Jesus vero confundebat, ut salvaret : quia utilior est homini Deus iratus, quam homo propitius.

V. « Et ait eis : Cujus est imago hæc, et superscriptio?

[1] Gen. XLIX, 5, 6. — [2] Psal. LIV, 22. — [3] Matth. XXII, 17. — [4] Ibid. 18, 19.

» Dicunt ei : Cæsaris. Tunc dixit eis : Reddite ergo quæ sunt » Cæsaris, Cæsari : et quæ sunt Dei, Deo [1]. » Imago Dei non est in auro depicta, sed in hominibus figurata. Numisma Cæsaris, aurum est: numisma Dei, homo. In solidis Cæsar videtur, in hominibus Deus agnoscitur. Ideo divitias vestras Cæsari date, Deo autem conscientiæ vestræ solam innocentiam reservate, ubi Deus videtur. Cæsaris enim imaginem manus artificis sculpsit, et corruptibilibus litteris annotavit : Dei autem imaginem in homine divina manus decem vivis apicibus demonstravit. Quibus? Illis quinque sensibus carnalibus, et quinque spiritualibus per quos consideramus et apprehendimus quæ sunt utilia ut Deus. Ideoque illibatam Deo semper imaginem suam reddamus. Non superbiæ fastu tumidam, non iracundiæ livore marcidam, non avaritiæ facibus succensam, non gulæ illecebris deditam, non hypocrisis duplicitate contectam, non luxuriæ sordibus attaminatam, non elationis protensione levem, non vinolentiæ tabe amentem, non dissidio mutuæ charitatis extorrem, non detractionis mordacitate pestiferam, non multiloquii vanitate inanem, sed charitate perspicuam, fide et spe certissimam, patientiæ virtute fortissimam, humilitate tranquillam, castitate purpuream, parcimonia sobriam, tranquillitate jocundam, hospitalitate devotam. Talibus enim inscriptionibus suum Deus numisma non mallei vel incudis ictu composuit, sed prima conditione formavit. Cæsar enim suam in nummo requirit imaginem, Deus vero hominem quem creavit, exquirit. Non dimittit Cæsar suum quod debetur numisma, nec Deus suam unquam exquirendo relaxat facturam. Sicut qui suam Cæsari adulterinam imaginem reddit, flagellari tortoribus, et atrocibus jubet subjici pœnis : sic Deus omnipotens corruptores imaginis suæ morti tradit perpetuæ, et infernales

[1] Matth. XXII, 20, 21.

jubet pœnas persolvi immensas. Ita qui vitare horrenda exitia cupit, incorruptam studeat auctoris sui imaginem conservare, quatenus cum suam quam formavit requisierit Deus imaginem, salvam et immunem ab inimici infectionibus cernens, suo collocet gremio Angelorumque choris admiscens, perpetuis faciat cœlorum gaudiis perfrui.

VI. « In illa die accesserunt ad eum Sadducæi, qui di» cunt resurrectionem non esse [1]. » In qua die? Quando recedebant Pharisæi, et accedebant Sadducæi. Recedebant Sadducæi, et iterum accedebant Pharisæi. Unus dies est, et multa certamina. Frequentabant enim super eum, tali forte consilio, ut quis aut comprehendere eum posset: aut si certe eum ratione superare non possent, vel per ipsam frequentationem subverterent sensum ipsius. Quemadmodum si inter plures hostes inveniatur unus pugnator fortis, dum singuli viribus eum superare non possunt, circumveniunt eum omnes, ut quod virtute non poterant superare, ipsa multitudine convertant eum in fugam. O stulti, si quis corruptibili fonte utatur assidue, magis fontis illius venas laxat, et majorem aquam infundit! Et illi de fonte vivo aquæ salientis in vitam æternam hauriebant sermones, et putabant eum plura interrogando siccare. Circumdabant ergo eum, quasi plures canes garruli unum leonem. De his enim dixerat per Prophetam : « Quoniam circumdede» runt me canes multi [2]. » Et vere tanquam irrationabiles canum latratus, sic erat vox Sadducæorum. Videamus consilium inimici, quod per Sadducæos operabatur. Diabolus enim semper adversarius Christi est, qui semper tibi thronum Domini usurpabat, testante Propheta : « Super stellas » cœli ponam tribunal meum, et ero similis Altissimo [3]. » Ab initio mox ut creatus est homo, tentavit unius Dei notitiam obscurare, et culturam multorum deorum inducere,

[1] Matth. XXII, 23. — [2] Psal. XXI, 17. — [3] Isaï. XIV, 13, 14.

dicens ad Evam : « Et eritis sicut dii, scientes bonum et » malum[1]. » Sicut enim omne malum non a perfecto malo incipit, sed paulatim imprimis, sic et istud tam audax malum, primum leviter et latentes inspiravit, id est, persuasit: non quidem ut colerent deos, sed interim fecit mentionem deorum, quos debeant colere. Adhuc enim non erat multitudo hominum pessimorum, in quibus seminaretur fallacia deorum multorum. Nam virtus diaboli est, quod homines mali sunt. Nec enim potest aliquod malum seminare in mundo, nisi per ministros suos : quia in Sanctis non invenit locum. Crescente itaque numero hominum malorum, crevit et virtus erroris, et minuit notitiam Dei, usque ad dies Abrahæ, quem Deus suscitavit, ut tam per eum, quam per ejus familiam, Dei notitia in mundo, tanquam lucerna luceret in tenebris. Videns itaque quia notitiam Dei omnino extinguere non potuit, aliam adinventionem excogitavit erroris, ut etsi cognoscatur Deus virtutum, tamen nullus obediat præceptis ipsius. Nam Dominus, cujus præcepto nullus obtemperat, cum sit dominus, esse dominus non videtur : quia nomen habet tantummodo, non potestatem. Quid ergo? introduxit hæresim Sadducæorum, qui dicerent non esse resurrectionem mortuorum[2]. Quæ res omnium propositum faciendæ justitiæ frangit. Nam in omni re, aut actu, sive corporali, sive spirituali, agendi virtus spes est præmii futuri. Qui enim arat, arat ut metat. Qui pugnat, pugnat ut vincat. Nam cum sit ita difficile in hoc mundo servare justitiæ sanctitatem, quis contentus esset, adversus seipsum quotidie luctamina exercere, nisi ad spem aspiceret resurrectionis? Tolle ergo spem resurrectionis, et soluta est tota observantia pietatis. Numquid Sadducæi credebant esse conjugia post mortem? Absit.

[1] Gen. III, 5. — [2] Matth. XXII, 23, Marc. XII, 18, Luc. XX, 27, et Act. XXIII, 8.

Quomodo enim conjugia crederent fieri, quando ipsam resurrectionem negabant ? Sed ad defensionem erroris sui putabant se invenisse acutissimam rationem, hoc modo apud se dicentes : sicut non est possibile, ut ea mulier, que fuit septem virorum, sit unius uxor privata, aut omnium communis : sic non est possibile, ut fiat resurrectio mortuorum.

VII. « Respondens autem Jesus, ait eis : Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione » enim neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut An» geli Dei in cœlo [1]. » Stulti qui sæculum illud huic sæculo simile existimabant. In hoc sæculo quia morimur, ideo morimur, quia nascimur : ideo uxores ducimus, ut quod moriendo minuitur, nascendo suppleatur. Tolle moriendi necessitatem, et nascendi utilitas superflua invenitur : tolle nascendi utilitatem, et nubendi causa soluta est. Nam iste mundus carnis est, ille autem animarum. Sicut anima in hoc mundo peregrina est, ita caro in illo extranea est. In isto mundo anima carni subjecta est, quantum ad passiones humanas, in illo autem caro animæ. Unaquæque res in sua patria fortior est, et dominatur. Si ergo anima sic potens claudi potest in hoc sæculo infirmo, et terreno corpori sic subdita est, ut nihil pene spiritualiter sapere, aut agere possit secundum suam naturam : quanto magis cum in illo sæculo caro infirma et vilis, dignitosæ animæ et potenti cœperit esse subjecta, nihil poterit carnale sapere, aut agere secundum suam naturam ? Nam hoc ipsum modicum, quod in hoc sæculo in corpore constituta anima spiritualiter sapit, nimia potestas animæ hoc sibi vindicat extra ordinem, quia dominatio carnis est in hoc mundo. Quemadmodum dives peregre profectus, si in hospitio applicuerit pauperis alicujus, quamvis non potest jubere in

[1] Matth. XXII, 29, 30.

domo quod vult, quia hospes est, tamen magnam sibi fiduciam agendi aliquid vindicat, quia potens est : sic et anima peregrina in hoc regno carnis ingressa, quamvis non omnia spiritualiter agere potest secundum se, quia extranea est in hoc mundo, tamen aliquid spirituale vindicat et in carne, quia nimium potens est. Et e contrario, sicut peregrinus pauper nihil in hospitio divitis potest, primo quia peregrinus et hospes est, deinde quia mendicus et pauper est : sic et caro cum in illud sæculum resuscitata migraverit, nihil omnino sibi poterit carnale defendere : primum, quia extranea est in illo sæculo spirituali : secundo, quia infirma est carnis natura. Et hoc quidem diximus secundum rationem mortalem. Alioquin in resurrectione mutanda est ipsa carnis natura, ut nihil carnis habeat in se, nisi forte tantummodo formam, sicut scriptum est : « Seminatur corpus animale, resurget autem corpus spi» rituale [1]. »

VIII. « Respondens Jesus ait : Erratis, nescientes Scrip» turas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque » nubent, neque uxores ducent, sed sunt sicut Angeli Dei » in cœlo. » Quare cum de jejuniis, aut eleemosynis, cæterisque virtutibus spiritualibus locutus fuisset, nunquam Angelorum similitudinem introduxit, nisi cum de soluto viri et mulieris coïtu loqueretur, dicens : « Neque nubent, » neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei in cœlo. » Quoniam sicut omnes actus carnales opera sunt animalium, præcipue tamen actus libidinis opus est animalium : sic et omnes quidem virtutes spirituales, res sunt angelicæ, præcipue tamen castitas res est angelica. Per hoc enim solum singulariter homines Angelis assimilantur, et vincitur natura virtutibus.

IX. Ideo dicit : « Neque nubent, neque nubentur, sed

[1] 1 Cor. xv, 44.

» sunt sicut Angeli Dei in cœlo. » Sicut enim quando hoc agimus, quod animalia habent nobiscum commune, animalia esse nos profitemur : sic quando illud agimus, quod est extra naturam carnalem, naturam carnis egredimur, et Angelis coæquamur. Sed quia primum quidem et naturale est animalium, ut non unius masculi, vel unius fœminæ lege contenta sint : proprium autem naturale est Angelorum omnino separatos esse ab usu libidinis. Qui vero unius masculi, aut unius fœminæ lege contentus est, mediam tenet conditionem, et est homo, id est, neque Angelus, neque animal est. Angelus quidem non est, quia nec est separatus ab usu libidinis : animal autem non est, quia unius lege contentus est. Qui autem omnino separatur ab usu libidinis, supergreditur naturam humanam, quæ media est, et ad conditionem transit angelicam. Sed nunc videamus, qua ratione diximus quod omnis quidem actus carnalis opus est animalis, præcipue tamen libido. Per omnem actum carnalem homo animalibus similis invenitur, maxime autem per usum libidinis, quoniam omnium quidem carnalium sensuum opus non solum ad malum proficit, sed etiam ad bonum. Est enim et secundum Deum videre, et audire, et odorari, et gustare, et tangere. Quotiescumque enim aspicimus multiformes species rerum, audimus varios sonos vocum, odoramus diversas fragrationes odorum, gustamus innumerabiles suavitates gustuum, palpamus qualitates rerum innumeras, de operibus potentiæ et sapientiæ Dei dijudicamus, ut cognoscamus et colamus ejusdem creationis Auctorem. Ideo si tollimus a nobis usum sensuum illorum propter malum quod fit ex illis, impeditur etiam bonum quod fieri solet per eos. Tantummodo sensus ille libidinis semper in malo est, et nunquam in bono. Propterea si repellamus a nobis libidinis usum, nullum bonum impeditur ex illo : nec enim aliquod bonum est, quod

generetur ex illo, nisi sola nativitas carnis : quia et ipsa generatur ex malo. Ideo autem dissipata est, ut ex corruptione nascatur : quoniam et ipsa post modicum est corrumpenda. Sicut enim non est dignum, ut quod æternum ex corruptione nascatur : sic non est dignum, ut quod ex corruptione nascitur, sit æternum. Quia caro et sanguis regnum Dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Item dicit Joannes : « Dedit eis potestatem » filios Dei fieri, qui non ex carne, neque ex sanguine, ne» que ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt [1]. » Item alia ratio. Quoniam secundum istos sensus carnales, quos habet caro, habet e contrario anima spiritualiter. Nam et videt anima spiritualiter, et audit, et odorat, et gustat, et tangit, sicut in multis exposuimus locis. Unde et decachorda cithara dicitur homo. Solus autem libidinis sensus inter animam et carnem non est communis, sed solius carnis proprius et privatus. Propterea per omnes actus carnales, qui sunt ex quinque sensibus carnalibus, homo animalibus similis invenitur : maxime autem ex usu libidinis, quia ad solam pertinet carnis naturam.

X. « Nescitis Scripturas, neque virtutem Dei. » Sapienter primum arguit stultitiam eorum, quia non legebant. Secundo ignorantiam, quia non cognoscebant Deum, quia ex diligentia lectionum nascitur scientia Dei. Ignorantia autem negligentiæ filia est. Si enim nec omnes qui legunt cognoscunt Deum, quomodo cognoscet qui non legit ? Quod autem diximus, non omnes legentes cognoscere veritatem Dei, tunc est si nolentes invenire, legant. Qui enim legens de Deo, vult invenire Deum, festinet vivere Deo digne, et ipsa conversatio ejus bona fit, quasi lampadis lumen ante oculos cordis ejus viam aperiens veritatis : qui autem non festinat vivere digne Deo, legens non Deum

[1] Joan. 1, 12, 13.

quærit ad salutem suam, sed scientiam Dei ad gloriam vanam. Ideo etsi semper legat, nunquam invenit : sicut nec philosophi invenerunt, qui ipsam causam quærebant. Putas sacerdotes Sadducæorum non legebant Scripturas? Sed cognoscere non poterant Deum in eis, quia nolebant vivere digne Deo. Nec enim poterant sua verba docere, quos mala opera docebant. Talis est enim Scriptura nolenti vivere secundum Deum, quemadmodum si aliquis agricolæ non habenti voluntatem pugnandi, exponat bellicam disciplinam : e contrario autem viro bellatori nolenti colere terram, agriculturam exponat : si tota die audiat verba expositionis illius, nihil intelligere aut comprehendere potest, quia nec habet desiderium disciplinæ illius. Ubicumque enim fuerit desiderium hominis, illuc dirigitur et sensus ipsius.

XI. Ideo ad illud quidem quod dixit: « Nescitis virtutem » Dei, » hoc retulit dicens : « In resurrectione enim neque nu» bent, neque nubentur. » Ad illud autem quod dicit : « Nes» citis Scripturas, » exemplum protulit, dicens : « Ego sum » Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob [1]. » Si enim Abraham, et Isaac, et Jacob morientes periissent, nunquam diceretur Deus eorum esse, qui non erant. Diximus supra, cum de manu extensa hominis arida tractaremus, quia calumniatoribus primum oportet in aliqua quæstione auctoritatem Scripturæ proferre, deinde rationem exponere, non prius rationem, postea auctoritatem. Et causæ hujus ibi exposuimus rationem, quia et ibi sic fecit Christus. Hic autem interrogantibus Sadducæis, et per ignorantiam aliquid se scire æstimantibus, prius rationem exposuit dicens : « In resurrectione enim neque nubent, neque uxo» res ducent, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo. » Deinde protulit Scripturæ auctoritatem dicentis : « Ego sum Deus

[1] Exod. III, 6, et Matth. XXII, 32.

» Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob. » Ut et nos calumniatoribus prius auctoritatem Scripturæ proferamus, postea rationem reddamus. Interrogantibus autem quocumque proposito, prius rationem exponamus, postea auctoritatem, ut ratione quidem eos placemus, auctoritate confirmemus. Quoniam calumniatores convincere oportet, interrogatores autem docere. Quoniam et calumniator, etsi intelligit rationem, consentire rationi non acquiescit : fratribus autem, id est, interrogantibus, solam exponere sufficit rationem quæstionis, quia discendi et non contradicendi propositum habent : propter quod et audita ratione credunt.

XII. Item vide quomodo sit infirmior Judæorum congressio contra Christum. Prima, cum terrore : ut est, « In » qua potestate facis hæc[1] ? » Secunda, cum dolo, cum dicunt, « Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in ve» ritate doces, et non est tibi cura de aliquo : non enim » respicis personas hominum[2], » Non enim terrent, sed circumveniunt laudibus : quæ congressio, etsi non minus periculosa est priore, tamen minus terribilis est. Contra illam enim necessaria erat fortitudo animæ, et constantia cordis : contra istam autem acuta sapientia. In tertio vero loco neque cum terrore, neque cum dolo, sed ex præsumptione ignara. Satis enim fecerunt sibi Sadducæi, ita esse sicut putabant, et cum idoneo argumento existimaverunt se vincere Christum, resurrectionem annuntiantem, quæ duabus præcedentibus facilior est. Hominem enim putantem se aliquid scire, cum nesciat, facile est viro scienti circumvenire. Contra tales enim necessaria est sola scientia Scripturarum. Hæc autem diximus, ut per servos diaboli, actusque eorum, habitudinem ipsius diaboli describamus : quoniam omnis operatio inimici talis est. Impri-

[1] Luc. xx, 2. — [2] Marc. xii, 14.

mis gravis et intolerabilis est impetus ejus. Quod si quis forti animo sustinuerit eum, in secundo inveniet eum infirmiorem, in tertio magis debilitatum. Et quanto plus repercussus fuerit, tanto magis frigescit et deficit. Unde puto in persecutionibus christianis, si imprimis quando comprehenduntur non denegaverint territi, nullis poterunt postea vinci doloribus : quia diabolus non tantum habet in se virtutis, quantum terroris.

XIII. « Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum [1]. » Frequenter Judæi diversis interrogationibus Christum tentantes, sibi quidem acquisierunt interitum, nobis autem providerunt salutem. Nam verba Christi illis profecerunt ad confusionem, nobis autem ad ædificationem : quoniam responsis ejus vincebantur, et non placabantur. Nam malitia frequenter quidem vincitur, nunquam autem placatur. Pharisæi sunt omnes, qui contra veritatem contendunt : quia non veritatem defendere cupientes certant, sed subvertere festinantes. Qui enim pro veritate contendunt, et cognita veritate non consentiunt veritati, manifestum est quoniam prius non pro veritate, sed contra veritatem certabant. Audi ergo homo fidelis, qui contra hæreticum libenter contendis : si Pharisæi victi placati non sunt, et tu certando contra hæreticum potes eum placare, cum viceris? Numquid fortior Christo es, ut quos ille non placavit, tu placabis? Debuerunt quidem timere Sadducæorum exemplum, ut non similiter interrogantes confundantur, sed ardens malitia dum sauciare festinat, non aspicit exitum rei, ut tantummodo alteri noceat, nec sibi penitus. Si neminem ante eos vicisset, forsitan justa ratione sperassent posse eum vincere, a quo nullus est victus : nunc autem videntes, quoniam quotquot interrogare eum ausi sunt, omnes

[1] Matth. XXII, 34.

victi recesserunt : quid æstimandi sunt isti? numquid fortiores quam cæteri, qui, victis omnibus, vincere speraverunt? Sed impudentiores, quam omnes qui confusis omnibus ante se, similiter erubescere non timuerunt.

XIV. « Convenerunt in unum, et interrogavit eum unus » ex eis legis doctor, tentans eum [1]. » Convenerunt in unum, ut multitudine vincerent, quem ratione superare non poterant : a veritate nudos se esse professi sunt, qui multitudine se armaverunt. Dicebant enim apud se : « Unus loquatur pro omnibus, et omnes loquamur per unum, ut siquidem vicerit, omnes videamur victores : si autem victus fuerit, vel solus videatur confusus. » O Pharisæi qui omnia propter homines cogitatis et facitis ! Primum quidem venientes cum uno, vincendi estis per unum : tamen pone quia, uno victo, homines non intelligunt omnes vos esse victos, numquid conscientiæ vestræ consentiunt se esse confusas? Levis enim est consolatio, ut qui in seipso confusus est, quod ab aliis ignoratur.

XV. « Magister, quod est mandatum magnum in lege [2]? » Magistrum vocat, cujus non vult esse discipulus. Simplicissimus interrogator, et malignantissimus insidiator. De magno mandato interrogat, qui nec minimum observat. Ille enim debet interrogare de majori justitia, qui jam minorem complevit. Dominus autem sic ei respondit, ut interrogationis ejus fictam conscientiam statim primo responso percuteret, dicens : « Diliges Dominum Deum tuum » ex toto corde tuo [3], » id est, non sicut tu, qui devotionem ostendis in ore, et fraudem meditaris in corde. Magnum autem et minimum mandatum dicimus, quantum ad dignitatem mandatorum, non quantum ad utilitatem. Alioquin utilitas omnium mandatorum una est, et omnia mandata quasi unum videntur esse mandatum, quia ita sibi co-

[1] Matth. XXII, 35. — [2] Ibid. 36. — [3] Ibid. 37.

hærent, ut alterum sine altero esse non possit : ut puta, si interroget te aliquis in ædificatione domus, quæ pars est melior, dicis : « Fundamentum. » Sed quemadmodum ædificatio non potest esse, nisi fuerit fundamentum : ita nec fundamentum esse potest, nisi ædificatio fuerit subsecuta. Nec dicitur fundamentum, nisi sit ædificatio cujus fundamentum dicatur. Ergo fundamentum in ædificatione dignius est, non utilius : sic et caput dignius est quam membra : tamen nec membra sine capite, nec caput sine membris esse potest. Sic digniores sunt sacerdotes, quam populus, non tamen utiliores : quia nec populus sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine populis esse possunt. Ita et dignius est hoc mandatum, « Diliges Dominum Deum tuum ex toto » corde tuo, » quam illud, « Non occides, non concupisces : » tamen utilitas una est : nam qui diligit Deum, ille non occidit, nec concupiscit : qui autem occidit, aut concupiscit, ille non diligit Dominum Deum suum. Esse autem minora mandata Dominus manifestat, dicens : « Si quis unum ex » minimis mandatis istis solverit, et docuerit sic homines, » minimus vocabitur in regno cœlorum [1]. »

XVI. « Diliges, inquit : » non dicit : « Timebis : » quia diligere majus est quam timere. Inchoatio enim culturæ Dei habet timorem, perfectio autem dilectionem, dicente Joanne : « Perfecta dilectio foras mittit timorem [2]. » Donec enim homo timet Deum, non eum diligit; cum autem diligere cœperit, jam non eum tantummodo timet, sed etiam amplius diligit. Timere enim servorum est, diligere autem filiorum : timor sub necessitate est, dilectio in libertate. Qui in timore servit Deo, pœnam quidem evadit, mercedem autem justitiæ non habet, quia invitus facit bonum propter timorem. Non vult ergo Deus, ut timeatur ab hominibus, quasi dominus : sed ut diligatur quasi pater, qui

[1] Matth. v, 19. — [2] 1 Joan. iv, 18.

adoptionis spiritum donavit hominibus. Nam si consideremus ab initio creati hominis causam, intelligimus quia Deus magis se patrem voluit esse hominum, quam dominum. Non enim dixit tantummodo; « Faciamus hominem: » sed, « Faciamus hominem secundum imaginem et similitudinem nostram [1]. » Similare autem filiis convenit ad patres suos, non etiam servis ad dominos suos.

XVII. Quid est diligere Deum ex toto corde? Id est, ut cor tuum non sit inclinatum ad ullius rei dilectionem amplius quam ad Dei: nec delecteris in aliqua specie mundi amplius quam in Deo, non in honoribus, non in auro, vel in argento, non in possessionibus aut vineis, non in animalibus aut mancipiis, non in ornamentis aut vestibus, non in filiis aut parentibus, aut amicis, sed hæc omnia existimes tibi esse in Deo, ut præ his omnibus Deum ames. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, jam ex toto corde non amas Deum: pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem amandam inclinatum, pro tanta parte minus est ad Deum. Ecce si vir habeat uxorem, quomodo cognoscitur uxoris plena dilectio? Uxor neminem debet sapientiorem reputare, quam virum suum: etsi sit alter sapientior, tamen illa sapientiorem esse alterum intelligere non debet. Uxor neminem fortiorem debet putare, quam virum suum: etsi alter fortior sit, tamen illa intelligere non debet alterum fortiorem. Uxor neminem formosiorem debet putare, quam virum suum: etsi sit alter formosior, tamen coram oculis ejus alter formosior non debet apparere. Perfectum enim odium, et perfectus amor judicium rerum non cognoscit: ut puta, si perfecte odias aliquem, qualiacumque fuerint apud illum, omnia tibi displicent, sive quæ dicit, sive quæ agit; etsi vere bona sunt, tamen tibi mala videntur. Sic etsi perfecte aliquem amas,

[1] Gen. I, 26.

quæcumque sunt apud eum placent tibi, sive quæ loquitur, sive quæ agit : etsi mala sunt, tamen tibi bona videntur. Ergo et uxor si videns aliquem, dixerit : « Quam sapiens vir, utinam vir meus talis esset, » jam amor ejus minus habet de perfecto amore : et pro quanta parte amplius aliquid laudaverit in altero viro, quam in suo, tanto dilectio ejus minor est ad virum suum. Sic ergo et omnis anima christiana, quæ sponsa est Christi, ita diligere debet Deum, ut nihil sit in mundo, quod amplius amet quam eum, aut in tantum. Pro quanta autem parte plus aliquid amaverit, pro tanta parte minus amat Deum.

XVIII. Quid est in tota anima diligere Deum? Id est certissimum animum habere in veritate, et firmum esse in fide. Alius est enim amor cordis, et alius est amor animæ. Amor cordis quodammodo carnalis est, ut etiam carnaliter Deum amemus : quod facere non possumus, nisi recesserimus ab amore mundialium rerum. Sicut enim casta mulier, quæ virum suum amat, nullum amat alium : si autem alterum amaverit, jam non amat virum suum : ita et homo, si Deum amat, mundum non amat : si autem mundum amaverit, jam Deum ex toto corde non amat. Ergo cordis amor non intelligitur, sed sentitur in corde, quia quodammodo carnalis est. Amor autem animæ non sentitur in corde, sed intelligitur, quia amor animæ judicium ejus est. Puta si didicisti unum Deum ex quo omnia, et unum Deum per quem omnia : si iterum intellectus tuus per alicujus doctrinæ seductionem percussus, cœperit dubitare de substantia Dei, in tota anima non diligis Deum. Item qui putat incantationes aliquid posse, aut auguria aliquid intelligere, aut divinationes aliquid nuntiare, non ille in tota anima diligit Deum. Quis autem diligit Deum? qui omne bonum credit apud Deum, et omne bonum credit esse Deum, et extra Deum non credit esse bonum. Qui omnem virtutem

et sapientiam credit esse Deum, et extra Deum non credit esse aliquam sapientiam neque virtutem; qui credit Deum omnia facere, et sine Deo nihil fieri posse ; ille tota anima diligit Deum.

XIX. Quid est, in tota mente diligere Deum ? Id est, ut omnes sensus tui, qui pertinent ad te, Deo vacent, cujus intellectus Deo ministrat, et cujus sapientia circa Deum est, cujus cogitatio ea, quæ sunt Dei, tractat, cujus memoria quæ sunt bona recordatur : tota mente diligit Deum, sicut ait Apostolus : « Psallam spiritu, psallam et mente [1]. » Cujus autem intellectus quæ sunt Dei non intelligit, aut non secundum Deum sapit, aut scientia illius vana est et sæcularis, singularis autem recordatio ejus non est bona, aut cogitatio displicens Deo : ille non tota mente diligit Deum. « Hoc est primum et maximum mandatum : secun- » dum autem simile est huic : Diliges proximum tuum sicut » te ipsum [2] : » Videtur Christus non ad interrogationem respondere. Ille enim interrogavit, quod est magnum mandatum ? puta dixit : « Diliges Dominum. » Si voluit et alterum mandatum inducere, debuit minimum dicere, non secundum. Nam contra magnum minimum est, non secundum. Secundum autem ad primum respicit. Sed vide quid voluit ostendere. Diliges Dominum, et magnum est : diliges autem et proximum, magnum quidem est, primum autem non est, et ideo dixit : « Simile est. »

XX. Considera ergo mysterium. Quis est proximus noster ? Christus, qui suscipiens carnem nostram, factus est proximus nobis, sicut in parabola illa Christus ostendit, cum interrogat Pharisæus : « Et quis est meus proximus [3] ?» Introducit hominem vulneratum a latronibus, et a sacerdotibus despectum, a Samaritanis autem receptum, qui est ipse Christus. Ergo primum mandatum est magnum,

[1] 1 Cor. XIV, 15. — [2] Matth. XXII, 38, 39. — [3] Luc. X, 29.

Deum Patrem diligere : secundum autem et simile est, Dei Filium diligere, id est, cognoscere : ergo Filius Dei magnus est, sicut Pater. Quidquid enim Pater potest, et Filius potest. « Pater enim diligit Filium, et omnia dedit » in manu ejus[1]. » Sed quia omnia Filius, dante Patre, potest sicut Pater, ideo Pater magnus Deus et primus. Filius autem magnus Deus quidem, non tamen primus, sicut ait Apostolus : « Expectantes adventum magni Dei et Salvato- » ris nostri Jesu Christi[2]. » Ut autem simpliciter intelligamus proximum nostrum omnem hominem esse fidelem, qui hominem amat fidelem, simile est sicut qui amat Deum, quia imago Dei est homo. Sicut in imagine sua rex honoratur vel contemnitur, sic et Deus in homine vel diligitur vel oditur. Non potest hominem odire, qui Deum amat : nec potest Deum amare, qui hominem odit, sicut ait Joannes apostolus : « Qui dicit se Deum diligere, fratrem au- » tem non diligit, mentitur. Si enim fratrem quem vides » non diligis, Deum quem non vides, quomodo potes dili- » gere[3] ? » Quis enim honorat regem, et contemnit imaginem ejus ? Aut quis honorat imaginem, et auctorem contemnit imaginis ? aut ita : Quoniam Pharisæi quidem sciebant quod esset magnum mandatum in lege, sed tentantes interrogabant : volens eis ostendere quia non sufficiebat eis solius Dei Patris agnitio ad salutem, ideo non solum dixit : « Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, et » in tota anima tua : » sed addidit, « Diliges proximum tuum » sicut te ipsum, » qui erat ipse. Alioqui si ad solam interrogationem eorum respondisset, sufficeret dicere : « Diliges » Dominum Deum : » et non addere, « Et proximum tuum si- » cut te ipsum : » secundum quod et alibi dicitur : « Hæc est » vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem » misisti Jesum Christum[4]. » Et vide quia non dixit : « Cog-

[1] Joan. III, 35. — [2] Tit. II, 13. — [3] I Joan. IV, 20. — [4] Joan. XVII, .

nosces Dominum Deum tuum,» sed, « Diliges :» quoniam cognoscere unum Deum, pene proprium est humanæ naturæ : diligere autem Deum, religiosi cordis et recti. Et quicumque dilexerit Deum ex toto corde, non est possibile ut non perveniat ad Filii ejus agnitionem, id est, proximi. Ipsa enim dilectio Dei, quæ in eo habetur, illuminans eum, præstat ei ducatum, ut post Patrem cognoscat et Filium.

XXI. « In his duobus mandatis tota lex pendet et Prophetæ[1]. » Qui proximum suum diligit, nec falsum testimonium dicit de eo quem diligit. nec occidit, nec mentitur illi quem diligit, nec concupiscit rem illius quem diligit, nec mulierem ejus invadit. Sicut odium omne malum suggerit, sic dilectio omne bonum. Unde ait Apostolus : « Est » fides quæ per charitatem operatur[2]. » Aut ita : Quoniam de Patre et Filio omnis Prophetarum et legis prædicatio existebat, per quos Prophetas agnoscens quis proximum suum, hoc est, Filium Dei, ad primum vel maximum mandatum perveniebat, ut diligeret Dominum Deum, melius cognoscens eum per ipsum.

XXII. « Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos » Jesus, dicens : Quid vobis videtur de Christo ? cujus filius est ? Responderunt, David. Et dixit eis : Quomodo » ergo David in Spiritu Dominum eum vocat, si filius ejus » est[3] ? » Judæi æstimantes hominem Christum tentabant : nec enim tentassent eum, si eum Filium Dei credidissent. Volens ergo eis Christus ostendere quia cognoscebat fallaciam cordis eorum, et quia non erat homo qui tentabatur, sed Deus quem nemo poterat tentare. Nec dicere poterat manifeste veritatem de se, nec tacere. Dicere enim non poterat, ne majorem occasionem blasphemiæ invenientes Judæi, insanirent amplius. Tacere autem non poterat veritatem, qui ad hoc venerat ut veritatem annuntia-

[1] Matth. XXII, 40. — [2] Gal. V, 6. — Matth. XXII, 41-45.

ret. Ideo talem interrogationem eis proposuit, ut eo tacente, ipsa ejus interrogatio ostenderet eis quia non erat homo, sed Deus, dicens : « Et quomodo David eum in Spi» ritu Dominum vocat ? » Numquid poterat dominus ejus esse, qui ex eo fuerat nasciturus ? Puto hanc interrogationem non solum contra Pharisæos, sed etiam contra hæreticos posuit. Nam secundum carnem filius erat David, dominus autem secundum Divinitatem. Si ergo secundum carnem dixerunt Christum, dominum David, aut secundum carnem jussus est sedere ad Patris dexteram, sicut hæretici putant, æqualitatis mendacium componere festinantes : numquid Christus David se filium denegasset, nisi quia post David futurus esset ? Nam filius potest nobis esse, qui post nos futurus est. Dominus autem non potest esse, nisi qui aut nobiscum est, aut ante nos est. Christus ergo secundum carnem post David est, secundum Divinitatem autem ante David. Ergo illum significabat Dominum suum, illum significabat jubendum sedere, qui jam tunc erat Unigenitus Dei.

XXIII. « Et nemo poterat respondere ei verbum, neque » ausus est quisquam ex illa hora eum amplius interro» gare[1]. » Confusio multorum facta fuerat disciplina cunctorum. Nam si credimus quia omnia ibi secundum Dei providentiam agebantur et dicebantur, intelligimus quoniam, non illis desinentibus interrogare, Christus desiit docere : sed quia Christus desierat eos jam ulterius velle docere, ideo et illi desierunt ausi esse interrogare. Nam qui mari terminum posuit, ipse audaciæ diaboli adversus se agentis, quando voluit, tunc finem posuit.

[1] Matth. XXII, 46.

FINIS TOMI SEPTUAGESIMI SEPTIMI.

ANNOTATIONES.

ANNOT. (1), pag. 29.

Hæc in quodam exemplari desunt, et quidem non multum desideranda, cum absque ratione sit affirmare Christum non potuisse baptizare, si non fuisset ipse baptizatus.

ANNOT. (2), pag. 64.

Hinc sequitur hunc græce non scripsisse.

ANNOT. (3), pag. 69. lin. 20.

Hæc in quibusdam exemplaribus desunt. Verba hæc duriora sunt, quanquam alicui interpretationi locum prorsus non excludant; utpote quæ ita possint intelligi : « Non est » verum corpus Christi, » id est, « Corpus Christi in statu » naturali et visibili ; » sed continetur tantum « Mysterium » corporis, » id est, « Corpus in statu mysterioso, cum velis » sacramentalibus obtegatur. »

ANNOT. (4), pag. 85.

Non recte dicere videtur auctor, quicumque sit, cum bene jurare peccatis annumerare non dubitat. In Evangelio juste jurare peccatum non esse usus et consuetudo Ecclesiæ satis demonstrant.

Annot. (5), pag. 119.

Hæc verba aliquando a Patribus allegata, non leguntur in textu Evangelii.

Annot. (6), pag. 168.

Alias legitur : « Sacrificium corporis et sanguinis Christi. » Melius quidem, licet communis lectio admitti possit, cum hodieque sancta Eucharistia a Catholicis non semel vocetur « Sacrificium panis et vini » propter externas apparentias, non ideo exclusa reale Christi præsentia.

Annot. (7), pag. 172.

Ad excusandam sententiam auctoris asserentis baptismum ab hæreticis datum devorare, et non salvare, dicendum est agi in isto loco de baptismo dato adultis hæreticorum doctrinam admittentibus ; quod insinuatur aliquo modo ex præcedentibus : « Si eruditus es ab hæreticis, raptus es, non eruditus. »

Annot. (8), pag. 176.

Inexcusabilis hic videtur auctor « Trinitatem triangulam impietatem » appellans. Illum, qui potuerit, excuset ; qui voluerit, deserat.

Annot. (9), pag. 177.

Hæc sententia prorsus a veritate catholica, et etiam a vera ratione discedit. Absurdum est enim dicere omnia

opera bonorum etiam mala, esse bona; et omnia opera malorum, etiam bona, esse mala. Forsitan aliquam excusationem afferet, quod supponat in malis semper esse malam intentionem, et semper bonam in bonis; sed talis excusatio debilis et insufficiens.

Annot. (10), pag. 186.

Dici recte non potest eos, qui cadunt, nunquam fuisse Christianos. Aliquis enim potest vere fuisse Christianus, et tamen tentationibus et cupiditatibus abstractus, ab operibus christianæ religionis decidere.

Annot. (11), pag. 204.

Quæ parenthesi includuntur hic et superius, in quodam exemplari desunt, et interposita a quodam Ariano credenda sunt: nam Filius unus est cum Patre, et Patri perfectissime æqualis.

Annot. (12), pag. 211.

Deest caput nonum et initium decimi.

Annot. (13), pag. 221.

Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, qui quasi adulterum uxoris suæ Joseph condemnaverat, idem prorsus non est ac Putiphare sacerdos Heliopoleos, cujus filiam Aseneth uxorem duxit Joseph.

Annot. (14), pag. 254.

Caute lege. Ad malum enim sensum hæc sententia de-

torqueri posset, qua asserere videtur auctor Christum ita natum esse, ut substantiam Beatæ Mariæ non ceperit; quod contra dogma catholicum militaret.

Annot. (15), pag. 258.

Hæc in quodam exemplari desunt, et quidem merito, cum nullam connexionem cum antecedentibus et consequentibus habeant.

Annot. (16), pag. 259.

Hæreticam doctrinam omnia hæc redolent, et Anomœus potius quam Catholicus videtur auctor in scribendo.

Annot. (17), pag. 262.

Totam illam dissertationem ita accipe, ut non credas gratiam in lege defuisse, quod foret damnandum, sed vi legis non fuisse datam, ita ut lex per se præceptum dederit, non gratiam, sed gratia data fuerit ad observandam legem futurorum Christi meritorum virtute. Dura sunt plura quæ sequuntur, præcipue quando affirmat legem non solum onerosam fuisse, sed injustam.

Annot. (18), pag. 306.

Reliquum hujus capitis deest, similiter XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, desiderantur. Episcopaliter loquitur auctor, unde episcopum fuisse credendum est, nisi episcopum ementiatur.

Annot. (19), pag. 310.

Alibi legitur « Nolebat, » alibi « Volebat ; » quovis autem modo legas, vix divinare possis quid hæc sibi velint.

Annot. (20), pag. 354.

Hæc iterum in quodam exemplari desunt ; quare attente lege. Ternitatem enim irridere, et æqualitatem Filii cum Patre hæretice videtur explodere.

Annot. (21), pag. 373.

Caute parenthesi inclusa legas, quæ desiderantur in quodam exemplari, et eumdem hæresis colorem præ se ferunt.

Annot. (22), pag. 386.

Dura hæc et cum maxima cautione legenda.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Homilia xx. In S. Matthæum, pag. 182.	Ejusdem fragmenta, tom. xII, pag. 222-223.
Homilia xxIII, pag. 200.	Ejusdem fragmenta, tom. xIII, pag. 105-108.

INDEX

TOMI SEPTUAGESIMI SEPTIMI.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

OPUS IMPERFECTUM IN SANCTUM MATTHÆUM.

EXPLICIT INDEX.